အဘိဓမ္မာပိဋကတ်

ဗျောသက်ကြီးပါဠိတော်ပြန်ဆိုချက်

၏

ကျမ်းပြီးမှတ်ဖွယ်ပြစ်သော

အဘိဓမ္မာသမုဋ္ဌေါ်

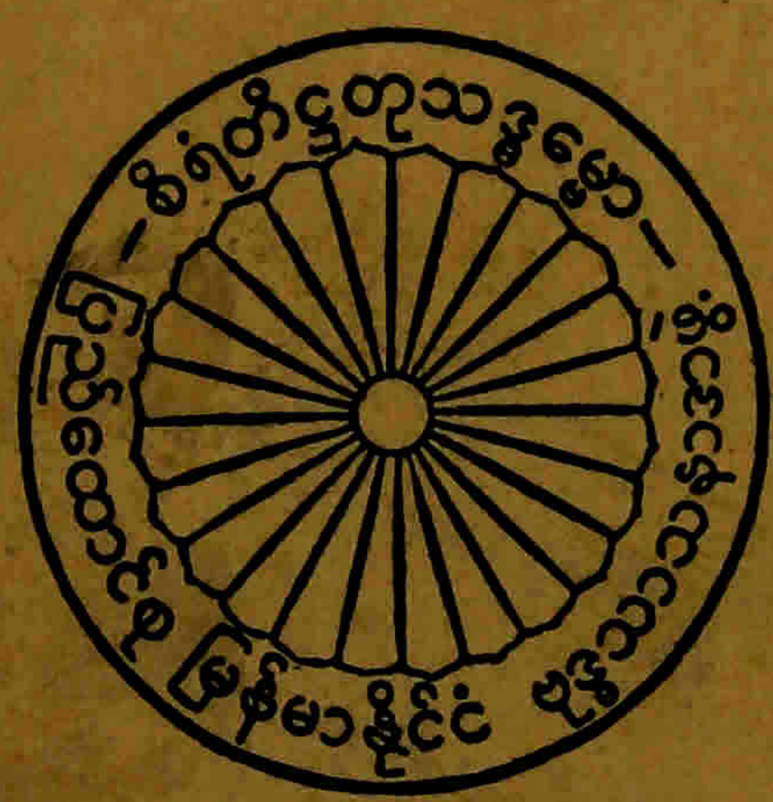

ရန်ကုန်မြို့
မြန်မာနိုင်ငံ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ ပုံနှိပ်တိုက်

သာသနာ ၂၅၀၉ ကောဇာ ၁၃၂၃ ခရစ် ၁၉၆၅

၂၁၉၅

အဘိဓမ္မာပိဋကတ

ဗုဒ္ဓသာသနာတော်ပြုနိုင်ရေးပြန်

၏

ကျမ်းဦးဗျတ်ဗွယ်ပြစ်သော

အဘိဓမ္မာသမုဋ္ဌေး

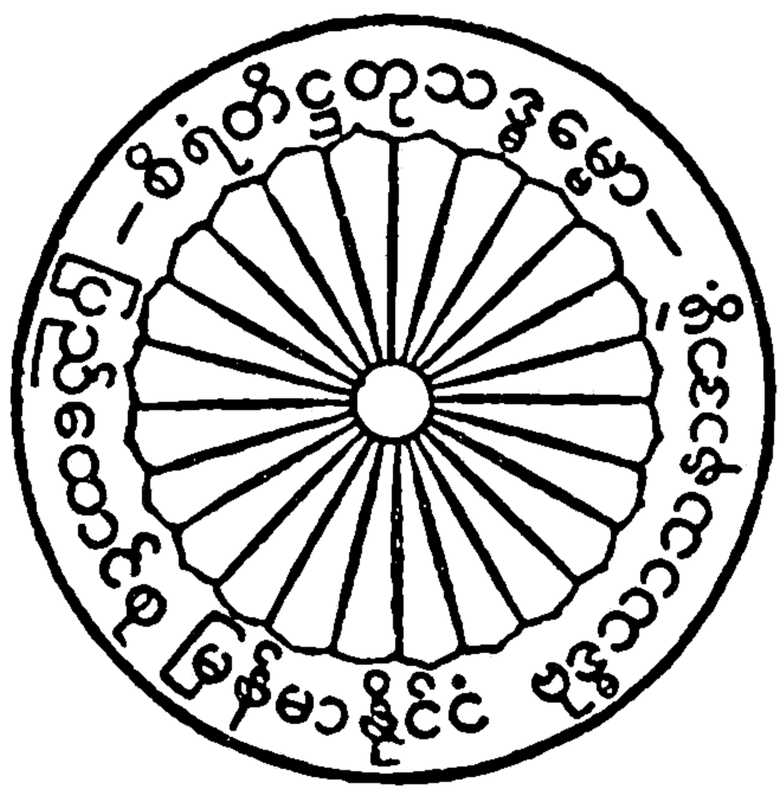

ရန်ကုန်မြို့
မြန်မာနိုင်ငံ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ ပုံနှိပ်တိုက်

သာသနာ ၂၅၀၉ ကောဇာ ၁၃၂၃ ခရစ် ၁၉၆၅

ရေးသူများ

ဦးကျော်ဝေဒါန် M.A., M.S., B.L.

ဒေါက်တာမင်းမင်းခင်ဖြိုး B.A. (Hons), B.Ed.

အီးတွဲ:ကပ် ... ဦး

ရန်ကုန်မြို့၊ ကမ္ဘာအေးစာတိုက်—ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ ပုံနှိပ်တိုက်တွင် (ဆဋ္ဌသံဂါယနာတင် ဝန်ဆောင်သံဃအဖွဲ့က တည်းဖြတ်ပြီး) အုပ်ချုပ်ရေးအရာရှိချုပ် ဝဏ္ဏကျော်ထင် ဦးချစ်တင်(မှတ်ပုံတင်အမှတ် ၀၁၂၂/ ၀၁၀၆)က ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။

ကျမ်းဦး အမှာ

ဓမ္မသင်္ဂီကျမ်း၏ ကျမ်းဦးမှတ်ဖွယ်ကို အဓိကရည်ရွယ်ချက်သုံးခုဖြင့် အောက်ပါအစီအစဉ် အတိုင်း ရေးသားဖော်ပြလိုက်ပါသည်။

ရည်ရွယ်ချက်များမှာ—

(၁) ဓမ္မသင်္ဂီကျမ်း၏ ဆိုလိုရင်း အချက်များကို ဖတ်ရှုသူတို့အား ရှေးဦးစွာ သိစေလိုခြင်း။

(၂) အဘိဓမ္မာဒေသနာနှင့် စပ်လျဉ်း၍ သိအပ်သော ဗဟုသုတ အကြောင်းအရာတို့ကို သိစေလိုခြင်း။

(၃) အဘိဓမ္မာဒေသနာသမိုင်းနှင့် မြန်မာပြည်၌ ဆရာအစဉ်အဆက် ရေးသားပြုစုခဲ့သည့် အဘိဓမ္မာသမိုင်းတို့ကို သိစေလိုခြင်းတို့ပင် ဖြစ်သည်။

စင်စစ်အားဖြင့် ကျမ်းဦးမှတ်ဖွယ်တို့၏ သဘောမှာ စာဖတ်သူနှင့် ကျမ်းစာအုပ်ကို မိတ်ဆက်ပေးခြင်းပင် ဖြစ်သည်၊ ထိုသို့ မိတ်ဆက်ပေးရာ၌ ကျမ်းစာအုပ်၌ ရေးသားထားသည့် အစီအစဉ် အကြောင်းအရာ ကျမ်းစာအုပ်၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက် အကျိုးသက်ရောက်ခြင်း မဏ္ဍိုင်အချက်ကြီးများ ထက်ဝန်းကျင် အချက်အလက်များ ဝေါဟာရစကား အသုံးအနှုန်း ဟောကြားရေးသားဟန် စသည်တို့ကို တိုတိုရှင်းရှင်းနှင့် လိုရင်းကို ဖော်ပြရမည် ဖြစ်သည်၊ ကျမ်းဦးမှတ်ဖွယ်သည် စာဖတ်သူတို့အတွက် အလွယ်တကူ စားယူ သုံးဆောင်နိုင်ရန် ကျမ်းစာအုပ်၏ အရသာကို ဖော်ထုတ်ပေးခြင်းပင် ဖြစ်သည်၊ ဓမ္မသင်္ဂီအဘိဓမ္မာကျမ်း၏ ကျမ်းဦးမှတ်ဖွယ်ဖြစ်သဖြင့် ဓမ္မသင်္ဂီကျမ်း၏ အကြောင်းအချက်များကို ဦးစားပေးပြီးလျှင် စာဖတ်သူနှင့် ရှေးဦးစွာ တိုက်ရိုက် မိတ်ဆက်ပေးခြင်း ဖြစ်ပါသည်၊ အဘိဓမ္မာကျမ်းကို လေ့လာသည်ဖြစ်၍ အဘိဓမ္မာနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် သိအပ် သိထိုက်သော ဗဟုသုတများကိုလည်း ရေးသားဖော်ပြလိုက်ပါသည်၊ ထိုပြင် အရေးကြီးသောအချက်မှာ ဗုဒ္ဓဘာသာတိုင်းပြည်များနှင့် ဗုဒ္ဓတရားတော်များကို လေ့လာကြသည့် တိုင်းပြည်များ တကမ္ဘာလုံးတွင် အနှံ့အပြားပင် ဖြစ်သော်လည်း အဘိဓမ္မာပိဋကတော်ကို လေ့လာရာ၌ မြန်မာပြည်သည် သူမတူအောင် မော်ကွန်းဝင် တိုင်းပြည်ဖြစ်သည်၊ အဘိ-ဓမ္မာလေ့လာကျမ်းကျင်မှု၌ အခြားတိုင်းပြည်များသည် မြန်မာပြည်နှင့် ရင်ဘောင်တန်းနိုင်ရန်ကိုပင် မဆိုထားဘိ အဘိဓမ္မာဒေသနာ၏ အစဉ်အလာ သင်ရိုးမျှကိုပင် တည်တံ့အောင် ထိန်းသိမ်းနိုင်ရန် ခဲယဉ်းရှာကြသည်၊ သို့ဖြစ်၍ မြန်မာပြည်၏ အဘိဓမ္မာသမိုင်းကို အမြွက်မျှ ရေးသားဖော်ပြလိုက်ပေသည်၊ စင်စစ်မှာ မြန်မာပြည် အဘိဓမ္မာသမိုင်းသည်ပင် ခန့်ညားသော ကျမ်းတစောင်တဖွဲ့ဖြစ်ထိုက်ပေသည်။

ဓမ္မသင်္ဂီကျမ်း၏ ကျမ်းဦးမှတ်ဖွယ်၏ အစီအစဉ်မှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်။

၁။ ဓမ္မသင်္ဂီကျမ်းဟု ခေါ်တွင်ပုံနှင့် 'ဓမ္မသင်္ဂီ' ပုဒ်၏ အနက်အဓိပ္ပါယ်။

၂။ ဓမ္မသင်္ဂီကျမ်း၌ ဟောကြားပုံ အစီအစဉ်များနှင့် ပါဝင်သော အကြောင်းအရာ အချက်အလက်များ။

၃။ ဓမ္မသင်္ကီကျမ်း၏ မှတ်သားဖွယ်ရာ အနှစ်သာရ။
၄။ အဘိဓမ္မာပိဋကအကြောင်း။
၅။ အဘိဓမ္မာ၏ ထူးခြားချက်များ။
၆။ အဘိဓမ္မာ၏ နိဒါန်းများ။
၇။ အဘိဓမ္မာပိဋကသည် ဘုရားဟောဒေသနာ အစစ်ဖြစ်ကြောင်း။
၈။ အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်း အကျဉ်းချုပ်။
၉။ အဘိဓမ္မာ၏ နက်နဲပုံများ။
၁၀။ အဘိဓမ္မာကို အသျှင်သာရိပုတ္တရာ မထေရ်မြတ်ကြီးမှ တဆင့် သာသနာအစဉ် ပြန့်ပွါးလာပုံ။
၁၁။ အဘိဓမ္မာပိဋကသမိုင်း။
၁၂။ မြန်မာပြည် အဘိဓမ္မာသမိုင်းနှင့် အဘိဓမ္မာအရကောက်ကျမ်းများ၏ ကျေးဇူး။
၁၃။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ(သင်္ဂြိုဟ်)ကျမ်းနှင့် မြန်မာပြည်ဖြစ် အဘိဓမ္မာကျမ်းများ။

ဓမ္မသင်္ဏီပါဠိတော် မြန်မာပြန်

ကျမ်းဦးမှတ်မှတ်

ဓမ္မသင်္ဏီကျမ်း ခေါ်တွင်ခြင်း

လောကသုံးရပ် ဘုံသုံးထပ်အတွင်း၌ ရှိကြကုန်သော လူ နတ် ဗြဟ္မာသတ္တဝါတို့အား ဆင်းရဲဒုက္ခအပေါင်းမှ လွတ်မြောက်၍ နိဗ္ဗာန်ဟူသော ဝိမုတ္တိသုခကို ရရှိခံစားနိုင်ကြရန် ရည်သန်တော်မူလျက် ဗုဒ္ဓရှင်တော်မြတ် ဟောကြားတော်မူခဲ့သော တရားဒေသနာတော် အစဉ်သည် ပိဋကအားဖြင့် ဝိနည်း, သုတ္တန်, အဘိဓမ္မာဟူ၍ သုံးမျိုးသုံးစားသုံးပါးရှိသည်၊ ထိုသုံးပါးတို့တွင် ဓမ္မ-သင်္ဏီပါဠိတော်သည် တတိယမြောက်ဖြစ်သည့် အဘိဓမ္မာပိဋကတ်၏ ပထမဦးဆုံးကျမ်းဖြစ်သည်။

အဘိဓမ္မာဟု ဆိုရုံမျှဖြင့်ပင် သုတ္တန်ဒေသနာတော်များထက် ထူးခြားသာလွန်သည့် တရားတော်ဖြစ်ကြောင်း အများအားဖြင့် နားလည်ကြပြီးဖြစ်သည်၊ သို့ဖြစ်သည့်အတိုင်း ထိုအဘိဓမ္မာပိဋကဝင်ကျမ်း ခုနစ်ဆူတို့အနက် လက်ဦးဆုံးဖြစ်သော ဓမ္မသင်္ဏီကျမ်းသည်လည်း အဘိဓမ္မာဒေသနာ၌ ပင်ရင်း အကျဆုံး အရေးအကြီးဆုံး ကျမ်းကြီးဖြစ်သည်ဟူသော အချက်မှာ ထင်ရှားပေါ်လွင်လျက်နေပေသည်၊ သို့ဖြစ်ရကား ထိုအချက်ကိုပင် ပို၍ထင်ရှားစေရန် "ဓမ္မသင်္ဏီ"[1] ဟူသော ဝေါဟာရစကားလုံး၏ ဆိုလိုရင်း အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို တိတိကျကျ ကြံဆရှာဖွေ၍ ပြပါအုံ့။

"**ဓမ္မသင်္ဏီ**" ဟူသောစကားလုံး၌ 'ဓမ္မ'နှင့် 'သင်္ဏီ' ဟူသောပုဒ်နှစ်ခုကို သမာသ်တွဲစပ်ထားခြင်းဖြစ်၏၊ အလွယ်ဆုံးအားဖြင့် ဖွင့်ဆိုရှင်းလင်းပြရပါမူ—

ဓမ္မ = သဘာဝတရားများ

သင်္ဏီ = သိမ်းကျုံးစုပေါင်း၍ယူခြင်း (ပြခြင်း)။
= ကောင်းစွာ (ပြည့်စုံစွာ) ရေတွက်ခြင်း ဟူ၍ အဓိပ္ပါယ်ရလေသည်၊

ထို့ကြောင့် ဓမ္မသင်္ဏီကျမ်းသည်—

(၁) သဘာဝတရား (ပရမတ္ထတရား) အားလုံးကို သိမ်းကျုံးစုပေါင်း၍ပြသောကျမ်း[2]။

(၂) ကောင်းမွန်ပြည့်စုံစွာ သဘာဝတရား (ပရမတ္ထတရား) တို့ကို ရေတွက်၍ ပြသောကျမ်း ဟု ဆိုလိုသည်[3]။

၁။ သင်္ဏီ=သံ+ဂဟ+ဏ+ ိ= သင်္ဟဏီ= သင်္ဏီ၊
=သံ+ဂဏ+ ိ= သင်္ဏီ။

၂။ ကုသလာဒယော ဓမ္မာ သင်္ယုဇ္ဈိ တ္ထောတိ ဓမ္မသင်္ဏီ (အဋ္ဌသာလိနီယောဇနာ၊ နာ ၂၄၄)

၃။ တေယေဝ ဝါ ဓမ္မာ သမ္မဒေဝ ဂဏီယန္တိ ဣတ္ထေ တောယာတိ ဝါ ဓမ္မသင်္ဏီ။ (မဏိသာရမဉ္ဇူသာဋ္ဌီကာ၊ နာ ဂ၂)

ဓမ္မသင်္ဂီ ဟူသော အမည်သည်ပင် စင်စစ်အားဖြင့် ဤကျမ်း၏ အနှစ်သဘော်ကို ပေါ်လွင်စွာ ဖော်ပြလျက်ရှိသည်၊ တနည်းအားဖြင့်ဆိုလျှင် ထိုစကားလုံး၏ ဆိုလိုရင်း အဓိပ္ပါယ်ကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် နားလည်ပါက ဤကျမ်းဌ (၁) မည်သည့်အကြောင်းအရာများကို (၂) မည်သို့သော အစီအစဉ်ဖြင့် ဟောကြားထားကြောင်းကို သဘောပေါက်ရန် ခက်ခဲမည် မဟုတ်ပေ၊ ထို့ကြောင့် ဓမ္မသင်္ဂီကျမ်းအမည်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ သိသင့်သိထိုက်သော အချက်များကို ဆက်လက် ဖော်ပြပါအုံ့။

ဓမ္မသङ္ဂါ၏ အနက်များ

ပါဠိစာပေ၌ ဓမ္မသङ္ဂါ၏ အဓိပ္ပါယ်များမှာ ကျယ်ဝန်းများပြားလှသည်။ ထိုထိုသုတ္တန်ဒေသနာတို့၌ ဓမ္မသङ္ဂါကို[1] —

(၁) သင်ယူပို့ချအပ်သောတရားစကား အစဉ် (ပရိယတ္တိ)
(၂) ဖြစ်ရိုးဖြစ်စဉ်သဘော၊ အစဉ်အလာ (ပကတိ)
(၃) အကြောင်းတရား (ဟေတု)
(၄) အမှန်တရား (သစ္စာ)
(၅) ဂုဏ်ကျေးဇူး (ဂုဏ)
(၆) ဉာဏ်ဖြင့်သိမြင်ကောင်းသည့်တရား အားလုံး (ဥ,ယျ)
(၇) အမှန်အားဖြင့် ထင်ရှားရှိသောတရား (သဘာဝ) စသော အနက် အဓိပ္ပါယ်အမျိုးမျိုး တို့ဖြင့် ဟောကြားထားသည်ကို တွေ့ရ၏၊ ထိုအနက်တို့တွင် ဤ "ဓမ္မသင်္ဂီ"၌ ပါဝင်သော "ဓမ္မ" ကား အစစ်အမှန်အားဖြင့် ထင်ရှားရှိသော သဘာဝတရား (ပရမတ္ထ-တရား) များကို ဆိုလိုပေသည်။

သဘာဝတရား

လောက၌ နေ့စဉ် တွေ့မြင် ကြားသိနေရသော သက်ရှိသက်မဲ့ အရာဝတ္ထုတိုင်းသည် အမှန်တကယ် ထင်ရှားရှိသော သဘာဝတရားများ မဟုတ်ချေ။

အပေါ်ယံဒြပ်အားဖြင့် မှတ်သားခေါ်ဝေါ်၍ လွယ်ကူစေရန် အသိအမှတ်ပြုထားသည့် သမ္မုတိသစ္စာများသာ ဖြစ်ပေသည်၊ ဥပမာအားဖြင့် "လူ" ဟူသော ဝေါဟာရ၌ လူသည် တကယ် ထင်ရှားရှိသော သဘာဝတရားတခု မဟုတ်ချေ၊ ရုပ်ဓာတ် နာမ်ဓာတ်တို့ ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထားသည်ကို "လူ" ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်သမုတ်နေကြခြင်းသာ ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ထို "လူ" ဟူသောပညတ် အတွင်း၌ အမှန်တကယ် ထင်ရှားရှိသော ရုပ်ဓာတ် နာမ်ဓာတ်တို့သည်သာလျှင် သဘာဝတရားများ ဖြစ်၏၊ ၎င်းတို့ကိုသာလျှင် ဓမ္မဟု ခေါ်၏၊ လူကောင်ဒြပ်ကြီးကို ဓမ္မဟု မခေါ်ချေ။

သက်မဲ့လောကမှ သဘာဝတရားများ

ထို့အတူပင် သစ်ပင် တော တောင် အစရှိသော သက်မဲ့လောကတရပ်လုံးသည်လည်း "အရင်းစစ် အမြစ်မြေက" ဟူသကဲ့သို့ အရင်းခံအားဖြင့် ရေ, မြေ, လေ, မီး ဓာတ်ကြီးလေးပါးတို့၏ အစု

---

[1] အဋ္ဌသာလိနီ၊သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂအဋ္ဌကထာ-၉၊ မူလပဏ္ဏာသ အဋ္ဌကထာ-၁-၁၈။

အဝေးမျှသာ ဖြစ်ချေသည်၊ ထို့ကြောင့် အဆိုပါ သစ်ပင် တော တောင် စသည်တို့သည် သဘာဝ တရားများ မဟုတ်ကြချေ၊ ၎င်းတို့အတွင်း၌ အမှန်တကယ် ထင်ရှားရှိသော ရူပ်ခေါတ်တို့သည် သာလျှင် သဘာဝတရားများ ဖြစ်၏၊ ၎င်းရူပ်ခေါတ်တို့ကိုသာလျှင် ဓမ္မဟု ခေါ်၏။

ဓမ္မသည် အတ္တ,ဇီဝ မဟုတ်

ဤသို့ ရူပ်ခေါတ် နာမ်ခေါတ်အားဖြင့် နှစ်ပါးသော သဘာဝတရားတို့သည်ကား တွေ့ထိခြင်း (ဖုသန), ခက်မာခြင်း (ကက္ခဋတ္တ) အစရှိသော ကိုယ်ပိုင် လက္ခဏာများကို ဆောင်ကုန်၏ [1]၊ ထိုအသီး အသီးသော ကိုယ်ပိုင် လက္ခဏာများဖြင့်လည်း ပညာရှိတို့ မှတ်သားအပ်ကုန်၏ [2]၊ အကြောင်းမဲ့ အလိုအလျောက် ဖြစ်ပေါ်လာကြသည် မဟုတ်ဘဲ ဆိုင်ရာ အကြောင်းတရားတို့၏ ဆောင်ထားမှု ထောက်ပံ့မှုတို့ကြောင့်သာ ဖြစ်ပေါ်လာကုန်၏ [3]၊ ထို သဘာဝတရားတို့သည်ကား စင်စစ် သတ္တဝါအကောင်အထည် မဟုတ်၊ ဝိညာဉ်, လိပ်ပြာစသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုး ခေါ်ဝေါ် ယူဆ အပ်သည့် အတ္တ ဇီဝလည်း မဟုတ်ပေ၊ နိဿတ္တ နိဇ္ဇီဝတို့ပေတည်း၊ ထို သဘာဝတရားတို့အတွင်း၌ လည်း အတ္တ ဇီဝဟူသည် မရှိ(သုညတ)၊ ဤသို့ ပုဂ္ဂိုလ်, သတ္တဝါ, အတ္တ, ဇီဝ မဟုတ်သော သဘာဝ တရားများကို "ဓမ္မသင်္ဃာ" ပုဒ်၌ ပါဝင်သည့် ဓမ္မသဒ္ဒါက ဖော်ပြလေသည်။

အရိုးကို အရှက်ဖုံး

သက်ရှိ သက်မဲ့ လောကအတွင်း၌ အမှန်တကယ်ထင်ရှားရှိသော ထိုရူပ်နာမ်သဘာဝ(ပရမတ္ထ) တို့ကို ပုထုဇဉ်သတ္တဝါတို့သည် အများအားဖြင့် မမြင်ကြချေ၊ "အရိုးကို အရှက်ဖုံး"ဟူသကဲ့သို့ အပေါ်ယံပညတ်တို့၏ ဖုံးအုပ်ခြင်းကို ခံနေကြရကုန်၏၊ ဤသို့ သိမြင်ရန် မလွယ်ကူသောကြောင့် လည်း ဗုဒ္ဓရှင်တော်မြတ်သည် သုတ္တန်ဒေသနာတို့၌ သဘာဝတရားသက်သက်ကို ဟောတော်မမူဘဲ အများ သိမြင်နားလည်လွယ်သည့် ဝေါဟာရပညတ်များနှင့် ယှဉ်တွဲ၍သာ ဟောတော်မူခဲ့ပေသည်။

အဘိဓမ္မာပိဋကကား အပေါ်ယံ ပညတ်ကို မူတည်ဟောကြားသည့် ဝေါဟာရဒေသနာ မဟုတ်ချေ၊ တကယ် အစစ်အမှန်အားဖြင့် ထင်ရှားရှိသော သဘာဝတရားများကို ဖော်ထုတ် ဟောကြားသည့် "ပရမတ္ထ ဒေသနာ"ဖြစ်ပေသည်၊ ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါတို့၏ အလိုစရိုက်ကို မငဲ့ညှာဘဲ တရားသဘောရှိသလောက် ပြည့်စုံကုန်စင်အောင် ဟောကြားသည့် "ယထာဓမ္မဒေသနာ" လည်း ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ရှိရှိသမျှ သဘာဝတရား (ဓမ္မ) အားလုံးကို ရနိုင်သမျှသော နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် သိမ်းကျုံးစုပေါင်း၍ ပြခြင်းငှါ ဤဓမ္မသင်္ဃာကျမ်းကို ရှေးဦးစွာ ဟောတော်မူရပေသည်။

အနည်းငယ်ခွဲဦးအုံ—ဤဓမ္မသင်္ဃာကျမ်း၌ မြတ်စွာဘုရားသည်—

(၁) အပြစ်ကင်း၍ ကောင်းကျိုးကိုပေးတတ်သော "ကုသိုလ်"တရား။

(၂) အပြစ်ရှိ၍ မကောင်းကျိုးကိုပေးတတ်သော "အကုသိုလ်"တရား။

(၃) ကုသိုလ်လည်း မဟုတ်, အကုသိုလ်လည်းမဟုတ်သော "အဗျာကတ"တရား။

၁။ အတ္တနော သဘာဝံ ဓာရေန္တီတိ ဓမ္မာ။

၂။ ဓာရိယန္တိ ဝါ ယထာ သဘာဝတောတိ ဓမ္မာ။

၃။ ဓာရိယန္တိ ပစ္စယေဟီတိ ဓမ္မာ။ (အဋ္ဌသာလိနီ ၈၁)

စသောနည်းဖြင့် သုံးပါးစုပြုကာ သဘာဝတရားအားလုံးကို သိမ်းကျုံးစုပေါင်း၍ ဟောကြားတော်မူ၏။

ထို့အတူ—

(၁) အကြောင်းရင်း'ဟိတ်'ဖြစ်သောတရား၊

(၂) အကြောင်းရင်း'ဟိတ်'မဟုတ်သောတရား၊

စသောအားဖြင့် နှစ်ပါးစုပြု၍လည်း ဟောကြားတော်မူ၏။

ဤသို့ သုံးပါးစုနည်း, နှစ်ပါးစုနည်းအားဖြင့် သဘာဝတရားအားလုံးကို သိမ်းကျုံးစုပေါင်း၍ ဟောကြားရာဖြစ်ခြင်းကြောင့် ဤကျမ်းကို ဓမ္မသင်္ဂီဟု အမည်ပေးခဲ့ခြင်းဖြစ်ပေသည်။

ထို့ပြင် ဤဓမ္မသင်္ဂီပါဠိတော်၌ အထက်ပါနည်းများအတိုင်း ကုသိုလ်, အကုသိုလ်စသော အားဖြင့် အစုပြု၍ ဟောကြားအပ်သော တရားတို့၏ သရုပ်တရားကိုယ်များကို အသေးစိတ် ကောက်ယူရေတွက်၍လည်း ပြထားပေသည်၊ ဥပမာအားဖြင့် ကုသိုလ်တရားများ (ကုသလာ ဓမ္မာ) ကို အကျယ်ပြရာ၌—

(၁) ကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ်, ရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ် စသည့် ဘူမိဘေဒကုသိုလ် လေးမျိုး ကိုဌင်း၊

(၂) ထိုလေးမျိုးတို့၌ အသီးအသီးကွဲပြားသည့် ရှစ်ပါး, ငါးပါးစသော စိတ်သရုပ်ကိုဌင်း၊

(၃) ထို စိတ်အသီးအသီးတို့နှင့်ယှဉ်၍ ဖြစ်ပေါ်သည့် ဖဿ, ဝေဒနာစသော စေတသိက်တို့၏ သရုပ်သဘောကိုဌင်း၊

အသေးစိတ် ဟောကြားဖော်ပြထားပေသည်။

ထို့အတူ ရူပကလာပ်၌လည်း တပါးစုနည်း 'ဧကက', နှစ်ပါးစုနည်း 'ဒုက'စသည့်တို့ဖြင့် ရုပ်တရား တို့၏ သရုပ်များကို ရေတွက်၍ ပြထားပေသည်။

ဤသို့လျှင် ကုသိုလ်, အကုသိုလ်အစရှိသော သဘာဝတရားတို့၏ သရုပ်တရားကိုယ်များကို ကောင်းမွန်ပြည့်စုံစွာ ရေတွက် ကောက်ပြသောကျမ်း ဖြစ်ခြင်းကြောင့်လည်း ဤကျမ်းကို "ဓမ္မ သင်္ဂီ" ဟု အမည်တပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပေသည်။

ဓမ္မသင်္ဂီကျမ်းခွဲ ဟောကြားပုံ အစီအစဉ်

မာတိကာ အစီအစဉ်

ဓမ္မသင်္ဂီကျမ်းခွဲ ခေါင်းစဉ် 'မာတိကာ' ကို ရှေးဦးစွာ ဟောတော်မူသည်။

ယင်းခေါင်းစဉ် 'မာတိကာ'ကို (၁) ပရမတ္ထတရားတို့ကို သုံးစုပြု၍ ဟောတော်မူသော ခေါင်းစဉ် 'တိက မာတိကာ'၊ (၂) ပရမတ္ထတရားတို့ကို နှစ်စုပြု၍ ဟောတော်မူသော ခေါင်းစဉ် 'ဒုက မာတိကာ'ဟူ၍ နှစ်မျိုးခွဲ၍ ဟောတော်မူသည်။

ယင်း ၂-မျိုးအနက် ဒုက မာတိကာကိုလည်း (၁) အဘိဓမ္မာနည်း ဒုက မာတိကာ၊ (၂) သုတ္တန်နည်း ဒုကမာတိကာဟူ၍ နှစ်မျိုးခွဲ၍ ဟောတော်မူသည်။

တိကမာတိကာ။ ။ယင်းမာတိကာ သုံးမျိုးတို့တွင် 'တိကမာတိကာ'ကို ကုသလတိက် စသောအားဖြင့် ၂၂-တိက်ခွဲ၍ ဟောတော်မူသည်။

ဒုကမာတိကာ။ ။အဘိဓမ္မာနည်း ဒုကမာတိကာကို ဟေတုဒုက် စသောအားဖြင့် ဒုက်ပေါင်း ၁၀၀-ခွဲ၍ ဟောတော်မူသည်။

သုတ္တန္တိက ဒုကမာတိကာ။ ။သုတ္တန်နည်း ဒုကမာတိကာကို ဝိဇ္ဇာဘာဂီဒုက် စသောအားဖြင့် ဒုက်ပေါင်း ၄၂-ဒုက် ခွဲ၍ ဟောတော်မူသည်။

ကဏ္ဍ အစီအစဉ်

ယင်း မာတိကာ, တိက်, ဒုက်တို့ကို မူထား၍ ဓမ္မသင်္ဂီကျမ်းကို—

(၁) စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ

(၂) ရူပကဏ္ဍ

(၃) နိက္ခေပကဏ္ဍ

(၄) အဋ္ဌကထာကဏ္ဍဟူ၍ အပိုင်းကြီး လေးပိုင်းတို့ဖြင့် တန်းဆာဆင်၍ ဟောတော်မူသည်။

ယင်းအပိုင်းကြီးလေးပိုင်းတို့တွင် စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍနှင့် ရူပကဏ္ဍကို ကုသလာ ဓမ္မာ, အကုသလာ ဓမ္မာ, အဗျာကတာ ဓမ္မာ ဟူသော ကုသလတိက်မာတိကာအရ အကျယ်ဝေဖန်၍ ဟောတော်မူသည်။

၁။ **စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ** ဟူသည် စိတ်, စေတသိက်တို့ကို ပြဆိုသောအပိုင်းဖြစ်သည်။

၂။ **ရူပကဏ္ဍ**ဟူသည် ရုပ်တို့ကို ပြဆိုသောအပိုင်း ဖြစ်သည်။

ယခုစာအုပ်မူတို့၌ တွေ့ရှိနေရသော စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍနှင့် ရူပကဏ္ဍတို့သည် ကုသလတိက် တခုမျှကိုသာ ဝေဖန်၍ဟောတော်မူသော အပိုင်းများ ဖြစ်ကြသည်၊ အမှန်အားဖြင့် ဤကုသလတိက်ကို နည်းယူ၍ ကြွင်းသော တိက်, ဒုက်တို့ကိုလည်း ဤကဲ့သို့ ဝေဖန်ရမည်ပင် ဖြစ်သည်။

၃။ **နိက္ခေပကဏ္ဍ**သည် တိက်, ဒုက်အားလုံးတို့ကို သိမ်းကျုံး၍ မကျဉ်းမကျယ်ပြဆိုထားသည့် အပိုင်းဖြစ်သည်၊ စင်စစ်အားဖြင့် "နိက္ခေပကဏ္ဍ"ဟူသောစကား၌ "နိက္ခေပ"၏ အဓိပ္ပါယ်မှာ ပယ်စွန့်ခြင်းဟူ၍ ဖြစ်သည်၊ "ကဏ္ဍ"ဟူသည် အပိုင်းကို ဆိုလိုသည်၊ စကားနှစ်ရပ် ပေါင်းလိုက်သော် "နိက္ခေပကဏ္ဍ"ဟူသည် 'ပယ်စွန့်ထားသောအပိုင်း'ဟု အဓိပ္ပါယ်ရသည်၊ ပယ်စွန့်ထားပုံကို ရှင်းလင်းဖော်ပြပါအုံ၊ မြတ်စွာဘုရားသခင်သည် ကုသလတိက်၌ စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍနှင့် ရူပကဏ္ဍတို့ကို အကျယ်ဆုံးနည်းဖြင့် ဝေဖန်ဟောကြားတော်မူခဲ့သည်၊ ဤနည်းအတိုင်း အခြား ကြွင်းကျန်သော တိက်, ဒုက်မျှားကို ဝေဖန်ဟောကြားတော်မူပါက ဓမ္မသင်္ဂဏီကျမ်းကြီးမှာ ဆုံးနိုင်တော့မည် မဟုတ်ချေ၊ သို့ဖြစ်သောကြောင့် နိက္ခေပကဏ္ဍကို ဟောတော်မူသောအခါ စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍနှင့် ရူပကဏ္ဍတို့၌ ဟောတော်မူသည့် အကျယ်ဝေဖန်သည့်နည်းကို ပယ်စွန့်ပြီးလျှင် မကျဉ်းမကျယ်သောနည်းဖြင့်သာ ဟောတော်မူခြင်းဖြစ်သည်။

ဤသို့ အကျယ်ဆုံးနည်းကို ပယ်စွန့်၍ မကျဉ်းမကျယ်နည်းကို ပြဆိုသော အပိုင်းဖြစ်သောကြောင့် 'နိက္ခေပကဏ္ဍ'ဟု ခေါ်ပေသည်။

၄။ **အဋ္ဌကထာကဏ္ဍ**၌ "အဋ္ဌ"နှင့် "အတ္ထ" အတူတူပင်ဖြစ်သည်၊ "အတ္ထ"ဟူသည် ဤနေရာ၌ တရားကိုယ်သဘာဝကို ဆိုလိုသည်၊ "ကထာ"ဟူသည် ဤနေရာ၌ ဟောကြားခြင်းကိုဆိုသည်၊ "ကဏ္ဍ"ဟူသည် အပိုင်းကို ဆိုသည်၊ စကားသုံးလုံး ပေါင်းလိုက်သော် 'သဘာဝတရားကိုယ်မျှားကို ဟောကြားပြဆိုရာ အပိုင်း'ဟု ဆိုလိုသည်၊ ဤအဋ္ဌကထာကဏ္ဍသည် သုတ္တန္တိကဒုက်တို့မှ တပါး ကြွင်းသော တိက်,ဒုက် အားလုံးတို့၏ အရကောက်ကို ပြဆိုသောအပိုင်း ဖြစ်သည်။

၁-စိတ္တုပ္ပါဒ ကဏ္ဍ

ယင်းအပိုင်းကြီး လေးပိုင်းတို့တွင် စိတ်, စေတသိက်တို့ကို ပြဆိုသော စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍကို ကုသလတိက်၏ ခေါင်းစဉ်မာတိကာနှင့်အညီ—

(က) ကုသိုလ်စိတ်, စေတသိက် (ကုသလာ ဓမ္မာ)

(ခ) အကုသိုလ်စိတ်, စေတသိက် (အကုသလာ ဓမ္မာ)

(ဂ) အဗျာကတစိတ်, စေတသိက် (အဗျာကတာ ဓမ္မာ)ဟူ၍ သုံးမျိုးခွဲ၍ ဟောတော်မူသည်။

ယင်းသုံးမျိုးတို့တွင် ကုသိုလ်စိတ်, စေတသိက်တို့ကို ဘူမိဘေဒနည်းအားဖြင့်—

(က) ကာမဘုံသို့ ရောက်စေတတ်သော ကုသိုလ်

(ခ) ရူပဘုံသို့ ရောက်စေတတ်သော ကုသိုလ်

(ဂ) အရူပဘုံသို့ ရောက်စေတတ်သော ကုသိုလ်

(ဃ) ဘုံသုံးပါး၌ ဖြစ်စေတတ်သော ကုသိုလ်

(c) ဘုံသုံးပါးမှ ထွက်မြောက်စေတတ်သော ကုသိုလ် ဟူ၍ ၎င်းပိုင်းခွဲ၍ ဟောတော်မူသည်။

ကာမဘဝစရကုသိုလ်

ယင်းငါးပိုင်းတို့တွင်—ကာမဘုံသို့ ရောက်စေတတ်သော ကုသိုလ်ကို ပဌမစိတ် ဒုတိယစိတ် ။ပ။ အဌမစိတ်ဟူ၍ ရှစ်ပါးခွဲ၍ ဟောတော်မူ၏။

ယင်းရှစ်ပါးတို့ကိုလည်း အောက်ပါအစီအစဉ်အတိုင်း ၃-ပိုင်းအားဖြင့် ဟောဂေါ်မူသည်။

(က) ပဌမ ကာမဘဝစရ မဟာကုသိုလ်စိတ်နှင့် ယှဉ်ဘက် စေတသိက်တို့ကို ပိုင်းခြား၍ ပြသော '**ဓမ္မ ဝဝတ္ထာန ဝါရ**' (ဓမ္မ-တရား။ ဝဝတ္ထာန-ခွဲခြားခြင်း။ ဝါရ-အလှည့်)

(ခ) ယင်းဝါရ၌ ဟောကြားခဲ့သောစိတ် စေတသိက်ကို စုပေါင်း၍ တဖန် ခန္ဓာအားဖြင့် မည်မျှ အာယတနအားဖြင့် မည်မျှ စသောအားဖြင့် ၂၃-ပါးသော အစုတို့ဖြင့် ရေတွက်၍ ပြသော '**ကောဋ္ဌာသ ဝါရ**' (ကောဋ္ဌာသ-စုပေါင်းခြင်း။ ဝါရ-အလှည့်)။

(ဂ) ယင်းဓမ္မဝဝတ္ထာနဝါရ၌ ဟောကြားခဲ့သော ပဌမမဟာကုသိုလ်စိတ်နှင့် ယှဉ်ဘက် စေတသိက်တရားတို့သည် အကြောင်းအကျိုး တိုက်ဆိုင်၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော သဘောတရားသက်သက်မျှသာ ဖြစ်ကုန်၏၊ ဤတရားတို့၌ 'အတ္တ'ဟု စွဲယူစရာ အနှစ်သာရ ဘာမျှမရှိကုန်၊ ဖြစ်ပြီးလျှင် ပျက်မြဲသဘောသာ ရှိကုန်၏ဟု 'အတ္တ'မှ ဆိတ်သုဉ်းသည့်အဖြစ်ကို သိစေရန် ကောဋ္ဌာသဝါရ၌ ဟောကြားခဲ့သော ၂၃-ပါးသော အစုတို့တွင် 'ဓမ္မ'အစုတခုတိုး၍ ၂၄-ပါးသော အစုတို့ဖြင့် တဖန် ပြဆိုသော '**သုညတဝါရ**' (သုညတ-အတ္တမှ ဆိတ်သုဉ်းခြင်း။ ဝါရ-အလှည့်) အားဖြင့် အပိုင်းသုံးပိုင်းခွဲ၍ ဟောတော်မူသည်။

ယင်း ဓမ္မဝဝတ္ထာနဝါရကိုလည်း—

(က) အကျဉ်းအားဖြင့် ပြဆိုသော **ဥဒ္ဒေသဝါရ**

(ခ) အကျယ်အားဖြင့် ပြဆိုသော **နိဒ္ဒေသဝါရ**ဟူ၍ (၂)ပိုင်းခွဲ၍ ဟောတော်မူသည်။

ယင်းဥဒ္ဒေသဝါရကိုလည်း 'ဖဿပဉ္စမကဘေဒ'စသောအားဖြင့် ၁၇-ပိုင်းခွဲခြား၍ ဟောတော်မူသည်၊ ထို ၁၇-ပိုင်းတို့တွင်—

(က) **ဖဿပဉ္စမက။** ။အကျိုး ဖြစ်သော စိတ်တခု ဖြစ်ပေါ်လာရန် အဘိဓမ္မာနည်း အရ အကြောင်းအမျိုးမျိုး ရှိ၏၊ ယင်းအကြောင်းအမျိုးမျိုးတို့တွင် ဖဿ စသော ငါးပါးသောတရားတို့သည် အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်း ဖြစ်၏၊ ဝါ- အဦးအစ ပဌမ အကြောင်း ဖြစ်၏၊ (ဆိုလိုရင်းအဓိပ္ပါယ်မှာ ပဌမ မဟာကုသိုလ်စိတ်ဖြစ်လိုသော် အာရုံတခုခုနှင့် တိုက်ဆိုင်တွေ့ထိမှု ဖဿ စသော တရားတို့ ရှေးဦးစွာဖြစ်ပေါ်ရသည်၊ တိုက်ဆိုင်တွေ့ထိမှု ဖဿ စသည် မရှိပါက မည်သည့်တရားမှ မဖြစ်ပေါ်နိုင်ပါ)၊ ထို့ကြောင့် ပဌမ မဟာကုသိုလ်စိတ်နှင့် ယှဉ်နိုင်သော စေတသိက်တို့ကိုပြဆိုရာ၌ 'ဖဿပဉ္စမကဘေဒ'နည်းကို ရှေးဦးစွာဟောတော်မူသည်။

(ခ) **ဈာနင်တရား ၅-ပါး။** ။ယင်း 'ဖဿပဉ္စမက' တရားတို့ ဖြစ်ပေါ်လာရန် အကြောင်းအမျိုးမျိုးရှိရာတွင် အနီးကပ်ဆုံးသော အကြောင်းကိုရှာသော် ဝိတက်စသော ဈာနင်တရား ငါးပါးသည် အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်း ဖြစ်၏၊ (ဆိုလိုရင်း အဓိပ္ပါယ်

မှာ ဝိတက်က ကောင်းသောအာရုံသို့တင်ပေးမှသာ ပဌမ မဟာကုသိုလ်စိတ်သည် ဖဿ စသော စေတသိက်ငါးပါးနှင့်တကွ ဘွားကနဲပေါ်လာရသည်)၊ ထို့ကြောင့် 'ဖဿပဌမက'ကို ဟောကြားပြီးနောက် ဝိတက်စသော'စျာနဘေဒ'နည်းကို ဟောကြားတော်မူသည်။

(၇) ဣန္ဒြေ ၇-ပါး။ ။ယင်း ကောင်းသောအာရုံကို ကြံစည် သုံးသပ်မှုစသော 'စျာနဘေဒ' တရားတို့ ဖြစ်ပေါ်ရန် အကြောင်း အမျိုးမျိုးရှိရာတွင် အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်းကိုရှာသော် သဒ္ဓါစသော ဣန္ဒြေ ရှစ်ပါးသည် အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်းဖြစ်၏၊ (ဆိုလိုရင်း အဓိပ္ပါယ်မှာ ကောင်းသောအာရုံကို ကြံစည်သုံးသပ်လျှင် ကုသိုလ်ဖြစ်သည်၊ မကောင်းသော အာရုံကို ကြံစည် သုံးသပ်လျှင် အကုသိုလ်ဖြစ်သည်ဟု ရှေးဦးစွာ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု သဒ္ဓါ စသော တရားတို့ရှိမှသာလျှင် ကောင်းသောအာရုံကို ကြံစည်မှု ဝိတက်စသော တရားတို့ ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည်)၊ ထို့ကြောင့် 'စျာနဘေဒ'နည်းကို ဟောကြားပြီးနောက် 'ဣန္ဒြိယဘေဒ'နည်းကို ဟောကြားတော်မူသည်။

(၈) မဂ္ဂင် ၅-ပါးအစု။ ။ကောင်းသောအာရုံကို ကြံစည်လျှင် ကုသိုလ်ဖြစ်သည်ဟု အစိုးတရ ယုံကြည်မှု သဒ္ဓါ စသော တရားတို့ ဖြစ်ပေါ်လာရန် အကြောင်း အမျိုးမျိုးကိုရှာသော် ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိမှု 'သမ္မာဒိဋ္ဌိ'စသော 'မဂ္ဂဘေဒ'တရားတို့သည် အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်း ဖြစ်ကုန်၏၊ (ဆိုလိုရင်းအဓိပ္ပါယ်မှာ အစိုးတရယုံကြည်မှု သဒ္ဓါတရားဟူသည် ဤလမ်းသည် ဧကန်မုချ ကောင်းကျိုး ပေးမည့် လမ်းဟု အမြင်မှန်-အသိမှန် 'သမ္မာဒိဋ္ဌိ'ရှိသော သူတို့၌သာ ဖြစ်နိုင်သည်၊ အမြင်မှန် အသိမှန်'သမ္မာဒိဋ္ဌိ'မရှိပါက ယုံကြည်မှု 'သဒ္ဓါ' မဖြစ်နိုင်ပါ၊) ထို့ကြောင့် ဣန္ဒြိယဘေဒနည်းကို ဟောကြားပြီးနောက် သမ္မာဒိဋ္ဌိ စသော 'မဂ္ဂဘေဒ' နည်းကို ဟောကြားတော်မူသည်။

(c) ဗိုလ်ငါးပါးအစု။ ။အမြင်မှန် အသိမှန် 'သမ္မာဒိဋ္ဌိ'စသော 'မဂ္ဂဘေဒ'တရားတို့ ဖြစ်ပေါ်ရန် အကြောင်း အမျိုးမျိုးရှိရာတွင် အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်းကို ရှာသော် မတုန်မလှုပ် ခိုင်မြဲစွာ ယုံကြည်မှု'သဒ္ဓါ'စသော 'ဗလဘေဒ'တရားတို့သည် အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်းဖြစ်ကုန်၏၊ (ဆိုလိုရင်းအဓိပ္ပါယ်မှာ အသိမှန် အမြင်မှန် 'သမ္မာဒိဋ္ဌိ'စသော တရားတို့သည် သဒ္ဓါတရား သေးသိမ်သော လူသာမည်တို့၌ ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည်မဟုတ်၊ သဒ္ဓါတရား အားကောင်းသောသူတို့၌သာ ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည်)၊ ထို့ကြောင့် သဒ္ဓါအားစသော 'ဗလဘေဒ' နည်းကို 'မဂ္ဂဘေဒ'နည်း၏ အခြားမဲ့၌ ဟောကြားတော်မူသည်၊ (ဤနေရာ၌ ဣန္ဒြေနှင့် ဗိုလ်အထူးကို စဉ်းစားသင့်၏၊ အစိုးရမှုတရားတို့သည် အမြင်မှန်ရပြီးမှ ဖြစ်ကုန်၏၊ ဗိုလ်တရားတို့သည် အမြင်မှန်ရမှု၏ အထောက်အပံ့ အကြောင်းတရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏)။

(စ) မူလ ၃-ပါး။ ။သဒ္ဓါစသောအား ငါးပါး ဖြစ်ပေါ်ရန် အကြောင်းအမျိုးမျိုးရှိရာတွင် အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်းကိုရှာသော် မတွယ်တာမှု 'အလောဘ'နှင့် အဒေါသ, အမောဟတည်းဟူသော အမြစ်သုံးခု 'မူလ' တရားတို့သည် အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်း ဖြစ်ကုန်၏၊ (ဆိုလိုရင်းအဓိပ္ပါယ်မှာ သဒ္ဓါတရား အားကောင်းမှု 'သဒ္ဓါဗိုလ်' စသောတရားတို့သည် ကုသိုလ်အမြစ်၊ ၀ါ- ကုသိုလ်မျိုးစေ့ ပါလာသောသူတို့၌သာ ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည်၊ အကုသိုလ်အမြစ် အကုသိုလ်မျိုးစေ့ ပါလာသောသူတို့၌ မဖြစ်နိုင်ချေ)၊ ထို့ကြောင့် 'ဗလဘေဒ' နည်း၏ အခြားမဲ့၌ မျိုးစေ့အမြစ် 'မူလဘေဒ'နည်းကို ဟောကြားတော်မူရသည်။

(ဆ) **ကမ္မပထတရား ၃-ပါး။** ။ကုသိုလ်အမြစ် ကုသိုလ်မျိုးစေ့တရားတို့ဖြစ်ပေါ် ရန်အကြောင်း အမျိုးမျိုးရှိရာတွင် အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်းကို ရှာသော် မမက်မောမှု 'အနဘိဇ္ဈာ' စသောတရားတို့သည် အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်းတို့ဖြစ်ကုန်၏၊ (ဆိုလိုရင်းအဓိပ္ပါယ်မှာ ကုသိုလ်အမြစ် ကုသိုလ်မျိုးစေ့တရားတို့သည် မမက်မောမှု 'အနဘိဇ္ဈာ' စသော တရားတို့ဖြင့် ဒါန, သီလ, ဘာဝနာကံကို ပြုခဲ့သောသူတို့၌သာ ဖြစ်နိုင်သည်၊ ဒါန, သီလ, ဘာဝနာ မပြုသောသူတို့၌ မျိုးစေ့မတည်နိုင်ချေ)၊ ထို့ကြောင့် မျိုးစေ့ 'မူလဘေဒ'နည်း၏ အခြားမဲ့၌ ကုသိုလ်ကံကို ပြုသော 'ကမ္မပထဘေဒ' နည်းကို ဟောကြားတော်မူရသည်။

(ဇ) **လောကပါလတရား ၂-ပါး။** ။ဒါန, သီလစသော ကုသိုလ်ကံတရားတို့ပြုလုပ်ရန်အကြောင်း အမျိုးမျိုးရှိရာတွင် အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်းကိုရှာသော် ရှက်ကြောက်မှု 'ဟိရိ, ဩတ္တပ္ပ'တည်းဟူသော 'လောကပါလ'တရား ၂-ပါးတို့သည် အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်းဖြစ်ကုန်၏၊ (ဆိုလိုရင်းအဓိပ္ပါယ်မှာ အရှက်အကြောက်ရှိသောသူတို့၌သာ ဒါန, သီလ စသော တရားတို့ဖြစ်နိုင်ကုန်၏၊ အရှက်အကြောက်မရှိသောသူတို့သည် အဘယ်မှာလျှင် ကုသိုလ် ပြုကြမည်နည်း၊ အကုသိုလ်ကို ပြုကြမည်သာဖြစ်၏)၊ ထို့ကြောင့် ကုသိုလ်ကံကိုပြုသော 'ကမ္မပထ ဘေဒ'နည်း၏အခြားမဲ့၌ ရှက်ကြောက်မှု 'လောကပါလဘေဒ'နည်းကို ဟောကြားတော်မူရသည်။

(စျ) **ကိုယ်စိတ်ငြိမ်းချမ်းမှုတရား ၆-စုံ။** ။လောကဌ် အရှက်အကြောက်တရားတို့ ဖြစ်ပေါ် ရန် အကြောင်းအမျိုးမျိုးရှိရာတွင် အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်းကိုရှာသော် ကိုယ်စိတ်နှစ်ပါး ငြိမ်းချမ်းမှု 'ပဿဒ္ဓိ'စသောတရားတို့သည် အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်းတို့ဖြစ်ကုန်၏၊ (ဆိုလိုရင်းအဓိပ္ပါယ်မှာ ကိုယ်စိတ်နှစ်ပါး ပူလောင်၍နေသောသူတို့၌ ရှက်ကြောက်မှု 'ဟိရိ, ဩတ္တပ္ပ'တရားတို့ မတည်နိုင်ချေ၊ ငြိမ်းချမ်းမှုရှိသောသူတို့၌သာ ဖြစ်ပေါ် လာ နိုင်သည်၊ ထို့ကြောင့် 'လောကပါလဘေဒ' နည်း၏ အခြားမဲ့၌ 'ပဿဒ္ဓိ ယုဂဌ'စသောအစုံ (၆) စုံ (ည-ဋ-ဌ-ဍ-ဎ) ကို ဟောကြားတော်မူရသည်။

[ည-လဟုတာ၊ ဋ-မုဒုတာ၊ ဌ-ကမ္မညတာ၊ ဍ-ပါဂုညတာ၊ ဎ-ဥဇုကတာ]

(ဈ) **သတိ, သမ္မဇညတရား ၂-ပါး။** ။ကိုယ်စိတ်နှစ်ဖြာ ငြိမ်းချမ်းမှု 'ပဿဒ္ဓိ'စသော တရားတို့ ဖြစ်ပေါ် ရန် အကြောင်းအမျိုးမျိုးရှိရာတွင် အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်းကိုရှာသော် သတိ, သမ္မဇဉ်တရားတို့သည် အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်းဖြစ်ကုန်၏၊ (ဆိုလိုရင်းအဓိပ္ပါယ်မှာ ကိုယ်စိတ်နှစ်ဖြာ ငြိမ်းချမ်းမှုတရားတို့သည် စိတ်ဆင်းရဲမှုတရားများ မဝင် ရအောင် သတိတရား ရှေထားရ၍ ပညာဖြင့် ဖယ်ရှားနေသော သူတို့၌သာ ဖြစ်နိုင်သည်၊ မေ့မေ့ လျော့လျော့ ပေါ့ပေါ့ နေသောသူတို့သည် အဘယ်အခါမျှ စိတ်ချမ်းသာမှုကို မရနိုင်)၊ ထို့ကြောင့် 'ပဿဒ္ဓိယုဂဌ ၆-ခု'တို့၏ အခြားမဲ့၌ 'သတိ, သမ္မဇည' အစုံကို ဟောကြားတော်မူရသည်။

(တ) **သမထ, ဝိပဿနာ။** ။စိတ်ဆင်းရဲမှုတရားများကို ဖယ်ရှားနိုင်သော သတိ, ပညာ တရား တို့ဖြစ်ပေါ် ရန် အကြောင်းအမျိုးမျိုးရှိရာတွင် အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်းကိုရှာသော် သမထ, ဝိပဿနာတရားတို့သည် အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်းဖြစ်ကုန်၏၊ (ဆိုလိုရင်းအဓိပ္ပါယ်မှာ စိတ်ဆင်းရဲမှုတရားများကို ဖယ်ရှားနိုင်သော သတိ, ပညာတရားမျိုး ဖြစ်ပေါ် ရန်မှာ သာမည ဒါန, သီလစသော လုပ်ငန်းမျိုးပြုလုပ်ရုံမျှဖြင့် ဖြစ်နိုင်သည်မဟုတ်၊ သမထ

လုပ်ငန်း ဝိပဿနာလုပ်ငန်းပြုလုပ်မှသာ ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည်)၊ ထို့ကြောင့် 'သတိ, သမ္မာဇည'အစုံ၏ အခြားမဲ့၌ 'သမထ, ဝိပဿနာ'အစုံကို ဟောကြားတော်မူရသည်။

(ထ) **ဝိရိယ, သမာဓိ။** ။ကိုယ်စိတ်နှစ်ဖြာ ငြိမ်းချမ်းမှုစသော အကျိုးတရားများကို ဒိဋ္ဌဓမ္မ ပေးစွမ်းနိုင်သော သမထ, ဝိပဿနာ လုပ်ငန်းဖြစ်မြောက်ရန် အကြောင်းအမျိုးမျိုးရှိရာတွင် အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်းကိုရှာသော် ကြိုးစားမှု'ပဂ္ဂါဟ', မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ'တို့သည် အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်းဖြစ်ကုန်၏၊ (ဆိုလိုရင်းအဓိပ္ပါယ်မှာ သမထ, ဝိပဿနာ လုပ်ငန်းဟူသည် ကြိုးစားမှု'ဝိရိယ'လွန်က ဥဒ္ဓစ္စဖြစ်နေတတ်သည်၊ တည်ကြည်မှု 'သမာဓိ'လွန်က ထိန်မိုဒ္ဓဖြစ်နေတတ်သည်၊ ဝိရိယတည်းဟူသော ပဂ္ဂါဟ, သမာဓိတည်းဟူသော အဝိက္ခေပနှစ်ပါးကို ညီမျှစွာထားနိုင်မှသာ သမထ, ဝိပဿနာလမ်း အမှန်သို့ ရောက်နိုင်သည်၊ တခုခုလွန်နေက လမ်းမှား သို့ ရောက်သွားနိုင်သည်)၊ ထို့ကြောင့် 'သမထ, ဝိပဿနာ'အစုံ၏ အခြားမဲ့၌ 'ပဂ္ဂါဟ, အဝိက္ခေပ' အစုံကို ဟောကြားတော်မူရသည်။

စင်စစ်အားဖြင့် ဆိုခဲ့ပြီးသော ဖဿဘေဒစသော ၅၆-ပါးသောတရားတို့သည် ပဌမ မဟာ ကုသိုလ်စိတ်နှင့် တပြိုင်နက်ပင် ဖြစ်ကြသည်၊ ထိုသို့ခဲ့ခြားခြင်းငှါ နက်နဲလှသော အဘိဓမ္မာဒေသနာ တော်မြတ်ကို ဤသို့ အကြောင်းအကျိုး ဆက်သွယ်၍ ပြနေရခြင်းဖြစ်သည်၊ ထိုပြင် အဋ္ဌကထာ ဆရာ၏ဉာဏ်ကို နည်းမှီး၍ အဘိဓမ္မာဉာဏ် ရင့်သန်ကြီးထွားရန် စူးစမ်းရှာဖွေ လေ့လာနည်းကို ပြခြင်းမျှသာ ဖြစ်ပါသည်။

(ဒ) ဤသို့အားဖြင့် မြတ်စွာဘုရားသည် မဟာကုသိုလ်ပဌမစိတ်၌ နည်းအားဖြင့် ၁၇-နည်း၊ အပြားအားဖြင့် ၅၆-ပါးသော တရားတို့ကို ဝေဖန်၍ပြတော်မူသည်၊ ယင်းသို့ ပြဆိုထား သော်လည်း ဤမဟာကုသိုလ် ပဌမစိတ်၌ ယှဉ်နိုင်သော ကြင်းကျန်သောတရားများလည်း ရှိကြ သေးသည်၊ ယင်းကြင်းကျန်သောတရားများကိုလည်း ယှဉ်သင့်သည်အားလျော်စွာ ယှဉ်ယူကြ ပါဟု 'ယေဝါပန' သဒ္ဒါဖြင့် မိန့်မှာတော်မူသည်၊ 'ယေဝါပန' သဒ္ဒါကား အမှာစကားရပ် အကျဉ်းချုပ်ဖြစ်သည်၊ 'ယေဝါပန' သဒ္ဒါဖြင့် မှာထားသော စေတသိက်များကို အဋ္ဌကထာ ဆရာကြီးတို့က 'ယေဝါပနကစေတသိက်များ'ဟု ခေါ်ကြသည်။

ဤမဟာကုသိုလ် ပဌမစိတ်၌ အကျုံးဝင်သည့် ယေဝါပနက စေတသိက်များကား—-

၁။ ဆန္ဒ

၂။ အဓိမောက္ခ

၃။ မနသိကာရ

၄။ တတြမဇ္ဈတ္တတာ

၅။ ကရုဏာ

၆။ မုဒိတာ

၇။ သမ္မာဝါစာ

၈။ သမ္မာကမ္မန္တ

၉။ သမ္မာအာဇီဝ-ပေါင်း ၉-ပါးဖြစ်သည်။

ယင်း ယေဝါပနက စေတသိက် ၉-ပါးတို့တွင် ဝိရတိစေတသိက်သုံးပါးနှင့် အပ္ပမညာစေတသိက် နှစ်ပါးတို့သည် အမြဲမယှဉ်သော 'အနိယတ' စေတသိက်များ ဖြစ်ကြသည်၊ ယင်းစေတသိက်တို့ကို ယေဝါပနက စေတသိက်တို့၌ ထည့်သွင်းခြင်းမှာ ဉာဏ်ပညာနှုတ်ပင် သိသာနိုင်ပေသည်။

ဆန္ဒစသော ကြွင်းသော စေတသိက်လေးပါးတို့သည် အမြဲယှဉ်သော 'နိယတ' စေတသိက်များ ဖြစ်ကြသည်၊ သို့ပါလျက် ယေဝါပနက စေတသိက်၌ ယင်းတို့ကို ထည့်သွင်းထားခြင်းအကြောင်းတို့ကို ပြည့်စုံစွာ လေ့လာသင့်လှသည်။

ယင်းစေတသိက်လေးပါးတို့တွင် ဆန္ဒစေတသိက်ကို ပို၍ပင် စဉ်းစားသင့်ပေသည်၊ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ထိုထိုပါဠိတော်တို့၌ အကုသိုလ်ဆန္ဒကို 'ကာမစ္ဆန္ဒ-ဆန္ဒရာဂ' စသောအားဖြင့်ရင်း ကုသိုလ်ဆန္ဒကို ဆန္ဒာဓိပတိ, ဆန္ဒိဒ္ဓိပါဒ်စသောအားဖြင့်ရင်း နေရာများစွာတို့၌ ဟောကြားတော်မူသည်၊ အထူးအားဖြင့် တေဘုမ္မကကုသိုလ်ပြရာအပိုင်း ကာမာဝစရကုသိုလ်အခန်း, လောကုတ္တရာကုသိုလ်အခန်းတို့၌ပင် 'ဆန္ဒာဓိပတေယျ'ဟု အမည်အားဖြင့် ထင်ရှားစွာ ဖော်ပြထားသည်ကို သတိပြုအပ်လှသည်၊ ယင်းတို့ကို သေချာစွာ စိစစ်ပြနေပါက အဘိဓမ္မာကျမ်းကြီး တကျမ်းမျှ ကျယ်ဝန်းသွားပေမည်၊ ဤနိဒါန်း၌ကား ဓမ္မသင်္ဂဏီကျမ်းကို ၎င်းလေးနက်နက် လေ့လာသင်ကြားလိုသူတို့အတွက် လေ့လာပုံ လေ့လာနည်း အရိပ်အမြွက်မျှကိုသာ ဖော်ထုတ်ပြလိုက်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

မဟာကုသိုလ်စိတ်တခု ဖြစ်ပေါ်ရန် ခဲယဉ်းလှပုံ

ဤနေရာ၌ **မဟာကုသိုလ်စိတ်တခု ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း၏ အတိဒုလ္လဘ ခဲယဉ်းလှပုံ**ကို ဥပမာဥပမေယျတို့ဖြင့် တန်းဆာဆင်၍ တင်ပြပါအုံ၊ ဤသို့ တင်ပြခြင်းအားဖြင့် ဤဓမ္မသင်္ဂဏီနိဒါန်းသည် အဘိဓမ္မာသုတေသီပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ စိတ်နှလုံးကို ထက်မြက်ကြည်လင်စေမည့်အပြင် မြတ်ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရား၏ အနန္တဉာဏ်တော်ကို လှိုက်လှိုက်လှဲလှဲ ကြည်ညိုစေနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

မြတ်စွာဘုရားသည် မဟာကုသိုလ်စိတ်တခု ဖြစ်ပေါ်ရန် တပ်ပေါင်း ၁၇-တပ်တို့ဖြင့် ခြုံရုံ၍ ပြထားတော်မူသည်၊ အကုသိုလ်တပ်မတော်ကြီးကို တော်လှန်ဆင်နွှဲသောအခါ ဤတပ်မကြီး ၁၇-တပ်တို့ဖြင့် ချီတက်တိုက်ခိုက်ရပုံကို သတ္တဝါအများအား သိစေချင်သည်၊ အကုသိုလ်သူပုန်ကို တော်လှန်ရေးဆင်နွှဲရန် ခက်ခဲပုံကိုလည်း သိစေချင်သည်၊ အကုသိုလ်တပ်သားတို့သည် အုပ်ချုပ်ရေး၌ အလွန်လိမ္မာပါးနပ်လှသည်၊ နည်းပရိယာယ် ကြွယ်ဝလှသည်။ နည်းပရိယာယ် ကြွယ်ဝပုံကား—

(က) လောကီကာမဂုဏ်လိုက်စားသော ကမ္ဘာသူ ကမ္ဘာသားတို့သည် အကုသိုလ်လောဘတပ်သားများ၏ နည်းပရိယာယ်အတွင်း၌ သက်ဆင်းကြရသည်၊ အကုသိုလ်သူပုန်တို့သည် လောဘပြည်ထောင်စုကြီး အတွင်းမှာပင် ဒိဋ္ဌိပြည်နယ် မာနပြည်နယ်ဟု သီးခြားပြည်နယ်များ ဖန်တီးပြန်သည်၊ (လောဘမူစိတ်၌ ဒိဋ္ဌိနှင့် မာန အတူတကွ မယှဉ်သည်ကို သတိပြုပါ)။

(ခ) "လောဘသူပုန်တပ်သားတို့သည် အာဏာမက်သည်၊ ပစ္စည်းဥစ္စာမက်သည်၊ သစ္စာဖောက်သူများ ဖြစ်ကြသည်၊ သံသရာနယ်ခွဲသမားတို့၏ အလိုတော်ရှိများ ဖြစ်ကြသည်" စသော ကြွေးကြော်သံအမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် လောဘတပ်ကို တော်လှန်ကြသော

ကမ္ဘာသူ ကမ္ဘာသားတို့အား အကုသိုလ်သူပုန်တို့သည် ဒေါသပြည်နယ်တခု တည်ထောင်၍ ဒေါသတပ်ဖြင့် တိုက်ခိုက်စေသည်၊ ဒေါသပြည်နယ် အတွင်းတွင်လည်း တကိုယ်ကောင်း ကိုယ်ကျိုးရှာသမား ဝန်တိုသူ မစ္ဆရိယတိုင်းသူပြည်သားနှင့် သူတပါး၏ စည်းစိမ်ဥစ္စာ အကျိုးဟူသမျှကို ဖျက်လိုဖျက်ဆီး မရှစိမ့် မနာလိုသူ ဣဿာတိုင်းသူပြည်သားတို့အား သွေးခွဲစံနစ်ဖြင့် အချင်းချင်း တိုက်ခိုက်စေ၍ ထက်ခြမ်းကွဲအောင် ဖန်တီးပေးထားသည်၊ (ဒေါသမူစိတ်၌ ဣဿာနှင့် မစ္ဆရိယ အတူတကွ မယှဉ်သည်ကို သတိပြုပါ)။

(၈) လောဘသူပုန်တပ်ကြီး, ဒေါသသူပုန်တပ်ကြီးတို့ဖြင့် စည်းရုံး၍ မရသည့်ပြင် မည်သည့် အယူဝါဒ မည်သည့်စံနစ်မျိုးကိုမှ ကောင်းသည် မကောင်းသည်ဟု မခွဲခြား နိုင်သော ကမ္ဘာသူ ကမ္ဘာသားတို့အားလည်း ဝိစိကိစ္ဆာပြည်နယ်တခု ဖန်တီးပေးထား လေသည်၊ (ဝိစိကိစ္ဆာစေတသိက်သည် ဝိစိကိစ္ဆာစိတ်တခု၌သာ ယှဉ်သည်ကို သတိပြုပါ)။ အကျဉ်းချုပ်မှာ——

(၁) အကုသိုလ်အစိုးရသည် လောဘပြည်ထောင်စုနှင့် ဒေါသပြည်ထောင်စု နှစ်ခု ခွဲကာ အချင်းချင်း တိုက်ခိုက်စေသည်။

(၂) လောဘပြည်ထောင်စုအတွင်း၌လည်း ဒိဋ္ဌိအုပ်စု မာနအုပ်စု ခွဲကာ အချင်းချင်း တိုက်ခိုက်စေသည်။

(၃) ဒေါသပြည်ထောင်စု အတွင်း၌လည်း ဣဿာအုပ်စု မစ္ဆရိယအုပ်စု ခွဲကာ အချင်းချင်း တိုက်ခိုက်စေသည်။

(ဃ) မောဟသည် အကုသိုလ်အားလုံးနှင့် ဆက်ဆံရောနှောသည်ဟု ဆိုရသော်လည်း မောဟ၏အသင်းဝင်ဖြစ်သော ဝိစိကိစ္ဆာက မည်သည့် အကုသိုလ်အုပ်စုနှင့်မှ မဆက်ဆံပဲ တဦးတည်း ခွဲထွက်ကာ တိုက်ခိုက်နေသည်၊ ကမ္ဘာသူ ကမ္ဘာသားတို့သည် ဤမျှ နည်းပရိယာယ်များလှသော အကုသိုလ်သူပုန်၏ လက်အောက်မှ လုံးဝလွတ်မြောက်ရန် ခဲယဉ်းလေစွတကား၊ မြတ်စွာဘုရားမှတပါး အကုသိုလ်အစိုးရကို တော်လှန်ရေး ဆင်နွှဲခဲ့ကြကုန်သော ခေတ်အမျိုးမျိုးတို့၌ ကျော်ကြားခဲ့ကြကုန်သော တော်လှန်ရေး ခေါင်းဆောင်ကြီးတို့သည် အကုသိုလ်သူပုန်၏ နည်းပရိယာယ်အတွင်း၌ တနည်းမဟုတ် တနည်းဖြင့် မရှုမလှ ကျဆုံးခဲ့ကြရရှာသည်။

(c) မြတ်စွာဘုရားသခင် ကိုယ်တော်မြတ်ကြီးသည်ကား အကုသိုလ် သူပုန်ကို တော်လှန်ရန် အကုသိုလ်သူပုန်၏ သွေးခွဲစံနစ်ဖြင့် အုပ်စုဖွဲ့ကာ အချင်းချင်း တိုက်ခိုက်စေသော စစ်ဆင်ရေးနည်း ပရိယာယ်များကို ပြည့်စုံစွာသိအောင် လေ့လာတော်မူသည်၊ အကုသိုလ်သူပုန်၏ သူလျှိုများကို အကြွင်းအကျန်မရှိ သိအောင် လေ့လာတော်မူသည်၊ အကုသိုလ်သူပုန်အုပ်စိုးထားသော တိုင်းပြည်များကို တိတိ ကျကျ သိရှိရန် နယ်ပယ်နှင့်တကွ အသေးစိတ် လေ့လာတော်မူသည်၊ ထိုသို့ သိရှိပြီးသောအခါမှ တော်လှန်ရေး အောင်ပွဲကို ရရန် ကိုယ်တော်တိုင် ဆင်နွှဲတော်မူသည်၊ ကိုယ်တော်တိုင် ဆင်နွှဲခဲ့သော တော်လှန်ရေးလမ်းစဉ် အဆင့်ဆင့်ကို ဤဓမ္မသင်္ဂီကျမ်း၌ ချပြတော်မူခဲ့သည်။

တော်လှန်ရေးလမ်းစဉ် တိုက်ပွဲအဆင့်ဆင့်များကား—

(၁) ကာမာဝစရ တိုက်ပွဲ
(၂) ရူပါဝစရ တိုက်ပွဲ
(၃) အရူပါဝစရ တိုက်ပွဲ
(၄) လောကုတ္တရာ တိုက်ပွဲများ ဖြစ်ကြသည်။

(၁) **ကာမာဝစရတိုက်ပွဲစစ်ဆင်ရေး**ကို သိလိုပါက ဤကာမာဝစရကုသိုလ် ပဌမစိတ်နှင့် စေတသိက်တို့ဖြစ်ပေါ်လာပုံကို ပြဆိုသောအခန်းကို လေးလေးနက်နက် လေ့လာရပေမည်။

ဤအခန်းကို လေ့လာသောအခါ ရှေးဦးစွာ 'ဖဿပဠုမက' တပ်မ နှင့် 'စျာန' တပ်မနှစ်ခုကို တွေ့နိုင်သည်၊ ဤတပ်မနှစ်ခု၌ ပါဝင်သောတပ်သားတို့ကို လေ့လာစိစစ်လျှင် ယင်းတို့သည် အကုသိုလ် သူပုန်လက်အောက်၌လည်း ပါဝင်အမူထမ်းခဲ့သော တပ်သားတို့ဖြစ်ကြသည်ကို သင်ဂြိုဟ် လေ့လာဘူးသူတိုင်း သိရှိနိုင်သည်၊ ယင်းတို့ကို အဘိဓမ္မာဆရာတို့က နှစ်ဘက်ရ စေတသိက် "အညသမာန"ဟု အမည်ပေးကြသည်။

ဤတပ်မ နှစ်ခုကို တွေ့ရသဖြင့် စစ်ဆင်ရေး နည်းပရိယာယ်၌ အတုမရှိ ထူးခြားတော်မူသော မြတ်စွာဘုရား၏ ဉာဏ်စွမ်းကို ကြည်ညိုလာမည်၊ အကုသိုလ်သောင်းကျန်းသူတို့ကား ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်လှသည်၊ ပရိယာယ်မာယာ များလှသည်၊ သူလျှိုတွေ့ကလည်း နေရာတကာမှာ ရှိနေသည်၊ ကင်းတွေ့ကိုလည်း နေရာမလပ် အထပ်ထပ်ချထားသည်၊ ဤမျှ ခက်ခဲလှသော အကုသိုလ်တပ်မကို ထွင်းဖောက်ရန် အကုသိုလ်တပ်သားတို့နှင့် ခဲ့ရ၍မရသော 'ဖဿပဠုမက' တပ်မနှင့် 'စျာန' တပ်မကို သူလျှိုနည်းဖြင့် ချီတက်တိုက်ခိုက်စေသည်။

(က) 'ဖဿပဠုမက' တပ်သားတို့က ကုသိုလ်တပ်သားတို့ ဝင်လာနိုင်အောင် လိုက်လျောသည့် အခြေအနေကို ဖန်တီးပေးကြသည်။

(ခ) 'စျာန' တပ်သားတို့က အကုသိုလ်နယ်ပယ်၌ နေရာရအောင် စူးစူးစိုက်စိုက် ရှာဖွေကြိုးစားကြသည်၊ အကုသိုလ်အဆောက်အဦးတို့ကို ရှိ့မြို့ကိုမီးတိုက်ဖျက်ဆီးကြသည်။

(ဂ) ထိုသို့ အကုသိုလ်တပ်သားတို့ကို ရှင်းလင်းပြီးသောအခါ အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ 'ဣန္ဒြိယ' တပ်သားတို့က ချီတက်၍ရရှိထားသော နယ်ပယ်များကို အစိုးတရ ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင် အုပ်ချုပ်လေသည်။

(ဃ) ထိုသို့ အစိုးတရအုပ်ချုပ်ပြီးသောအခါ နည်းလမ်းပြ 'မဂ္ဂ'တပ်သားတို့က အုပ်ချုပ်ပုံ အကြံဉာဏ် နည်းမှန်လမ်းမှန်များကို ညွှန်ပြကာ စီမံခန့်ခွဲကြသည်။

(c) ထိုသို့ စီမံခန့်ခွဲပြီးသောအခါ 'ဗလ' တပ်သားတို့က ရောက်ရှိနေသောတပ်တို့ စိတ်ဓာတ် မကျဆင်းစေရန် အင်အား ဖြည့်တင်းပေးလေသည်။

(စ) ထိုသို့ အင်အားဖြည့်တင်းပြီးသောအခါ 'မူလ' (ဟိတ်တရား) တပ်သားတို့က အကုသိုလ် သူပုန်တို့ပြုခဲ့သော အကုသိုလ်အခြေခံ (အကုသလဟိတ်) များကို ဖျက်သိမ်း၍ ကုသိုလ်တော်လှန်ရေး၏ မူဝါဒအခြေခံများကို ထုတ်ပြန်ကြေငြာကြသည်။

(ဆ) ကုသိုလ်တော်လှန်ရေးအစိုးရ၏ အခြေခံများကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် 'ဣမမ္ဘပထ' တပ်သားတို့က ဒါန, သီလ စသောလုပ်ငန်းများကို အင်တိုက်အားတိုက် ကြိုးစားကြသည်။

(၉) ဒါန, သီလ လုပ်ငန်းများမှ ပေါက်ပွါးလာသည့် အကျိုးတရားတို့ကို မက်မောၦဝင်လာမည့် အကုသိုလ်တရားတို့ကို လက်မခံနိုင်ရန် 'လောကပါလ' တပ်သားဟိရိနှင့် သြတ္တပ္ပတို့က စောင့်ရှောက်ကြသည်။

(စျ-ဃ) တပ်စွဲၦနေကုန်သော ကုသိုလ်တော်လှန်ရေးတပ်သားတို့ စိတ်ဓာတ်မကျစေရန် 'ပဿဒ္ဓိ' စသောတပ်သားတို့က ကိုယ်စိတ်နှစ်ဖြာ ကျန်းမာ၍ရှင်လန်းရေး ဆေးဝါးကုသကြသည်။

(ဏ) တော်လှန်ရေးတပ်သားတို့ကျန်းမာ၍ရှင်လန်းၦ ပျော်ပျော်ရှင်ရှင်ဘေးကင်းစွာ နေနိုင်အောင် အကုသိုလ်သူလျှိုတွေဝင်လာနိုင်သော တံခါးပေါက်တို့ၦ 'သတိ, သမ္မာဇာ' တပ်သားတို့က အစဉ်အမြဲ မမေ့မလျော့ပဲ စောင့်နေကြသည်။

(တ) အကုသိုလ်သူပုန်ကိုတိုက်သော တော်လှန်ရေးစစ်ပွဲသည် ဒါန, သီလစသော လက်နက်အသေးစားများရှိရုံဖြင့် စိတ်မချရ၊ အကုသိုလ် တပ်သားများကို သမထ, ဝိပဿနာ တပ်သားများက အမြစ်ပါမကျန် ချေမှုန်းနိုင်သောအနုမြူလက်နက်များဖြင့် ကြံစည်ကြိုးစားဖြိုခွင်းကြသည်။

(ထ) ထိုအနုမြူလက်နက်များကို ပဂ္ဂဟ, အဝိက္ခေပ တပ်သားများက ရန်သူအကုသိုလ်စစ်စခန်းများသို့ တည့်တည့်မတ်မတ် ပစ်လွှတ်နိုင်အောင် ကြံစည်ကြိုးစားကြသည်။

ဤသို့သောနည်းအားဖြင့် ပဌမဆင့်တော်လှန်ရေး ကာမာဝစရတိုက်ပွဲ စစ်ဆင်ရေးကို လေ့လာပါက ဤဓမ္မသင်္ဂီကျမ်းတွင် ပဌမ မဟာကုသိုလ်စိတ်နှင့် ယှဉ်ဘက် စေတသိက်များ ဖြစ်ပေါ်လာပုံကို ပြသောအခန်းသည် အလွန်စိတ်ဝင်စားဖွယ်ရာဖြစ်လာသည်၊ ကုသိုလ်စိတ်တခု တည်မြဲအောင် အုပ်ချုပ်ထားရသော အလုပ်ကား သီလ, သမာဓိ, ပညာတို့ဖြင့် အထပ်ထပ် ခြုံရံကာ စောင့်ရှောက် ထားရပါတကားဟု လေးလေးနက်နက် စဉ်းစားမိလာမည်၊ ကုသိုလ်စိတ်ကလေးတခု မိမိသန္တာန်၌ ဖြစ်ပေါ်နေရန်မှာ 'ဒုလ္လဘတရားတပါး ပါတကား'ဟု သိလာမည်၊ အဘိဓမ္မာသည် မြတ်စွာဘုရားတို့၏ အရာသာဖြစ်သည်ဟု ပြောဆိုကြသော စကား အဓိပ္ပါယ်သည် နက်နဲသည်ထက် နက်နဲ၍လာမည်။

ဤကား မြတ်စွာဘုရားတို့၏ အရာသာဖြစ်သော အဘိဓမ္မာသဘာဝများကို ပေါ်လွင်စေရန် စစ်ဆင်ရေးဥပမာတို့ဖြင့် တန်းဆာဆင်ပြီးလျှင် ကာမာဝစရ ပဌမဆင့်လေ့ခါးမှ ကြည်ညိုလှသော စိတ်ဖြင့် မှန်းဆ၍ ပူဇော်ရမည်သာဖြစ်ပါသတည်း။

၂-ရူပါဝစရကုသိုလ်

မြတ်စွာဘုရားသည် ကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ်ကို ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ၍ ပြတော်မူပြီးသည့် နောက်၌ ရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ်ကို ပြတော်မူ၏။ ထိုရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ်ကိုလည်း—

၁။ ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို အာရုံပြု၍ ရသော (ကသိဏစျာန်)

၂။ ကသိုဏ်းဝန်းအကျဉ်း, အကျယ်ကို လွှမ်းမိုး၍ ရသော (အဘိဘာယတနစျာန်)

၃။ ရန်သူကိလေသာတို့မှ ကောင်းစွာ ကျွတ်လွတ်၍ ကသိုဏ်းဝန်းအာရုံ၌ ကောင်းစွာ မွေ့လျော်သော (ဝိမောက္ခစျာန်)

၄။ ဗြဟ္မဝိဟာရလေးပါးကို ပွါးများ၍ ရသော (ဗြဟ္မဝိဟာရစျာန်)

၅။ အသုဘဆယ်ပါးကို အာရုံပြု၍ ရသော(အသုဘစျာန်)ဟူ၍ ငါးမျိုးခွဲ၍ ပြတော်မူ၏။

(၁) ထိုင်းမျိုးတို့တွင် ကသိဏစျာန်ကိုလည်း—

(က) ပထဝီကသိုဏ်းဝန်းကို အာရုံပြု၍ ရသော(ပထဝီ ကသိဏ)စျာန်

(ခ) အာပေါကသိုဏ်းဝန်းကို အာရုံပြု၍ ရသော(အာပေါ ကသိဏ)စျာန်

(ဂ) တေဇောကသိုဏ်းဝန်းကို အာရုံပြု၍ ရသော(တေဇော ကသိဏ)စျာန်

(ဃ) ဝါယောကသိုဏ်းဝန်းကို အာရုံပြု၍ ရသော(ဝါယော ကသိဏ)စျာန်

(c) နီလကသိုဏ်းဝန်းကို အာရုံပြု၍ ရသော(နီလ ကသိဏ)စျာန်

(စ) ပီတကသိုဏ်းဝန်းကို အာရုံပြု၍ ရသော(ပီတ ကသိဏ)စျာန်

(ဆ) လောဟိတကသိုဏ်းဝန်းကို အာရုံပြု၍ ရသော(လောဟိတ ကသိဏ)စျာန်

(ဇ) ဩဒါတကသိုဏ်းဝန်းကို အာရုံပြု၍ ရသော(ဩဒါတ ကသိဏ)စျာန်အားဖြင့် ရှစ်မျိုးခွဲ၍ ပြတော်မူ၏၊

(အထူးမှတ်ရန်မှာ မဟာသကုလုဒါယီသုတ်၌ **ဝိညာဏကသိုဏ်း, အာကာသ**ကသိုဏ်းနှစ်ပါးကို ထည့်၍ ဆယ်ပါးပြတော်မူ၏၊ ဝိညာဏကသိုဏ်းသည် အရူပစျာန်၌ ပါဝင်နေ၍ ဤနေရာ၌ ပြတော်မမူ၊ **အာကာသ**ကသိုဏ်းကား ရူပစျာန်, အရူပစျာန် နှစ်မျိုးရောနေသဖြင့် ဤနေရာ၌ ပြတော်မမူ၊ အာလောကကသိုဏ်းမှာမူ ဩဒါတကသိုဏ်း၌ ပါဝင်ပြီးဖြစ်၍ သီးခြားပြတော်မမူချေ။)

ထိုရှစ်ပါးတို့တွင် ပထဝီကသိဏစျာန်ကိုလည်း—ဝိတက်, ဝိစာရစျာန်အင်္ဂါ နှစ်ပါးကို တပြိုင်နက်လွန်သော(စတုတ္ထနည်း)စျာန်လေးမျိုး၊ စျာန်အင်္ဂါငါးပါးတွင် တပါးစီလွန်သော(ပဉ္စကနည်း)စျာန်ငါးမျိုးဟူ၍ ၉-မျိုးခွဲ၍ ပြတော်မူ၏။

ပဋ္ဌိပဒါလေးပါးဖြင့် ဝေဖန်ဟောကြားပုံ

ထို ၉-မျိုးတို့တွင် တမျိုးတမျိုးကိုလည်း—ပဋ္ဌိပဒါလေးပါးဖြင့် အောက်ပါအတိုင်း ဝေဖန်ဟောကြားတော်မူသည်။

(က) ဆင်းရဲစွာ ကျင့်ရပြီးလျှင် နှုံ့နှေးသော ဘာဝနာဉာဏ်ရှိသော 'ဒုက္ခပဋ္ဌိပဒါဒန္ဓာဘိညစျာန်'။

(ခ) ဆင်းရဲစွာကျင့်ရသော်လည်း လျင်မြန်သော ဘာဝနာဉာဏ်ရှိသော 'ဒုက္ခပဋ္ဌိပဒါ-ခိပ္ပါဘိညစျာန်'။

(ဂ) ချမ်းသာစွာ ကျင့်ရသော်လည်း နှုံ့နှေးသော ဘာဝနာဉာဏ်ရှိသော 'သုခပဋ္ဌိပဒါ-ဒန္ဓာဘိညစျာန်'။

(ဃ) ချမ်းသာစွာ ကျင့်ရပြီးလျှင် လျင်မြန်သော ဘာဝနာဉာဏ်ရှိသော 'သုခပဋ္ဌိပဒါ-ခိပ္ပါဘိညစျာန်'ဟူ၍ အကျင့်(ပဋ္ဌိပဒါ)သက်သက်အားဖြင့် လေးမျိုးခွဲ၍ ပြတော်မူပြန်သည်။

အာရုံလေးပါးတို့ဖြင့် ဝေဖန်ဟောကြားပုံ

တဖန် အာရုံလေးပါးတို့ဖြင့် အောက်ပါအတိုင်း ဟောတော်မူသည်။

(က) လေ့လာမှုအားနည်း၍ ကျဉ်းသောကသိုက်းဝန်းအာရုံရှိသော 'ပရိတ္တ ပရိတ္တာရမ္မဏစျာန်'။

(ခ) လေ့လာမှုအားနည်း၍ ကျယ်သောကသိုက်းဝန်းအာရုံရှိသော 'ပရိတ္တ အပ္ပမာဏာ-ရမ္မဏစျာန်'။

(ဂ) လေ့လာမှုအားကြီး၍ ကျဉ်းသောကသိုက်းဝန်းအာရုံရှိသော 'အပ္ပမာဏ ပရိတ္တာ-ရမ္မဏစျာန်'။

(ဃ) လေ့လာမှုအားကြီး၍ ကျယ်သောကသိုက်းဝန်းအာရုံရှိသော 'အပ္ပမာဏ အပ္ပမာဏာ ရမ္မဏစျာန်'ဟူ၍ အာရုံသက်သက်အားဖြင့် လေးမျိုးခွဲ၍ ပြတော်မူပြန်သည်။

ပဋ္ဌိပဒါလေးပါးနှင့် အာရုံလေးပါးတို့ကို ရောနှောခြင်း ၁၆-ပါးနည်းဖြင့် ဟောကြားသည့် သောဋ္ဌသက္ခတ္တုကနည်း

တဖန်—

အကျင့်(ပဋ္ဌိပဒါ)လေးပါးတို့တွင် တပါးတပါးခ်ိ အာရုံလေးပါးစီ ထည့်၍ ၁၆-မျိုး 'သောဋ္ဌ-သက္ခတ္တုကနည်း'ခွဲ၍ ဟောတော်မူပြန်သည်။

လုပ်ငန်းစဉ်အားဖြင့် စျာန်ကိုရအောင် ကြိုးစားကြသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် အကျင့်သက်သက်ဖြင့်လည်း ကြိုးစား၍ မရပါ၊ အာရုံသက်သက်ဖြင့်လည်း ကြိုးစား၍ မရပါ၊ အာရုံပဋ္ဌိပဒါနှစ်မျိုးစုံဖြင့် ကြိုးစားမှ ရနိုင်သည်ဟု သိစေတော်မူလို၍ ဤသောဋ္ဌသက္ခတ္တုကနည်းကို ဟောတော်မူခြင်းဖြစ်သည်။

၂-အဘိဘာယတနစျာန် ၈-မျိုး

အဘိဘာယတနစျာန်ကိုလည်း—

(က) ကျဉ်းသောကသိုက်းဝန်းအာရုံကို လွှမ်းမိုး၍ရသောစျာန်(ပရိတ္တာရူပ)။

(ခ) ကျဉ်းသော ကောင်းသော ကသိုက်းဝန်းအဆင်းအာရုံ,မကောင်းသောကသိုက်းဝန်း အဆင်းအာရုံတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ ရသောစျာန်(ပရိတ္တသုဝဏ္ဏဒုဗ္ဗဏ္ဏရူပ)။

(ဂ) ကျယ်သောကသိုက်းဝန်းအာရုံကို လွှမ်းမိုး၍ ရသောစျာန်(အပ္ပမာဏရူပ)။

(ဃ) ကျယ်သော ကောင်းသော ကသိုက်းဝန်းအဆင်းအာရုံ,မကောင်းသောကသိုက်းဝန်း အဆင်းအာရုံတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ ရသောစျာန်(အပ္ပမာဏသုဝဏ္ဏဒုဗ္ဗဏ္ဏရူပ)။

(c) နီလ၊(စ)ပီတ၊ (ဆ) လောဟိတ၊ (ဇ) ဩဒါတ ကသိုက်းလေးပါးတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ ရသော စျာန်အားဖြင့် ရှစ်မျိုးခွဲခြား၍ ပြတော်မူပြန်သည်။

ထိုရှစ်ပါးတို့တွင် တမျိုး တမျိုးခွဲ ပဌမစျာန် စသော စျာန်လေးပါး (စတုက္ကနည်း)၊ စျာန်ငါးပါး(ပဉ္စကနည်း)အားဖြင့် ၉-မျိုးခွဲခြားရှု ဟောတော်မူပြန်သည်။

ထို ၉-မျိုးတို့တွင် တမျိုးတမျိုးကိုလည်း ပဌမ အဘိဘာယတနစျာန်မှ စတုတ္ထအဘိဘာယ-တနစျာန်အထိ လေးပါးတို့၌ အကျင့်'ပဋိပဒါ'သက်သက် **လေးပါးနည်း၊ အာရုံသက်သက် နှစ်ပါး**နည်း၊ **အကျင့်,အာရုံ**ရောသော ရှစ်ပါးနည်း 'အဌကွတ္တုက' အားဖြင့် ခွဲခြားရှု ဟောတော်မူပြန်သည်၊ (အမှန်အားဖြင့် ဤအဘိဘာယတန လေးပါး ပြဆိုသော အခန်းကို လေ့လာစိစစ်လျှင် ပဋိပဒါလေးပါးနှင့် အာရုံလေးပါးစုံသည်ကို တွေ့ရမည် ဖြစ်သည်၊ သို့သော် အာရုံ လေးပါးကို နှစ်ပါးစီခွဲ၍ ရှစ်ပါးနည်း'အဌကွတ္တုက'ဒေသနာကို ဟောတော်မူသည်)။

ကြင်းသော နီလ ပီတစသော အဘိဘာယတနလေးပါးတို့၌ကား ကသိဏစျာန်နှင့်နည်းတူ 'သောဋ္ဌသကွတ္တုက'ဒေသနာကိုပင် ဟောတော်မူသည်။

ဤအဘိဘာယတနစျာန်ကား ဟောနည်းရှုပ်ထွေးရုံမက အဓိပ္ပါယ်လည်း အသိခက်လှသည်၊ အဘိဘာယတနစျာန်ကို 'အာရုံကို လွှမ်းမိုး၍ရသောစျာန်'ဟု သဒ္ဒါနည်းအားဖြင့် အနက်ပြန်ဆိုကြသည်၊ လွှမ်းမိုးပုံကိုလည်း အစာကြေလွယ်သောသူသည် အနည်းငယ်မျှသောထမင်းကို ရသော်တလုတ်တည်းဖြင့် ကုန်အောင်စားဘိသကဲ့သို့ ကသိုဏ်းဝန်းအာရုံကျဉ်းသော်ထိုအာရုံကို လွှမ်းမိုး၍ စျာန်ဝင်စားနိုင်၏ဟူ၍ရင်း၊ အစားကြူးသောသူသည် ထမင်းတပန်းကန်ကို ရသော်လည်း မျှားသည်မထင်၊ နောက်တပန်းကန်ပေးသော်လည်း ကုန်အောင်စားနိုင်ဘိသကဲ့သို့ ကသိုဏ်းဝန်းအာရုံကျယ်သော် ထိုအာရုံကိုလည်း လွှမ်းမိုး၍ စျာန်ဝင်စားနိုင်၏ဟူ၍ရင်း ဥပမာတို့ဖြင့် ဖွင့်ဆိုကြပေသည်။

အချုပ်အားဖြင့် အဘိဘာယတနစျာန်ဟူသည် ဉာဏ်အလွန်ထက်မြက်သော ပုဂ္ဂိုလ်တို့အား ကသိုဏ်းနိမိတ်ထင်သည်နှင့် တပြိုင်နက် တမုဟုတ်ချင်းရသော စျာန်မျိုးပင်ဖြစ်ပါသည်။

၃-ဝိမောက္ခစျာန်

ကိလေသာရန်သူတို့မှ ကောင်းစွာကျွတ်လွတ်၍ ကသိုဏ်းဝန်းအာရုံ၌ ကောင်းစွာ မွေ့လျော်သော ဝိမောက္ခစျာန်ကိုလည်း—

(က) ကိုယ်တွင်း ကိုယ်ပ နှစ်ဌာနလုံး၌ရှိသော ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို အာရုံပြု၍ရသောစျာန် (ရူပီ ရူပါနိ ပဿတိ)။

(ခ) ကိုယ်ပ၌ရှိသောကသိုဏ်းဝန်းတို့ကိုသာ အာရုံပြု၍ရသောစျာန်(ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတိ)။

(ဂ) အလွန်စင်ကြယ်တောက်ပသော ဝဏ္ဏကသိုဏ်းတို့ကို **အာ**ရုံပြု၍ရသောစျာန်ဟူ၍ သုံးမျိုးခွဲခြား၍ ပြတော်မူသည် (သုဘ)။

ဤဝိမောက္ခစျာန်သုံးမျိုး၌လည်း ဆိုခဲ့ပြီးသော ကသိဏစျာန်၌ကဲ့သို့ အာရုံနှင့် ပဋိပဒါနှစ်မျိုးရောနှောမြောက်ပွါးသော ၁၆-ပါးနည်း 'သောဋ္ဌသကွတ္တုက' ဒေသနာပင်ဖြစ်ပါသည်။

ဤ ဝိမောက္ခစျာန်၌ ဝိမောက္ခသဒ္ဒါကို "ရန်သူ ကိလေသာတို့မှ ကောင်းစွာ ကျွတ်လွတ်၍ ကသိုဏ်းဝန်းအာရုံတို့၌ ကောင်းစွာ ပျော်မွေ့သောစျာန်"ဟု အနက်ပြန်ဆိုကြသည်၊ ဤသို့ ပြန်ဆိုသော် အခြားသောစျာန်တို့သည်လည်း ကိလေသာတို့မှ ကျွတ်လွတ်သောစျာန်တို့ပင် ဖြစ်သည်ကို

စဉ်းစားမ်ိလေမည်၊ ထိုမှတဆင့်တက်၍ အခြားသော စျာန်တို့သည်လည်း အာရုံကို လွှမ်းမိုး၍ ရသောစျာန်တို့ပင်ဖြစ်သည်ဟု 'အဘိဘာဝယတန' စျာန်ကိုပါ စဉ်းစားမိလေမည်။

အမှန်စင်စစ်အားဖြင့် ကသိဏစျာန်ဟူသော အမည်၊ အဘိဘာဝယတနစျာန်ဟူသော အမည်၊ ဝိမောက္ခစျာန်ဟူသော အမည်တို့သည် ရူပါဝစရစျာန်တခုတည်း၏အမည်တို့သာ ဖြစ်ကြပါသည်၊ ဤသို့ အမည်ကွဲပြားရခြင်းမှာ ဖြစ်ပေါ်ပုံ အခြင်းအရာ, အာရုံ, သတ္တိတို့ကို စွဲ၍ ကွဲပြားရခြင်း ဖြစ်သည်။ အကြင်းမဲ့ အလုံးစုံ ပျံ့နှံ့ပြည့်ဝသော အဝန်းအဝိုင်း ကသိုဏ်းအာရုံတို့ကိုစွဲ၍ ဖြစ်သည့် အနက်သဘောအားဖြင့် 'ကသိဏစျာန်'၊ လွှမ်းမိုးနိုင်သော၊ ဝါ-တမုဟုတ်ချင်း စျာန်ရနိုင်သော ဘာဝနာအထူးကိုစွဲ၍ လွှမ်းမိုးသော အနက်အားဖြင့် 'အဘိဘာဝယတနစျာန်'၊ ကိလေသာတို့မှ ကျွတ်လွတ်ပုံမှာ အခြားစျာန်တို့ထက် ထူးကဲသည်ကိုစွဲ၍ ကျွတ်လွတ်သောအနက်သဘောအားဖြင့် 'ဝိမောက္ခစျာန်'ဟု ခွဲခြား၍ ဟောတော်မူရပါသည်။

ဤအဘိဘာဝယတနစျာန်နှင့် ဝိမောက္ခစျာန်တို့၏ အဓိပ္ပါယ် အပြည့်အစုံကိုကား---

၁။ ဒီဃနိကာယ် သုတ်ပါထေယျပါဠိစာမျက်နှာ ၂၁၅

၂။ မဇ္ဈိမနိကာယ် မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသပါဠိ ၂၀၅

၃။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ် အဋ္ဌကနိပါတ်ပါဠိ .... ၂၁၅၊ ၎င်းနိကာယ်သုံးရပ် အပြင် အခြားသော ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ,ဋီကာတို့နှင့်တကွ ကျယ်ဝန်းစွာတင်ပြပါမှ ပြည့်စုံပေလိမ့်မည်၊ ဤနေရာ၌ကား အဘိဓမ္မာရတနာသိုက်ကြီးကို တူးဖော်ရန် နိဒါန်းပျိုးခြင်းမျှသာဖြစ်ပါသတည်း။

ဗြဟ္မဝိဟာရစျာန် ၄-ပါး

၄-ဗြဟ္မဝိဟာရစျာန်၊ ၅-အသုဘစျာန်တို့၌လည်း ၁၆-ပါးနည်း(သောဠသကွတ္တုက)ဒေသနာပင် ဖြစ်ပါသည်။

ရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ်ကို 'စျာန်'ဟု ခေါ်ရပုံ

ရူပါဝစရကုသိုလ် ပဌမစျာန်စိတ် ဖြစ်ပေါ်လာပုံအခန်းကို လေ့လာစိစစ်လျှင် ပဌမ မဟာကုသိုလ်စိတ်၌ ဟောတော်မူခဲ့သော ဖဿပဠုမကစသောနည်း ၁၇-နည်း၊ အမြဲယှဉ်သော စေတသိက် ၅၆-ပါးသော တရားတို့ကိုပင် တွေ့ရမည်ဖြစ်သည်၊ သို့သော် အာရုံ ကွဲပြားသည်၊ ပဌမ မဟာကုသိုလ်စိတ်၌ အာရုံ ၆-ပါးတို့တွင် တပါးပါးကို အာရုံပြု၍ဖြစ်ပေါ်ပုံကို ပြခဲ့သည်၊ ဤရူပါဝစရကုသိုလ် ပဌမစျာန်စိတ်၌ကား ပထဝီကသိုဏ်းဝန်းစသောပညတ်တရားတို့ကိုသာ အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာပုံကို ပြထားသည်။

ထိုပြင် ဤရူပါဝစရကုသိုလ်ပဌမစျာန်စိတ်၌ ဖဿဘေဒစသော ၅၆-ပါးသော တရားအားလုံးတို့ အမြဲယှဉ်ကြပါလျက် 'ဝိတက်,ဝိစာရ,ပီတိ,သုခ,ဧကဂ္ဂတာ'တို့နှင့် ယှဉ်သည်ကိုသာ ဦးစားပေး၍ ပြထားသည်ကို အုံ့ဩစွာတွေ့မြင်ကြရသည်၊ ဤသို့တွေ့မြင်ရသဖြင့် ပဌမစျာန်ရရေးခွဲ ဣန္ဒြေ,မဂ္ဂင်, ဗိုလ်စသောတရားတို့ထက် ဤတရားငါးပါးတို့က ခေါင်းဆောင်အဖြစ်ဖြင့် ပါဝင်ရပုံကို သတိပြုမိလာသည်။ စျာန်လုပ်ငန်းကို လေ့လာကြည့်လျှင် ဤတရားငါးပါးတို့ ခေါင်းဆောင်ဖြစ်ရပုံမှာ လည်း ပေါ်လွင်လာပေမည်။

(က) စျာန်လုပ်ငန်းဟူသည် ပထဝီကသိုဏ်းဝန်းစသောအာရုံတခုခု၌ စူးစိုက်ကြည့်ရှုလေ့လာ ပွါးများနေသောလုပ်ငန်းပင်ဖြစ်သည်၊ ယင်းသို့ ကသိုဏ်းဝန်းကို ကြည့်ရှုလေ့လာရာ၌ ပြေးသွားနေသော စိတ်ကို ကသိုဏ်းဝန်းအာရုံပေါ်သို့ မရောက် ရောက်အောင် တင်ပေးရမည့်ကိစ္စသည် ပဌမအရေးအကြီးဆုံးကိစ္စဖြစ်သည်၊ ယင်းကိစ္စကို ဆောင်ရွက်နိုင်သောတရားကား 'ဝိတက်' ဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် 'ဝိတက်' ကို စျာန်လုပ်ငန်း၌ ခေါင်းဆောင်တရားတပါးအဖြစ်ဖြင့် ဟောတော်မူသည်။

(ခ) ကသိုဏ်းဝန်းသို့ရောက်နေသောစိတ်ကို အခြားအာရုံသို့ ပြေးမသွားစေပဲ အာရုံကို ထပ်တလဲလဲ သုံးသပ်နေမှုကိစ္စသည် ဒုတိယအရေးအကြီးဆုံးကိစ္စဖြစ်သည်၊ ယင်းကိစ္စကို ဆောင်ရွက်နိုင်သော တရားကား 'ဝိစာရ' ဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် ဝိတက်၏အခြားမဲ့၌ 'ဝိစာရ' ကို ဟောတော်မူသည်။

(ဂ) ကသိုဏ်းဝန်းသို့ရောက်နေသောစိတ်သည် ယင်းအာရုံ၌ စိတ်ပျက်ငြီးငွေ့မှုမရှိပဲ နှစ်သိမ့်နေမှုသာလျှင် 'ဝိစာရ' က ကြာရှည်စွာ သုံးသပ်နေနိုင်မည်၊ နှစ်သိမ့်မှုမရှိက ထိုအာရုံမှ ပြောင်းရွှေ့သွားမည်၊ ယင်းကိစ္စကို 'ပီတိ' က ဆောင်ရွက်နိုင်သည်၊ ထို့ကြောင့် 'ဝိစာရ' ၏ အခြားမဲ့၌ 'ပီတိ' ကို ဟောတော်မူသည်။

(ဃ) ယင်းသို့ ကြည့်ရှုပွါးများနေသော ကသိုဏ်းဝန်းအာရုံကို နှစ်သိမ့်နေမှုသာလျှင် ဤသို့နေရခြင်းသည် ချမ်းသာစွတကားဟု ချမ်းသာမှုဖြစ်လာမည်၊ ယင်းကိစ္စကို 'သုခ' က ဆောင်ရွက်နိုင်သည်၊ ထို့ကြောင့် 'ပီတိ' ၏ အခြားမဲ့၌ 'သုခ' ကို ဟောတော်မူရသည်။

(င) ယင်းသို့ ကသိုဏ်းဝန်းအာရုံ၌ ချမ်းသာတွေ့နေမှုသာလျှင် စိတ်သည် အခြားအာရုံသို့ မပြေးသွားတော့ပဲ တည်ငြိမ်မှုဖြစ်လာမည်၊ ယင်းကိစ္စကို 'သမာဓိ' က ဆောင်ရွက်နိုင်သည်၊ , ထို့ကြောင့် 'သုခ' ၏ အခြားမဲ့၌ 'ဧကဂ္ဂတာ' ကို ဟောတော်မူရသည်၊ ဤသို့စျာန်လုပ်ငန်း၏ အာရုံသို့ ကပ်၍ရှုတတ်သော သဘောတရားများကို လေ့လာကြည့်သော် ၅၄-ပါးသော တရားတို့တွင် ဤတရားငါးပါးကိုသာ စျာန်ဟုခေါ်ရပုံမှာ ပေါ်လွင်လာသည်။

ဤသို့ဝိတက်စသော စျာန်အင်္ဂါ ၅-ပါးတို့သည် အာရုံကို စူးစူးစိုက်စိုက်ရှုခြင်းဟူသော ဥပနိဇ္ဈာနကိစ္စကို ဆောင်ရွက်ကြသည်၊ ဘာဝနာ၏အာရုံ၌ စိတ်ကို နှစ်နှစ်ခြိုက်ခြိုက် အမြစ်စိုက်၍နေအောင် ဆောင်ရွက်စီမံကြသော တရားစုဖြစ်ကြသည်၊ ထို့ကြောင့်ပင် ဤငါးပါးသော တရားတို့ကို စျာန်ဟုခေါ်ရလေသည်။

ထို့ပြင် ဝိတက် ဝိစာရ ပီတိ သုခ ဧကဂ္ဂတာတို့သည် စျာန်ကုသိုလ်တရားတို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ရန်သူဖြစ်သော နီဝရဏတို့ကို လောင်ကျမ်းရှိမြို့ကပယ်ရှားသည့် စျာပနကိစ္စကိုလည်း ဆောင်ရွက်ကြပြန်သည်။ ဤသို့ ဆန့်ကျင်ဘက်ရန်သူတို့၏ အနှောင့်အရှက်တို့ကို သုတ်သင်ပယ်ခွင်းနိုင်မှုသာလျှင် ဘာဝနာ၏အာရုံ၌ စိတ်ကိုငြိမ်သက်စွာ ထားနိုင်ပေမည်။ ဝိတက်စသည့် စျာန်အင်္ဂါငါးပါးတို့သည် ဆန့်ကျင်ဘက်ရန်သူ နီဝရဏတို့ကို အောက်ပါအတိုင်း ရှိမြို့ကပယ်ရှားကြသည်။

ဝိတက်သည် ထိန မိဒ္ဓ နီဝရဏကို လောင်ကျမ်းပယ်ရှားသည်၊ ဝိတက်၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ရန်သူသည် ထိန မိဒ္ဓ နီဝရဏပင်ဖြစ်သည်၊ ထိနမိဒ္ဓသည် ထိုင်းမှိုင်းလေးလံ ငိုက်မျဉ်းဆုတ်နစ်သော သဘောတရားဖြစ်သည်။ အကြံအစည်ကင်းမဲ့သူ လူပျင်းလူထိုင်းများနှင့် တူ၏၊ ဝိတက်ကား သမ္မယုတ်တရားတို့ကို အာရုံတခုခုသို့ ရောက်၍နေအောင် မနားမနေ တင်ပေးတတ်သော သဘော

တရားဖြစ်သည်၊ အကြံအစည် အလေ့အကျင့်မျှားသူနှင့် တူ၏၊ ထို့ကြောင့် ထိနမိဒ္ဓနှင့်ဝိတက်သည် ဖြောင့်ဖြောင့်ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သဖြင့် ဝိတက်စျာနင်က ထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏကို စိတ်ဝီထိအစဉ်သို့ မဝင်လာနိုင်အောင် ရှိုမ်ပယ်ရှားလေသည်၊ ဘာဝနာ၏အာရုံသို့ စိတ်ကို အတွင်မောင်းနှင်ရိုက်စိုင်းပေးနေသော ဝိတက်သည် ပျင်းရိလိမ်လစ် ဆုတ်နစ်ထိုင်းမှိုင်းစေတတ်သော ထိန မိဒ္ဓကို အတင်းသတ်ဖြတ် ရှိုမ်ပယ်လေသည်။

ဝိစာရသည် ဝိစိကိစ္ဆာနီဝရဏကို လောင်ကျွမ်းပယ်ရှားသည်၊ ဝိစာရ၏ဆန့်ကျင်ဘက်ရန်သူသည် ဝိစိကိစ္ဆာနီဝရဏပင်ဖြစ်သည်၊ ဝိစိကိစ္ဆာသည် အာရုံတခုဌ် ကောင်းစွာမတည်နိုင် မဆုံးဖြတ်နိုင်ပဲ ယုံမှားသံသယ စိတ်နှစ်ခွဖြစ်စေသော သဘောတည်း၊ ထို့ကြောင့် ဝိတက်၏တင်ပေးမှုကြောင့် အာရုံပေါ် သို့ တက်ရောက်နေသောစိတ်ကို ဝိစိကိစ္ဆာနှောင့်ရှက်သဖြင့် ထိုအာရုံမှဆုတ်နစ်ရပေမည်၊ ဝိစာရမှာမူကား သမ္မယုတ်တရားတို့ကို ရောက်ပြီးရာအာရုံမှ မခွါထွက်နိုင်အောင် ထိုအာရုံကို ထပ်တလဲလဲ စဉ်မြဲစွာ သုံးသပ်ခြင်းပေတည်း၊ ထို့ကြောင့် ဝိစိကိစ္ဆာနှင့်ဝိစာရတို့သည် ဖြောင့်ဖြောင့်ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သဖြင့် ဝိစာရစျာနင်က ဝိစိကိစ္ဆာနီဝရဏကို စိတ်ဝီထိအစဉ်သို့ မဝင်လာနိုင်အောင် ရှိုမ်ပယ်ခွါရလေသည်၊ အဖန်ဖန်သုံးသပ်ခြင်းကိစ္စကို ပြုခြင်းဖြင့် ဘာဝနာမှဌ် အဆင့်ဆင့်ကြည်လင်အောင် ဆောင်ရွက်သော ဝိစာရသည် စိတ်ကိုနှစ်ခွပြု၍ နောက်ကျုမ်းမှိန်စေတတ်သော ဝိစိကိစ္ဆာကို အတင်းသတ်ဖြတ် ရှိုမ်ပယ်လေသည်။

ပီတိသည် ဗျာပါဒနီဝရဏကို လောင်ကျွမ်းပယ်ရှားသည်၊ ပီတိ၏ဆန့်ကျင်ဘက် ရန်သူသည် ဗျာပါဒနီဝရဏပင်ဖြစ်သည်၊ ဗျာပါဒသည် တရားကိုယ်အားဖြင့် ဒေါသပင်ဖြစ်သဖြင့် ခက်ထန်ကြမ်းတမ်း၍ အာရုံကို မနှစ်သက်နိုင်သော သဘောတည်း၊ ထို့ကြောင့် ဝိစာရက အထပ်ကပ်သုံးသပ်နေသော်လည်း ဗျာပါဒနှောင့်ရှက်၍ အာရုံကိုမနှစ်သက်လျှင် ကြာရှည်စွာသုံးသပ်ချင်မည် မဟုတ်ချေ၊ ပီတိကား အာရုံကို နှစ်နှစ်ခြိုက်ခြိုက် နှစ်သက်တတ်သော သဘောတည်း၊ ထို့ကြောင့် ဗျာပါဒနှင့်ပီတိသည် ဖြောင့်ဖြောင့်ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သဖြင့် ပီတိစျာနင်က ဗျာပါဒနီဝရဏကို စိတ်ဝီထိအစဉ်သို့ မဝင်လာနိုင်အောင် ရှိုမ်ပယ်ရှားရလေသည်၊ စိတ်ကိုရှမ်းစိုရှင်လန်းအောင် ဖျော်ဖြေနိုင်သော ပီတိသည် စိတ်ကိုပြီးဌေခြောက်သွေ့အောင် ပြုတတ်သော ဗျာပါဒကို အတင်းသတ်ဖြတ် ရှိုမ်ပယ်လေသည်။

သုခသည် ဥဒ္ဓစ္စ ကုက္ကုစ္စနီဝရဏကို လောင်ကျွမ်းပယ်ရှားသည်၊ သုခ၏ဆန့်ကျင်ဘက်ရန်သူသည် ဥဒ္ဓစ္စ ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏပင်ဖြစ်သည်၊ ဥဒ္ဓစ္စသည် မငြိမ်မသက် တုန်လှုပ်လွင့်ပါးခြင်းသဘောဖြစ်၍ ကုက္ကုစ္စမှာ နောင်တတဖန် ပူပန်ခြင်းသဘောတည်း၊ ထို့ကြောင့် ဘာဝနာ၏အာရုံ၌ စိတ်အစဉ်ကနှစ်သက်အားရ ပီတိကျနေသော်လည်း သာယာဖွယ်အရသာမပေါ်လျှင် ငြိမ်သက်အေးချမ်းစွာ တည်နေနိုင်မည်မဟုတ်ချေ၊ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စနှောင့်ရှက်မှုကြောင့် မငြိမ်မသက်ပူပန်၍ အမြန်ပင်အာရုံမှ ခွါထွက်ခဲ့ရပေမည်၊ သုခမှာမူကား အာရုံ၏အရသာကို ခံစားလျက် ငြိမ်သက်မြေခြင်းသဘောပေတည်း၊ ထို့ကြောင့် ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စနှင့် သုခတို့သည် ဖြောင့်ဖြောင့်ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သဖြင့် သုခစျာနင်က ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စနီဝရဏကို ရှိုမ်ပယ်ရှားလေသည်၊ ငြိမ်းချမ်းသာယာခြင်းကို ပြုတတ်သောသုခသည် မငြိမ်မသက် မအေးမချမ်း ပူပန်ခြင်းကိုပြုတတ်သော ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စနီဝရဏကို အတင်းသတ်ဖြတ် ရှိုမ်ပယ်လေသည်။

သမာဓိသည် ကာမစ္ဆန္ဒနီဝရဏကို လောင်ကျမ်းပယ်ရှားသည်၊ သမာဓိ၏ဆန့်ကျင်ဘက်ရန်သူသည် ကာမစ္ဆန္ဒနီဝဏပင်ဖြစ်သည်၊ ကာမစ္ဆန္ဒသည် ကာမဂုဏ်ကို နှစ်သက်တတ်သော လောဘတဏှာပင်ဖြစ်သည်၊ နှစ်သက်ဖွယ်အာရုံ ကာမဂုဏ်နောက်သို့ လိုက်စား၍ စိတ်ဓာတ်ကို ထကြွလှုပ်ရှားစေသော သဘောတည်း၊ ကာမစ္ဆန္ဒနီဝရဏက နှောင့်ရှက်လျှင် စိတ်ဓာတ်ချောက်ချားတုန်လှုပ်သဖြင့် ကသိုဏ်းအာရုံမှ စိတ်အစဉ်ခွါထွက်ခဲ့ရပေမည်၊ သမာဓိဟူခေါ်သော ဧကဂ္ဂတာ မူကား **အာ**ရုံ၌ မြဲမြံစွာတည်သော သဘောပေတည်း၊ ကာမစ္ဆန္ဒနီဝရဏနှင့် ဧကဂ္ဂတာသည် ဖြောင့်ဖြောင့်ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်သဖြင့် ဧကဂ္ဂတာစျာနင်က ကာမစ္ဆန္ဒနီဝရဏကို စိတ်ဝီထိအစဉ်မှာ မပါဝင်နိုင်အောင် ရှိုမြှိုက်ပယ်ရှားလေသည်၊ စိတ်ကို အာရုံ၌ အတင်းမြဲမြံစွာ စိုက်ထားသော ဧကဂ္ဂတာသည် ထကြွလှုပ်ရှား ချောက်ချားတတ်သော ကာမစ္ဆန္ဒကို အတင်းသတ်ဖြတ် ရှိုမြှိုက်လေသည်။

ပဉ္စကနည်း

စိတ်ယှဉ် စေတသိက်ယှဉ်

(က) ပဌမစျာန်၌ မဟာကုသိုလ် ပဌမစိတ်၌ကဲ့သို့ ဖဿစသော ၅၄-ပါးသော တရား အားလုံးပင် ယှဉ်ကြသည်ကို တွေ့ရသည်။

(ခ) ဒုတိယစျာန်၌ ပဌမစျာန်၌ ခေါင်းဆောင်ဖြစ်ခဲ့သော ဝိတက် မယှဉ်သည်ကို တွေ့ရမည်၊ ပဌမစျာန်မရမီက ကသိုဏ်းအာရုံသို့ စိတ်ကို မရောက် ရောက်အောင် တင်ပေးမှု ဝိတက် ၏ တာဝန်သည် အရေးကြီးသည်ကား မှန်ပေသည်၊ ပဌမစျာန်ရပြီး၍ ဒုတိယစျာန်ရရန် ကြိုးစားသောအခါ အလေ့အကျင့်များပြီးဖြစ်၍ စိတ်ကို အာရုံသို့ တင်ပေးမှု ဝိတက် ကိစ္စသည် မလိုသကဲ့သို့ ဖြစ်လာသည်၊ ဒုတိယစျာန်ရသောအခါ တကယ်အားဖြင့်လည်း မလိုတော့ပါ၊ ထို့ကြောင့် ဒုတိယစျာန်၌ ဝိတက်မယှဉ်ဟု ဟောတော်မူသည်။

(ဂ) တတိယစျာန်၌ ဝိတက် ဝိစာရ နှစ်ပါးစုံ မယှဉ်သည်ကို တွေ့ရမည်၊ တတိယစျာန်ရရန် ကြိုးစားသောအခါ ဝိတက်မရှိသော်လည်း ဝိစာရ က အာရုံကို ထပ်တလဲလဲ သုံးသပ်ဖန်များသော် စိတ်သည် တည်ငြိမ်၍လာသည်၊ တခုတည်းသော အာရုံ၌ စိတ်တည်ငြိမ်လာသောအခါ ယင်းအာရုံကို ထပ်တလဲလဲ သုံးသပ်ရေး ဝိစာရကိစ္စသည်လည်း မလိုသကဲ့သို့ ဖြစ်လာပြန်သည်၊ တတိယစျာန်ရသောအခါ တကယ်အားဖြင့်လည်း မလိုတော့ပါ၊ ထို့ကြောင့် တတိယစျာန်၌ ဝိတက် ဝိစာရ မယှဉ်ဟု ဟောတော်မူရသည်။

(ဃ) စတုတ္ထစျာန်၌ ပီတိ လည်း မယှဉ်သည်ကို တွေ့ရမည်၊ ဝိတက် ဝိစာရ မျှပင် မရှိသော စိတ်သည် အလွန်တည်ငြိမ်၍ နေသည်၊တည်ငြိမ်သည် ဆိုသော်လည်း အာရုံကို မလွှတ်ချင်လောက်အောင် နှစ်သိမ့်မှု ပီတိ ရှိနေသဖြင့် အစွမ်းကုန် မတည်ငြိမ်ပဲ ဖြစ်နေသည်၊ စိတ်အစွမ်းကုန် တည်ငြိမ်လာရန် နှစ်သိမ့်မှု ပီတိ ကိုလည်း ပယ်စွန့်ရလေသည်၊ ပီတိ မရှိသော ချမ်းသာသည် လောကီချမ်းသာတကာတို့တွင် အမှန်မြတ်ဆုံး ချမ်းသာ, အတုမဲ့ချမ်းသာ ဖြစ်လာလေသည်၊ ထို့ကြောင့် စတုတ္ထစျာန်၌ ပီတိ လည်း မယှဉ်ဟု ဟောတော်မူသည်။

(c)ပဉ္စမစျာန်၌ သုခ လည်း မယှဉ်သည်ကို တွေ့ရမည်၊ အမှန်စင်စစ်အားဖြင့် စျာန်လုပ်ငန်းဟူသည် စိတ်ကို အစွမ်းကုန် တည်ငြိမ်အောင် လုပ်သော လုပ်ငန်းဖြစ်သည်၊ အမှန်မြတ်ဆုံး အချမ်-

သာဆုံးဖြစ်သော စတုတ္ထစျာန်ချမ်းသာ၌ တွယ်တာနေပါက အစ္စမ်းကုန် တည်ငြိမ်မှု မဖြစ်သေးပါ၊ စိတ်တည်ငြိမ်မှု အထွတ်အထိပ်သို့ ရောက်ရန် ယင်းချမ်းသာမှု သုခကိုလည်း ပယ်စွန့်ရလေသည်၊ ချမ်းသာမှု သုခမျှပင် မရှိသောစိတ်သည် အစ္စမ်းကုန် တည်ငြိမ်လေတော့သည်၊ အပြစ်အမျိုးမျိုးမှ ကင်းစင်သော လမင်းကဲ့သို့ အစ္စမ်းကုန် သန့်ရှင်းကြည်လင်လေတော့သည်၊ ပြိုးပြိုးပြက်ပြက်သော အရောင်များ ထွက်လေတော့သည်၊ ထို့ကြောင့် ပဌမစျာန်၌ သုခ လည်း မယှဉ်သည်ကို ဟောတော်မူရသည်၊ ဤကား စိတ်ယှဉ် စေတသိက်များကို မူတည်၍ သဘာဝဆိုက်အောင် လေ့လာ၍ရသော နည်းမျှသာ ဖြစ်ပါသည်။

ကာမာဝစရ ကုသိုလ်ပဌမစိတ်ကို စစ်ဆင်ရေး ဥပမာတို့ဖြင့် တန်းဆာဆင်၍ တင်ပြသကဲ့သို့ ဤရူပါဝစရ ကုသိုလ်စိတ်၌လည်း တင်ပြရမည့်တာဝန်ကား သိမ်မွေ့လှပေသည်၊ သို့သော် ဤရူပါဝစရ ဒုတိယဆင့် တော်လှန်ရေး စစ်ဆင်ပုံကို ကြည့်လျှင် ပဌမတော်လှန်ရေး၌ ပါဝင်ဆင်နွှဲခဲ့ကြသော တပ်မကြီး ၁၇-တပ်တို့ပင် ဖြစ်နေသည်ကို တွေ့မြင်နိုင်သည်၊ တပ်မတော်သား အားလုံးလည်း အစုံအလင်ပါဝင်လာကြသည်ကို တွေ့မြင်ကြရမည်၊ ရင့်ကျက်လာသည်ကား ဤဒုတိယဆင့် တော်လှန်ရေး၌ တပ်မတော်သားတိုင်း မိုးပျံမြေလျှိုး၍ တိုက်ပွဲဝင်နိုင်သော ကမ္ဘာကျော် အာဇာနည်တပ်သားကောင်းကြီးများဖြစ်လာသည်ကို အုံ့သြစွာ တွေ့မြင်ကြရသည်။

ဤဒုတိယဆင့်တော်လှန်ရေးတိုက်ပွဲ၌ သမထ ဝိပဿနာ အနုမြူတပ်ကြီးများပါဝင်သော်လည်း အကုသိုလ်သူပုန်ကို အမြစ်ပါမကျန် ပြုတ်ပြုတ်ပြုန်းအောင် ခေျမှုန်းနိုင်သော ဝိပဿနာ အနုမြူဗုံးကြီးများကို မသုံးစွဲသေးပဲ အကုသိုလ်တပ်သားတို့ ကျူးကျော်စော်ကားမှု မပြုဝံ့အောင် မှတ်သားလောက်ရုံ နယ်ကန့်သတ်၍ သမထ အနုမြူဗုံး အသေးစားများကိုသာ သုံးစွဲထားသည်ကို တွေ့မြင်နိုင်သည်၊ ဤသို့တွေ့ရှိရသဖြင့် သမထလမ်း ဝိပဿနာလမ်းနှစ်သွယ် ထူးခြားပုံကိုလည်း ရိပ်မိလာမည်၊ မိုးပျံမြေလျှိုးနိုင်သော်လည်း အကုသိုလ် သူပုန်၏ လက်အောက်မှ လုံးဝလွတ်လပ်ရေး မရသေးသည်ကို စဉ်းစားမိလာမည်။

ဤကား ကျယ်ဝန်းလှစွာသော ဒုတိယဆင့် တော်လှန်ရေးစစ်ပွဲကြီးမှ ကောက်နုတ်ချက်မျှသာ ဖြစ်ပါသတည်း။

၃-အရူပါဝစရကုသိုလ်

ရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ်ကို ဟောတော်မူပြီးနောက် ဆက်လက်၍ အရူပါဝစရ ကုသိုလ်စိတ်ကို ဟောတော်မူသည်၊ ထိုအရူပါဝစရ ကုသိုလ်စိတ်ကိုလည်း—

(၁) အဆုံးမရှိသော ကောင်းကင်ပညတ်လျှင် အာရုံရှိသော အာကာသာနဉ္စာယတနစျာန်

(၂) အဆုံးမရှိသော ပဌမ အရူပဝိညာဏ်လျှင် အာရုံရှိသော ဝိညာဏဉ္စာယတနစျာန်

(၃) ထိုပဌမ အရူပဝိညာဏ်၏ မရှိခြင်း 'နတ္ထိဘော' ပညတ်လျှင် အာရုံရှိသော အာကိဉ္စညာယတနစျာန်

(၄) တတိယအရူပဝိညာဏ်လျှင် အာရုံရှိ၍ ကြမ်းတမ်းသော သညာကား မရှိ, သိမ်မွေ့သော သညာသာ ရှိသော နေဝသညာနာသညာယတနစျာန်ဟူ၍ လေးမျိုးခွဲ၍ပြတော်မူ၏။

(က) အမှန်အားဖြင့် ဤအရူပါဝစရ ကုသိုလ်စျာန်ဟူသည် စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ စတုတ္ထစျာန်၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဉ္စမစျာန်ပင် ဖြစ်လေသည်၊ သို့သော် ရူပါဝစရ

ပဋ္ဌမစျာန်နှင့် စျာန်အင်္ဂါတူ၍သာ ပဋ္ဌမစျာန်ဟု ခေါ်ရသည်၊ သဘောအားဖြင့် ဤ အရူပါဝစရစျာန်သည် ရူပါဝစရစျာန်အာရုံပြုနေသော ကသိုဏ်းဝန်းအာရုံ (ရူပသညာ) တို့ကို စွန့်လွှတ်ရလေသည်၊ ထိုသို့ စွန့်လွှတ်လိုက်သော် ကသိုဏ်းဝန်းအာရုံတို့ မရှိခြင်းတည်းဟူသော ကောင်းကင်ပညတ် ထင်လာလေသည်၊ ယင်းကောင်းကင်ပညတ်ကို အဆုံးမရှိလေစွတကားဟု ဝင်စားနေသော စျာန်ကို အာကာသာနဉ္စာယတနစျာန်ဟု ခေါ်ရသည်၊ ရူပါဝစရစျာန်၏အာရုံ 'ရူပသညာ'တို့ကို ကျော်လွန် စွန့်လွှတ်၍ရသောကြောင့် အရူပါဝစရစျာန်ဟု ခေါ်သည်။

(ခ) ထို့ထက် တဆင့်တက်၍ စျာန်ဝင်စားလိုသော် ထိုအဆုံးမရှိသော ကောင်းကင်ပညတ်ကို လည်း စွန့်လွှတ်ရလေသည်၊ ထိုအခါ ကောင်းကင်ပညတ်ကို စွန့်လွှတ်၍ ပဌမ အရူပဝိညာဏ်ကို အာရုံပြုလေသည်၊ ထိုပဌမဝိညာဏ်သည် အဆုံးမရှိသော ကောင်းကင်ပညတ်ကို အာရုံပြုခဲ့သဖြင့် အဆုံးမရှိသော ဝိညာဏ်ဖြစ်ရလေသည်၊ ယင်းအဆုံးမရှိသော ဝိညာဏ်စိတ်ကို အာရုံပြုသော ဒုတိယအရူပဝိညာဏ်စိတ်ကို ဝိညာဏဉ္စာယတနစျာန် ဟု ခေါ်သည်။

(ဂ) ထို့ထက် တဆင့်တက်၍ စျာန်ဝင်စားလိုသော် ထိုပဌမ အရူပဝိညာဏ် အာရုံကိုလည်း စွန့်လွှတ်ရလေသည်၊ ထိုအခါ ယင်းပဌမအရူပဝိညာဏ်သည်ပင် မရှိတော့၍ ဘာမျှမရှိခြင်း 'နတ္ထိ-ဘောပညတ်' ထင်လာလေသည်၊ ဘာမျှမရှိခြင်း ယင်းနတ္ထိဘောပညတ်ကို အာရုံပြုသောစျာန်ကို အာကိဉ္စညာယတနစျာန်ဟုခေါ်သည်။

(ဃ) ထို့ထက် တဆင့်တက်၍ စျာန်ဝင်စားလိုသော် ထိုဘာမျှမရှိခြင်း 'နတ္ထိဘောပညတ်' ကို လည်း စွန့်လွှတ်ရလေသည်၊ ထိုအခါ အခြားအာရုံပြုစရာ မရှိတော့၍ တတိယအရူပဝိညာဏ်ကိုပင် အာရုံပြုရလေသည်၊ ယင်းသို့ တတိယအရူပဝိညာဏ်စိတ်ကို အာရုံပြုနေသောစျာန်သည် သညာရှိမှ ရှိပါသေး၏လော၊ ဝါ၊ နာမ်တရား ရှိမှ ရှိပါသေး၏လောဟု သံသယဖြစ်ဖွယ် သိမ်မွေ့နေလေတော့သည်၊ ယင်းသို့ သညာ ရှိမှ ရှိပါသေး၏လောဟု သံသယဖြစ်ဖွယ် သိမ်မွေ့နေသော စျာန်ကို နေဝသညာနာသညာယတနစျာန်ဟု ခေါ်လေသည်။

(ဤနေဝသညာ နာသညာယတနစျာန်မှ တဆင့်တက်၍ စျာန်ဝင်စားသော် စိတ်,စေတသိက်, စိတ္တဇရူပ်အားလုံး ချုပ်ခြင်းသို့ ရောက်လေသည်၊ "ယင်းကို သညာ ဝေဒယိတ နိရောဓသမာပတ်" ဟု ခေါ်လေသည်။)

ဤကား အရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ်လေးပါး ဖြစ်ပေါ်ပုံ အကျဉ်းချုပ်မျှသာ ဖြစ်ပါသတည်း။

၄-တေဘူမကကုသိုလ

မြတ်စွာဘုရားသခင်သည် ကာမာဝစရကုသိုလ်, ရူပါဝစရကုသိုလ်, အရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ်တို့ကို အသီးအသီး ခွဲခြားပြပြီးသည်နောက် ယင်းကုသိုလ်သုံးမျိုးစုံကို ဘုံသုံးပါးဌ် ဖြစ်စေတတ်သော ကြောင့် 'တေဘူမကကုသိုလ်'ဟူသော အမည်ဖြင့် တဖန်ထပ်ဆင့်၍ ပြတော်မူပြန်သည်၊ ယင်း တေဘူမကကုသိုလ်ကိုလည်း—

(၁) အညွှန်စား 'ဟိန' ကုသိုလ်။

(၂) အလတ်စား 'မဇ္ဈိမ' ကုသိုလ်။

(၃) အမြတ်စား 'ပဏီတ' ကုသိုလ်ဟူ၍ သုံးမျိုးခွဲခြား၍ ပြတော်မူသည်၊ ထို့နောက်—

(၁) ဆန္ဒကို အကြီးအမှူးပြုသော (ဆန္ဒာဓိပတေယျ) ကုသိုလ်။

(၂) ဝီရိယကို အကြီးအမှူးပြုသော (ဝီရိယာဓိပတေယျ) ကုသိုလ်။

(၃) စိတ်ကို အကြီးအမှူးပြုသော (စိတ္တာဓိပတေယျ) ကုသိုလ်။

(၄) ပညာကို အကြီးအမှူးပြုသော (ဝိမံသာဓိပတေယျ) ကုသိုလ်ဟူ၍ လေးမျိုးခွဲခြား၍ ပြတော်မူပြန်သည်၊ ထိုနောက်—

အဓိပတိလေးပါးတို့တွင် တပါးတပါးခ်ဋ် ဟီန, မဇ္ဈိမ, ပဏီတ သုံးပါးစီ ထည့်၍ ၁၂-ပါးစီ ခွဲခြား၍ ပြတော်မူပြန်သည်။

ဤတေဘူမက ကုသိုလ်အခန်းခ်ဋ် ပြထားပုံ အချက်အလက်တို့ကို ထောက်သော် ကာမာဝစရ ကုသိုလ်ဖြစ်စေ ရူပါဝစရကုသိုလ်ဖြစ်စေ အရူပါဝစရကုသိုလ်ဖြစ်စေ ကုသိုလ်ပြုလုပ်စဉ်အခါက ဆန္ဒ,ဝီရိယ,စိတ်,ပညာ အညွှန်းစားဖြစ်ခဲ့သော် ဟီန ကုသိုလ်ဖြစ်သည်၊ အလတ်စားဖြစ်ခဲ့သော် မဇ္ဈိမ ကုသိုလ်ဖြစ်သည်၊ အမြတ်စား ဖြစ်ခဲ့သော် ပဏီတကုသိုလ် ဖြစ်သည်ဟု ကုသိုလ်ချင်း တူကြားသော်လည်း ကုသိုလ်အမျိုးအစား ကွဲပြားပုံကို ထပ်မံ၍ ခွဲပြတော်မူသည်ဟု ယုံကြည်ချက် ဝင်လာနိုင်သည်၊ ထိုသို့ ယုံကြည်သဖြင့်—

(က) လူ့ဘုံ၌ လူဖြစ်ရခြင်း တူညီကြသော်လည်း ဤအကြောင်းကြောင့် လူအတန်းအစား ကွဲပြားကြရပါတကား။

(ခ) နတ်ဘုံ၌ နတ်ဖြစ်ရခြင်း တူညီကြသော်လည်း ဤအကြောင်းကြောင့် နတ်အတန်းအစား ကွဲပြားကြရပါတကား။

(ဂ) ဗြဟ္မာဘုံ၌ ဗြဟ္မာဖြစ်ရခြင်း တူညီကြသော်လည်း ဤအကြောင်းကြောင့် ဗြဟ္မာအတန်းအစား ကွဲပြားကြရပါတကားဟု ယထာဘူတ သဘာဝကျကျ မှန်ကန်သော အကြောင်းတရားများကို တွေးခေါ်လာနိုင်မည်၊ ဤကား ဟီနတိက်နှင့် အဓိပတိ ရောရှိ ဟောခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်ကို ပေါ်လွင်ထင်ရှားစေပါသည်။

၅-လောကုတ္တရာကုသိုလ်

မြတ်စွာဘုရားသခင်သည် ဘုံသုံးပါးခ်ဋ်ဖြစ်စေတတ်သော 'တေဘူမက'ကုသိုလ်တို့ကို ပြပြီးသည်နောက်ခ်ဋ် ဘုံသုံးပါးမှ လွတ်မြောက်စေတတ်သော 'လောကုတ္တရာ' ကုသိုလ်ကို ဟောတော်မူပြန်သည်၊ ထိုလောကုတ္တရာကုသိုလ်ကိုလည်း—

(၁) ပဌမဘုံ (သောတာပတ္တိမဂ်)

(၂) ဒုတိယဘုံ (သကဒါဂါမိမဂ်)

(၃) တတိယဘုံ (အနာဂါမိမဂ်)

(၄) စတုတ္ထဘုံ (အရဟတ္တမဂ်) ဟူ၍ ပေါ်ပေါ်ခွဲ၍ ဟောတော်မူသည်။

ထိုဘုံလေးဆင့်တို့တွင် တဆင့်တဆင့်၌—

(က) စျာန	(ဌ) ဓမ္မ
(ခ) မဂ္ဂ	(ဍ) ခန္ဓ
(ဂ) သတိပဋ္ဌာန	(ဎ) အာယတန
(ဃ) သမ္မပ္ပဓာန	(ဏ) ဓာတု
(င) ဣဒ္ဓိပါဒ	(တ) အာဟာရ
(စ) ဣန္ဒြိယ	(ထ) ဖဿ
(ဆ) ဗလ	(ဒ) ဝေဒနာ
(ဇ) ဗောဇ္ဈင်	(ဓ) သညာ
(ဈ) သစ္စ	(ဓ) စေတနာ
(ည) သမထ	(နဝ) စိတ္တ

ဟူ၍ နည်းပေါင်း (၂၀) စီ ဟောကြားတော်မူပြန်သည်၊ ထို (၂၀)တို့တွင် တပါးတပါး၌—

. စတုက္ကနည်းအားဖြင့် စျာန်လေးပါး

ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် စျာန်ငါးပါးဟူ၍ (၉)ပါးစီ ခွဲခြား၍ ဟောတော်မူပြန်သည်။

ထိုစျာန် (၉) မျိုးတို့တွင် တပါးတပါးစီ၌—

(၁) ပဋိပဒါလေးပါးသက်သက် ၄-ပါး

(၂) သုညတသက်သက် ၁-ပါး

(၃) သုညတနှင့် ပဋိပဒါရော၍ ၄-ပါး

(၄) အပ္ပဏိဟိတသက်သက် ၁-ပါး

(၅) အပ္ပဏိဟိတနှင့် ပဋိပဒါရော၍ ၄-ပါး

(၆) အဓိပတိနှင့် ပဋိပဒါရော၍ ၁၆-ပါးအားဖြင့် နည်းပေါင်း ၃၀-စီ ဟောတော်မူပြန်သည်။

အနိမိတ္တမဂ်ကို မဟောခြင်းအကြောင်း

[အနိစ္စာနုပဿနာသည် သင်္ခါရတရားတို့ကို မြဲ၏ဟူ၍ ယူသော 'နိစ္စနိမိတ်'ကို ပယ်ဖျောက်သောကြောင့် 'အနိမိတ္တဝိပဿနာ' မည်သည်ကား မှန်ပေသည်၊ သို့သော် ယင်းအနိမိတ္တဝိပဿနာ ကိုယ်တိုင်မှာမူကား သင်္ခါရနယ်မှ မလွတ်သေး၍ 'သနိမိတ္တ'ပင်ဖြစ်၍နေသည်၊ ယင်းသို့ဖြစ်သော-ကြောင့် 'အနိမိတ္တဝိပဿနာ'ဖြင့် ရသောမဂ်ကို 'အနိမိတ္တမဂ်'ဟု မုချအားဖြင့် မခေါ်နိုင်ပေ၊ ယင်းသို့ မခေါ်နိုင်သောကြောင့် ဤအဘိဓမ္မာဒေသနာတော်၌ "အနိမိတ္တမဂ်"ကို ဟောတော်မမူ။

မဂ်သည် ဝိပဿနာပွါးမှသာလျှင် ရနိုင်သည်၊ ဝိပဿနာပွါးလျှင်လည်း နိမိတ်အာရုံရှိရမည်သာ ဖြစ်သည်၊ နိမိတ်အာရုံမရှိလျှင် ဝိပဿနာမပွါးနိုင်ချေ၊ ဝိပဿနာမပွါးလျှင်လည်း မဂ်မရနိုင်။

စင်စစ်အားဖြင့် 'အနိမိတ္တဝိပဿနာ'ဟု ခေါ်တွင်ရခြင်းမှာ နိမိတ်အာရုံ၌ မြဲသည်ဟူသော အမှတ်သညာ 'နိစ္စသညာ'ကို ပယ်ဖျောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ် ဖြစ်သောကြောင့်သာ ဖြစ်သည်၊ 'အနိမိတ္တမဂ်'မှာ နောက်ဆုံးရောက်ရှိသည့် အကျိုးကို ဝိပဿနာပွါးနည်းအကျင့်ဖြင့် တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်သောအားဖြင့် 'အနိမိတ္တဝိပဿနာ

ကြောင့် ရရှိသောမဂ်ကို 'အနိမိတ္တမဂ်'ဟု ခေါ်နိုင်ငြားသော်လည်း မုချအားဖြင့် 'အနိမိတ္တမဂ်'ဟု မခေါ်နိုင်ပေ၊ ထိုကြောင့် မုချဒေသနာဖြစ်သော အဘိဓမ္မာ၌ "အနိမိတ္တမဂ်"ဟု ဟောတော်မမူ။

သုတ္တန္တိကပရိယာယ်အားဖြင့်ကား 'အနတ္တာနုပဿနာ'ဖြင့် ရသောမဂ်ကို 'သုညတမဂ်'၊ 'ဒုက္ခာနုပဿနာ'ဖြင့် ရသောမဂ်ကို 'အပ္ပဏိဟိတ'မဂ်၊ 'အနိစ္စာနုပဿနာ'ဖြင့် ရသောမဂ်ကို 'အနိမိတ္တမဂ်'ဟူ၍ ဟောကြားတော်မူခဲ့သည်။]

ပြဆိုခဲ့သော ဟောကြားပုံ အစီအစဉ်မျှားသည် ပါဠိတော်မူအရသာဖြစ်ပါသည်။

အဌကထာအရနည်း-၄၀၀၀

အဌကထာ၌ကား စျာန်နှင့်မရောမူ၍ လောကုတ္တရာစိတ်၌ နည်းလေးထောင်ကို ရေတွက်၍ ပြတော်မူသည်။

နည်းလေးထောင် ရေတွက်ပုံကား...

သုညတသက်သက်		၁
		+
အပ္ပဏိဟိတသက်သက်....		၁
	ပေါင်း =	၂
		×
ပဋ္ဌိပဒါလေးပါးနှင့်မြှောက်		၄
	ပေါင်း =	၈
နှစ်ခုပေါင်း		၂
		+
		၈
		၁၀
		×
စျာန်စသောနည်း (၂၀) နှင့်မြှောက်	=	၂၀
		၂၀၀
		×
		၄
၎င်းကို အဓိပတိလေးပါးနှင့်မြှောက်	=	၈၀၀
နှစ်ခုပေါင်း		၂၀၀
		+
		၈၀၀
		၁၀၀၀
		×
မဂ်လေးပါးနှင့်မြှောက်		၄
		၄၀၀၀

ဤသို့ လောကုတ္တရာစိတ်၌ စျာန်နှင့်မရောမူ၍ နည်းလေးထောင်ဖြစ်ပုံကို အဌကထာဆရာ ပြတော်မူသည်၊ အဘိဓမ္မာသင်္ချာဝါရသဘောကား ကျယ်ဝန်းလှပေသည်၊ ဉာဏ်ကျယ်သော် ကျယ်သည်နှင့်အမျှ သင်္ချာဝါရများ တိုးပွါးလာမည်သာဖြစ်ပါသည်။

လောကုတ္တရာစိတ်၌ ဟောကြားပုံ ထူးခြားချက်များ

ပညိန္ဒြေ။ ။လောကုတ္တရာ ပဌမဘုံအဆင့်၌၊ ဝါ -သောတာပတ္တိမဂ်စိတ်၌ယှဉ်သော စေတသိက်တို့ကို လေ့လာကြည့်လျှင် ပဌမကာမာဝစရစိတ်၌ ဟောတော်မူခဲ့သော ဖဿပဏ္ဍိတကစသော နည်းပေါင်း ၁၇-ခုပင် ဖြစ်သည်ကို တွေ့ရသည်၊ သို့သော် အပြားအားဖြင့် ဟောတော်မူသော ၅၆-ပါးသော တရားတို့တွင် ဣန္ဒြိယဘေဒ နည်း၌ အနညာတညဿာမိတိန္ဒြေ တခု တိုးလာသည်ကိုတွေ့ရမည်၊ ဤသို့တွေ့ရသဖြင့် ဤအဆင့်၌ သံသရာဘဝ အဆက်ဆက်က တရုံတခါမျှ မသိခဲ့ဘူးသေးသောတရားထူးကို သိရမည့် အဆင့်ပါတကားဟု ကြည်ညိုစိတ်တွေ့ ယိုဖိတ်၍ ကျလာမည်။

မဗ္ဗိမပဋိပဒါ။ ။ထို့ပြင် မဂ္ဂဘေဒ နည်း၌ သမ္မာဝါစာ, သမ္မာကမ္မန္တ, သမ္မာအာဇီဝ မဂ္ဂင်များ လည်းပါဝင်၍ မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးစုံလာသည်ကို တွေ့ရသည်၊ ဤသို့ တွေ့ရသဖြင့် လောကမှ ထွက်မြောက်ရေးလမ်းသည် လျှော့လွန်းသော လမ်းလည်းမဟုတ်၊ တင်းလွန်းသော လမ်းလည်းမဟုတ်၊ ဤလမ်းနှစ်သွယ်မှ လွတ်အောင်သွားရမည့် အလွန်သိမ်မွေ့သော 'မဗ္ဗိမပဋိပဒါ' လမ်းပါတကားဟု သိရှိလာသည်။

အရေးအကြီးဆုံးပယ်အပ်သောတရား။ ။ထို့ပြင် ဤလောကုတ္တရာပဌမဘုံအဆင့်၌ သောတာပတ္တိမဂ်စိတ်၌ ဖယ်ရှားရန် အခြားလောဘ, ဒေါသ, မာနစသော အကုသိုလ်တရား များစွာရှိပါလျက် 'ဒိဋ္ဌိဂတာနံ ပဟာနာယ=ဒိဋ္ဌိတရားတို့ကို ပယ်ရှားရန်' ဟု ဒိဋ္ဌိစေတသိက်တခုတည်းကိုသာ ရွေတန်းတင်ပြထားသည်ကို တွေ့ရသည်၊ ဤသို့ တွေ့ရသဖြင့် လောကမှထွက်မြောက်ရေး လုပ်ငန်းတကာတို့တွင် 'ဒိဋ္ဌိဖြုတ်ရေး'လုပ်ငန်းသည် အရေးအကြီးဆုံး လုပ်ငန်းဖြစ်သည်ကို သတိပြုလာမိသည်။

ဒိဋ္ဌိဖြုတ်ရေး၌ ၆၂-ပါးသောဒိဋ္ဌိတို့တွင် အဘယ်ဒိဋ္ဌိကို ဖြုတ်ရမည်ဟု မဆိုသော်လည်း—

(က) ကာမာဝစရသမ္မာဒိဋ္ဌိ

(ခ) ရူပါဝစရသမ္မာဒိဋ္ဌိ

(ဂ) အရူပါဝစရသမ္မာဒိဋ္ဌိ သုံးပါးတို့ကို အဆင့်ဆင့် ပြဆိုပြီးခဲ့သဖြင့် သက္ကာယဒိဋ္ဌိကို ဖြုတ်ရမည်ဟု သိရမည်သာဖြစ်သည်၊ သက္ကာယဒိဋ္ဌိဟူသည် အကျင့်ချုပ်အားဖြင့် ခန္ဓာကိုယ်၌ အတ္တရှိ၏ဟု စွဲယူထားသောအယူပင်ဖြစ်သည်၊ ခန္ဓာကိုယ်၌ အတ္တရှိ၏ဟု စွဲယူထားသဖြင့် ခန္ဓာကိုယ်ပျက်စီးသွားသော် သေသွားသော် 'အတ္တ-မြဲ-မမြဲ'ဟူသော သဿတ, ဥစ္ဆေဒအယူဝါဒများ ပေါက်ဖွားရပေသည်၊ သဿတ,ဥစ္ဆေဒ အယူဝါဒများ ဖြစ်ပွါးလာသော် ၆၂-ပါးသော ဒိဋ္ဌိတို့လည်း ပေါက်ပွါးလာမည်သာ ဖြစ်သည်။

ဓမ္မသင်္ဂီကျမ်း၌ ပြဆိုခဲ့ပြီးသည့်အတိုင်း ဖတ်ရှုမိသောအခါဝယ် 'ငါဘဝအဆက်ဆက်၌ ကောင်းစားရေး ငါဘဝအဆက်ဆက်၌ ချမ်းသာရေး ငါမြေလျှိုးမိုးပျံနိုင်ရေး'စသော စွဲလမ်းမှု

မျှားဖြင့် လျှုဒါန်းသည့် ဒါန, ကျင့်သုံးသော သီလ, ပွါးများသော သမထတို့ဖြင့် သင်္ကာယဒိဋ္ဌိကို ဖြုတ်နိုင်ရန်မှာ ဝေးသည်ထက် ဝေးနေသည်ကို သတိသံဝေဂပွါးလာမည်ဖြစ်သည်။

(က) **သမ္မာသင်္ကပ္ပ။** ။ဤသို့ သတိသံဝေဂ ရလာသော် သင်္ကာယဒိဋ္ဌိပြုတ်ရေးသည် တိမ်သလိုလိုနှင့်နက်, လွယ်မလိုလိုနှင့်ခက်နေသည်၊ ဤသင်္ကာယဒိဋ္ဌိ ဖြုတ်ရေးဌ် ခက်နေသော် အတ္တကိလမထတို့ ဝင်လာမည်၊ လွယ်သည်ထင်နေလျှင် ကာမသုခလွှိကာ-နုယောဂတို့ ဝင်လာမည်၊ ဤမျှ သိမ်မွေ့လှသောလမ်းဌ် 'အကြံကောင်းတော့တချက် ဉာဏ်ကောင်းတော့တသက်'ဆိုသကဲ့သို့ အကြံကောင်းရန် အရေးကြီးလှသည့် အတိုင်း 'သမ္မာသင်္ကပ္ပ'က ကောင်းစွာကြံစည်လေတော့သည်။

(ခ) **သမ္မာဒိဋ္ဌိ။** ။'ငါကောင်းစားရေး- ငါချမ်းသာရေး'ဌ် ငါဆိုသည်ကား တင်စားရှိခေါ် ဝေါ်အပ်သည့် ဤခန္ဓာကိုယ်ပင်ဖြစ်သည်၊ ယင်းခန္ဓာကိုယ်ကို ချမ်းသာစေရန် ကြိုးစားရှိ ရနိုင်,မရနိုင် စဉ်းစားရန် လိုလာပေသည်၊ ခန္ဓာကိုယ်၏သဘောကို သူ့သဘာဝ အတိုင်းမြင်အောင် ဉာဏ်ဖြင့် စစ်ဆေးရန် လိုလာသည့်အတိုင်း သမ္မာဒိဋ္ဌိက ကောင်းစွာစိစစ်လေတော့သည်။

(ဂ) **သမ္မာဝါယာမ။** ။ယင်းသို့ စစ်ဆေးသောအခါ ခန္ဓာကိုယ်၏ ပင်ကိုယ်ပကတိသဘောကို တရုံတခါမျှ မစစ်ဆေးခဲ့ဘူးရှိ ပညတ်မဘက် ပရမတ္ထခန္ဓာသက်သက်ပေါ်သို့ ဉာဏ်သက်ရောက်ရန် မှန်ကန်သောကြိုးစားမှုလည်း လိုလာပေသည်၊ ဤကိစ္စမှာ သမ္မာဝါယာမ၏ အရာသာဖြစ်လေသည်။

(ဃ) **သမ္မာသတိ။** ။ပညတ်မဘက် ပရမတ္ထခန္ဓာသက်သက်ပေါ်သို့ ဉာဏ်သက်ရောက်အောင် ကြိုးစားသောအခါ နှက်နဲ့ခက်ခဲနေသဖြင့် ကြိုးစားမှုလွန်နေသော် တင်းလွန်းသောလမ်း', ကြိုးစားမှုလျော့နေသော် 'လျော့လွန်းသောလမ်း'တခုခုသို့ ဝိပဿနာ ဉာဏ်ရောက်နေတတ်သည်၊ ယင်းလမ်းနှစ်သွယ်မှ လွတ် မလွတ်စောင့်ကြည့်ရန် သတိရှိရန်လည်း အရေးကြီးလာသည်၊ ဤသို့မမေ့လျော့စေရန် သမ္မာသတိက ဆောင်ရွက်လေတော့သည်။

(င) **သမ္မာသမာဓိ။** ။ပညတ်မဖက် ပရမတ္ထခန္ဓာသက်သက်ပေါ်သို့ ဉာဏ်ရောက်မရောက် သတိထားနေသောအခါ ဝိပဿနာဉာဏ်သည် မရင့်ကျက်သေးမီ ထွက်လိုက်ဝင်လိုက် ပြေးသွားနေသည်၊ ဆင်ခြင်ဖန်များသော် တည်ငြိမ်၍လာမည်ဖြစ်သည်၊ ဤကိစ္စမှာမူ သမ္မာသမာဓိ၏ ဆောင်ရွက်ချက်ဖြစ်သည်။

မဂ်ဉာဏ် ပေါ်ပေါက်လာပုံ

ဤသို့တည်ငြိမ်စွာရှုနိုင်သောဉာဏ်ဖြင့် ရှုဆင်ခြင်သောအခါ 'ခန္ဓာကိုယ်၏ သဘာဝကား ငါ, သူတပါး, ယောကျ်ား, မိန်းမစသော သမ္မုတိပညတ်တွေ့မရှိ၊ ဖြစ်ပြီး၍ ပျက်နေသော ရူပ်နာမ်နှစ်ခုသာ ရှိပါတကား'ဟု တွေ့မြင်လာမည်၊ ယင်းရူပ်နာမ်နှစ်ခုကို ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် စိုက်၍ကြည့်နေသော် ခဏလေးမျှရပ်တည်၍မနေ၊ တခုပြီးတခုဖြစ်ပျက်နေသည်ကိုသာ တွေ့ရမည်၊ ဤသို့တွေ့မြင်လာသော် ဤခန္ဓာကိုယ်ဌ် တွယ်တာစရာ ခင်မင်စရာ အနှစ်သာရတခုမျှ မရှိလေစွတကားဟု 'သုည'အားဖြင့် ထင်လာမည်၊ 'အနတ္တ'ထင်လာမည်။

ဤသို့ ဝိပဿနာသမ္မာဒိဋ္ဌိဖြင့် ရှုဆင်ခြင်ဖန်မျှားလတ်သော် 'ဤခန္ဓာကိုယ်ကို ချမ်းသာစေရန် မည်သို့သော တန်းခိုးရှင်မှ မစွမ်းနိုင်လေစ့တကား၊ ခန္ဓာကိုယ်၏ပင်ကိုယ်သဘောကား ဆင်းရဲတုံ့သက်သက်သာ ဖြစ်ချေ၏တကား၊ ခန္ဓာကိုယ်ကောင်းစားရေး ခန္ဓာကိုယ်ချမ်းသာရေး အတွက် ကြိုးစားမှုတို့သည် မှားလေစ့တကား၊ မိုက်လေစ့တကား'ဟု တဝင်းဝင်း တလက်လက် လျှပ်စီးလက်သကဲ့သို့ သမ္မာဒိဋ္ဌိမဂ်ဉာဏ်ပေါ်လာမည်၊ ထိုအခါ ခန္ဓာကိုယ်၌ တွယ်တာမှု ပဌမအကြိမ် ပြုတ်သွားလေသည်။

ဤသို့ ခန္ဓာကိုယ်၌ တွယ်တာမှုပဌမအကြိမ် ပြုတ်သွားသည်ကိုပင် သက္ကာယဒိဋ္ဌိ ပြုတ်သည်ဟု ခေါ်ရလေသည်၊ အမှန်အားဖြင့် ဒိဋ္ဌိစေတသိက်တခုသာ ပြုတ်သည်မဟုတ်ပါ၊ အပါယ်သို့ ကျစေနိုင်သော အကုသိုလ်တရားအားလုံးပင် ပြုတ်သွားကြပါသည်။

ဤကား 'ဒိဋ္ဌဂတာနံ ပဟာနာယ=ဒိဋ္ဌိတရားတို့ကို ဖယ်ရှားရန်'ဟု ရှေတန်းတင်ပြထားသော ဓမ္မသင်္ဂီပါဠိတော်ကို နိဒါန်းပျိုးခြင်းမျှသာ ဖြစ်ပါသည်၊ အမှန်အားဖြင့် ဒိဋ္ဌိပြုတ်ရေးတရားတော်ကား နိကာယ်ငါးသွယ် သုတ်ငယ်မျှားစွာတို့ဖြင့် ဖွင့်ပြရမည့် တရားတော် ဖြစ်ပါသတည်း။

ဒုတိယဘုံအဆင့်၌၊ ဝါ—သကဒါဂါမိမဂ်၌ 'ကာမရာဂဗျာပါဒါနံ တနုဘာဝါယ=ကာမရာဂနှင့် ဒေါသခေါင်းပါးရန်'ဟု ရှေတန်းတင်ထားပေသည်၊ အမှန်အားဖြင့် ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် ရှုဆင်ခြင်၍ ဒုတိယအကြိမ် မဂ်ဉာဏ်ပေါ်လာသောအခါ ကြွင်းကျန်သော ကိလေသာအားလုံးပင် ခေါင်းပါးသွားလေသည်၊ ထကြွမှု နည်းသွားလေသည်။

တတိယဘုံအဆင့်၌လည်း၊ ဝါ— အနာဂါမိမဂ်၌လည်း 'ကာမရာဂဗျာပါဒါနံ အနဝသေသပဟာနာယ=ကာမရာဂနှင့် ဒေါသတို့ကို အကြွင်းမဲ့ ဖယ်ရှားရန်'ဟု ရှေတန်းတင်ထားပြန်သည်၊ အမှန်အားဖြင့် ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့်ရှုဆင်ခြင်၍ တတိယအကြိမ် မဂ်ဉာဏ်ဖြစ်ပေါ်လာသောအခါကာမဘုံ၌ ဖြစ်စေတတ်သော လောဘ မာနစသော ကိလေသာအားလုံးပင် အကြွင်းမဲ့ ပြုတ်သွားကြသည်။

စတုတ္ထဘုံအဆင့်၌ကား၊ ဝါ—အရဟတ္တမဂ်၌ကား မဂ်ဉာဏ်သုံးကြိမ် တန်းခိုးဖြင့် မသေသေးပဲ ကြွင်းကျန်နေသော ရူပရာဂ, အရူပရာဂ, မာန, ဥဒ္ဓစ္စ, အဝိဇ္ဇာတည်းဟူသော ကိလေသာအားလုံးပင် အကြွင်းမဲ့ ပြုတ်ကြလေသည်။

ခန္ဓာကိုယ်၌ တွယ်တာမှု ကိလေသာအမြစ် ပြတ်သော် ဤခန္ဓာသည်လည်း လောင်စာမရှိသော ဆီမီးကဲ့သို့ နောင်တဖန် ဖြစ်ပေါ်မှု မရှိ၊ ငြိမ်းလေတော့သည်။

(က) ခန္ဓာကိုယ်သည် ဒုက္ခသစ္စာ၊

(ခ) တွယ်တာမှု (အမြစ်)သည် သမုဒယသစ္စာ၊

(ဂ) ခန္ဓာကိုယ်၌ တွယ်တာမှုကို ကင်းစေတတ်သော မဂ်ဉာဏ်လေးပါးသည် မဂ္ဂသစ္စာ၊

(ဃ) ခန္ဓာချုပ်ငြိမ်းမှုသည် နိရောဓသစ္စာ၊ ဤသို့ မဂ်ဉာဏ်လေးကြိမ်၌ သစ္စာလေးပါး လေးကြိမ်ဖြစ်လေသည်။

ကာမာဝစရစိတ်, ရူပါဝစရစိတ်တို့၌ စစ်ဆင်ရေးဥပမာတို့ဖြင့် တန်းဆာဆင်၍ ပြသကဲ့သို့ ဤနေရာ၌လည်း စစ်ဆင်ရေးဥပမာတို့ဖြင့် တန်းဆာဆင်၍ ပြနေပြန်သော် ကာမာဝစရစိတ်ကို ပြသကဲ့သို့ အဘိဓမ္မသုတေသီပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ စိတ်နှလုံးကို ရှင်ပြုံးနှစ်သိမ့်စေနိုင်တော့မည် မဟုတ်ပါ။

လောကမှ ထွက်မြောက်ရေး လောကုတ္တရာစိတ်ကို ပြုနေသောအခါ၌ အဘိဓမ္မသုတေသီပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ စိတ်နှလုံးသည် အလွန်ရင့်ကျက်ခြင်းသို့ ရောက်နေပြီးဖြစ်၍ ငြီးငွေ့ဖွယ်ရာသာ ဖြစ်နေပေလိမ့်မည်။

ဤမျှဖြင့် ဓမ္မသင်္ဂီပါဠိတော် အဘိဓမ္မာဒေသနာ၏ စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ ကုသလတိက် 'ကုသလာ ဓမ္မာ'ပုဒ်၌ဟောကြားတော်မူပုံ အစီအစဉ်နှင့်တကွ ဟောကြားပုံ အချက်အလက်တို့ကို ပြဆိုသော အခန်းသည် ပြီးပါပြီ။

ဤ'ကုသလာ ဓမ္မာ'ပုဒ်၌ ပြဆိုခဲ့ပြီးသောနည်းကို မှီး၍ ကြွင်းကျန်သော 'အကုသလာ ဓမ္မာ' 'အဗျာကတာ ဓမ္မာ'ပုဒ်တို့ကိုလည်း လေ့လာနိုင်ပေသည်။

၂–ရူပကဏ္ဍ

ကုသလာ ဓမ္မာ, အကုသလာ ဓမ္မာ, အဗျာကတာ ဓမ္မာ ဟူသော ခေါင်းစဉ်(မာတိကာ)အရ ကုသိုလ်စိတ်, စေတသိက်တရား၊ အကုသိုလ်စိတ်, စေတသိက်တရား၊ အဗျာကတစိတ်, စေတသိက်တရားတို့ကို စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍဖြင့် ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ၍ ပြတော်မူ၏။

ယင်းသို့ ပြဆိုရာ၌ အဗျာကတာ ဓမ္မာ-ဟူသော ပုဒ်အရ ဝိပါက်, ကြိယာ, ရူပ်, နိဗ္ဗာန် အဗျာ-ကတတရားလေးပါးတို့တွင် ဝိပါက်, ကြိယာ, အဗျာကတကရားတို့ကိုသာ စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍဖြင့် ပြဆိုရသေးသည်၊ ရူပ်, နိဗ္ဗာန် အဗျာကတတရားတို့ကို မပြဆိုရသေးပေ၊ ယင်းသို့ မပြဆိုရသေးသော ရူပ် နိဗ္ဗာန်တို့တွင်လည်း ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ၍ပြရန် အမျိုး အကွဲအပြားမရှိသော နိဗ္ဗာန်တရားကို ချန်ထားကာ ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ၍ပြရန် အမျိုး အကွဲအပြားရှိသော ရူပ်တရားတို့ကို ပြတော်မူလိုသဖြင့် မြတ်စွာဘုရားသည် ရူပကဏ္ဍကို ဆက်လက်၍ ဟောတော်မူသည်။

ယင်းရူပကဏ္ဍ၌ ရူပ်တို့ကို—

(က) တမျိုးတည်းသာ ပြသော(ဧကက)နည်း
(ခ) နှစ်မျိုးခွဲပြသော(ဒုက)နည်း
(ဂ) သုံးမျိုးခွဲပြသော(တိက)နည်း
(ဃ) လေးမျိုးခွဲပြသော(စတုက္က)နည်း
(င) ငါးမျိုးခွဲပြသော(ပဉ္စက)နည်း
(စ) ခြောက်မျိုးခွဲပြသော(ဆက္က)နည်း
(ဆ) ခုနစ်မျိုးခွဲပြသော(သတ္တက)နည်း
(ဇ) ရှစ်မျိုးခွဲပြသော(အဋ္ဌက)နည်း
(စျ) ကိုးမျိုးခွဲပြသော(နဝက)နည်း
(ဉ) ဆယ်မျိုးခွဲပြသော(ဒသက)နည်း
(ဋ) တဆယ့်တစ်မျိုး ခွဲပြသော (ဧကာဒသက)နည်းအားဖြင့် ၁၁ - နည်း ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ၍ ဟောတော်မူသည်။

ကေကနည်း။ ။ယင်း(၁၁)နည်းတို့တွင် တမျိုးတည်းသာ ပြသော(ကေက)နည်း၌ ရူပ်အားလုံးသည် ဟိတ်မမည်(သဗ္ဗံ ရူပံ နဟေတု)စသောအားဖြင့် ရူပ်(ရူပ)၏ အဓိပ္ပါယ်ကို လေးဆယ့်သုံးပါးသော အမည် ပရိယာယ် စကားလှယ်တို့ဖြင့် **တန်**းဆာဆင်၍ ဟောကြားတော်မူသည်။

ယင်းအမည် ပရိယာယ်တို့ကို တခုစီ လေ့လာစိစစ်ကြည့်လျှင် ရူပ်တရားတို့၏ သဘာဝအခြေအနေ စွမ်းဆောင်မှုသတ္တိ စသည်တို့နှင့် ပတ်သက်၍ မရှင်းမလင်းဖြစ်နေသော **လေ**းဆယ့်သုံးပါးသော ပြဿနာတို့ကို ဖြေရှင်းထားပါတကားဟု သဗ္ဗညုတညာဏ်စွမ်းကို မြှောက်မှန်း၍ သိရှိနိုင်ပေသည်။

ယင်းလေးဆယ့်သုံးပါးသော ပြဿနာတို့တွင် ထင်ရှားသော ပြဿနာအချို့ကို ပြပါအုံ့။

(က) ရူပ်တရားသည် ကောင်းမှု မကောင်းမှုတရားတို့၏ အခြေခံအကြောင်းရင်း(ဟိတ်)တရား မည်သင့် **မ**မည်သင့်ဟူသော ပြဿနာရှိနေသည်၊ ယင်းပြဿနာကို မြတ်စွာဘုရားက ရူပ်အားလုံးသည် ဟိတ်မမည်သင့်(သဗ္ဗံ ရူပံ နဟေတု)ဟု ပြတ်သားစွာ ဖြေပြတော်မူသည်။

(ခ) ရူပ်တရားသည် ကောင်းမှု မကောင်းမှုတရားတို့၏ အခြေခံအကြောင်းရင်း(ဟိတ်)မမည်နိုင်သော်လည်း အကြောင်းတရားတို့နှင့်ကင်း၍ မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် အခြေခံအကြောင်းရင်း(ဟိတ်)ရှိသော တရားဖြစ်သင့်ပေသည်ဟူသော ပြဿနာရှိလာပြန်သည်၊ ယင်းပြဿနာကို မြတ်စွာဘုရားက ရူပ်အားလုံးသည် အခြေခံအကြောင်းရင်း(ဟိတ်)လည်း မရှိ(သဗ္ဗံ ရူပံ အဟေတုကံ)ဟု ပြတ်သားစွာပင် ဖြေပြတော်မူသည်။

(ဂ) ရူပ်တရားသည်(ဟိတ်)လည်း မမည်၊ (ဟိတ်)လည်း မရှိခဲ့သော် အကြောင်းနှင့်ကင်း၍ ဖြစ်သောတရား ဖြစ်လေသလောဟု ပြဿနာရှိလာပြန်သည်၊ ယင်းပြဿနာကို မြတ်စွာဘုရားက ရူပ်အားလုံးသည် အကြောင်းတရားတို့ကြောင့်ပင် ဖြစ်၏(သဗ္ဗံ ရူပံ သပစ္စယံ)ဟု ပြတ်သားစွာပင် ဖြေပြတော်မူသည်။

ဤနေရာ၌(ဟေတု)အကြောင်းနှင့်(ပစ္စယ)အကြောင်းကို ခွဲခြားသင့်ပေသည်၊ (ဟေတု)အကြောင်းကား လောဘ, ဒေါသ စသော ဟိတ်(၆)ပါးဖြစ်သည်၊ (ပစ္စယ)အကြောင်းကား ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရဖြစ်သည်၊ ရူပ်တရားသည် လောဘ, ဒေါသ စသော(ဟေတု)အကြောင်းကြောင့် မဖြစ်သော်လည်း ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရ ဟူသော(ပစ္စယ)အကြောင်းကြောင့်ကား ဖြစ်ပေသည်ဟု ယူဆရမည်။

(ဃ) ထို့ပြင် ရူပ်တရားသည် ပရမတ္ထတရားပင်ဖြစ်သောကြောင့် သဘာဝသက်သက်မျှသာ ဖြစ်သည်၊ ရူပ်တရားသည် သဘာဝတရားသက်သက်ဖြစ်ခဲ့သော် မြင်နိုင် တွေ့ထိနိုင်သော တရားမျိုးမဟုတ်မူ၍ နာမ်တရားကဲ့သို့ မနောဝိညာဏ်ဖြင့်သာ သိကောင်းသောတရားဖြစ်လေသလောဟု ပြဿနာ ရှိနေပြန်သည်၊ ယင်းပြဿနာကို မြတ်စွာဘုရားက ရူပ်တရားသည် မနောဝိညာဏ်ဖြင့်သာ သိကောင်းသော တရားမဟုတ်၊ မြင်နိုင် ကြားနိုင် နံနိုင် တွေ့ထိနိုင်သောတရားဖြစ်၏(ဆဟိ ဝိညာဏေဟိ ဝိညေယ္ယံ)ဟု ဖြေပြတော်မူသည်။

ဒုကနည်း။ ။နှစ်မျိုးခွဲပြသော(ဒုက)နည်း၌လည်း—

(၁) မှီ၍သာဖြစ်သော(ဥပါဒါရူပ်)

(၂) မမှီမူ၍ဖြစ်သော(နော ဥပါဒါရူပ်)စသောအားဖြင့်—

အဘိ ပြန် ၁ (ဂ)—ပ-မ-ဗ-သ-စ

(က) ပကိဏ္ဏကဒုက် ၁၄-ပါး
(ခ) ဝတ္ထုဒုက် ၂၅-ပါး
(ဂ) အာရမ္မဏဒုက် ၂၅-ပါး
(ဃ) အာယတနဒုက် ၁၀-ပါး
(င) ဓာတုဒုက် ၁၀-ပါး
(စ) ဣန္ဒြိယဒုက် ၈-ပါး
(ဆ) သုခုမရူပဒုက် ၁၂-ပါး

ပေါင်း ၁၀၄-ပါးသော ဒုက်တို့ကို ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ၍ ဟောတော်မူသည်။

တိကနည်း။ ။သုံးမျိုးခွဲပြသော(တိက)နည်းဌ်လည်း-

(၁) ကိုယ်တွင်းသန္တာန်ဌ်လည်းဖြစ် မှီ၍လည်းဖြစ်သော(အဇ္ဈတ္တိကဥပါဒါရုပ်)

(၂) ကိုယ်ပသန္တာန်ဌ်လည်းဖြစ်၊ မှီ၍လည်းဖြစ်သော(ဗာဟိရ ဥပါဒါရုပ်)

(၃) ကိုယ်ပသန္တာန်ဌ်သာဖြစ်၍ မှီ၍ကား မဖြစ်သော (ဗာဟိရ နော ဥပါဒါရုပ်) စသော အားဖြင့်—

(က) ပကိဏ္ဏကဒုက် ၁၃-ပါး
(ခ) ဝတ္ထုဒုက် ၂၅-ပါး
(ဂ) အာရမ္မဏဒုက် ၂၂-ပါး
(ဃ) အာယတနဒုက် ၁၀-ပါး
(င) ဓာတုဒုက် ၁၀-ပါး
(စ) ဣန္ဒြိယဒုက် ၈-ပါး
(ဆ) သုခုမရူပဒုက် ၁၂-ပါး

ပေါင်း ၁၀၃-ပါးသော ဒုက်တို့ကို ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ၍ ဟောတော်မူသည်။

စတုက္ကနည်း။ ။လေးမျိုးခွဲပြသော(စတုက္က)နည်းဌ်လည်း—

(၁) ကံကြောင့်လည်းဖြစ် မှီ၍လည်းဖြစ်သော(ဥပါဒိဏ္ဏ ဥပါဒါရုပ်)

(၂) ကံကြောင့်ကား မဖြစ် မှီ၍သာဖြစ်သော(အနုပါဒိဏ္ဏ ဥပါဒါရုပ်)

(၃) ကံကြောင့်သာဖြစ်၍ မှီ၍ကားမဖြစ်သော(ဥပါဒိဏ္ဏ နော ဥပါဒါရုပ်)

(၄) ကံကြောင့်လည်း မဖြစ် မှီ၍လည်း မဖြစ်သော(အနုပါဒိဏ္ဏ နော ဥပါဒါရုပ်)

စသောအားဖြင့် ၂၂-ပါးသော (စတုက္က)တို့ကို ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ၍ ဟောတော်မူသည်။

ပဉ္စက, ဆက္က, သတ္တက, အဋ္ဌက, နဝက, ဒသက, ဧကာဒသကနည်းတို့ဌ်ကား အပြားမရှိ၊ တမျိုးစီသာ ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ၍ ဟောတော်မူသည်။

ဤသို့ ဧကကနည်း, ဒုကနည်းစသည်တို့ဖြင့် ရူပကဏ္ဍ၌ ဟောတော်မူသော မျိုးပြားလှစွာသော ရုပ်တို့ကို သဘောတူရာပေါင်း၍ ရေတွက်သော် ၂၇-ပါးမျှသာ ရှိပေသည်၊ ဓမ္မသင်္ဂဏီကျမ်း၌ ဟဒယဝတ္ထုရုပ်မပါခြင်း အကြောင်းကို သိလိုပါက မူလဋ္ဌိကာ စာမျက်နှာ ၁၅၉, အနုဋ္ဌိကာ စာမျက်နှာ ၁၄၇-နှင့် ၁၂၂-တို့၌ လေ့လာသင့်ပေသည်၊ ယင်းမူလဋ္ဌိကာ အနုဋ္ဌိကာကျမ်းများကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် လေ့လာပါက ဟဒယဝတ္ထုရုပ် ၏ သဘောကိုလည်း သိရှိလာမည်၊ ဓမ္မသင်္ဂဏီကျမ်း၌ တိုက်ရိုက် မပါရှိခြင်းအကြောင်းကိုလည်း သဘောပေါက်လာမည်ဖြစ်ပါသတည်း။

၃-နိက္ခေပကဏ္ဍ

ဓမ္မသင်္ဂဏီကျမ်း၏ခေါင်းစဉ် (မာတိကာ)ကား တိက် ၂၂-တိက်နှင့် ဒုက် ၁၄၂-ဒုက်ဖြစ်သည်၊ ယင်းတိက်, ဒုက်တို့တွင် မြတ်စွာဘုရားသည် စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ ရူပကဏ္ဍတို့ဖြင့် ကုသလတိက် တတိက်ကိုသာ အကျယ်အားဖြင့် ပြတော်မူရသေးသည်၊ ကြွင်းသောတိက်, ဒုက်တို့ကို ပြတော်မမူရသေးချေ၊ ယင်းသို့ပင် ပြတော်မမူရသေးသော်လည်း အကျယ်အားဖြင့် ပြလိုသော် ကုသလတိက်ကဲ့သို့ စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ ရူပကဏ္ဍတို့ဖြင့် ပြရမည်ပင်ဖြစ်သည်၊ ယင်းသို့ အကျယ်အားဖြင့် ပြရမည့် (ဝိတ္ထာရဒေသနာ)နည်းကို ပယ်စွန့်၍ မကျဉ်းမကျယ်နည်းအားဖြင့် တိက်, ဒုက်တို့ကို ဖွင့်ပြတော်မူလိုသောကြောင့် မြတ်စွာဘုရားသည် နိက္ခေပကဏ္ဍကို ဆက်လက်၍ ဟောတော်မူသည်။

နိက္ခေပကဏ္ဍဟူသည် စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ, ရူပကဏ္ဍတို့ကဲ့သို့ ကုသလတိက် တတိက်ကိုသာ ဟောတော်မူသော ကဏ္ဍမဟုတ်၊ ကုသလတိက်နှင့်တကွ တိက် ဒုက်အားလုံးကို ပြည့်ပြည့်စုံစုံ ဖွင့်ပြသော ကဏ္ဍဖြစ်သည်၊ ယင်းသို့ တိက်, ဒုက် အလုံးစုံကို ဖွင့်ပြသောကဏ္ဍ၌ ဟောကြားပုံ ဟောကြားနည်း အချက်အလက်များသည် တိက်အမျိုးမျိုးသို့ လိုက်၍ရင်း ဒုက်အမျိုးမျိုးသို့ လိုက်၍ရင်း ကွာခြားချက်ရှိသည်ကား မှန်ပေသည်၊ သို့သော် ယေဘုယျနည်းအားဖြင့် နိက္ခေပကဏ္ဍဟူသည် တိက်, ဒုက် အလုံးစုံကို—

(က) အရင်းအမြစ် (မူလ) အားဖြင့်ရင်း
(ခ) အစုအပေါင်း (ခန္ဓာ) အားဖြင့်ရင်း
(ဂ) ထွက်ဝင်ရာတံခါး (ဒ္ဒါရ) အားဖြင့်ရင်း
(ဃ) ဖြစ်ပေါ်ရာဌာန (ဘူမိ) အားဖြင့်ရင်း
(င) အနက်သဘော (အတ္ထ) အားဖြင့်ရင်း
(စ) တရားကိုယ် (ဓမ္မ) အားဖြင့်ရင်း
(ဆ) အမည် (နာမ) အားဖြင့်ရင်း
(ဇ) အနက်ကို ဖော်ပြတတ်သော (လိင်) အားဖြင့်ရင်း အကျဉ်းချုံး၍ ပြသောကဏ္ဍ

ဟု ဆိုနိုင်ပေသည်၊ ယင်းရှစ်ချက်တို့တွင် မူလ, ခန္ဓ, ဒ္ဒါရ, ဘူမိဟူသော အချက်အလက်တို့သည် တိက်, ဒုက်အားလုံးတို့နှင့် မသက်ဆိုင်သော်လည်း အတ္ထ, ဓမ္မ, နာမ, လိင်ဟူသော အချက်အလက်တို့သည်ကား တိက်, ဒုက် အားလုံးတို့နှင့် သက်ဆိုင်သည်။

မူလ, ခန္ဓ, ဒ္ဒါရ, ဘူမိဟူသော အချက်အလက်တို့ကိုလည်း ကုသလတိက်နှင့် ဝေဒနာတိက်ကို လေလာရုံမျှနှင့်ပင် တွေ့နိုင်ပေသည်။

နိဗ္ဗေဓိကလွှာ ကုသလတိုက်

မူလအားဖြင့် အကျဉ်းချုံး၍ ပြတော်မူပုံ

(က) မြတ်စွာဘုရားသည် စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍဖြင့် ကုသလတိုက်(ကုသလာ ဓမ္မာ) အရကို အလွန်ကျယ်ဝန်းစွာ ဟောတော်မူခဲ့သော်လည်း နိဗ္ဗေဓိကဏ္ဍ၌ ကုသလာ ဓမ္မာ အရ ကုသိုလ်တရား ဟူသည် အလောဘ, အဒေါသ, အမောဟ ဖြစ်ပေသတည်း ဟု အရင်းအမြစ် (မူလ) အားဖြင့် အကျဉ်းချုံး၍ ပြတော်မူသည်။

ဤပဌမနည်းကို လေ့လာကြည့်သော် စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍနည်းအရ ပြဆိုခဲ့သော ကုသိုလ်တရား အားလုံးသည် ဤရေသောက်မြစ် (မူလ)တရားသုံးပါးမှ ပေါက်ဖွားရပါတကား ဟု သဘောပေါက်လာသည်၊ ထို့ပြင် ကုသိုလ်တရားဟူသည် စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍနည်းအရ မည်မျှအမျိုးအစားကွဲ၍ မည်မျှမျှားပြားစေကာမူ လောဘကိုသတ် ဒေါသကိုသတ် မောဟကိုသတ်သော တရားပါတကား ဟု လုပ်ငန်းစဉ်ကိုလည်း မြင်လာနိုင်သည်၊ ထို့ပြင် ကုသိုလ်တရားဟူသည် အကျယ်ချဲ့လိုက်သော် စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ၌ ပြဆိုခဲ့သော နည်းမျှကျယ်ဝန်းသော်လည်း အကျဉ်းချုံးလိုက်သော် ဤမူလတရားသုံးပါးသာ ရှိပါတကား ဟု အကျယ်ချဲ့နည်း အကျယ်ချုံးနည်းတို့ကိုလည်း သိနိုင်ပေသည်။

ခန္ဓာအားဖြင့် အကျဉ်းချုံး၍ ပြတော်မူပုံ

(ခ) မြတ်စွာဘုရားသည် ထိုမှတဆင့်တက်၍ ကုသလာ ဓမ္မာ အရ ကုသိုလ်တရားဟူသည် ထိုမူလတရားသုံးပါးနှင့် အတူတကွဖြစ်ပေါ်ရသော "ခံစားမှုအစု, မှတ်သားမှုအစု, စိမ်ပြုပြင်မှုအစု, သိမှုအစု ဟူ၍" နာမ်ခန္ဓာလေးပါးဖြစ်သည် ဟု သတ္တဝါတို့ကိုယ်တိုင် သိမြင်နိုင်သော ပရမတ္ထအဖွဲ့အစည်း (ခန္ဓာ) သဘောအားဖြင့် တဖန်ပြတော်မူသည်။

ဤဒုတိယနည်းကို လေ့လာကြည့်ရှုလျှင် စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ၌ ဟောတော်မူခဲ့သော ကုသလာ ဓမ္မာ အရ ကုသိုလ်စိတ် ၂၁-ခု၊ စေတသိက် ၃၈-ခုတို့ အားလုံးပါဝင်နေသည်ကို တွေ့မြင်နိုင်သည်။

(က) သိမှုကုသိုလ်စိတ် ၂၁-ခုသည် (ဝိညာဏက္ခန္ဓာ)
(ခ) ခံစားမှု (ဝေဒနာ) စေတသိက်သည် (ဝေဒနာက္ခန္ဓာ)
(ဂ) မှတ်သားမှု (သညာ) စေတသိက်သည် (သညာက္ခန္ဓာ)
(ဃ) ကြွင်းသော စိမ်ပြုပြင်မှု စေတသိက် ၃၆-ပါးသည် (သင်္ခါရက္ခန္ဓာ)

ဤသို့ တွေ့မြင်ရသဖြင့် ဤဒုတိယအကျဉ်းချုံးနည်းသည် ပဌမနည်းကဲ့သို့ အမြစ်ကိုသာ ကိုင်ပြသောနည်းမျိုးမဟုတ်၊ အမြစ်နှင့်တကွ သစ်ပင်တပင်လုံးကို ကိုင်ပြသောနည်းပါတကား ဟု ဒေသနာဉာဏ်တော်၏ ဆန်းကြယ်ပုံကိုလည်း မှန်းဆ၍ ကြည်ညိုနိုင်သည်။

ဒွါရအားဖြင့် အကျဉ်းချုံး၍ ပြတော်မူပုံ

(ဂ) မြတ်စွာဘုရားသည် ထိုမှတဆင့်တက်၍ ကုသလာ ဓမ္မာ အရ ကုသိုလ်တရားဟူသည် ထိုမူလသုံးပါးကြောင့် ဖြစ်ပေါ်ရသော "ကိုယ်ဖြင့်ပြုလုပ်မှု နှုတ်ဖြင့်ပြောဆိုမှု စိတ်ဖြင့်ကြံစည်မှု" ကံသုံးပါးဖြစ်ကြောင်းကို ကုသိုလ်၏ထွက်ဝင်ရာ တံခါး ဒွါရ (ကာယဒွါရ, ဝစီဒွါရ, မနောဒွါရ) အားဖြင့် အကျဉ်းချုံး၍ ပြတော်မူပြန်သည်။

ဤတတိယနည်းကို လေ့လာကြည့်ရှုလျှင် ကုသလာ ဓမ္မာ အရ ကုသိုလ်တရားဟူသည် "ကိုယ်ဖြင့် ကောင်းစွာပြုလုပ်မှု နှုတ်ဖြင့် ကောင်းစွာပြောဆိုမှု စိတ်ဖြင့် ကောင်းစွာကြံစည်မှု"ပင် ဖြစ်သည်ကို တွေ့မြင်နိုင်သည်၊ ဤသို့တွေ့မြင်ရသဖြင့် အဘိဓမ္မာဟူသည် ငါတို့ကိုယ်တိုင် သိမြင်နိုင်သောတရားပါတကား၊ ငါတို့ နေ့စဉ်ပြုလုပ်ပြောဆိုကြံစည်နိုင်သော တရားပါတကားဟု ကွက်ကွက်ကွင်းကွင်း သဘောပေါက်လာမည်၊ ကုသလာ ဓမ္မာ အရ ကုသိုလ်တရားဟူသည် ပိဋကတ်သုံးပုံ စာအုပ်ကြီးတွေ့၌ မှတ်တမ်းတင်ရုံမျှသာ ဖြစ်ပါတကား၊ ငါတို့ကိုယ်နှုတ်စိတ်တို့၌သာ ရှိနေပါတကား၊ ဖြစ်ပေါ်နိုင်ပါတကားဟု တိတိကျကျ သိလာမည်ဖြစ်သည်။

ဤသို့ သိလာသည့်အခါ၌ နိဗ္ဗာန်ကား ဘာမျှ ပြောမရ ဆိုမရ ဖြစ်ပေါ်ခြင်းမရှိ ပျောက်ခြင်းမရှိ ဖြစ်ပျက်ခြင်းမရှိ ကြီးပွားခြင်းမရှိ ကင်းလွတ်ခြင်းသာ ဖြစ်ကြောင်း ကောက်ချက်ဆွဲနိုင်ကြ၏။

ဤသို့ သိလာသည့်အခါ၌ နိဗ္ဗာန်ကား စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍနှင့် နှိုင်းယှဉ်သော် အုံ့ဩဖွယ်မဆုံးနိုင်အောင် ကျဉ်းမြောင်းနေသော်လည်း အလွန်ဉာဏ်နုသော အဘိဓမ္မာသုတေသီ ပုဂ္ဂိုလ်တို့အတွက် အားကိုးရာအစစ် မှီခိုရာအစစ်ဖြစ်ပါပေတကားဟု နိဗ္ဗာန်ကဏ္ဍ၏ အတိမ် အနက်ကို မှန်းဆနိုင်လာမည်။

ဤသို့ မြတ်စွာဘုရားသည် သစ်ပင်တပင်ကို ပြရာ၌ အမြစ်ကိုရင်း ပင်စည်ကိုရင်း အသီးအပွင့်တို့ကိုရင်း ကိုင်၍ပြသကဲ့သို့ ကုသလာ ဓမ္မာ ပုဒ်အရ ကုသိုလ်တရားတို့ကို ပြရာ၌ အရင်းအမြစ် (မူလ) တရားအားဖြင့် ကိုင်၍ ပြတော်မူသည်၊ ပင်စည် (ခန္ဓာ) အားဖြင့် ကိုင်၍ပြတော်မူသည်၊ အသီးအပွင့် (ကံ)အားဖြင့် ကိုင်၍ ပြတော်မူသည်၊ထို့ အတူ အကုသလာ ဓမ္မာ ပုဒ်အရ အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပြရာ၌လည်း အရင်းအမြစ် (မူလ) တရားအားဖြင့် ကိုင်၍ ပြတော်မူသည်၊ ပင်စည် (ခန္ဓာ)အားဖြင့် ကိုင်၍ပြတော်မူသည်၊ အသီးအပွင့် (ကံ)အားဖြင့် ကိုင်၍ပြတော်မူသည်။

အဗျာကတာ ဓမ္မာ ပုဒ်၌ ဝိပါက် ကြိယာတရားတို့ကို ဘုံအားဖြင့်ရင်း ခန္ဓာအားဖြင့်ရင်း စုပေါင်း၍ အကျဉ်းချုပ်ပြတော်မူသည်၊ ရုပ်နှင့် နိဗ္ဗာန်ကိုကား သာမညအားဖြင့် ပြတော်မူသည်။

နိဗ္ဗာန်ကဏ္ဍ ဝေဒနာတိက်

ဓမ္မသင်္ဂဏီကျမ်း၌ ကုသလတိက်ကို စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ ရူပကဏ္ဍတို့ဖြင့် အကျယ်အားဖြင့်လည်း ပြတော်မူသည်၊ နိဗ္ဗာန်ကဏ္ဍဖြင့် အကျဉ်းအားဖြင့်လည်း ပြတော်မူသည်။

ဝေဒနာတိက်စသော တိက်,ဒုက်တို့ကိုမူကား စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ ရူပကဏ္ဍတို့ဖြင့် အကျယ်အားဖြင့် ပြတော်မမူ၊ နိဗ္ဗာန်ကဏ္ဍဖြင့်သာ အကျဉ်းအားဖြင့် ပြတော်မူသည်၊ ယင်းသို့ အကျယ်အားဖြင့် မပြမူ၍ အကျဉ်းအားဖြင့်သာ ပြတော်မူရခြင်း၏ အဓိပ္ပါယ်အပြည့်အစုံကို နိဗ္ဗာန်ကဏ္ဍဝေဒနာတိက်စသည်တို့၌ပါသော သဘောတရားတို့ကို လေ့လာကြည့်လျှင် သိနိုင်ပေသည်။

မြတ်စွာဘုရားသည် နိဗ္ဗာန်ကဏ္ဍဖြင့် ဝေဒနာတိက်ကို ဖွင့်ပြရာ၌—

(က) သုခဘုံ
(ခ) ဒုက္ခဘုံ
(ဂ) အဒုက္ခမသုခဘုံဟူ၍ **စိတ် စေတသိက်တရားတို့သည်** ခံစားမှု (ဝေဒနာ)၏ ဖြစ်ပေါ်ရာ ဌာနဖြစ်သောကြောင့် ယင်းစိတ် စေတသိက်တရားတို့ကို (ဘုံ) ဟူသော ဝေါဟာရဖြင့် ရှေးဦးစွာ အကျဉ်းချုံး၍ ပြတော်မူသည်။

(က) သုခဘုံကိုလည်း ကာမသုခဘုံ, ရူပသုခဘုံ, လောကုတ္တရသုခဘုံဟူ၍ တဆင့်တက်၍ သုံးမျိုးခွဲပြတော်မူသည်။

ကာမသုခဘုံဟူသည် စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ ပြဆိုခဲ့သော ကာမသောမနဿသဟဂုတ် စိတ် စေတသိက်တို့ပင် ဖြစ်သည်။

ရူပသုခဘုံဟူသည်မှာလည်း စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ ပြဆိုခဲ့သော ရူပါဝစရသောမနဿသဟဂုတ် စိတ် စေတသိက်တို့ပင် ဖြစ်သည်။

လောကုတ္တရသုခဘုံဟူသည်မှာလည်း စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ ပြဆိုခဲ့သော လောကုတ္တရသောမနဿသဟဂုတ်စိတ်, စေတသိက်တို့ပင် ဖြစ်သည်။

ယင်း စိတ် စေတသိက်များကို အကျယ်ပြလိုသော် စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍကဲ့သို့ နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ခွဲခြားရှုပြရမည်ပင် ဖြစ်သည်၊ သို့သော် မြတ်စွာဘုရားသည် စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍကို လေ့လာပြီးပါက သိစွမ်းနိုင်ကြလိမ့်မည်ဟု သဘောထားတော်မူ၍ ယင်းစိတ် စေတသိက်တရားများကို ဤနိုက္ခေပကဏ္ဍ ခန္ဓာလေးပါးဖြင့် အကျဉ်းချုံး၍ ပြတော်မူသည်။

(၁) ဒုက္ခဘုံကိုကား ကာမဒုက္ခဘုံဟု တခုသာ ပြတော်မူသည်၊ ကာမဒုက္ခဘုံဟူသည်မှာလည်း စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ ပြဆိုခဲ့သော ဒုက္ခသဟဂုတ်စိတ် စေတသိက်တို့ပင် ဖြစ်သည်။

(၇) အဒုက္ခမသုခဘုံကိုကား ကာမဥပေက္ခာဘုံ ရူပဥပေက္ခာဘုံ အရူပဥပေက္ခာဘုံ လောကုတ္တရဥပေက္ခာဘုံဟူ၍ တဆင့်တက်၍ လေးမျိုးပြတော်မူသည်။

ကာမဥပေက္ခာဘုံဟူသည် စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ ပြဆိုခဲ့သော ကာမဥပေက္ခာသဟဂုတ် စိတ်, စေတသိက်တို့ပင် ဖြစ်သည်။

ရူပဥပေက္ခာဘုံဟူသည်မှာလည်း စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ ပြဆိုခဲ့သော ရူပါဝစရပဉ္စမစျာန် စိတ်, စေတသိက်တို့ပင် ဖြစ်သည်။

အရူပဥပေက္ခာဘုံဟူသည်မှာလည်း စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ ပြဆိုခဲ့သော အရူပါဝစရ ပဉ္စမစျာန် စိတ်,စေတသိက်ပင် ဖြစ်သည်။

လောကုတ္တရဥပေက္ခာဘုံဟူသည်မှာလည်း စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ ပြဆိုခဲ့သော လောကုတ္တရပဉ္စမစျာန် စိတ်,စေတသိက်တို့ပင် ဖြစ်သည်။

ယင်းစိတ်စေတသိက်တရားများကိုလည်း အကျယ်ပြလိုသော် စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍကဲ့သို့ နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ခွဲခြားရှုပြရမည်ပင် ဖြစ်သည်၊ သို့သော် မြတ်စွာဘုရားသည် စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍကို လေ့လာပြီးပါက သိစွမ်းနိုင်ကြလိမ့်မည်ဟု သဘောထားတော်မူ၍ ယင်းစိတ်, စေတသိက်တရားတို့ကို ဤနိုက္ခေပကဏ္ဍ ခန္ဓာလေးပါးဖြင့် အကျဉ်းချုံး၍ ပြတော်မူသည်။

ဤသို့ ဝေဒနာတိုက်၌ အကျဉ်းချုံး၍ ဟောတော်မူပုံကို လေ့လာကြည့်ရှုလျှင် နိုက္ခေပကဏ္ဍဖြင့် အကျဉ်းချုံး၍ ပြထားသောနည်းသည် စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ ရူပကဏ္ဍတို့ဖြင့် တွဲဖက်၍ လေ့လာမှသာ လျှင် စိတ် စေတသိက် ရုပ်တို့၏ အဓိပ္ပါယ်ကိုပြည့်စုံအောင် သိနိုင်မည်။

မြတ်စွာဘုရားသည် ဝေဒနာတိုက်စသော တိုက်,ဒုက်တို့ကို စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ, ရူပကဏ္ဍတို့ဖြင့် အကျယ်ဟောတော် မမူခြင်း၏ အဓိပ္ပါယ်ကိုလည်း သိလာမည်၊ နိုက္ခေပကဏ္ဍ၏အရကောက် စိတ်, စေတသိက်, ရုပ်တို့၏ အဓိပ္ပါယ်အပြည့်အစုံကို အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၌ ရှာဖွေသော်လည်း တွေ့နိုင်

မည်မဟုတ်၊ စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ ရူပကဏ္ဍတို့၌သာ ရှာဖွေ၍ ယူရမည်ကိုလည်း သဘောပေါက်လာမည်၊ ဤဓမ္မသင်္ဂဏီကျမ်းသည် ဓမ္မသဘာဝအားဖြင့်သာ နက်နဲသည်မဟုတ်၊ ဟောကြားပုံ အစီအစဉ် အားဖြင့်လည်း နက်နဲနေပုံကို လက်တွေ့မြင်လာမည်။

ဤကား နိဂ္ဂေါပကဏ္ဍ ဝေဒနာတိက်အဖွင့်ကို လေ့လာစူးစမ်းချက်မျှသာ ဖြစ်ပါသတည်း။

၄-အင္ဒကထာ ကဏ္ဍ

ဓမ္မသင်္ဂဏီကျမ်း၏ခေါင်းစဉ်(မာတိကာ)ကား တိက် ၂၂-တိက်၊ ဒုက် ၁၄၂-ဒုက်ဖြစ်သည်။ ယင်းတိက်, ဒုက်တို့တွင် ကုသလတိက်ကို စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ ရူပကဏ္ဍတို့ဖြင့် အကျယ်အားဖြင့် ပြတော်မူသည်၊ ကုသလတိက်နှင့်တကွ ကြွင်းသောတိက်, ဒုက်အားလုံးကို နိဂ္ဂေါပကဏ္ဍဖြင့် မကျဉ်းမကျယ် ပြတော်မူသည်၊ ယင်းကဏ္ဍသုံးပါးတို့ဖြင့်ပင် ဓမ္မသင်္ဂဏီကျမ်း၏ခေါင်းစဉ် (မာတိကာ)အရ ဖွင့်ဆိုရမည့်တာဝန်သည် ပြီးဆုံးခြင်းသို့ ရောက်လေပြီ။

ယင်းသို့ပြီးဆုံးငြားသော်လည်း အဘိဓမ္မာစာသင်သားအချို့သည် နိဂ္ဂေါပကဏ္ဍမျှဖြင့် တိက်, ဒုက်တို့၏ အရကောက်တို့ကို သရုပ်အရေအတွက်နှင့်တကွ ကောက်ယူရာ၌ တွေဝေ၍ နေကြကုန်သည်၊ သရုပ်အရေအတွက် စိတ်, စေတသိက်, ရုပ်တို့သည် စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ ရူပကဏ္ဍတို့၌ ပါရှိငြားသော်လည်း နေရာအနှံ့အပြား ပြန့်ကြဲဖြစ်၍နေသည်၊ ယင်းသို့ ပြန့်ကြဲဖြစ်၍နေသော စိတ်, စေတသိက်, ရုပ်တို့ကို တိက်, ဒုက်တို့နှင့် လျော်ညီစွာ သရုပ်အရေအတွက်နှင့်တကွ တိတိကျကျ ဖွင့်ပြတော်မူလိုသောကြောင့်မြတ်စွာဘုရားသည် အင္ဒကထာကဏ္ဍကိုဆက်လက်၍ဟောတော်မူရသည်။

"နိဂ္ဂေါပကဏ္ဍသည် တိက်, ဒုက်တို့၏ သရုပ်အဓိပ္ပါယ်ကို မကျဉ်းမကျယ်အားဖြင့် ပြတော်မူသည်၊ အင္ဒကထာကဏ္ဍသည် တိက်, ဒုက်တို့၏ သရုပ်အဓိပ္ပါယ်ကို **အကျဉ်းအား**ဖြင့် ပြတော်မူသည်"ဟု အင္ဒကထာဆရာမြတ်တို့ ဖွင့်ဆိုကြသည်၊ ယင်းသို့ဖွင့်ဆိုကြသော စကားသည် တိက်, ဒုက်အားလုံးတို့၏ အဖွင့်ပါဠိတော် စာမျက်နှာအနည်းအများကို ထောက်ထားသော် မှန်ပေသည်၊ သုတ္တန္တိကမာတိကာကို အင္ဒကထာကဏ္ဍ၌ ဟောတော်မမူသည်ကို ထောက်ထားသော် မှန်ပေသည်၊ အချို့အချို့သော တိက်, ဒုက်တို့၌ သုတ္တန္တဘာဇနီယနည်းအားဖြင့် အကျယ်ဝေဖန်ထားသည်ကို ထောက်ထားသော် မှန်ပေသည်၊ သို့သော် အဘိဓမ္မာနည်းစစ်စစ် စိတ် စေတသိက်တို့၏ သရုပ်သဘောကို ဖော်ပြရာ၌ကား အင္ဒကထာကဏ္ဍသည် နိဂ္ဂေါပကဏ္ဍထက် များစွာကျယ်ဝန်း၍နေသည်ကို တွေ့မြင်နိုင်လေသည်။

သာဓကအားဖြင့် တင်ပြရသော် ဝေဒနာတိက်ကို နိဂ္ဂေါပကဏ္ဍနည်းဖြင့် ဖွင့်ပြရာ၌ ရသင့်ရထိုက်သော စိတ်စေတသိက်တို့ကို ဘုံအားဖြင့်ရင်း ခန္ဓာအားဖြင့်ရင်း စုပေါင်း၍ သာမညအားဖြင့် ပြတော်မူသည်။

အင္ဒကထာကဏ္ဍ၌ကား သုခသဟဂုတ် စိတ်စေတသိက်၊ ဒုက္ခသဟဂုတ် စိတ်စေတသိက်၊ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် စိတ်, စေတသိက်တို့ကို သရုပ်အရေအတွက်နှင့်တကွ အကျယ်အားဖြင့် ပြတော်မူသည်။

ထို့ပြင် ဝိတက်တိက်ကို နိဂ္ဂေါပကဏ္ဍနည်းဖြင့် ဖွင့်ပြရာ၌ ရသင့်ရထိုက်သော စိတ်စေတသိက်ဟူကို ဘုံအားဖြင့်ရင်း ခန္ဓာအားဖြင့်ရင်း စုပေါင်း၍ သာမညအားဖြင့် ပြတော်မူသည်။

အဋ္ဌကထာကဏ္ဍ၌ကား သဝိတက္ကသဝိစာရစိတ် စေတသိက်, အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တစိတ် စေတ-သိက်, အဝိတက္ကအဝိစာရစိတ် စေတသိက်တို့ကို သရုပ်အရေအတွက်နှင့်တကွ အကျယ်အားဖြင့် ပြတော်မူသည်။

ထို့အတူ ပီတိတိက်စသည်တို့၌လည်း အဋ္ဌကထာကဏ္ဍသည် နိက္ခေပကဏ္ဍထက် ကျယ်ဝန်း နေသည်ကို တွေ့မြင်နိုင်သည်။

အာသဝ, နီဝရဏ, သညောဇနစသော တရားတို့ကို နိက္ခေပကဏ္ဍနည်းဖြင့် ဖွင့်ပြသော အခ္ခါ နေရာတို့၌ကား နိက္ခေပကဏ္ဍသည် အဋ္ဌကထာကဏ္ဍထက် အနည်းငယ် ကျယ်ဝန်းနေသည်ကို တွေ့ရမည်၊ ယင်းသို့ပင် ကျယ်ဝန်းသော်လည်း—

(က) ကာမာသဝသည် မည်သည့် စိတ်, စေတသိက်တို့နှင့် ယှဉ်သည်၊
(ခ) ဘဝါသဝသည် မည်သည့် စိတ်, စေတသိက်တို့နှင့် ယှဉ်သည်၊
(ဂ) ဒိဋ္ဌာသဝသည် မည်သည့် စိတ်, စေတသိက်တို့နှင့် ယှဉ်သည်၊
(ဃ) အဝိဇ္ဇာသဝသည် မည်သည့် စိတ်, စေတသိက်တို့နှင့် ယှဉ်သည်

စသောအားဖြင့် အဋ္ဌကထာကဏ္ဍ၌ကဲ့သို့ စိတ်, စေတသိက်အမည်များကို သရုပ်အားဖြင့် ဖော်ပြ၍ ဟောတော်မမူချေ၊ သုတ္တန္တဘာဇနီယနည်းအားဖြင့်သာ အကျယ်ချ၍ ဟောတော်မူသည်၊ ယင်းသို့ ကျယ်သည်ဟု ဆိုနိုင်သောနေရာတို့၌ပင် စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ၌လာသော စိတ် စေတသိက် ရုပ် များကို တိတိကျကျ ဖော်ပြမထားသည်ကို တွေ့မြင်နိုင်သည်၊ ထို့ထက် ထူးခြားသော နေရာ တို့ကား—

(က) ကာမကို အာရုံပြုသောတရား
(ခ) မဟဂ္ဂုတ်ကို အာရုံပြုသောတရား
(ဂ) နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုသောတရားများ(ပရိတ္တာရမ္မဏတိက်)
(က) အတိတ်ကို အာရုံပြုသောတရား
(ခ) အနာဂတ်ကို အာရုံပြုသောတရား
(ဂ) ပစ္စုပ္ပန်ကို အာရုံပြုသောတရားများ (အတီတာရမ္မဏတိက်)
(က) အဇ္ဈတ္တကို အာရုံပြုသောတရား
(ခ) ဗဟိဒ္ဓကို အာရုံပြုသောတရား
(ဂ) အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓကို အာရုံပြုသောတရား(အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏတိက်)စသော အာရမ္မဏတိက် တို့ကို နိက္ခေပကဏ္ဍနည်းဖြင့် ဝေဖန်ရာ၌ မည်သည့်စိတ် စေတသိက်များ ဖြစ်သည်ဟု သရုပ်အားဖြင့် တိတိကျကျဖွင့်ပြတော်မမူချေ၊ အကျဉ်းဆုံးနည်းအားဖြင့်သာ ပြတော်မူသည်။

အဋ္ဌကထာ၌ကား—

(က) ကာမကို ကေန် အာရုံပြုသောတရား၊ အနေကန် အာရုံပြုသောတရား။
(ခ) မဟဂ္ဂုတ်ကို ကေန် အာရုံပြုသောတရား၊ အနေကန် အာရုံပြုသောတရား။

(၈) နိဗ္ဗာန်ကို ကေန် အာရုံပြုသောတရား၊ အနေကန် အာရုံပြုသောတရား စသည်ဖြင့် သရုပ်အရေအတွက်နှင့်တကွ အကျယ်ဆုံး နည်းအားဖြင့် ပြတော်မူသည်။

ဤနက်နဲလှသော အာရမ္မဏတိုက်တို့၏ အဋ္ဌကထာကဏ္ဍကို လေ့လာကြည့်လျှင် နိကြော်ပကဏ္ဍ ထက်မျှားစွာ ကျယ်ဝန်းနေသည်ကို တွေ့မြင်ရသည်၊ အဋ္ဌကထာကဏ္ဍကို ဆက်လက်၍ မဟာ ကြားခဲ့သော် အဘိဓမ္မာစာသင်သားတို့သည် တိုက်, ဒုက်တို့ကို စိတ် စေတသိက်တို့ဖြင့် ဝေဖန်ရာ၌ ကမ်းမမြင် လမ်းမမြင် သမုဒ္ဒရာအပြင်ကို လက်ပစ်ကူးရသည်ထက် ခဲယဉ်းမည့်အရေးကို တွေးမိ လာမည်၊ နိကြော်ပကဏ္ဍဖြင့် တိုက်, ဒုက်အားလုံးတို့၏ အရကောက်ကို ဟောကြားတော်မူပြီးပါ လျက် အဋ္ဌကထာကဏ္ဍဖြင့် တိုက်, ဒုက်တို့၏ အရကောက်ကိုပင် တဖန်ဆက်လက်၍ ဟောကြား တော်မူရပုံကိုလည်း စဉ်းစားမိလာမည်၊ **နိကြော်ပကဏ္ဍ၌ သုတ္တန္တိကမာတိကာကို ဟောတော်မူသကဲ့ သို့ အဋ္ဌကထာကဏ္ဍ၌ ဟောတော်မမူခြင်း၏ အဓိပ္ပါယ်ကိုလည်း သဘောပေါက်လာမည်။** အဋ္ဌကထာကဏ္ဍ၌ အဘိဓမ္မာနည်း သက်သက်ကိုသာ ဟောတော်မူသောကြောင့်တည်း။

အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်း၏ အသည်းနှလုံး

ဤသို့သဘောပေါက်လာသော် ပိဋကတ်သုံးပုံ၌ လာရှိသော အဘိဓမ္မာအဆိအနှစ်အားလုံး **သည်** ဤအဋ္ဌကထာကဏ္ဍ၌ စုပုံနေပါတကားဟု အဋ္ဌကထာကဏ္ဍ၏ နက်နဲပုံကိုလည်း သိလာသည်၊ ဤအဋ္ဌကထာကဏ္ဍသည် အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်း၏ အသည်းနှလုံးဖြစ်ပါပေတကားဟု အဘိဓမ္မာ၏ အခြေအမြစ် လမ်းစကိုလည်း တွေ့မြင်လာသည်၊ ဤအဋ္ဌကထာကဏ္ဍသည် အဘိဓမ္မာကျမ်းပြု အကျော်အမော် အဋ္ဌကထာဆရာတော်များ၏ မိုဃ်ကြမ်းတခု မျက်ရှုကြေးမုံဖြစ်ပါတကားဟု အဘိ ဓမ္မာအဋ္ဌကထာဆရာကြီးတို့၏ ကိုးကွယ်ရာဖြစ်သည်ကိုလည်း သတိပြုမိလာမည်၊ ဤသို့ အနုလုံ ပဋိလုံ အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် သတိပြုမိလာမှသာလျှင် အဋ္ဌကထာကဏ္ဍကို ပိဋကတ်သုံးပုံနှင့် တန်းတူ အလေးပေး၍ ချီးကျူးရေးသားထားသော အဋ္ဌကထာဆရာကြီး၏ ဉာဏ်စွမ်းကို မြော်မှန်း၍ ရှိခိုးကော်ရော် ပူဇော်နိုင်ကြလိမ့်မည်တကား။

ဤကား အဋ္ဌကထာကဏ္ဍ၏ အဆိအနှစ်များကို နိကြော်ပကဏ္ဍနှင့် နှိုင်းယှဉ်၍ လေ့လာဖော်ပြ ချက်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

ဓမ္မသင်္ဂဏီ၏ မှတ်သားဖွယ်ရာ အနှစ်သာရ

ဓမ္မသင်္ဂဏီအဘိဓမ္မာကျမ်းသည် တရားတော်၏ အဆိအနှစ်အရသာအတိ ပြည့်ဝလှသည်၊ ထိုတရားအရသာတို့ကို တင်းပြည့် ကျပ်ပြည့် သုံးဆောင်ခံစားခွင့်မရကြသေးသည့် သုတေသီ ပညာရှင်တို့အဘို့ နမူနာအမြီးသဘောဖြင့် အနည်းငယ်ထုတ်နုတ်၍ ဖော်ပြပါအုံ၊ သမုဒ္ဒရာ ရေတစက်၏ ငန်သောအရသာကို သိရုံမျှနှင့် ကြွင်းကျန်သော ရေပြင်ရေထုကြီးသည်လည်း ငန်သော အရသာရှိကြောင်း သိရသကဲ့သို့ ဓမ္မသင်္ဂဏီကျမ်းမှ အနည်းငယ်မျှသော ကောက်နုတ် ချက်နှင့်ပင် တရားအဆိအနှစ်တခုလုံးကို မြော်မှန်းနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

ဗုဒ္ဓရှင်တော်မြတ်ဘုရား ဟောကြားတော်မူသည့် ကျမ်းဂန်များ၌ မြတ်စွာဘုရားနှင့်တကွ တရားတော် သံဃာတော်များအား ကိုးကွယ်သူများကို 'သမ္မာဒိဋ္ဌိက အယူရှိကြသူ'ဟူ၍ သုံးနှုန်း ခေါ်တွင်ကြောင်း ထင်ရှားသည်။ သို့ရာတွင် မြန်မာပြည်ကို တိုင်းတပါးသား အင်္ဂလိပ်လူမျိုး

မျှား ဝင်ရောက်လာသောအခါကျမှသာ ဗုဒ္ဓအယူကို 'ဗုဒ္ဓဘာသာ'ဟု ခေါ်ဝေါ်သုံးနှုန်းကြောင်း လူကြီးသူမ ပညာရှိမျှား၏ အစဉ်အဆက်စကားရှိလေသည်။

"ဓမ္မပဒအဋ္ဌကထာ၊ပကိဏ္ဏကဝဂ်၊ဒါရုသာကဋ္ဌိကပုတ္တဝတ္ထု" ၂၇၄-၌ မြတ်စွာဘုရားသည် ရာဇဂြိုဟ်ပြည် ဝေဠုဝန်ကျောင်းတော်၌ သီတင်းသုံးနေတော်မူသောအခါ—

ရာဇဂဟာသို့ ဟိ သမ္မာဒိဋ္ဌိကပုတ္တော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကပုတ္တောတိ ဒွေ ဒါရကာ အဘိက္ခဏံ ဂုဠ္ဠကီဠံ ကီဠန္တိ၊ တေသု သမ္မာဒိဋ္ဌိကပုတ္တော ဂုဠ္ဠံ ခိပမာနော ဗုဒ္ဓါနုဿတိ အာဝေဏ္ဍေတ္တာ "နမော ဗုဒ္ဓဿာ"တိ ဝတ္တာ ဂုဠ္ဠံ ခိပတိ။ ။ဟု ပြတော်မူသည်။

အနက်ကား။ ။ရာဇဂြိုဟ်ပြည်၌ သမ္မာဒိဋ္ဌိကအမျိုးသားသူငယ် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကအမျိုးသား သူငယ်နှစ်ဦးတို့သည် အစဉ်မပြတ် ဂုံညင်းပစ်၍ ကစားကြကုန်၏၊ ထိုအမျိုးသားသူငယ်နှစ်ဦးတို့တွင် သမ္မာဒိဋ္ဌိကအမျိုးသားသူငယ်သည် ဂုံညင်းပစ်သည်ရှိသော် 'ဗုဒ္ဓါနုဿတိ' မြတ်စွာဘုရား၏ ဂုဏ်တော်ကို အောက်မေ့ဆင်ခြင်လျက် "နမော ဗုဒ္ဓဿ"(မြတ်စွာဘုရားအား ရှိခိုးပါ၏)ဟု ဆို၍ ဂုံညင်းပစ်ကစားသည့်အခါ ဂုံညင်းနိုင်ပေသည်။

ထို့ပြင် ၎င်း "ဓမ္မပဒအဋ္ဌကထာ၊ ပဋ္ဌဝဂ်၊ ဂရဟဒိန္နဝတ္ထု" ၂၇၉-၌လည်း—

မဟာဇနော သန္နိပတိ၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာပိ သမဏာသ ဂေါတမဿ ဝိပ္ပကာရံ ပဿိဿာမာတိ သန္နိပတန္တိ။ သမ္မာဒိဋ္ဌိကာပိ အဇ္ဇ သတ္ထာ မဟာဓမ္မဒေသနံ ဒေသေဿတိ၊ ဗုဒ္ဓဝိသယံ ဗုဒ္ဓလီလံ ဥပဓာရေဿာမာတိ သန္နိပတန္တိ။ ။ဟု ပြဂေါ်မူခဲ့သည်။

အဓိပ္ပါယ်ကား။ ။"မျှားစွာသော လူပရိသတ်အပေါင်းသည် စည်းဝေးကြလေ၏၊မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိက အမျိုးသား အမျိုးသမီးတို့သည်လည်း ရဟန်းဂေါတမ၏ ဖောက်ပြန်ခြင်းကို ကြည့်ရှုကြကုန်အံ့ဟု စည်းဝေးကြကုန်၏၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိကအမျိုးသား အမျိုးသမီးတို့သည်လည်း ဤယနေ့ ငါတို့ဆရာ မြတ်စွာဘုရားသည် ကြီးကျယ်မျှားမြတ်လှစွာသော တရားဒေသနာတော်ကို ဟောတော်မူလိမ့်အံ့၊ မြတ်စွာဘုရား၏ အရာဌာနသာဖြစ်သော မြတ်စွာဘုရား၏ တင့်တယ်တော်မူခြင်းကို စူးစမ်းဖူးမြင်ကြကုန်အံ့"ဟု စည်းဝေးကြလေကုန်၏။

ဤကား သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ မြတ်စွာဘုရားအား ကိုးကွယ်ကြသူ လူ နတ် ဗြဟ္မာအပေါင်းတို့ကို "သမ္မာဒိဋ္ဌိက အယူရှိကြသူ"ဟူ၍ သာသနာဝင်ကျမ်းဂန်မျှား၌ သုံးနှုန်းရေးသားခေါ်ဝေါ်ခဲ့ကြောင်း သာဓကတင်ပြချက် ဖြစ်ပေသည်။

ထို့ကြောင့်

သမ္မာဒိဋ္ဌိက(ဗုဒ္ဓဘာသာ) အမျိုးကောင်းသား အမျိုးကောင်းသမီး စင်စစ် ဖြစ်လိုကြပါလျှင်

အဘယ်ကဲ့သို့သော အခြေခံအယူဝါဒ (အယူအဆ) ရှိရပါလိမ့်မည်နည်းဟု သိရှိနားလည်ရန် "ဓမ္မသင်္ဂီပါဠိတော်နှင့် ဘာသာပြန်" ဥယျာဉ်တော်ကြီးအတွင်းမှာ ရှာဖွေကြရပေလိမ့်မည်၊ စေ့စေ့စပ်စပ် သတိပြု၍ ကြည့်ရှုရှာဖွေလိုက်သည့်အခါ "ဓမ္မသင်္ဂီပါဠိတော်နှင့် ဘာသာပြန်ပဒ အမှတ် (၁၃၇၁)"၌ ကောင်းစွာ တွေ့မြင်သိရှိကြရပေမည်။

သမ္မာဒိဋ္ဌိအယူနှင့် ပြည့်စုံမှုသည် အဘယ်နည်း

(၁) ပေးလှူရခြင်း၏အကျိုး (ကျေးဇူး)သည် အဟုတ်ရှိ၏၊ အမှန်ရှိ၏ (အတ္ထိ ဒိန္နံ)။

(၂) ယဇ်ကြီး (အလှူကြီး) ပူဇော်ရခြင်း၏ အကျိုး(ကျေးဇူး)သည် အဟုတ်ရှိ၏၊ အမှန်ရှိ၏ (အတ္ထိ ယိဋ္ဌံ)။

(၃) ယဇ်ငယ် (အလှူငယ်) ပူဇော်ရခြင်း၏အကျိုး(ကျေးဇူး)သည် အဟုတ်ရှိ၏၊ အမှန်ရှိ၏ (အတ္ထိ ဟုတံ)။

(၄) ကောင်းစွာပြုအပ် (မကောင်းသဖြင့် ပြုအပ်)သော (ကောင်းမှု,မကောင်းမှု) ကံတို့၏ အကျိုးဖျား (အကျိုးဆက်) ဖလ၊ အကျိုးရင်း 'ဝိပါက်'သည် အဟုတ်ရှိ၏၊ အမှန်ရှိ၏၊ (အတ္ထိ သုကတ ဒုက္ကဋာနံ ကမ္မာနံ ဖလံ ဝိပါကော)။

(၅) ဤလောကသည် အဟုတ်ရှိ၏၊ အမှန်ရှိ၏ (အတ္ထိ အယံ လောကော)။

(၆) တမလွန်လောကသည် အဟုတ်ရှိ၏၊ အမှန်ရှိ၏၊ (အတ္ထိ ပရော လောကော)။

(၇) အမိဋ္ဌကောင်းစွာပြုခြင်း မကောင်းသဖြင့်ပြုခြင်း၏ အကျိုးကျေးဇူးသည် အဟုတ်ရှိ၏၊ အမှန်ရှိ၏ (အတ္ထိ မာတာ)။

(၈) အဖဋ္ဌကောင်းစွာပြုခြင်း မကောင်းသဖြင့်ပြုခြင်း၏ အကျိုးကျေးဇူးသည် အဟုတ်ရှိ၏၊ အမှန်ရှိ၏ (အတ္ထိ ပိတာ)။

(၉) သေ၍တဖန်ဖြစ်ပြန်သောသတ္တဝါတို့သည် အဟုတ်ရှိကုန်၏၊ အမှန်ရှိကုန်၏ (အတ္ထိ သတ္တာ သြပပါတိကာ)။

(၁၀) ဤလောကကိုဌင်း တမလွန်လောကကိုဌင်း ကိုယ်တိုင်ထူးသောဉာဏ်ဖြင့်သိ၍ မျက်မှောက်ပြုကာ ဟောကြားနိုင်ကုန်သော, ညီညွတ်ကုန်သော, ကောင်းသောအကျင့်ရှိကုန်သော ရဟန်းပုဏ္ဏားတို့သည် လောကဋ္ဌ အဟုတ်ရှိကုန်၏၊ အမှန်ရှိကုန်၏။ (အတ္ထိ လောကေ သမဏာ ဗြာဟ္မဏာ သမ္မဂ္ဂတာ သမ္မာပဋိပန္နာ)။

ဟူ၍ ဤဆယ်ချက်သော "**ဒသ ဝတ္ထုက-သမ္မာဒိဋ္ဌိ**"နှင့် ပြည့်စုံမှုသာလျှင် သမ္မာဒိဋ္ဌိက-အမျိုးကောင်းသား အမျိုးကောင်းသမီး စင်စစ် ဖြစ်နိုင်ကြပေလိမ့်မည်။

ရှင်းလင်းချက်

(၁) အတ္ထိ ဒိန္နံ-အရ "စွန့်ကြဲပေးကမ်းလှူဒါန်းမှုဒါန စေတနာဝမ္မဝတ်၏ အကျိုးရင်းနှင့် ကောင်းကျိုးအဆင့်ဆင့် ကောင်းကျိုးအဆက်ဆက်သည်ကား မုဂ္ဂ ကေန်အမှန်ရှိပါတကား"ဟူ၍ အယူမှန်ခြင်း အပြောမှန်ခြင်း ယုံကြည်ခြင်းတည်း၊ စွန့်ကြဲပေးကမ်းလှူဒါန်း၍ အကြောင်းမထူးပါဘူးဟု ဆိုသော **အဟေတုကဝါဒ**၊ စွန့်ကြဲပေးကမ်းလှူဒါန်း၍ အကျိုးမရှိပါဘူးဟု ဆိုသော **နတ္ထိကဝါဒ**၊ ဤအပြုအမူမျိုးတွေ့ ပြုနေစရာမလိုပါဘူးဟု ဆိုသော **အကိရိယဝါဒ** ကြီးမျှားဖြင့် အယူဝါဒ မမှားပါစေလင့်ဟူ၍ ဆိုလိုသည်။ (ဏီ-၁၂၂၁-ဒိဋ္ဌုပါဒါန-မှာ ကြည့်ရန်)။

ဤကား သမ္မာဒိဋ္ဌိအယူဝါဒအမှတ်(၁) ဖြစ်ပေသည်။

(၂) အတ္ထိ ယိဇ္ဈံ (ယဇ်ကြီးအလှူကြီး ပူဇော်ရခြင်း) အရ ရတနာသုံးဖြာ ဆရာ မိဘ, ဂုဏ ဝုဏ္ဏို, ဝယဝုဏ္ဏို သီလသမာဓိပညာရှိသူတော်ကောင်းတို့ကို အာမိသပူဇော, ဓမ္မပူဇောတို့ဖြင့် (၀၊) တစုံတခုဝတ္ထုဖြင့် ပူဇော်မှု, အရိုအသေပြု၍ ပူဇော်မှုတည်းဟူသော ယဉ်ကျေးမှုတို့ဖြင့် ပူဇော်ကြရပေသည်၊ သို့သော် ထိုပူဇော်မှုမျိုးကို ပြုလိုမှ ပြုနိုင်မှ,အကြောင်းညီညွတ်မှ ပြုရမည်ဖြစ်သည်၊ထိုသို့ကာယကံမြောက် မပြုနိုင်ငြားသော်လည်း ပူဇောစ စေတနာ ဓမ္မဓာတ်ကြီး၏ အကျိုးရင်းနှင့်တကွ ကောင်းကျိုးအဆင့်ဆင့် ကောင်းကျိုး အဆက်ဆက်တို့သည် မုက္ခကေန် အမှန်ရှိပါတကား ဟူ၍ အယူမှန်ခြင်း အပြောမှန်ခြင်း ယုံကြည်ခြင်းတို့တည်း၊အရိုအသေပြုနေ၍ ပူဇော်နေ၍ အကြောင်းမထူးပါဘူး ဟူသော 'အဟေ-တုကဝါဒ', အကျိုးမရှိပါဘူး ဟူသော 'နတ္ထိကဝါဒ', ဤအပြုအမူမျိုးတွေ ပြုနေစရာ မလိုပါဘူးဟု ဆိုသော'အကိရိယဝါဒ'ကြီးမျှားဖြင့် အယူဝါဒ မမှားပါစေလင့်ဟူ၍ ဆိုလိုသည်။

ဤကား သမ္မာဒိဋ္ဌိအယူဝါဒအမှတ် (၂) ဖြစ်ပေသည်။

(၃) အတ္ထိ ဟုတံ(ယဇ်ငယ် အလှူငယ် ပူဇော်ရခြင်း)အရ လက်ဆောင်ပေးခြင်း ညှော်သည် အာဂန္တုလာ၍ ထိုညှော်သည် အာဂန္တုတို့ကို ညှော်ဝတ်စောင်ဝတ်ပြုခြင်း လောကမင်္ဂလာ အမျိုးမျိုးတို့အတွက် မင်္ဂလာယဉ်ကျေးမှု အမျိုးမျိုးတို့ကို ပြုလုပ်လျက်ရှိကြပေသည်၊ သို့သော် ထိုမင်္ဂလာယဉ်ကျေးမှုတို့ကို ပြုလိုမှ ပြုနိုင်မှ အကြောင်းညီညွတ်မှ ပြုရမည်ဖြစ်သည်၊ ထိုသို့ကာယကံမြောက် ဝစီကံမြောက် မပြုနိုင်ငြားသော်လည်း စေတနာ ပြဋ္ဌာန်းသော ကုသိုလ်မနောဝိညာဏဓာတ်ကြီး၏ အကျိုးရင်းနှင့်တကွ ကောင်းကျိုး အဆင့်ဆင့် ကောင်းကျိုးအဆက်ဆက်တို့သည် မုက္ခ ကေန် အမှန်ရှိပါတကားဟူ၍ အယူမှန်ခြင်း အပြောမှန်ခြင်း ယုံကြည်ခြင်းတို့တည်း၊လောကီ မင်္ဂလာ ကုသိုလ်မျိုးပြုနေ၍ အကြောင်းမထူးပါဘူးဟု ဆိုသော 'အဟေတုကဝါဒ', အကျိုးမရှိပါဘူးဟု ဆိုသော 'နတ္ထိက' အယူဝါဒ,ဤအပြုအမူမျိုးတွေ ပြုနေစရာမလိုပါဘူး ဟု ဆိုသော 'အကိရိယဝါဒ' ကြီးမျှားဖြင့် အယူဝါဒမမှားပါစေလင့်-ဟူ၍ ဆိုလိုသည်။

ဤကား သမ္မာဒိဋ္ဌိအယူဝါဒအမှတ် (၃) ဖြစ်ပေသည်။

(၄) အတ္ထိ သုကတ ဒုက္ကဋာနံ ကမ္မာနံ ဖလံ ဝိပါကော-အရ ဒါန သီလ ဘာဝနာ သုစရိုက်ဆယ်ပါးအစရှိသော ကောင်းစွာပြုအပ်သော ကိုယ်အလုပ်, နှုတ်အလုပ်, စိတ်အလုပ်၊ ဒုစရိုက်ဆယ်ပါးအစရှိသော မကောင်းသဖြင့် ပြုအပ်သော ကိုယ်အလုပ်, နှုတ်အလုပ်, စိတ်အလုပ်တို့၏ ကောင်းသောအကျိုးရင်း,မကောင်းသော အကျိုးရင်းနှင့်တကွ ကောင်းကျိုး မကောင်းကျိုး၊ အကျိုးအဆင့်ဆင့် အကျိုးအဆက်ဆက်တို့သည် မုခ္ခ ကေန် အမှန်ရှိကုန်ပါတကားဟူ၍ အယူမှန်ခြင်း အပြောမှန်ခြင်း ယုံကြည်ခြင်းတို့တည်း၊ ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသည့်အတိုင်း အကြောင်းမထူးပါဘူး, အကျိုးမရှိပါဘူး,ပြုနေစရာမလိုပါဘူး ဟု ဆိုသော အယူဝါဒကြီးမျှားဖြင့် မမှားပါစေလင့်ဟူ၍ ဆိုလိုသည်။

ဤကား သမ္မာဒိဋ္ဌိအယူဝါဒအမှတ် (၄) ဖြစ်ပေသည်။

(၅) အတ္ထိ အယံ လောကော၊ (၆) အတ္ထိ ပရော လောကော- အရ ရှေးရှေး အတိတ်က နေ့ရက်တွေအဆက်ဆက်ရှိခဲ့သည်၊ ယခုပစ္စုပ္ပန်နေ့ရက်တွေ ရှိဆဲဖြစ်သည်၊ လာလတ္တံ့သော နေ့ရက်တွေလည်း အဆက်ဆက်ရှိမည်၊ ရှေးရှေးအတိတ်က လတွေ အဆက်ဆက်ရှိခဲ့သည်၊ ယခု ပစ္စုပ္ပန်လတွေ ရှိဆဲဖြစ်သည်၊ လာလတ္တံ့သော လတွေလည်း အဆက်ဆက်ရှိမည်၊ ရှေးရှေးအတိတ်က နှစ်တွေလည်း အဆက်ဆက်ရှိခဲ့သည်၊ယခုပစ္စုပ္ပန် နှစ်လည်း ရှိဆဲဖြစ်သည်၊ လာလတ္တံ့သောနှစ်တွေလည်း အဆက်ဆက်ရှိလိမ့်မည်၊ ထိုနည်း အတိုင်း သတ္တဝါတိုင်းပင် ရှေးရှေးအတိတ်က မိမိတို့ ပြုလုပ်ခဲ့သောအလုပ်အား လျော်စွာ ဖြစ်ခဲ့ကြရသော ဘဝပေါင်းကား များခဲ့လှပြီ၊ ယခုပစ္စုပ္ပန်ဘဝသည်လည်း ဖြစ်ဆဲဖြစ် သည်၊(နိဗ္ဗာန်ဓာတ်ကြီးကို မရမီအတွင်း၌) မိမိ မိမိတို့၏ ကိုယ်အလုပ်, နှုတ်အလုပ်, စိတ် အလုပ်အားလျော်စွာ ဘဝပေါင်းအဆင့်ဆင့် အဆက်ဆက်ရှိရလိမ့်ဦးမည်၊ ဖြစ်ရလိမ့်ဦး မည်၊(အယံ လောကော, ပရော လောကော) ရှိကြရလိမ့်ဦးမည်ဟု အယူမှန်ခြင်း, အပြော မှန်ခြင်း, ယုံကြည်ခြင်းတို့တည်း။

ဤကား သမ္မာဒိဋ္ဌိအယူဝါဒ အမှတ် (၅) နှင့် သမ္မာဒိဋ္ဌိအယူဝါဒ အမှတ် (၆) တို့ ဖြစ်ပေသည်။

(၇) အတ္ထိ မာတာ၊ (၈) အတ္ထိ ပိတာ-အရ မြင်းမိုရ်တောင်ဦး မကကျူးသော ကျေးဇူးအရှင် မွေးမိခင်နှင့်ဖခင်နှစ်ပါးတို့၌ ကောင်းစွာ စောင့်ရှောက် ပြုစုခဲ့သည်ရှိသော် ၎င်း၊ မကောင်းသဖြင့် ပြစ်မှားရိုင်းစိုင်းသော အမှုပြုခဲ့သော်၎င်း၊ ယခုပစ္စုပ္ပန်မျက်မှောက် ဘဝ နောက်နောင်သော ဘဝတို့၌ ကောင်းသော အကျိုး၊ မကောင်းသော အကျိုးတို့ကို ပေးခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော "ကံ"မည်သည် အဟုတ်ရှိ၏, အမှန်ရှိ၏ ဟူသော အယူမှန်ခြင်း, အပြောမှန်ခြင်း, ထို "ကံ"ရှိကြောင်းကို ယုံကြည်ခြင်းတို့တည်း၊ အကြောင်းမညီညွတ် သေး၍ မလုပ်ကျေး မပြုစုနိုင်လျှင် ရှိပါစေ၊အကြောင်း ညီညွတ်သည့်အခါ ပြုစုနိုင်သမျှ ပြုစုရန် ဖြစ်ပေသည်။ ဤဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော် (ပဒ အမှတ် ၁၂၂၁)၌ ပါရှိသည့်အတိုင်း "နတ္ထိ မာတာ၊ နတ္ထိ ပိတာ" "အမိအဖများကိုထောက်ပံ့မှု ကျေးဇူးပြုနေလို့ အကြောင်း မထူးပါဘူး"ဟု ယူဆသော အဟေတုကဒိဋ္ဌိ၊ အမိ အဖများကို ကျေးဇူးပြု ထောက်ပံ့နေ ခြင်းကြောင့် အကျိုးမရှိပါဘူးဟု ယူဆသော နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ၊ ကျေးဇူးတုံ့ပြန်၍ ပြုစုနေ စရာမလိုပါဘူးဟု ယူဆသော အကိရိယဒိဋ္ဌိ အယူဝါဒကြီးများဖြင့် အယူမမှားပါစေလင့်၊ အပြောမမှားပါစေလင့်ဟု ဆိုလိုသည်။

အမိအဖတို့ကို လုပ်ကျေးပါ၊ စောင့်ရှောက်ပါ၊ ပူဇော်ပါ၊ ရှိခိုးပါ၊ အမျှဝေပါ။

အဂ္ဂိတ္ထရစတုက္ကနိပါတ် ဗြဟ္မသုတ်ပါဠိတော် ဘာသာပြန်စာမျက်နှာ ၃၉၆ - ပဒအမှတ် ၆၃-၌ လည်း အမိအဖတို့၏ဂုဏ်ကျေးဇူးကို အောက်ပါအတိုင်း ဟောကြားတော်မူခဲ့သည်။

ရဟန်းတို့–မိမိအိမ်၌ အမိအဖတို့ကို ပူဇော်သော အမျိုးသား အမျိုးသမီးတို့သည် ဗြဟ္မာ ရှိသည်မည်ကုန်၏၊ ရဟန်းတို့–မိမိအိမ်၌ အမိအဖတို့ကို ပူဇော်သော အမျိုးသား အမျိုးသမီးတို့ သည် လက်ဦးဆရာရှိသည် မည်ကုန်၏၊ ရဟန်းတို့–မိမိအိမ်၌ အမိအဖတို့ကို ပူဇော်သော အမျိုးသား အမျိုးသမီးတို့သည် အိမ်ဦးနတ်ရှိသည် မည်ကုန်၏၊ရဟန်းတို့–မိမိအိမ်၌ အမိအဖတို့ကို ပူဇော်သော အမျိုးသား အမျိုးသမီးတို့သည် အဝေးမှဆောင်ယူအပ်သော အလှူကို ခံယူထိုက်

သော အလျှုခံပုဂ္ဂိုလ်ရှိသည် မည်ကုန်၏။ ရဟန်းတို့– "ဗြဟ္မာ" ဟူသော ဤအမည်သည် အမိအဖတို့၏ အမည်တည်း၊ ရဟန်းတို့–လက်ဦးဆရာဟူသော ဤအမည်သည် အမိအဖတို့၏အမည်တည်း၊ ရဟန်းတို့–အိမ်ဦးနတ်ဟူသော ဤအမည်သည် အမိအဖတို့၏အမည်တည်း၊ ရဟန်းတို့–အဝေးမှဆောင်ယူ၍ လှူအပ်သော အလျှုခံဟူသောအမည်သည် အမိအဖတို့၏အမည်တည်း၊ ထိုသို့ အမည်ရခြင်းသည် အဘယ့်ကြောင့်နည်းဟူမူ ရဟန်းတို့– အမိအဖတို့သည် သားသမီးတို့အား မျှားစွာ ကျေးဇူးရှိကုန်၏၊ အသက်ကို စောင့်ရှောက်တတ်ကုန်၏၊ ကျွေးမွေးတတ်ကုန်၏၊ ဤလောကကို ညွှန်ပြတတ်ကုန်၏။ အမိအဖတို့ကို သားသမီးတို့၏ ဗြဟ္မာဟူ၍ရင်း လက်ဦးဆရာဟူ၍ရင်း ဆိုထိုက်ကုန်၏၊ အဝေးမှဆောင်ယူ၍ လှူအပ်သော အလျှုခံပုဂ္ဂိုလ်တို့ဟု ဆိုထိုက်ကုန်၏၊ (အမိ အဖတို့သည်) သားသမီးတို့အား အစဉ်သနားတတ်ကုန်၏၊ ထို့ကြောင့်သာလျှင် ပညာရှိသော သားသမီးတို့သည် ထိုအမိအဖတို့ကို ရှိခိုးလည်း ရှိခိုးရာ၏၊ ထမင်းဟင်းဖြင့်ရင်း အဖျော်ယမကာဖြင့်ရင်း အဝတ်အရုံဖြင့်ရင်း အိပ်ယာနေရာဖြင့်ရင်း အမွှေးနံ့သာလိမ်းကျံပေးခြင်းဖြင့်ရင်း ရေချိုးပေးခြင်းဖြင့်ရင်း ခြေဆေးပေးခြင်းဖြင့်ရင်း အရိုအသေပြုလျက် ပူဇော်ရာ၏၊ အမိအဖတို့၌ ထိုသို့ လုပ်ကျွေးမွေးမြူခြင်းကြောင့် ထိုသားသမီးကို ယခုဘဝ၌ပင် ပညာရှိတို့သည် ချီးမွမ်းကြကုန်၏၊ ထို သားသမီးသည် တမလွန်ဘဝ၌လည်း နတ်ပြည်၌ မွေ့လျော်ရလေသတည်း။

မယ်တော်၏ကျေးဇူး

လောကသုံးပါး၌ အတုမရှိ မြင့်မြတ်တော်မူသော ဘုရားမြတ်စွာသည်ပင်လျှင် ခုနစ်ဝါမြောက်၌ တာဝတိံသာနတ်ပြည်သို့ ကြွမြန်းတော်မူ၍ အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်ကို ဟောတော်မူခြင်းသည် မယ်တော်ဖြစ်ခဲ့ဘူးသော နတ်သားကို (၀၊) အမိမယ်တော်၏ကျေးဇူးကို ဓမ္မာနုဂ္ဂဟဖြင့် ကျေးဇူးဆပ်တော်မူခြင်းပင် ဖြစ်ပေသည်။

"အတ္ထိ မာတာ၊ အတ္ထိ ပိတာ"၏ အရကို စံပြအဖြစ်ဖြင့် ကိုယ်တော်တိုင်ကျေးဇူးဆပ်နည်းကို ပြတော်မူခြင်းပင်ဖြစ်ပေသည်၊ ထို့ကြောင့် မဟုတ်ပါလော၊ အဋ္ဌသာလိနီခေါ် ဓမ္မသင်္ဂီ အဋ္ဌ-ကထာ၌—

"မာတရံ ပမုခံ ကတ္ဝာ၊တဿာ ပညာယ တေဇသာ၊ အဘိဓမ္မကထာမဂ္ဂံ၊ ဒေ၀ါနံ သမ္မ၀တ္တယိ" စသည်ဖြင့် သာသနာ၀င်၌ စာတင်တော်မူခဲ့ကြပေသတည်း။

ဤကား (၇) အတ္ထိ မာတာ (၀) အတ္ထိ ပိတာတို့အရ သမ္မာဒိဋ္ဌိအယူ၀ါဒ အမှတ် (၇) သမ္မာဒိဋ္ဌိအယူ၀ါဒအမှတ်(၀)တို့ကို အကျဉ်းသခ်ေပ အနည်းငယ်မျှ ဖော်ပြလိုက်ခြင်းဖြစ်ပေသည်။

အမိအဖကျေးဇူးရှင်တို့၌ ကောင်းစွာပြုမှုအတွက် ပစ္စုပ္ပန် သံသရာကောင်းကျိုးပြ၀တ္ထု ဇာတ်နိပါတ်တော်များ၊ အမိအဖကျေးဇူးရှင်တို့၌ မကောင်းသဖြင့် ပြုခြင်းကြောင့် ပစ္စုပ္ပန်သံသရာ နစ်မွန်းပျက်စီးသွားရပုံ ၀တ္ထု ဇာတ် နိပါတ်တော်များ ထုတ်ပြစရာ မျှားစွာပင်ရှိပေသည်၊ ဤကား စကားအလျဉ်းသင့်၍ ရေးသားလိုက်ခြင်းဖြစ်ပေသည်၊ ဤကား သမ္မာဒိဋ္ဌိက အယူအမှတ် (၇) နှင့် အမှတ် (၀) ဖြစ်ပေသည်။

(၉) အတ္ထိ သတ္တာ သြပပါတိကာ အရ လူတို့၏(မံသစက္ခု) အသားစိုင်မျက်စိတို့ဖြင့် မမြင်နိုင် မမြင်ကောင်း၊ ဒိဗ္ဗစက္ခု အဘိညာဏ် ဉာဏ်မျက်စိတို့ဖြင့်သာ မြင်နိုင်သော ဥပပါတ် သတ္တ၀ါတို့သည် လောက၌ အဟုတ်ရှိ၏ အမှန်ရှိ၏ဟု သိမြင်ယုံကြည်သော သမ္မာဒိဋ္ဌိတည်း၊ ဥပပါတ်

(သြပပါတိက)သတ္တဝါမျိုးဆိုသည်ကား အမိဝမ်း၌ ပဋိသန္ဓေယူရသော (ဂဗ္ဘသေယျက)သတ္တဝါမျိုးမဟုတ်ကုန်၊ ရှေးရှေးဘဝဘဝတို့က ပြုခဲ့ကြသော "ကံ"၏အစွမ်းအားဖြင့် မျက်စိ, နား, နှာ, အင်္ဂါ ခြေလက်စသည် အပြီး အစီး တခါတည်း (ဘွားကနဲ) ဖြစ်ပေါ်ကြကုန်သော သတ္တဝါတို့တည်း၊ဥပမာအားဖြင့် ယခုခေတ် ယခုလောကဌ် ပကတိမျက်စိဖြင့် မမြင်ကောင်း မမြင်နိုင်သော အလွန်တရာ သေးငယ်လှစွာသော ရောဂါပိုး အချို့တို့ကို အားကောင်းလှစွာသော "မှန်ဘီလူး" တို့ဖြင့် ကြည့်ရှုမှသာ မြင်နိုင်ဘိသကဲ့သို့တည်း၊ ဤကား ဥပမာအဖြစ်ဖြင့် မှန်းဆနိုင်းချိန်နိုင်ရုံမျှ ဖော်ပြရခြင်းဖြစ်ပေသည်၊ ထိုဥပပါတ်(သြပပါတိက)သတ္တဝါတို့ကို မြင်လိုလျှင် ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်ကို ရအောင်အားထုတ်၍ အားထုတ်သည့်အတိုင်း ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ် ရရှိပေါက်ရောက်လျှင် ထိုအဘိညာဉ်ပိုင်ရှင်ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် မြင်လိုက မြင်နိုင်ကြပေသည်၊ ကြည့်လိုက ကြည့်နိုင်ကြပေသည်။ (ဆဋ္ဌမူ ပါရာဇိကဏ်ပါဠိတော် စာမျက်နှာ ၁၄၄၊ ပဒအမှတ် ၂၈၈။)

ဤကား သမ္မာဒိဋ္ဌိ အယူအမှတ်(၉)ဖြစ်သည်။

(၁၀) အတ္ထိ လောကေ သမဏဗြာဟ္မဏာ။ပ။ ပဝေဒေန္တိ-အရ သူ့ခေတ်နှင့်သူ အုံ့သြဖွယ်ရာ ပေါ်ပေါက်လာကြကုန်သော "အဘိညာ"ခေါ်သော ဉာဏ်ပညာကြီးမျိုးသည် ရှိ၏၊ သဗ္ဗညုတဉာဏ်ခေါ်သော ဉာဏ်ပညာကြီးမျိုးသည် ရှိ၏၊ဤလူ့ပြည်၌ ပါရမီအလုပ် သမထဘာဝနာအလုပ် ဝိပဿနာဘာဝနာအလုပ်တို့ကို လွန်စွာအားထုတ်ကြိုးစားနိုင်ကြကုန်သော ရသေ့သူတော်ကောင်း ရဟန်းသူတော်ကောင်းတို့သည် ထိုဉာဏ်ပညာကြီးမျိုးကို ရနိုင်ကြကုန်၏၊ ထိုဉာဏ်ပညာကြီးမျိုးတို့ကို ပေါက်ရောက် ထမြောက်အောင် လုပ်ကြံနိုင်ကြကုန်သောသူတို့သည် ဤလောကဌ် ရုံဖန်ရုံခါ အုံ့သြစရာ ပေါ်ပေါက်ကြကုန်၏၊ ထို ၂-မျိုးတို့တွင် အချို့သော သူတို့သည် အဘိညာခေါ်သော ဉာဏ်ပညာကြီးတမျိုးကိုသာ ပေါက်ရောက်နိုင်ကြကုန်၏၊ ထိုသူတို့သည် ငရဲ, တိရစ္ဆာန်, ပြိတ္တာ, အသူရကာယ် အပါယ်လေးဘုံနှင့်တကွ နတ်ပြည်ခြောက်ထပ်တို့ကိုရင်း အချို့အချို့သော ဗြဟ္မာပြည်တို့ကိုရင်း (ပကတိမျက်စိဖြင့် မြင်ကြကုန်သကဲ့သို့)ဉာဏ်ပညာမျက်စိဖြင့် သိမြင်ကြကုန်၏၊ အချို့အချို့သောသူတို့သည် အဘိညာခေါ် ဉာဏ်ပညာမျိုးကြီးနှင့်တကွ သဗ္ဗညုတဉာဏ်ခေါ်သော ဉာဏ်ပညာကြီးမျိုးတိုင်အောင် ပေါက်ရောက်နိုင်ကြကုန်၏၊ ထိုသူတို့သည် အလုံးစုံသော သတ္တဝါ အနန္တ ကမ္ဘာအနန္တ စကြာဝဠာအနန္တ လောကဓာတ်အနန္တတို့ကို အကုန်အစင် သိမြင်နိုင်ကြကုန်၏၊ ဤသို့ အကုန်အစင် သိမြင်သောသူတို့ကိုသာလျှင် ဗုဒ္ဓဘာသာ သမ္မာဒိဋ္ဌိက အယူရှိသူတို့က သမ္မာသမ္ဗုद्ध မြတ်စွာဘုရားဟူ၍ ခေါ်ကြ၏။ ထိုပုဂ္ဂိုလ် ၂-မျိုးတို့သည် လူလောကဌ် ရုံဖန်ရုံခါ ဖြစ်ပေါ်ကြကုန်၏၊ မိမိတို့ သိမြင်ကြကုန်သည့်အတိုင်း သတ္တဝါအပေါင်းတို့အား ဤလောကကို လည်း ထုတ်ဖော်ပြောဟောကုန်၏၊ အပါယ် ၄-ဘုံ နတ်ပြည် ၆-ထပ် နတ်ဘုံ ဗြဟ္မာ့ဘုံဟု ဆိုအပ်သော ပရလောကကိုလည်း ထုတ်ဖော်ပြောဟောကြကုန်၏၊ သဗ္ဗညုဘုရားတို့သည်မူကား အနမ-တဂ္ဂသံသရာရှိကြောင်း ကမ္ဘာအနန္တရှိကြောင်း စကြာဝဠာအနန္တရှိကြောင်းကို ထုတ်ဖော်ပြော ဟောကြကုန်၏။

(က) ဤကဲ့သို့ အဘိညာပုဂ္ဂိုလ် သဗ္ဗညုပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် သူ့ခေတ်ဌသူ လူ့ပြည်၌ ရုံဖန်ရုံခါ ဖြစ်ပေါ်ကြကုန်၏ဟု သိမြင်ယုံကြည်ခြင်း။

(ခ) ထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို သိမြင်ယုံကြည်ကြသဖြင့် ထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့က ထုတ်ဖော်ဟောပြောသော တရားစကားကို သိမြင်ယုံကြည်ခြင်း။

(၇) ထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့ ထုတ်ဖော်ပြောဟောသော တရားစကားကို ယုံကြည်သဖြင့် ပြဆိုခဲ့ပြီးသော ပရလောကဟူသမျှတို့ကို သိမြင်ယုံကြည်ခြင်း။

ဤယုံကြည်ခြင်းသုံးပါးသည် သမ္မာဒိဋ္ဌိကြီးတပါးဖြစ်၏၊ ဤကား သမ္မာဒိဋ္ဌိအယူအမှတ်(၁၀) ဖြစ်၏၊ ဒသဝတ္ထုက သမ္မာဒိဋ္ဌိဆယ်မျိုးခေါ်သည်။

ဉာဏ်ပညာ၏ သက်ဝင်ရာဝတ္ထုအပြား(၁၀)ပါးရှိသော သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ ဤဆယ်ချက်သော ဒသဝတ္ထုက သမ္မာဒိဋ္ဌိနှင့်ပြည့်စုံမှုသာလျှင် သမ္မာဒိဋ္ဌိက အယူရှိသော အမျိုးကောင်းသား အမျိုးကောင်းသမီးစင်စစ် ဖြစ်နိုင်ကြပေလိမ့်မည်၊ ယခုဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အဓိပ္ပါယ်၏ အကျဉ်းချုပ်ကို ဓမ္မသင်္ဂီပါဠိတော် ပဒအမှတ် ၁၃၇၁-၌ ဟောတော်မူပေသည်။

အထူးအားဖြင့် "နတ္ထိ မာတာ၊ နတ္ထိ ပိတာ" ဒိဋ္ဌုပါဒါန်အတွက် ပဋ္ဌာနနယရိယ မကောင်းမှုကံကြီးငါးပါးအတွင်းသို့ ကျရောက်၍ သေသည်၏အခြားမဲ့၌ မချုတ်မလွဲ ငရဲဘုံ၌ ကေန် ကေ ဖြစ်ရကြောင်းကို(ဏီ ပဒ ၁၂၉၇-နှင့် ၁၆၁၀-၌) ဟောပြတော်မူခဲ့သည်။

ဤမျှနှင့်ပင် ဓမ္မသင်္ဂီကျမ်း၌ ဟောကြားတော်မူသည့် ဒေသနာအဆီအနှစ် ဝိမုတ္တိအရသာကို မြော်မှန်း၍ ကြည်ညိုနိုင်ပေပြီ။

အဘိဓမ္မပိဋက အကြောင်း

အဘိဓမ္မ-မည်ပုံများ

သုံးလောကသနင်း တရားမင်းသခင် ဘုရားရှင်၏ လေးဆယ့်ငါးနှစ်အတွင်း ဟောကြားတော်မူချက်များ (=စကားစဉ်များ)ကို ပိဋကအားဖြင့်—

၁-သုတ္တန္တ ပိဋက

၂-ဝိနယ ပိဋက

၃-အဘိဓမ္မ ပိဋက

ဟူ၍ သံဂါယနာတင်အရာတို့က သုံးမျိုးခွဲဝေတော်မူခဲ့ကြပေသည်။

ယင်းသုံးမျိုးအနက် (၁) ဓမ္မသင်္ဂဏီ၊ (၂) ဝိဘင်း၊ (၃) ဓာတုကထာ၊ (၄) ပုဂ္ဂလပညတ်၊ (၅) ကထာဝတ္ထု၊ (၆) ယမိုက်၊ (၇) ပဋ္ဌာန်း ဟူသော ခုနစ်ကျမ်းတို့ကို "အဘိဓမ္မပိဋက"ဟု ခေါ်လေသည်။

ဤ၌ အဘယ့်ကြောင့် "အဘိဓမ္မ"မည်သနည်း ဟူသော အချက်ကို ဦးစွာရှင်းလင်းဖော်ပြလိုပေသည်။

"**အဘိဓမ္မ**" ဟူရာဝယ် "အဘိ"တပုဒ် 'ဓမ္မ' တပုဒ်ဖြစ်လေသည်၊ "အဘိ" ဟူသော ဥပသာရပုဒ်သည် (၁) ရှေးရှုသည့်အဖြစ်၊ (၂) ထူးကဲခြင်း၊ (၃) အထက်ဌပြုခြင်း၊ (၄) လျောက်ပတ်ခြင်း၊ (၅) ပွါးခြင်း၊ (၆) ပူဇော်ခြင်း၊ (၇) လွန်ကဲခြင်း၊ (၈) အမျိုးကောင်း၊ (၉) လက္ခဏာစသောမျှားစွာသောအနက်တို့ဌ ဖြစ်လေရာ ဤနေရာ၌ကား လွန်ကဲခြင်း=သာလွန်ခြင်း(=အတိရေက) အနက်, ထူးခြားခြင်း (=ဝိသေသ) အနက်တို့ဌဖြစ်သည်။

လောက၌ ထီးပေါင်းများစွာ တံခွန်ပေါင်းများစွာတို့ ယှဉ်ပြိုင်၍ ထောင်ထားရာတွင် အခြားထီး အခြားတံခွန်တို့ထက် ကြီးမားသည့်ပြင် အခြားထီး အခြားတံခွန်တို့ထက် ထူးခြားသည့် အဆင်းသဏ္ဌာန်ရှိသော ထီးမျိုး တံခွန်မျိုးကို ထီးထူး=ထီးလွန် (=အတိဆတ္တ)၊ တံခွန်ထူး= တံခွန်လွန် (=အတိဓဇ) ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်ကြသကဲ့သို့ရင်း။

ချစ်ကြည်ရေးအတွက် (ရာဇကုမာရ) မင်းသားပေါင်း အများအပြား စုဝေးဆုံစည်းမိသည့် နေရာဝယ် အမျိုးဇာတ် စည်းစိမ် အခြွေအရံ အစိုးရမှုမှစ၍ အခြားမင်းသားတို့ထက် သာလွန်ထူးခြားမှုရှိသော မင်းသားများကို မင်းသားထူး=မင်းသားလွန်(=အတိရာဇကုမာရ)ဟု ခေါ်ဝေါ်ကြသကဲ့သို့ရင်း။

နတ်ပြည်ခြောက်ထပ်ရှိ နတ်အပေါင်းတို့တွင် အခြားအခြားသော နတ်တို့ထက် အသက်အဆင်း အစိုးရမှု အခြံအရံ အကျော်အစော စသည်တို့ သာလွန်ထူးခြားမှုရှိသော နတ်များကို နတ်ထူး=နတ်လွန် (=အတိဒေဝ)ဟု ခေါ်ဆိုကြသကဲ့သို့ရင်း။

ထို့အတူ အခြား ဗြဟ္မာတို့ထက် သာလွန်ထူးခြားမှုရှိသော ဗြဟ္မာများကို ဗြဟ္မာထူး=ဗြဟ္မာလွန် (=အတိဗြဟ္မာ) ဟု ခေါ်ဆိုကြသကဲ့သို့ရင်း။

ဤ"ဓမ္မ"ကိုလည်း "သုတ္တန္တဓမ္မ"ထက် သာလွန်ထူးခြားသည့် ဓမ္မဖြစ်သောကြောင့် "အဘိဓမ္မ (ဓမ္မထူး ဓမ္မလွန်)ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းဖြစ်သည်၊ (အဘိ=လွန်သော ထူးသော+ဓမ္မ=ပါဠိ၊ ဟော တော်မူသော စကားအစဉ်)။

"ဓမ္မ"သဒ္ဒါသည် (၁) သဘော (၂) ပရိယတ္တိ ပါဠိ၊ (၃) ပညာ၊ (၄) အသင့်ယုတ္တိ၊ (၅) သစ္စာ၊ (၆) ပကတိ၊ (၇) ကောင်းမှု၊ (၈) ဥယျမံတရား၊ (၉) ကျေးဇူး၊ (၁၀) အကျင့်၊ (၁၁) သမာဓိစသောအနက်တို့၌ ဖြစ်လေရာ ဤ၌ ပရိယတ္တိပါဠိဟူသော အနက်၌ဖြစ်လေသည်။

ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရား၏ စကားတော်များသည် (၁) ဓမ္မ (၂) ဝိနယအားဖြင့် နှစ်မျိုးရှိလေသည်၊ ထိုကြောင့် ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရားကိုယ်တော်တိုင် "ဓမ္မကိုရင်း ဝိနယကိုရင်း ဟောခဲ့ပြီ၊ ပညတ်ခဲ့ပြီ၊ ထိုဓမ္မဝိနယသည် ငါဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံခဲ့လျှင် သင်တို့ဆရာ ဘုရား ဖြစ်သည်" [1]ဟု မိန့်မှာတော်မူခဲ့လေသည်။

ထို"ဓမ္မ"သည်လည်း နှစ်မျိုးရှိသည့်အနက် (၀၊ ဓမ္မချင်းတူသော်လည်း) သုတ္တန္တဓမ္မထက် သာလွန်ထူးခြားသည့် ဓမ္မဖြစ်သောကြောင့် **အဘိဓမ္မ** (ဓမ္မထူး ဓမ္မလွန်) ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းဖြစ်လေသည်။

ဝိနယ (ဝိနည်း) ထက်ကား ထူးခြား သာလွန်မှု မရှိပေ၊ ဥပမာအားဖြင့် ရတနာ ခုနစ်ပါး စီခြယ်ထားသည့် အလျား အနံတူမျှသော လှေကြီးနှစ်စင်းတို့ကို ကမ်း၌ ဆိုက်ကပ်ထားလျှင် အဘယ်လှေက အဘယ်လှေထက် သာလွန်ထူးခြားသည်ဆိုကာ အဖိုးဖြတ်မှု မပြုနိုင်သကဲ့သို့ ဝိနည်းနှင့် အဘိဓမ္မာပိဋကတို့သည်လည်း တခုထက်တခု ထူးခြားသာလွန်မှုမရှိဘဲ တူမျှကြသည်သာ ဖြစ်လေသည်။

သခ်ေပဝဏ္ဏနာခေါ် အရှင်သဒ္ဓမ္မဇောတိပါလ ဆပဒ္ဒ(ဆပဒ)ဆရာတော်၏ ဋီကာ၌ကား "သုတ္တန္တ ဝိနယာဓိကာ ပါဠိတိ အတ္ထော" (သုတ္တန်ဝိနည်းထက် သာလွန်သောပါဠိ)ဟူသော အနက်ကို ဖွင့်မိတော်မူလေသည်၊ စင်စစ်ကား ဝိနည်းထက် သာလွန်ထူးခြားမှု ရှိသည်ဟု ဆိုဖွယ်အကြောင်းမရှိချေ။

ထိုကြောင့် သခ်ေပဝဏ္ဏနာဆရာ အဘိဓမ္မာ တတ်သည်ကို သခ်ေပဝဏ္ဏနာဋီကာကို ကြည့်၍သိရသည်၊ သခ်ေပဝဏ္ဏနာဆရာ အဘိဓမ္မာမတတ်သည်ကို "သုတ္တန္တ ဝိနယာဓိကာ ပါဠိတိ အတ္ထော"ဟူသော အဖွင့် (ပစ္စည်းပိုင်းတွင်) "သောကောတိ ဒေါသော"ဟူသော အဖွင့်များကိုကြည့်၍ သိရသည်ဟု ဆိုစမှတ်ပြုကြလေသည်။

ပြဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း သုတ္တန္တဓမ္မ (သုတ္တန်ပါဠိ)ထက် သာလွန်သော ပါဠိ, ထူးခြားသော ပါဠိ ဖြစ်သောကြောင့် အဘိဓမ္မ(သာလွန်သောပါဠိ ထူးခြားသောပါဠိ)ဟု ခေါ်ဆိုခဲ့ပါလျှင် အဘယ်သို့ သာလွန်ပါသနည်း၊ အဘယ်သို့ ထူးခြားပါသနည်းဟု မေးမြန်းစိစစ်ဖွယ် ရှိလာပြန်ပေ၏။

အဘိဓမ္မာ၏ သာလွန်ထူးခြားပုံ

သာလွန်ထူးခြားပုံမှာ—သုတ္တန္တဓမ္မ၌ "ဓမ္မ"(ပါဠိ)များကို ဟောကြားတော်မူရာဝယ် တစိတ်တဒေသအားဖြင့်သာ ဝေဖန်ဟောကြားတော်မူလေ့ရှိပေ၏၊ အဘိဓမ္မာကဲ့သို့ အကြွင်း အကျန် မရှိအောင် ဝေဖန်ဟောကြားတော်မမူပေ၊ အဘိဓမ္မာ၌ကား—

---

[1] ယော ခေါ အာနန္ဒ မယာ ဓမ္မော စ, ဝိနယော စ ဒေသိတော ပညတ္တော၊ သော ဝေါ မမစ္စယေန သတ္ထာ။

(၁) သုတ္တန္တဘာဇနီယနယ=သုတ္တန္တဘာဇနီနည်း
(၂) အဘိဓမ္မဘာဇနီယနယ=အဘိဓမ္မဘာဇနီနည်း
(၃) ပဏ္ဍာပုစ္ဆကနယ=အမေး အဖြေနည်း

ဟူသော နည်းသုံးမျိုးတို့ဖြင့် အကြင်းအကျန်မရှိ ဝေဖန်ဟောကြားတော်မူလေသည်၊ ဥပမာမူကား— သုတ္တန္တဓမ္မ၌ ခန္ဓာငါးပါးကို ဟောရာတို့တွင် အကြင်းအကျန်မရှိ ဟောတော်မူနည်းမျိုးဖြင့် ဟောတော်မူသည်ကို တွေ့ရမည်မဟုတ်ပေ၊ ထိုထိုသုတ္တန္တဓမ္မများ၌ ဤနည်းနှင်နှင် တစိတ်တဒေသကိုသာ ဟောတော်မူလေ့ရှိပေရာ (သံဂါယနာတင် ဆရာတို့က အထူးစုပေါင်းဖော်ပြခဲ့ကြသည့်) "ခန္ဓဝဂ"သံယုတ်ပါဠိတော်၌ပင်လျှင် ခန္ဓာငါးပါးနှင့် စပ်လျဉ်း၍ နည်းမျိုးစုံတို့ဖြင့် အကြင်းအကျန်မရှိ တန်းဆာဆင်ကာ ဟောကြားပုံမျိုးကို မတွေ့ရပေ။

ဓမ္မစက္ကာ တရားသည် အဘိဓမ္မာနည်းအရ အကြင်းမရှိပုံကို ဝေဖန်ပြခြင်း

ဓမ္မစက္ကပဝတ္တနသုတ်တော်၌ ဟောတော်မူအပ်ကုန်သော ဒုက္ခအရိယသစ္စာ၊ ဒုက္ခသမุဒယအရိယသစ္စာ၊ ဒုက္ခနိရောဓအရိယသစ္စာ၊ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိပဋိပဒါ အရိယသစ္စာတို့၌ အလုံးစုံသော အဘိဓမ္မာ၏ပုဒ်အနက်တို့သည် ပေါင်းရုံးသောအားဖြင့် အကျုံးဝင်လေတော့သည်။ ပရမတ္ထအစစ် အဘိဓမ္မာဖြစ်ကုန်သော သမ္မာဒိဋ္ဌိအစရှိသည့် တရားတို့ကို ထိုဓမ္မစက္ကာသုတ်၌ ဟောတော်မူသောကြောင့်"ဓမ္မစက္ကပဝတ္တန(ဓမ္မစက္ကာ)သုတ်ကို အဘိဓမ္မာ၏ဒေသနာနိဒါန်းဟူ၍ ဆိုအပ်၏"ဟူသော အနုဋ္ဌီကာစကားအရ ဓမ္မစက္ကာသုတ်၌ ဟောတော်မူအပ်သော (မဂ္ဂင်မ ပဋိပဒါ) မဂ္ဂင်ရှစ်ပါး၏ "သဘော-တရားကိုယ်"အရ ကောက်ယူလိုက်လျှင်—

(၁) သမ္မာဒိဋ္ဌိ (ပညာ အမောဟ စေတသိက်)
(၂) သမ္မာသင်္ကပ္ပ (ဝိတက် စေတသိက်)
(၃) သမ္မာဝါစာ (သမ္မာဝါစာ စေတသိက်)
(၄) သမ္မာကမ္မန္တ (သမ္မာကမ္မန္တ စေတသိက်)
(၅) သမ္မာအာဇီဝ (သမ္မာအာဇီဝ စေတသိက်)
(၆) သမ္မာဝါယာမ (ဝီရိယ စေတသိက်)
(၇) သမ္မာသတိ (သတိ စေတသိက်)
(၈) သမ္မာသမာဓိ (ဧကဂ္ဂတာ စေတသိက်) တို့ပင် ဖြစ်သည်။

ထိုမဂ္ဂင်ရှစ်ပါးတို့အနက် (၁) သမ္မာဒိဋ္ဌိ၏ မြန်မာပြန်မှာ ဖြူစင်ဖြောင့်မတ် ကောင်းမြတ်သော ဉာဏ်မျက်စိအမြင်ပင်ဖြစ်သည်၊ ထို (၁) သမ္မာဒိဋ္ဌိ၏ သဘောအရကောက်တရားကိုယ်မှာ ပညာ (အမောဟ) စေတသိက် ပရမတ္ထဖြစ်ကြောင်းကို ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော် ပုဒ်ရေ ပဒအမှတ် (၂၀) ၌ "ကတမာ တသ္မိံ သမယေ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဟောတိ၊ ယာ တသ္မိံ သမယေ ပညာ ပဇာနနာ ဝိစယော ပဝိစယော၊ (လ) သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ အယံ တသ္မိံ သမယေ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဟောတိ"ဟူ၍ ဟောတော်မူချက် အရ သိရသည်။ (သမ္မာဒိဋ္ဌိ၏ ပရိယာယ်ပုဒ်ပေါင်း ဤ၌ ၃၀-ဖြစ်သည်)။ (အထူးမှာထားချက်မှာမူ မည်သည့် သုတ္တန်ဒေသနာတော်၌ဖြစ်စေ၊ မည်သည့် ဝိနည်းဒေသနာတော်၌ဖြစ်စေ ဟော

တော်မူအပ်သောတရားကို သဘောတရားကိုယ် အရကောက်၍ ယူလိုက်လျှင် အဘိဓမ္မာ (ပရမတ္ထ) သဘောတရားတို့သာ ဖြစ်၍လာရသည်ကို မှတ်သားထားအပ်ပေသည်)။

"ယတ္ထ ခန္ဓာဒယော နိပ္ပဒေသေန ဝိဘတ္တာ၊သော အဘိဓမ္မော နာမ"ဟု မူလဋ္ဌကာ(စာမျက်နှာ ၂၄)၌ ရှင်းလင်းဖော်ပြထားသည်။ အဓိပ္ပါယ်ကား "အကြင်တရားသဘာဝ၌ ခန္ဓာ, အာယတန, ဓာတု, သစ္စာစသည်တို့ကို အကြင်းအကျန်မရှိသောအားဖြင့် ဟောတော်မူ၏၊ထိုတရားသဘာဝသည် အဘိဓမ္မာမည်၏"။

သမ္မာဒိဋ္ဌိကို အဘိဓမ္မာအားဖြင့် အကြင်းမဲ့ ဟောတော်မူပုံကို ရှင်းလင်းပြပါအုံ—

ဤအသိအလိမ္မာ ဉာဏ်ပညာ အမောဟဟူသော သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် ခန္ဓာငါးပါးတို့တွင် သင်္ခါရ-ကွန္ဓာ မည်၏ (ဏီ ပဒ-၆၂)။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် ဓမ္မာယတန, ဓမ္မဓာတ် စင်စစ် ဖြစ်၏၊(ငါ,သူတပါး၊ ယောကျ်ား,မိန်းမ,ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ မဟုတ်) (သ္ဒာယမိဓာပိ နိဿတ္တနိဇ္ဇီဝတာယမေဝ ဝတ္တတိ) (ဎင်းအဋ္ဌကထာ - ဂ၁) (ဏီ ပဒ-၆၆၊ ၆၈)

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် ပညိန္ဒြေမည်၏(ဆိုင်ရာဌာန အုပ်ချုပ်နိုင်မှု အစွမ်းသတ္တိရှိ၏)။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် ပဋ္ဌိဂါမဂ်, အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ်၌ ပါဝင်၏၊ (ဏီ ပဒ-၇၉)။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် ပဋ္ဌိဂါမဂ်, အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ်၌ ပါဝင်၏။ (ဏီ ပဒ-၉၀)။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် အားအင်ပြည့်ဝသော ဗလငါးပါး(ဗိုလ်ငါးပါး)တို့တွင် ပညာဗလ ပညာဗိုလ် ဖြစ်၏။ (ဏီ ပဒ-၁၀၀)

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် သစ်ပင်၏ ရေသောက်မြစ်ကြီးသဖွယ် စည်ပင်တိုးပွါးအောင် ကျေးဇူးပြုမှု အခြေအမြစ် အကြောင်းရင်း ဟေတုတို့တွင် အမောဟဟိတ် ရေသောက်မြစ်ကြီးသဖွယ် ဖြစ်၏၊ (ဏီ ပဒ-၁၀၆)။

မဟာကုသိုလ် ဉာဏသမ္မယုတ်စိတ်၌ ပါဝင်သော သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် ရုံခါ အဆင်း 'ရူပါရုံ'ကို အာရုံပြု၏၊ ရုံခါ အသံ'သဒ္ဒါရုံ'ကို အာရုံပြု၏၊ ရုံခါ အနံ့'ဂန္ဓာရုံ'ကို အာရုံပြု၏၊ ရုံခါ အရသာ 'ရသာရုံ'ကို အာရုံပြု၏၊ရုံခါ အတွေ့အထိ'ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ'ကို အာရုံပြု၏၊ ရုံခါ(ဓမ္မသဘာဝ)ဓမ္မာရုံ(အသင်္ခတဓာတ်၊ မြတ်သောနိဗ္ဗာန်)ကို အာရုံပြု၏(အာရုံပြုနိုင်၏)(ဏီ ပဒ အမှတ်-၁)။

ဤ(ကုသလ)သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် ရုံခါ ရှင်လန်းဝမ်းမြောက်မှု သောမနဿဝေဒနာနှင့် ယှဉ်တွဲ၏၊ ရုံခါ လျစ်လျူရှုမှု ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် ယှဉ်တွဲ၏။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် ရုံခါ ဝိမံသာဓိပတိအလုပ်ကိစ္စကို လုပ်၏(ပညာဝတော ဘိက္ခဝေ ကိံ နာမ ကမ္မံ နသိဒ္ဓတိ=အသိအလိမ္မာ ဉာဏ်ပညာ အမြော်အမြင်နှင့် ပြည့်စုံသူသည် အဘယ်မည်သော အမှုကိစ္စ မပြည့်စုံဘဲ ရှိရအုံ့နည်း၊ စင်စစ်ကေန် အမှန်ပြည့်စုံရမည်သာတည်း၊ ဤသို့ ကြုံးဝါးစေတတ်၏)၊ သို့သော် ရုံခါ အကောင်းဆုံး၊ ရုံခါ အလယ်အလတ်၊ ရုံခါ အညံ့စားလည်း ဖြစ်တတ်သေးသည်။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် ဖြစ်တူ ပျက်တူ, အာရုံတူ, မှီရာတူ အပေါင်းအသင်း(သဟဇာတ)၄၇-တို့နှင့် အတူတကွဖြစ်လေ့ရှိ၏၊ (ဏီ ပဒ-၂၆၉)။

ဤကား သမ္မာဒိဋ္ဌိကို ဓမ္မသင်္ဂီပါဠိတော်ဖြင့် ဝေဖန်ခြင်း ဖြစ်၏။

တူရာပေါင်း၍ ဓမ္မသင်္ဏီ ဝိဘင်းပါဠိတော်တို့ဖြင့် ဝေဖန်ချက်

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် ရုံခါ ကုသိုလ်နှင့် ယှဉ်တွဲ၏၊ ရုံခါ ဝိပါက်, ကြိယာ, အဗျာကတနှင့် ယှဉ်တွဲ၏။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် ရုံခါ သုခဝေဒနာ, ရုံခါ ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် ယှဉ်တွဲ၏၊ (ဒုက္ခဝေဒနာနှင့် မယှဉ် မတွဲ)။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် အကျိုးဝိပါက်၌ ပါဝင်၏၊ အကြောင်းကုသိုလ်၌လည်း ပါဝင်၏၊ ကြိယာ, အဗျာ-ကတ၌လည်း ပါဝင်၏၊ (အကုသိုလ်မကောင်းစိတ်၌ အဘယ်အခါမှ မပါဝင်)။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် လောကီစိတ်နှင့် ယှဉ်တွဲနေလျှင် ဥပါဒါန်၏ အာရုံပြုမှုကို ခံရ၏၊ လောကုတ္တရာ သမ္မာဒိဋ္ဌိဖြစ်လျှင် ဥပါဒါန်တို့သည် အာရုံ မပြုနိုင်တော့ချေ။

လောကီသမ္မာဒိဋ္ဌိဖြစ်လျှင် ပုဗ္ဗပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ကိလေသာဓမ္မတို့၏ အာရုံပြုမှုကို ခံရ၏၊ လောကုတ္တရာသမ္မာဒိဋ္ဌိဖြစ်လျှင် ကိလေသာဓမ္မတို့၏ အာရုံပြုမှုကို မခံရတော့ချေ။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် သမ္မာဒိဋ္ဌိဓာတ်သဘောကို ဖြစ်စေတတ်သော အကြောင်း ပြည့်စုံ ညီညွတ်မှ ဖြစ်ပေါ်သည်(သပ္ပစ္စယ)။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် ဆိုင်ရာအကြောင်းတရားတို့က အညီအညွတ် ပြုပြင်ပေးခနရ၏၊ ပြုပြင်ပေးမှ ဖြစ်ပေါ်တည်တံ့နိုင်၏(သခ်တ)။

သမ္မာဒိဋ္ဌိကို ပကတိမံသစက္ခုဖြင့် မမြင်ရ မမြင်နိုင် (အနိဒဿန)။

သမ္မာဒိဋ္ဌိကို ကိုင်တွယ် စမ်းသပ် ထိပါး၍ မရ (အပ္ပဋိဃ)။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် စိတ်၌ မှီသော စေတသိက်နာမ်တရားသက်သက် ဖြစ်၏။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် လောကီလည်း ရှိ၏၊ လောကုတ္တရာလည်း ရှိ၏။

သမ္မာဒိဋ္ဌိကို အချို့သော ဉာဏသမ္ပယုတ် မနောဝိညာဏဓာတ်ဖြင့်သာ သိနိုင်၏၊ အချို့ဖြင့် မသိနိုင်။ (ကေနစိ ဝိညေယ္ယ၊ နေ ကေနစိ ဝိညေယ္ယ)။

လောကီသမ္မာဒိဋ္ဌိကို အာသဝ, သံယောဇန, ဂန္ထ, သြဃ, ယောဂ, နီဝရဏ, ပရာမာသတို့က အာရုံ ပြုနိုင်၏၊ လောကုတ္တရာသမ္မာဒိဋ္ဌိကို ၎င်းတို့က အာရုံမပြုနိုင်။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် မိမိ(သမ္မာဒိဋ္ဌိ)ကလည်း အခြားအာရုံများကို အာရုံပြုနိုင်၏၊ မိမိ (သမ္မာဒိဋ္ဌိ) ကိုလည်း အခြား စိတ်, စေတသိက်တို့၏ အာရုံပြုမှုကို ခံယူနိုင်၏။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် စေတသိက် ပရမတ္ထဖြစ်၏၊ ယှဉ်သင့်သောစိတ်နှင့် ယှဉ်၏။

အခြား စိတ် စေတသိက်တို့ကလည်း မိမိ(သမ္မာဒိဋ္ဌိ)ကို အာရုံပြုနိုင်၏။

နှိုးနှောသင့်သော စိတ်နှင့် နှိုးနှော၏၊ အတူဖြစ်သင့်သောစိတ်နှင့် အတူတကွ ဖြစ်၏၊ အစဉ် လိုက်သင့်သောစိတ်သို့ အစဉ် လိုက်၏။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် အတွင်း(အဗ္ဗတ္တ)သန္တာန်၌ ဖြစ်၏။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် ပုဗ္ဗပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ကိလေသာလည်း မဟုတ်၊ ကိလေသာနှင့် လည်း မယှဉ်။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် ပယ်စွန့်အပ်သောတရား မဟုတ်၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် ကာမာဝစရသမ္မာဒိဋ္ဌိလည်း ရှိ၏၊ ရူပါဝစရသမ္မာဒိဋ္ဌိလည်း ရှိ၏၊ အရူပါဝစရသမ္မာဒိဋ္ဌိလည်း ရှိ၏၊ လောကုတ္တရာသမ္မာဒိဋ္ဌိလည်း ရှိ၏။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် လောကီဌာလည်း အကျုံးဝင်၏၊ လောကုတ္တရာဌာလည်း အကျုံးဝင်၏။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် နိယျာနိကလည်း ရှိ၏၊ အနိယျာနိကလည်း ရှိ၏။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် နိယတလည်း ရှိ၏၊ အနိယတလည်း ရှိ၏။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် ငိုကြွေး မြည်တမ်းကြောင်းမဟုတ်သော အရဏတရားဖြစ်၏ (ဝိဘင်းပါဠိတော် ပဒ အမှတ် ၁၅၂။တိက၊ ဒုက)။

ဤသို့ အကြွင်း မကျန်မရှိ ဝေဖန်မှုကို အဘိဓမ္မာဟု ဆိုသည်။ ထို့ကြောင့် "ယတ္ထ ခန္ဓာ-ဒယော နိပ္ပဒေသေန ဝိဘတ္တာ၊ သော အဘိဓမ္မော နာမ"ဟု ဆိုခဲ့ပြီ။

ဤမျှသာ မကသေး၊ အာယတနဝိဘင်းတို့ဖြင့်လည်း ၎င်းနည်းအတိုင်း ဝေဖန်လျှင် လွန်စွာ ကျယ်ဝန်းသွားမည်ဖြစ်၍ ချန်လှပ်လိုက်ရပေသည်။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန-(ဓမ္မစကြာ)သုတ်သည် သစ္စာလေးပါးကို ဟောတော်မူသောသုတ်ဖြစ်၍ သစ္စ-ဝိဘင်းဖြင့် ဝေဖန်၍ ပြရာ၏။ (ဝိဘင်း ပဒ-၁၈၉)။

(၁) ဒုက္ခ အရိယသစ္စာ (၂) ဒုက္ခသမุဒယ အရိယသစ္စာ (၃) ဒုက္ခနိရောဓ အရိယသစ္စာ (၄) ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိပဋိပဒါ အရိယသစ္စာ၊ ဤအရိယသစ္စာလေးမျိုးတို့အနက် သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိပဋိပဒါ အရိယသစ္စာ တရားကိုယ် ရှစ်ပါးတို့ဌာ အကျုံးဝင်၍ ထိပ်ဆုံးက နေသော အရိယသစ္စာပင် ဖြစ်၏။

ဒုက္ခ၏ချုပ်ရာ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်း အကျင့်ဖြစ်သော အမှန်တရားကြီးတခု ဖြစ်၏။ (ဝိဘင်း ပဒ ၂၀၅)။

(၁) ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြားမှ သိမှုသည်လည်း ဤသမ္မာဒိဋ္ဌိဉာဏ် (၂) သမုဒယသစ္စာကို ပယ်ဘို့ရန် သိမှုမှာလည်း ဤသမ္မာဒိဋ္ဌိဉာဏ် (၃) နိရောဓသစ္စာကို မျက်မှောက်ပြု သိမြင်မှုသည်လည်း ဤသမ္မာဒိဋ္ဌိဉာဏ်ပင် ဖြစ်ပေသည်၊ (၄) မဂ္ဂသစ္စာကို ထပ်ပြန်တလဲလဲ ပွားများမှုသည်လည်း ဤသမ္မာဒိဋ္ဌိဉာဏ်ပင် ဖြစ်ပေသည်၊ ဓမ္မစကြာ သုတ္တန်ပါဠိတော်ဌာ "စက္ခုံ ဥဒပါဒိ၊ ဉာဏံ ဥဒပါဒိ၊ ပညာ ဥဒပါဒိ၊ ဝိဇ္ဇာ ဥဒပါဒိ၊ အာလောကော ဥဒပါဒိ"ဟူ၍ ဟောတော်မူသည်။

ဤမျှနှင့်ပင် အဘိဓမ္မာဒေသနာသည် အကြွင်းအကျန်မရှိ ဟောတော်မူသည့် ပိဋကတော် ဖြစ်ကြောင်း သိနိုင်ပေပြီ၊ အဘိဓမ္မာဌာ ဟောတော်မူသမျှကို ထုတ်ဖော်ပြရပါမူ ကျမ်းတဆူပင် ဖြစ်နိုင်ပေသည်။

အဘိဓမ္မာဟု ခေါ်ရပုံ အခြား အကြောင်းများ

"အဘိဓမ္မ"ပုဒ်အတွက် မှတ်ယူရန် ပြဆိုခဲ့သည့် နည်းမှတပါး အခြားနည်းများလည်း ရှိပေသေး၏။

"အဘိဓမ္မ"ဟူသော ပုဒ်ဌပါသော "အဘိ"သဒ္ဒါသည် ပွါးခြင်း (=ဝုဏ္ဏ)ဟူသော အနက်ဌလည်း ဖြစ်သေး၏၊ ထို့ကြောင့် "ဝုဏ္ဏိမန္တာ ဓမ္မာ ဝုတ္တာ ဇော်ဌာတိ အဘိဓမ္မော" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုရာ၏။ ဇော်ဌ၊ ဤအဘိဓမ္မာပိဋကဌ။ ဝုဏ္ဏိမန္တာ၊ ပွါးခြင်းရှိကုန်သော။ ဓမ္မာ၊ တရားတို့ကို။ ဝုတ္တာ၊ ဟောတော်မူအပ်ကုန်၏။ ဤတို့၊ ထို့ကြောင့်။ အဘိဓမ္မော၊ အဘိဓမ္မ မည်၏။ ဥပမာဆိုသော်— ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်ဌ"ရူပဘုံဌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း(စျာန်)ကို ပွါး၏။(ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သောစျာန်ကို ပွါး၏)[1]" စသည်ဖြင့် ဟောတော်မူခြင်းသည်ရင်း၊ ဝိဘင်းပါဠိတော်ဌ"ချစ်ခင်မှု (မေတ္တာ)နှင့် တကွဖြစ်သော (မေတ္တာနှင့်ပြည့်စုံသော) စိတ်ဖြင့် တခုသောအရပ်ကို (ပြန့်အောင်) ဖြန့်ရှိနေ၏"[2] စသည်ဖြင့် ဟောတော်မူခြင်းသည်ရင်း ပွါးခြင်းဆိုင်ရာ တရားဓမ္မမျှားကို ဟောတော်မူခြင်းဖြစ်ပေ၏၊ ဤတွင် ပဌမအချက်ဖြင့် အာရုံမှကိုကဖြစ်သော "စျာန်စိတ်"[3]၏ ပွါးမျှားရေးကို ဟောတော်မူခြင်းဖြစ်၏၊ ဒုတိယအချက်ဖြင့် မေတ္တာစိတ်၏ "အာရုံ"[4]ကို ပွါးမျှားရေး အတွက် ဟောတော်မူခြင်းဖြစ်၏၊ ထိုစျာန်စိတ်သည်ရင်း ထိုအာရုံသည်ရင်း"ဓမ္မ"မျှား ဖြစ်ကုန်၏၊ (အဘိ=ပွါးခြင်းရှိကုန်သော။ ပွါးခြင်းနှင့် ပြည့်စုံကုန်သော + ဓမ္မ=သဘောတရား)။

ထိုပြင် "အဘိ"သဒ္ဒါသည် ဤနေရာ၌ မှတ်ခြင်း(=လက္ခဏာ)ဟူသောအနက်ဌလည်း ဖြစ်သေး၏။ ထို့ကြောင့် "အဘိလက္ခိတာ ဓမ္မာ ဝုတ္တာ ဇော်ဌာတိ အဘိဓမ္မော" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုရာ၏။ ဇော်ဌ၊ ဤအဘိဓမ္မာခုနစ်ကျမ်းဌ။ အဘိလက္ခိတာ၊ မှတ်အပ်ကုန်သော။ ဓမ္မာ၊ တရားတို့ကို။ ဝုတ္တာ၊ဟောတော်မူအပ်ကုန်၏။ ဤတို့၊ ထို့ကြောင့်။ အဘိဓမ္မော၊ အဘိဓမ္မ မည်၏။ (သလက္ခဏာ ဓမ္မာ ဝုတ္တာ ဇော်ဌာတိ အဘိဓမ္မော-ဟုလည်း ဝိဂြိုဟ်ပြုကြ၏)။ ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်ဌ "ရူပါရုံကိုရင်း သဒ္ဒါရုံကိုရင်း (တနည်း ရူပါရုံလျှင် အာရုံရှိသည်လည်းဖြစ်သော, သဒ္ဒါရုံလျှင် အာရုံရှိသည်လည်း ဖြစ်သော)"[5] စသည်ဖြင့် ဟောတော်မူခြင်းသည် အာရုံဖြင့် မှတ်အပ်သော (မှတ်ကြောင်းနှင့် တကွဖြစ်သော) တရားဓမ္မမျှားကို ဟောတော်မူခြင်းဖြစ်၏၊ ဤမှတပါး သမ္ပယုတ်အားဖြင့်ရင်း ကမ္မ,ဒ္ဓါရအားဖြင့်ရင်း ပဋိပဒါအားဖြင့်ရင်း မှတ်အပ်သော(မှတ်ကြောင်းနှင့်တကွဖြစ်သော)တရား ဓမ္မမျှားကိုလည်း ဤပိဋကဌ ဟောတော်မူလေသည်။

ဤမှတပါး"အဘိ"သဒ္ဒါသည် ဤနေရာ၌ ပူဇော်ထိုက်ခြင်း(=ပူဇိတ)အနက်ဌလည်း ဖြစ်သေး၏။ ထို့ကြောင့် "ပူဇိတာ ဓမ္မာ ဝုတ္တာ ဇော်ဌာတိ အဘိဓမ္မော" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုရာ၏။ ဇော်ဌ၊ ဤအဘိဓမ္မာပိဋကဌ။ ပူဇိတာ၊ ပူဇော်အပ်ကုန်သော။ ဓမ္မာ၊ တရားတို့ကို။ ဝုတ္တာ၊ ဟောတော်မူအပ်ကုန်၏။ ဤတို့၊ ထို့ကြောင့်။ အဘိဓမ္မော၊ အဘိဓမ္မ မည်၏။ ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်ဌ "သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်ခုနစ်ယောက်တို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သောတရားမျှား, အသေက္ခ (ရဟန္တာ)ပုဂ္ဂိုလ်၏ဥစ္စာဖြစ်သောတရားမျှား[6], လောကမှ လွန်မြောက်သော တရားမျှား[7]" စသည်ဖြင့် ဟောတော်မူခြင်းသည် ပူဇော်ထိုက်သောတရားမျှားကို ဟောတော်မူခြင်း ဖြစ်ပေ၏။

၁။ ရူပူပပတ္တိယာ မဂ္ဂံ ဘာဝေတိ (ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော် ၄၄-စသည်)
၂။ "မေတ္တာသဟဂတေန စေတသာ ကေ၊ ဒိသံ ဖရိတ္ဝာ ဝိဟရတိ" (ဝိဘင်းပါဠိတော် ၂၈၄)
၃။ "ဘာဝေတိ"တိ စိတ္တသ ဝဏ္ဏံ ဝုတ္တံ၊ (သာရတ္ထ၊ပ၊ ၇၃)
၄။ "ဖရိတ္ဝာ"တိ အာရမ္မဏသ ဝဏ္ဏံ ဝုတ္တံ။ (သာရတ္ထ၊ပ၊ ၇၃)
၅။ ရူပါရမ္မဏံ ဝါ သဒ္ဒါရမ္မဏံ ဝါ (ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော် ၁၇)
၆။ သေက္ခာ ဓမ္မာ အသေက္ခာ ဓမ္မာ (ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော် ၂)
၇။ လောကုတ္တရာ ဓမ္မာ (ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော် ၅)

ဤမှတပါး "အဘိ"သဒ္ဒါသည် ဤနေရာ၌ ပိုင်းခြားခြင်း (=ပရိစ္ဆေဒ)အနက်၌လည်း ဖြစ်သေး၏။ ထို့ကြောင့် "ပရိစ္ဆိန္နာ ဓမ္မာ ဝုတ္တာ တ္ထောတိ အဘိဓမ္မော" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုရာ၏။ ဤ၌ ဤအဘိဓမ္မာပိဋကာ၌။ ပရိစ္ဆိန္နာ၊ ပိုင်းခြားအပ်ကုန်သော။ ဓမ္မာ၊ တရားတို့ကို။ ဝုတ္တာ၊ ဟောတော်မူအပ်ကုန်၏။ ဣတိ၊ ထို့ကြောင့်။ အဘိဓမ္မော၊ အဘိဓမ္မမည်၏။ ဓမ္မသင်္ဂီပါဠိတော်၌ "တ္ထေထိမှု (ဖဿ)သည် ဖြစ်၏၊ ခံစားမှု (ဝေဒနာ)သည် ဖြစ်၏[1]"စသည်ဖြင့် ဟောတော်မူခြင်းသည် ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ တ္ထေထိခြင်း(ဖုသန)၊ ခံစားခြင်း(ဝေဒိယန)ဟူသော ပိုင်းခြားချက် အသီးသီးဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်သော ဓမ္မတို့ကို ဟောတော်မူခြင်း ဖြစ်ပေ၏။

"ပဋိဗလော ဝိနေတုံ အဘိဓမ္မေ အဘိဝိနယေ"(=အချင်းချင်း ပိုင်းခြားအပ်သော ဓမ္မ၌ရင်း၊ အချင်းချင်း ပိုင်းခြားအပ်သော ဝိနယ၌ရင်း ဆုံးမရန် စွမ်းနိုင်၏)စသည်ဖြင့် ဟောကြားတော်မူရာမျိုး၌လည်း"အဘိ"သဒ္ဒါသည် "ပိုင်းခြားခြင်း" အနက်၌ပင် ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့်"အချင်းချင်း ရောထွေးယှက်တင်ခြင်းမှ ကင်းသော ဓမ္မ၌ရင်း, ဝိနယ၌ရင်း ဆုံးမရန် စွမ်းနိုင်၏"ဟု ဆိုလိုကြောင်းကို အဋ္ဌကထာဆရာ ဖွင့်ပြတော်မူလေသည်။

"ဖဿ"သည် "ဝေဒနာ"မဟုတ်၊ (ဝေဒနာနှင့် မရောယှက်)၊ ဝေဒနာသည် သညာမဟုတ်၊ (သညာနှင့် မရောယှက်)၊ ဤသို့ ဓမ္မအချင်းချင်း မရောမယှက် ပိုင်းခြားခြင်းကိုပင် "အဘိဓမ္မ" ဆိုသည်။

"ပါဏာတိပါတော အကုသလံ"ဟူသော စကားဌ "ပါဏ"(=အသက်)ဟူသည် ဇီဝိတိန္ဒြေပေတည်း၊ "ပါဏာတိပါတ"(=အသက်ကို သတ်ခြင်း)ဟူသည် ဇီဝိတိန္ဒြေ၏ပြတ်ခြင်း ဘင်္ဂပေတည်း၊ "အကုသလံ"(=အကုသိုလ်)ဟူသည် ဇီဝိတိန္ဒြေပြတ်ခြင်းကို ဖြစ်စေသည့်(ကာယပယောဂ, ဝစီပယောဂဟူသော ဝိညတ်ကို ဖြစ်စေသည့်) အကုသိုလ်စေတနာပေတည်း၊ ဤသို့ ပရမတ္ထအားဖြင့် တပါးနှင့်တပါး မရောယှက်ဟူလို။

ဝိနည်းအရာတွင် (၁) တမတ်, တမတ်ထက်ပိုသော ပိုင်ရှင်မပေးသည့် သူတပါးဥစ္စာကိုဖြစ်စေ၊ တမတ်, တမတ်ထက်ပို၍ ထိုက်သော သူတပါးပစ္စည်းကိုဖြစ်စေ ခိုးလိုစိတ်ဖြင့် ယူမိလျှင် ပါရာဇိကပေတည်း၊ (၂) တမတ်ထက် နည်းသောဥစ္စာကို ခိုးလိုစိတ်ဖြင့် ယူမိလျှင် ထုလ္လစဉ်းပေတည်း၊ (၃) ပံသုကူဖြစ်သော ပုဆိုးစသည်ကို ယူမိသော်ကား အာပတ်မသင့်(အနာပတ္တိ)၊ (၄) ရွှေငွေစသည်ကို ဘဏ္ဍာစိုးအဖြစ် သိမ်းထားမည်ဟူသော သဘောဖြင့် ယူမိသော် ပါစိတ်အာပတ်၊ (၅) ရွှေငွေစသည်တို့ကို မိမိအဖို့ခံမိမူ နိဿဂ္ဂိယပါစိတ်၊ (၆) လက်ဆောင်ပေးသဖြင့် ကိုင်မိသော် ဒုက္ကဋ်၊ (၇) ရူပိယဆန္ဒကဟူ၍ သမုတ်သော ရဟန်းက စွန့်ပစ်မည်ဟူ၍ ယူသော်ကား အာပတ်မသင့်(အနာပတ္တိ)၊ ဤသို့ တခုနှင့်တခု မရောမယှက် ဆုံးဖြတ်နိုင်စွမ်းရှိသည်ကိုပင် "ပိုင်းခြားခြင်း"ဟု ဆိုလေသည်။

> တနည်း-ဝိနည်းအရာဝယ် အိပ်မက်ဖြင့် သုက်လွှတ်လျှင် အာပတ်မသင့်သော်လည်း ပရမတ္ထအရာဝယ် အကုသိုလ်စေတနာကို ကောက်ယူရသည် စသည်ဖြင့် ဝိနည်းနှင့် ဓမ္မ မရောမယှက်သည်ကိုလည်း ပိုင်းခြားခြင်းဟု ဖွင့်ပြတော်မူကြသေး၏။

---

[1] ဖဿော ဟောတိ ဝေဒနာ ဟောတိ (ဓမ္မသင်္ဂီ-၁၇)

ထို့ပြင် "**အဘိ**"သဒ္ဒါသည် ဤနေရာ၌ သာလွန်ခြင်း(=အဓိက)အနက်၌လည်း ဖြစ်သေး၏၊ ထို့ကြောင့် "အဓိကာ ဓမ္မာ ဝုတ္တာ တေ္ထာတိ အဘိဓမ္မော"ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုရာ၏။ တေ္ထ၊ ဤအဘိဓမ္မာ ပိဋကတ်၌။ အဓိကာ၊ သာလွန်ကုန်သော။ ဓမ္မာ၊ တရားတို့ကို။ ဝုတ္တာ၊ ဟောတော်မူအပ်ကုန်၏။ ဣတိ၊ ထို့ကြောင့်။ အဘိဓမ္မော၊ အဘိဓမ္မမည်၏။ ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်၌ "ကြီးကျယ်မြင့်မြတ်သည့် အဖြစ်သို့ရောက်သော 'မဟဂ္ဂတ'တရားများ, နှိုင်းယှဉ်မှုကိုပြုတတ်သော ရာဂစသည်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက် 'အပ္ပမာဏ'တရားများ[1], မိမိထက် သာလွန်မြင့်မြတ်သည့်တရားမရှိသော 'လောကုတ္တရာ'တရားများ[2]"စသည်ဖြင့် ဟောတော်မူခြင်းသည် သာလွန်သည့် ဓမ္မများကို ဟောတော်မူခြင်းဖြစ်ပေ၏။ (ဤ၌ ကာမာဝစရထက် မဟဂ္ဂတဓမ္မ(=မဟဂ္ဂုတ်တရား)က သာလွန်ကြောင်း၊ မဟဂ္ဂုတ်တရားထက် လောကုတ္တရာတရား(=လောကုတ္တရဓမ္မ)က သာလွန်ကြောင်းကို သိလေ)။

တနည်းအားဖြင့် ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရား၏ စကားတော်များကို (၁) ဓမ္မ (၂) အဘိဓမ္မ (၃)ဝိနယ (၄) အဘိဝိနယ[3]ဟူ၍ လေးမျိုးခွဲဝေအပ်၏။

ထိုလေးမျိုးအနက် (၁) သုတ္တန်ပိဋကသည် "ဓမ္မ"မည်၏၊ (၂) ဓမ္မသင်္ဂဏီစသော ခုနစ်ကျမ်းသည် (ဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း) သုတ္တန္တဓမ္မထက် သာလွန်ထူးခြားသည့် ပရိယတ္တိဓမ္မဖြစ်သောကြောင့် "အဘိဓမ္မ" (ထူးသော ဓမ္မ,လွန်သော ဓမ္မ)မည်၏၊ (၃) ဘိက္ခုဝိဘင်း ဘိက္ခုနီဝိဘင်းဟူသော ဝိဘင်းအစုံသည် ကိုယ်နှုတ်တို့ကို ဆုံးမရာ ဆုံးမကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ဝိနယ (ဝိနည်း) မည်၏၊ (၄) ခန္ဓက ပရိဝါရတို့ကား အာဘိသမာစာရိကဓမ္မ (အထူးတလည် မြတ်လှစွာသော အကျင့်ရှိသော ဓမ္မ)ကို ပြောကြားရာ ဖြစ်သောကြောင့် "အဘိဝိနယ" (ဝိနည်းထူး, ဝိနည်းလွန်) မည်ပေ၏[4]။

တနည်း (၁) သုတ္တန်ပိဋကသည်ရင်း အဘိဓမ္မာပိဋကသည်ရင်း "ဓမ္မ"မည်ပေ၏၊ (၂) မဂ်ဖိုလ်တို့သည်ကား နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုခြင်းဟူသော အကြောင်းကြောင့် "အဘိဓမ္မ" (ဓမ္မထူး ဓမ္မလွန်)မည်ပေ၏၊ (၃) ဝိနယပိဋကတခုလုံးသည် ဝိနယမည်၏၊ (၄) ကိလေသာမီး ပျက်စီးချုပ်ငြိမ်းမှုကို ပြုတတ်သည့် သိက္ခာ ၃-ပါးတို့သည်ရင်း, အကျဉ်းအားဖြင့် ဝဋ္ဋမှ ထွက်မြောက်ရေးဖြစ်သော သမထ,ဝိပဿနာတို့သည်ရင်း "အဘိဝိနယ" (ဝိနည်းထူး,ဝိနည်းလွန်) မည်ပေ၏[5]။

(ရဟန်းတော်များအဖို့) မှီခိုရာ (အားကိုးရာ)ကို ပြုတတ်သော တရားဆယ်မျိုးတို့တွင် "တရားတော်ကို လိုလားခြင်း,ချစ်ဖွယ်ပြောဆိုတတ်ခြင်း, (ဆိုခဲ့သည့်) ဓမ္မ,အဘိဓမ္မ,ဝိနယ,အဘိ-ဝိနယလေးမျိုးတို့၌ များစွာ မြတ်နိုးမှုရှိခြင်းဟူသော အချက်သည်လည်း မှီခိုရာ (အားကိုးရာ)ကို ပြုတတ်သည့် တရားတပါးအဖြစ် ပါဝင်လေသည်။

၁။ မဟဂ္ဂတာ ဓမ္မာ အပ္ပမာဏာ ဓမ္မာ(ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်-၂)

၂။ အနုတ္တရာ ဓမ္မာ(ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်-၁၃)

၃။ အဘိမေ္မ အဘိဝိနယေတိ ဣဒ္ဓ (၁) ဓမ္မော (၂) အဘိဓမ္မော (၃) ဝိနယော(၄) အဘိဝိနယောတိ စတုက္ကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ (အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာ၊ ၂၉၁)

၄။ ၎င်း ၂၉၁။

၅။ ၎င်း ၂၉၁။

အဘိဓမ္မာ၏ နိဒါန်း

နိဒါန်း။ ။ဒေသ,ကာလ,ဌာနစသည်တို့၏အစွမ်းဖြင့် မထင်ရှားသည့် ဒေသနာတော်ကို ထင်ရှားအောင် ပြု၍ ပြတတ်သောကြောင့် နိဒါန်းဟု ခေါ်ခြင်းဖြစ်သည်။

ပိဋကသုံးပုံတို့တွင် ဝိနည်းပိဋကအရာဝယ် သိက္ခာပုဒ် အသီးသီးအတွက် ဆိုင်ရာ ဆိုင်ရာဝတ္ထု, နိဒါန်း, ပုဂ္ဂိုလ်, ပဌမပညတ်,အနုပညတ်, အာပတ္တိ, အနာပတ္တိဟူ၍ ပဌမသံဂါယနာတင်စဉ်ကပင် အပြည့်အစုံ မှတ်တမ်းတင်တော်မူခဲ့ကြသဖြင့် ထင်ရှားရှိနေသည်။

သုတ္တန်ပိဋကအရာ၌လည်း သုတ်တော်အသီးသီးအတွက် ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ နိဒါန်း,ပုဂ္ဂိုလ်,ဝတ္ထုများဟူ၍ ပဌမသံဂါယနာတင်စဉ်ကပင် မှတ်တမ်းတင်တော်မူခဲ့ကြသဖြင့် ထင်ရှားရှိနေသည်။

ဝိနည်းပိဋက,သုတ္တန်ပိဋကများနည်းတူ အဘိဓမ္မာပိဋကအတွက် အဘယ်အရပ်၌ ဟောသည်, အဘယ်ပုဂ္ဂိုလ်တို့အား ဟောသည်စသော အချက်အလက်တို့ ခိုင်ခိုင်လုံလုံ မရှိဟု ထင်မှတ်ကာ ဘုရားဟော မဟုတ်ဟု ယူဆသူများ ရှေးကပင် ရှိခဲ့ကြဘူးလေသည် [1]။

သို့သော် နိဒါန်းမရှိပါက ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရား ဟောကြားတော်မူချက် မဟုတ်နိုင်ဟူ၍ ယူဆစတမ်းဆိုပါက ဇာတက,သုတ္တနိပါတ,ဓမ္မပဒတို့၌ နိဒါန်းမရှိကြပေ၊ ထို့ကြောင့် ၎င်းတို့ကိုလည်း ဘုရားဟော မဟုတ်ဟူ၍ ယူရတော့မည်လော။ ဤသို့ကား မဟုတ်ချေ။

စင်စစ်ကား အခြားသုတ်တော်အသီးသီးတို့၌ ဒေသနာနိဒါန်း တမျိုးစီသာ ရှိကြလေသည်။ အဘိဓမ္မာ၌ကား နိဒါန်းတမျိုးသာမက နှစ်မျိုး,သုံးမျိုးပင် ရှိသည်ကို တွေ့ရလေသည်။

နိဒါန်းနှစ်မျိုးကား (၁) အဓိဂမနိဒါန်းနှင့် (၂) ဒေသနာနိဒါန်းတို့ပေတည်း။

(၁) **အဓိဂမနိဒါန်း။** ။ထိုနှစ်မျိုးတို့အနက် ဒီပင်္ကရာ ထွတ်ချာမှန်ကင်း တရားမင်း၏ ခြေရင်းတော်တွင် ဗျာဒိတ်ခံယူသည့် အချိန်မှစ၍ မဟာဗောဓိပလ္လင်တော်အထိကို အဓိဂမနိဒါန်း (=အသိရကြောင်းနိဒါန်း) ဟူ၍ မှတ်ယူရမည်။

(၂) **ဒေသနာ နိဒါန်း။** ။သဗ္ဗညုတဉာဏ်ရသည်မှ တဖန် ဓမ္မစက္ကြာတရား ဟောကြားတော်မူသည်အထိကို ဒေသနာနိဒါန်း (=ဟောကြားကြောင်းနိဒါန်း) ဟူ၍ မှတ်ယူရမည်။ (အဋ္ဌသာလိနီ၊ ၆၊၃၂)

တနည်း (၁) အဘိဓမ္မာဒေသနာကို သိရခြင်းအကြောင်းဖြစ်သော သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်သည် အဓိဂမနိဒါန်းမည်၏။

(၂) ဒေသ, ကာလ စသည်တို့သည် ဒေသနာနိဒါန်းမည်၏၊ (ဓမ္မသင်္ဂဏီ၊ အနုဋ္ဌိကာ၊ ၂၅)။

ဤဆိုခဲ့သည့် နိဒါန်းနှစ်မျိုးရှိသော အဘိဓမ္မာ၏ နိဒါန်းအရာကို လွန်စွာသဘောပေါက်နိုင်စေရန် အမေး, အဖြေပြုလုပ်၍ ပြပါဦးအုံ့။

---

[1] အဋ္ဌသာလိနီ၊ ၂၉။၃၀။၃၁-စသည်တို့၌ ဖြေရှင်းချက်များနှင့်တကွ အကျယ်ရှု။

(မေး) အဘိဓမ္မာဟူသည်ကို အဘယ်တရားက စတင်ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့ပါသနည်း။

(ဖြေ) သဗ္ဗညုတညာဏ်ဖြင့်သာ (သဗ္ဗညုတညာဏ်ကို ရမှသာ) အဘိဓမ္မာကို ဟောကြားနိုင်ပါသည်၊ ထို့ကြောင့် ထိုညာဏ်ရဘို့အရေးဆိသို့ မိမိ၏ စိတ်ကို ဆောင်ကြောင်း (ဆုတောင်းကြောင်း) ဖြစ်သော သဒ္ဓါတရားသည် အဘိဓမ္မာတရားတော်၏ လက်ဦးအစ နိဒါနဖြစ်သည်ဟု ဆိုရပါမည်။

(မေး) သဗ္ဗညုတညာဏ်တော်ကို အဘယ်မှာ ရင့်ကျက်စေခဲ့ပါသနည်း။

(ဖြေ) အခ့ဲနှင့်တကွခြောက်ရာ (ငါးရာ့ငါးဆယ်)သော အဖြစ်တော်တို့၌ ရင့်ကျက်စေတော်မူခဲ့ပါသည်၊ (ငါးရာ့ငါးဆယ်ဟု ဆိုခြင်းမှာလည်း ထုတ်ဖော်ဟောကြားသမျှ ဇာတ်တော်တို့ကိုသာ ဆိုခြင်းဖြစ်သည်၊ စင်စစ်ကား ဤကာလအတွင်း အဖြစ်တော်ပေါင်း ငါးရာ့ငါးဆယ်မျှ မကပါ[1]။)

(မေး) အဘယ်အရပ်၌ ရတော်မူ (သိတော်မူ) ပါသနည်း။

(ဖြေ) မဟာဗောဓိညောင်ပင်ရင်း၌ ရတော်မူ (သိတော်မူ) ပါသည်။

(မေး) အဘယ်အခါကာလ၌ ရပါသနည်း။

(ဖြေ) ဘိုးတော်အဋ္ဌနမင်း ဖြိုကြွင်းသကရာဇ် တရာ့သုံးခုနှစ် ကဆုန်လပြည့် ဗုဒ္ဓဟူးနေ့၌ ရတော်မူပါသည်။

(မေး) အဘယ်ပုဂ္ဂိုလ်သည် ရတော်မူ (သိတော်မူ) ပါသနည်း။

(ဖြေ) သဗ္ဗညုမြတ်စွာဘုရား ရတော်မူ (သိတော်မူ)ပါသည်။

(မေး) ထိုရတော်မူ သိတော်မူသည့် တရားတော်ကို အဘယ်အရပ်၌ စိစစ် (ဆင်ခြင်)တော်မူပါသနည်း။

(ဖြေ) ဗောဓိမဏ္ဍိုင်၌ စိစစ် ဆင်ခြင်တော်မူပါသည်။

(မေး) အဘယ်အခါကာလ၌ စိစစ် ဆင်ခြင်တော်မူပါသနည်း။

(ဖြေ) မဟာဗောဓိပင်နှင့် ရွှေပလွင်၏ အနောက်မြောက် ရတနာဃရ စတုတ္ထ သတ္တာဟ၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် စိစစ်ဆင်ခြင်တော်မူပါသည်။

(မေး) အဘယ်ပုဂ္ဂိုလ်သည် စိစစ် ဆင်ခြင်တော်မူပါသနည်း။

(ဖြေ) သဗ္ဗညုရှင်တော်ဘုရားသည်ပင် စိစစ် ဆင်ခြင်တော်မူပါသည်။

(မေး) အဘိဓမ္မာကို အဘယ်အရပ်၌ ဟောတော်မူပါသနည်း။

(ဖြေ) တာဝတိံသာမည် နတ်တို့ပြည်၌ ဟောတော်မူပါသည်။

(မေး) ဘယ်သူ့အကျိုးငှါ ဟောတော်မူပါသနည်း။

(ဖြေ) နတ်ဗြဟ္မာတို့အကျိုးငှါ ဟောတော်မူပါသည်။

၁။ နဟိ တ္တေကာသုဧဝ ဇာတိသု ပုညာဒိသမ္ဘာရသမ္ဘရဏံ၊ ကိံပန ကာရဏံ တ္တေကာယေဝ ဇာတိယော ဒေသိတာ တိ၊ တဒညေသံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယာ အဘာဝတော။ ။အနုဋ္ဌီကာ။ ၂၅။

(မေး) ဘယ်အကျိုးအတွက် ဟောတော်မူပါသနည်း။

(ဖြေ) သြဃလေးဖြာ သံသရာဝဲဂယက်ထဲမှ အမြဲလွတ်အောင် ထုတ်ဆောင်ကယ်တင်ရန် အတွက် ဟောကြားတော်မူပါသည်။

(မေး) အဘယ်ပုဂ္ဂိုလ်မျှားသည် ဤအဘိဓမ္မာတရားတော်ကို နာယူခွဲ့ကြရပါသနည်း။

(ဖြေ) မယ်တော်ဖြစ်ခဲ့ဘူးသည့်သန္တုသိတနတ်သား အမှူးရှိသော နတ်ပြည်ဟူ အပေါင်းတို့ နာယူခဲ့ကြပါသည်။

(မေး) အဘယ်ပုဂ္ဂိုလ်မျှား သင်ယူကြဆဲ ကျင့်ကြံဆဲ ဖြစ်ကြပါသနည်း။

(ဖြေ) သောတာပန်, သကဒါဂါမ်, အနာဂါမ်, သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်မျှားနှင့်၊ ကလျာဏပုထုဇဉ် ပုဂ္ဂိုလ်မျှားသည် သင်ယူကြဆဲ ကျင့်ကြံကြဆဲ ပုဂ္ဂိုလ်မျှားဖြစ်ပါသည်။

(မေး) အဘယ်ပုဂ္ဂိုလ်မျှားသည် သင်ပြီး-ကျင့်ဆောင်ပြီး ပုဂ္ဂိုလ်မျှား ဖြစ်ကြပါသနည်း။

(ဖြေ) အာသဝေါကုန်ခန်းတော်မူပြီးကြသည့် ရဟန္တာအရှင်မြတ်တို့သည် သင်ပြီး ကျင့်ပြီး ပုဂ္ဂိုလ်မျှား ဖြစ်ကြပါသည်။

(မေး) အဘယ်ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် သင် အံ့လေ့ကျက် မှတ်သား ဆောင်ရွက်ကြပါကုန်သနည်း။

(ဖြေ) ဤအဘိဓမ္မာတရားတော်မျှားကို နှလုံးသားအတွင်း ဆောင်သွင်းထားသူတို့သည် ဆောင်ရွက်သော ပုဂ္ဂိုလ်မျှားဖြစ်ကြပါသည်။

(မေး) အဘိဓမ္မာတရားတော်သည် အဘယ်ပုဂ္ဂိုလ်၏စကား ဖြစ်ပါသနည်း။

(ဖြေ) ဘုန်းတော်ခြောက်ပါးသခင် ပူဇော်အထူးကို ခံတော်မူထိုက်သော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ ဘုရားရှင်၏ စကားတော်အစစ် အမှန်ဖြစ်ပါသည်။

(မေး) အဘယ်ပုဂ္ဂိုလ်မျှားသည် အဆက်ဆက် ဆောင်ယူခဲ့ကြပါသနည်း။

(ဖြေ) အဘိဓမ္မာဆောင် ဆရာအဆက်ဆက်တို့ သင်ကြား ပို့ချ ကျင့်ဆောင်ခြင်း အားဖြင့် ဆောင်ယူခဲ့ကြပါသည်။

နိဒါနးသုံးမျိုး။ ။ဤမှတပါး အဘိဓမ္မာ၌ (ပြဆိုခဲ့သည့် နိဒါန်း ၂-မျိုးအပြင်)—

(၁) ဒူရေနိဒါန်း၊

(၂) အဝိဒူရေနိဒါန်း၊

(၃) သန္တိကေနိဒါန်းဟူ၍လည်း နိဒါန်းသုံးမျိုးရှိသည်။

(၁) ဒူရေနိဒါန်း။ ။ဒီပင်္ကရာမြတ်စွာသနင်း ခြေတော်ရင်း၌ ဖြန့်ခင်းတံတား မိန့်ကြားနိယတ ဗျာဒိတ်ရသည့် ကာလမှ တုသိတာနတ်ပြည်အထိသည် အဘိဓမ္မာဒေသနာ တော်၏ ဒူရေနိဒါန်း (အဝေးနိဒါန်း) ဖြစ်သည်။

(၂) **အဝိဒူရေနိဒါန်း။** ။တုသိတာနတ်ပြည်မှ ဗောဓိပင်နှင့် ရှေ့ပလွင်ဝယ် ငါးအင်မာရ်မျိုး ပယ်ချိုးသတ်ဖြတ် ဘုရားမြတ်အဖြစ်သို့ ဆိုက်ရောက်သော ကာလ အထိသည် အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်၏ အဝိဒူရေနိဒါန်း (မနီးလွန်း မဝေးလွန်းသော နိဒါန်း) ဖြစ်သည်။

(၃) **သန္ဓိကေနိဒါန်း။** ။ "အခါတပါး ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရားသည် တာဝတိံသာနတ်ပြည် ပင်လယ်ကသစ်ပင်ရင်း ခင်းထားအပ်သော ပဏ္ဍုကမ္မလာ မြ-ကျောက်ဖျာထက်၌ သီတင်းသုံးတော်မူ၏၊ ထိုအခါ တာဝတိံသာနတ် ဗြဟ္မာ အပေါင်းတို့အား ကုသလာ ဓမ္မာ, အကုသလာ ဓမ္မာ, အဗျာကတာ ဓမ္မာစသော အဘိဓမ္မာတရားတော်ကို ဟောတော်မူလေပြီ" ဟူသော စကားသည်ကား အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်၏ သန္ဓိကေနိဒါန်း (အနီး နိဒါန်း) ဖြစ်သည်။

အဘိဓမ္မာ၏ ထင်ရှားသော နိဒါန်းများ

တနည်းအားဖြင့် အဘိဓမ္မာဟူသည် သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓဘုရားရှင်တို့၏ အရာသာလျှင် ဖြစ်ပေ၏၊ အခြားသူတို့၏ အရာမဟုတ်ချေ၊ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓတို့၏—

၁။ မယ်တော်ဝမ်းတိုက်သို့ သက်တော်မူခြင်း။

၂။ ဖွားတော်မူခြင်း။

၃။ သစ္စာလေးပါးကို ကိုယ်တော်တိုင် ဦးစွာ သိတော်မူခြင်း။

၄။ ဓမ္မစက္ကြာတရားတော်ကို ဟောတော်မူခြင်း။

၅။ ယမိုက်ပြာဋ္ဌိဟာ ပြတော်မူခြင်း။

၆။ တာဝတိံသာသို့ ကြွတော်မူခြင်း။

၇။ နတ်ပြည်၌ အဘိဓမ္မာကို ဟောတော်မူခြင်း။

၈။ တာဝတိံသာမှ လူ့ပြည် (သင်္ကဿနဂိုရ်) သို့ ဆင်းသက်တော်မူခြင်းများသည် အလွန် ထင်ရှားသော အရာဖြစ်ပေ၏[1]၊ အဘိဓမ္မာအတွက်လည်း နိဒါန်း သီးခြားထုတ်၍ ပြရန် မလိုလောက်အောင်ပင် ထင်ရှားသော အချက်များ ဖြစ်ပေ၏။

ဤအချက်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ "အဘိဓမ္မာသည် ဘုရားဟော အစစ်ဖြစ်ကြောင်း" ဟူသော စာတမ်း၌ (အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ) ဆရာကြီးဦးလင်းက အောက်ပါအတိုင်း ရေးသားဖော်ပြခဲ့လေသည်။

> အဘိဓမ္မာကို သံဂါယနာတင်သောအခါမှာကား ဝိနည်းနှင့် သုတ္တန်မှာကဲ့သို့ မတင်မီ ဦးစွာ အဘိဓမ္မာကို (၁) အဘယ်အရပ်ဒေသမှာ ဟောတော်မူပါသနည်း၊ (၂) အဘယ် ပုဂ္ဂိုလ်ကိုစွဲ၍ ဟောတော်မူသနည်း၊ (၃) အဘယ်အကြောင်းကြောင့် ဟောတော်မူ သနည်း စသည်ဖြင့် အရှင်မဟာကဿပက မေး၍ အရှင်အာနန္ဒာက ဖြေဆိုနေဖွယ် အလျင်း မရှိတော့ပြီ၊ မေးဖြေခြင်း ပြုနေပါက ရယ်ဖွယ်ရာအစစ်သာ ဖြစ်နေပေလိမ့်မည်၊ အကြောင်း ကိုဆိုသော် ဓမ္မက္ခန္ဓာရှစ်သောင်းလေးထောင်ရှိသည့်အနက် ထက်ဝက်ဖြစ်သော ဓမ္မက္ခန္ဓာ လေးသောင်းနှစ်ထောင်ပါဝင်သော အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်ကြီးမှာ အလွန်တရာပင်

---

[1] အဋ္ဌသာလိနီ၊ ၄၊ ၃၀ ၌ အကျယ်ရှု။

ကျယ်ဝန်းများပြားလှသော်လည်း မြတ်စွာဘုရားသည် တနေရာတည်း တထိုင်တည်း ပရိသတ်တခုတည်းမှာသာ တဆက်တည်း ဟောတော်မူသော ဒေသနာဖြစ်၍ ဟောတော်မူရာ အရပ်ဒေသနှင့် စပ်၍ မှတ်သားဖွယ် ရှုပ်ထွေးဝန်လေး ခဲယဉ်းနေရန် အလျင်းမရှိ။

သာဝတ္ထိပြည်၏ တောင်မျက်နှာ သရက်ဖြူပင်ရင်းတွင် ရေ,မီးအစုံအစုံ တန်းခိုးပြာ၌ ဟာကို ပြတော်မူပြီး၍ ဝါဆိုလပြည့်နေ့တွင် တာဝတိ သာသို့ တက်ကြွကာ အဘိဓမ္မာ ဒေသနာကို ဟောပြီးလျှင် ဟောပြီးခြင်း သီတင်းကျွတ်လပြည့်နေ့တွင် သင်္ကဿနဂိုရ်သို့ ကြွဆင်းတော်မူကြောင်းတွေကို လှည်းနေလှေအောင်း မြင်းဇောင်းမကျန် အထင်အရှား အားလုံး သိမြင်နေကြသောအရာဖြစ်၍ ဤအရာကို အမေးအဖြေပြုလုပ်နေပါက ရယ်ဖွယ် ရာမဖြစ်ဘဲ အဘယ်မှာ ရှိနိုင်တော့မည်နည်း။

ဤမှတပါး အဘိဓမ္မာကို ဟောကြားတော်မူရာ နိဒါန်းရှိမှု မရှိမှုနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ရှေးအခါကပင် အဖြေအမျိုးမျိုး ပေးခဲ့ကြဘူးလေသည်။

စတုတ္ထသံဂါယနာတင်သောခေတ်အထိ အဘိဓမ္မာသည် နိဒါန်းမရှိသဖြင့် ဘုရားဟောမဟုတ် ဟူသော ငြင်းဆိုမှု မပေါ်ပေါက်သေးပေ၊ အဋ္ဌကထာဆရာကြီး အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသ မတိုင်မီ အနှစ်တရာလောက်တွင်မှ ငြင်းဆိုသူများ ပေါ်လာသောကြောင့် မဏ္ဍလာရာမဝါသီ တိဿဘူမိထေရ် စသည်တို့က နိဒါန်းရှိကြောင်းကို ဖြေရှင်းတော်မူခဲ့ကြရလေသည် [1]။

မဏ္ဍလာရာမဝါသီ တိဿဘူတိထေရ်က(သံယုတ္တနိကာယ ၃-၁၁)ပဒေသသုတ္တန်ကို ကိုးကား တော်မူကာ (ခန္ဓာ, အာယတန, ဓာတ်, သစ္စာ, ဣန္ဒြေ, ပဋ္ဌိစ္စသမုပ္ပါဒ်, သတိပဋ္ဌာန်, စျာန်, နာမ်, ဓမ္မဟု ဆိုအပ်သော) ပဒေသဆယ်ပါးတို့ကို အကြောင်းမရှိ ထိုးထွင်း၍ သိရာ မဟာဗောဓိပင်သည်ပင် အဘိဓမ္မာ၏ နိဒါန်းဖြစ်ကြောင်းကို ရှင်းလင်းဖော်ပြတော်မူခဲ့လေသည် [2]။

ဂါမဝါသီ သုမနဒေဝမထေရ်ကလည်း အဘိဓမ္မာ၌ နိဒါန်းမရှိဟု ယူဆကြသော ပရဝါဒီတို့အား "အခါတပါး ဘုရားရှင်သည် တာဝတိ သာနတ်ပြည် ပင်လယ်ကသစ်ပင်ရင်း ခင်းထားအပ်သော ပဏ္ဍုကမ္မလာ ကျောက်နေရာထက်၌ သီတင်းသုံး နေတော်မူ၏၊ ထိုအခါ တာဝတိ သာနတ်အပေါင်း တို့အား ကုသလာ ဓမ္မာ, အကုသလာ ဓမ္မာ, အဗျာကတာ ဓမ္မာစသည်ဖြင့် အဘိဓမ္မာဒေသနာ တော်ကို ဟောကြားတော်မူ၏"ဟူသော နိဒါန်းကို မိန့်ဆိုတော်မူလေသည်ဟု မိန့်တော်မူခဲ့သည် [3]။

အဘိဓမ္မာပိဋကဘုရားဟော ဟုတ်, မဟုတ်

ထို့ပြင် ရှေးဆရာတော်ကြီးများသည် အဘိဓမ္မာ ဘုရားဟောဖြစ်ကြောင်းကို ပါဠိတော် တိုက်ရိုက် အကိုးအကားအနေဖြင့် အောက်ပါ ပါဠိတော်ကို ထုတ်ဆောင် ကိုးကားလေ့ ရှိတော်မူ ကြကုန်၏။

> တာဝတိ သေ ယဒါ ဗုဒ္ဓေါ၊ သိလာယံ ပဏ္ဍုကမ္မလေ။
> ပါရိစ္ဆတ္တကမူလမ္ဠေ၊ ဝိဟာသိ ပုရိသုတ္တမော။

၁။ အဘိဓမ္မာနှေအရေးတော်ပုံ၊ စာမျက်နှာ-၉၀(ယမိုက်ဆရာတော်၏ ရေးသားချက်)၌ ရှုပါ။
၂။ အဋ္ဌသာလိနီ၊ ၌။ ၃၁-၌ အကျယ်ရှု။
၃။ အဋ္ဌသာလိနီ၊ ၌။ ၃၁-၌ အကျယ်ရှု။

ဒသသု လောကဓာတူသု၊ သန္ဓိပတိတ္ဌာန ဒေဝတာ။
ပယိရုပါသန္တိ သမ္ဘုဒ္ဓံ၊ ဝသန္တံ နဂမုဒ္ဓနိ။
(ပေတဝတ္ထုပါဠိတော်၊ အကုံရပေတဝတ္ထု-၁၆၀)

အနက်အဓိပ္ပါယ်ကား—

၃၁၇။ ။ယောကျွန်းမြတ်ဖြစ်တော်မူသော မြတ်စွာဘုရားသည် အကြင် အခါ တာဝတိံသာနတ်ပြည် ပင်လယ်ကသစ်ပင်ရင်း ပဏ္ဍုကမ္မလအမည်ရှိသော ကျောက်ဖျာ၌ သီတင်းသုံးတော်မူနေလေပြီ။

၃၁၈။ ။တသောင်းသော လောကဓာတ်တို့၌ (နေကုန်သော) နတ် ဗြဟ္မာတို့သည် စည်းဝေးကုန်၍ မြင်းမိုရ်တောင်ထိပ်၌ သီတင်းသုံးတော်မူသော မြတ်စွာဘုရားကို ဆည်းကပ်ကြကုန်၏။

အဘိဓမ္မာ ပါဠိသည် ဘုရားဟော မဟုတ် ဟု အယူရှိသော ဓမ္မကထိကတပါးကို ရဟန်းတော်တပါးက ဝိနည်းပိဋကကို ကောင်းစွာ မသင်ကြားခဲ့ဘူး၍သာ 'အဘိဓမ္မာသည် ဘုရားဟောမဟုတ်' ဟု ယူဆဟန်တူကြောင်း စသည်တို့ကို မိန့်ဆိုတော်မူကာ (အောက်ပါ) ဝိနည်း ပါဠိတော်လာ စကားရပ်မျှားအရ ဘုရားဟောဖြစ်ကြောင်းကို ရှင်းလင်းမြွက်ကြားတော်မူခဲ့ဘူးလေသည် [1]။

အကြင်ရဟန်းသည် ကဲ့ရဲ့လိုရှိမဟုတ်ဘဲ "ငါ့ရှင် တိုက်တွန်းပါ၏၊ သင်သည် သုတ္တန်ကိုရင်း ဂါထာတို့ကိုရင်း အဘိဓမ္မာကိုရင်း (ဝိနည်းမှ ရှေးဦးစွာ) သင်ယူပါလော့၊ နောက်၌လည်း ဝိနည်းကို သင်ရပေလတ္တံ့" ဟု ဆိုပါက ထိုရဟန်းအား အာပတ်မသင့်။ (**ပါစိတ်ပါဠိတော်၊ ၁၈၉**)

အကြင်ရဟန်းမိန်းမသည် သုတ္တန်၌ အခွင့်ကိုပြုစေပြီးလျှင်(သုတ္တန်ကို မေးမြန်းရန် အခွင့်တောင်းပြီးလျှင်) ဝိနည်းကိုဖြစ်စေ၊ အဘိဓမ္မာကိုဖြစ်စေ မေး၏၊ ထိုဘိက္ခုနီမအား ပါစိတ်အာပတ်သင့်၏၊ ဝိနည်း၌ အခွင့်ကိုပြုစေပြီးလျှင်(ဝိနည်းကို မေးမြန်းရန် အခွင့်တောင်းပြီးလျှင်) သုတ္တန်ကိုဖြစ်စေ အဘိဓမ္မာကိုဖြစ်စေ မေး၏၊ ပါစိတ်အာပတ်သင့်၏။ (**ပါစိတ်ပါဠိတော်၊ ၄၆၀**)

မဟာဂေါသိင်္ဂသုတ်။ ။မဟာဂေါသိင်္ဂသုတ်သည် အဘိဓမ္မာဘုရားဟောဖြစ်ကြောင်း ကိုးကားရာတွင် အဆိုပါ ဝိနည်းတော်လာ စကားထက်ပင် ခိုင်မာသေးကြောင်းကို အဋ္ဌကထာဆရာကြီး အသျှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသက မှာထားဖော်ပြတော်မူခဲ့ပြန်လေသည် [2]။

အဂ္ဂသာဝကကြီးနှစ်ပါးနှင့်တကွ တပည့်သာဝကကြီး ၄-ပါးတို့သည် ဂေါသိင်္ဂသာလဝန (အင်ကြင်းတော) အတွင်း တပေါင်းလပြည့်နေ့ ညဉ့်အခါ၌ အမေးအဖြေ ပြုတော်မူကြပြီးနောက် အသျှင်သာရိပုတ္တရာသည် ထိုမေး-ဖြေချက်မျှားကို ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရားထံ သွားရ၍ လျှောက်ထားလေသည်၊ ထိုလျှောက်ထားချက်တွင် ပါဝင်သည့် အမေးအဖြေတို့ကား—

(အသျှင်သာရိပုတ္တရာ) ငါ့ရှင်မောဂ္ဂလာန်၊ အာဘယ်သို့သော ရဟန်းသည် ငါတို့နေရာ အင်ကြင်းတော (ဝါ-သာသနာ)ကို တင့်တယ်စေပါသနည်း-ဟု မေး၏။

၁။ အဋ္ဌသာလိန၊ ၌။ ၂၉ ၌ အကျယ်ရှု။
၂။ အဋ္ဌသာလိနီ၊ ၌။ ၂၉ ၌ အကျယ်ရှု။

(အသျှင်မောဂ္ဂလာန်) "ဤသာသနာတော်၌ ရဟန်းနှစ်ပါးတို့သည် အဘိဓမ္မာတရားကို ပြောကြားကြ၍ အချင်းချင်း ပြဿနာကို မေးမြန်းဖြေဆိုကြကာ တွန့်တိုဆုတ်နစ်ခြင်း မရှိကြလျှင် ထိုရဟန်းနှစ်ပါးတို့၏ စကားဖြစ်ခြင်းသည် တရားနှင့်လျော်သည်ပင်ဖြစ်သည်၊ ဂါ၌ရှင်သာရိပုတ္တရာ ဤသို့သော ရဟန်းမျိုးသည် လပြည့်ဝန်း၏အရောင်ဖြင့် ထွန်းပသော အင်ကြင်းတောကို တင့်တယ်စေပါသည်ဟု ဖြေဆိုလေသည်"။

ထိုအခါ ဗုဒ္ဓရှင်တော်မြတ်ဘုရားက 'ချစ်သားသာရိပုတ္တရာ၊ ကောင်းပေစု၊ ကောင်းပေစု၊ မောဂ္ဂလာန်သည် အမေးပုစ္ဆာကို ကောင်းစွာ ဖြေဆိုအပ်ပေ၏ (=သုကထိတံ မောဂ္ဂလာနေန)' ဟု မိန့်တော်မူ၏၊ ထို့ပြင် ရှင်တော်ဘုရားက 'ချစ်သားသာရိပုတ္တရာ မောဂ္ဂလာန်သည် အစစ်ဖြစ်သော ဓမ္မကထိက ပုဂ္ဂိုလ်မည်၏၊ အဘိဓမ္မာတတ်မြောက် နားလည်သော ရဟန်းတို့သည်သာလျှင် ဓမ္မကထိကမည်ကုန်၏ (=အာဘိဓမ္မိကာဘိက္ခူယေဝ ကိရ ဓမ္မကထိကာ နာမ)၊ အဘိဓမ္မာမတတ်သော ရဟန်းတို့သည် တရားဟောကုန်ငြားသော်လည်း ဓမ္မကထိကတရားဟော ပုဂ္ဂိုလ်အစစ်မမည်ကုန်" ဟု မိန့်တော်မူသည်။ (မဟာဂေါသိင်္ဂသုတ်၊ မဟာယမကဝဂ်၊ မူလပဏ္ဏာသပါဠိတော် စာမျက်နှာ-၈၁)

ပဌမသံဂါယနာတင်ရာတွင် နက်နဲသိမ်မွေ့သည့် ဉာဏ်ကျက်စားရာ ဓမ္မသင်္ဂီစသော ခုနစ်ကျမ်းတို့ကို "ဤကား အဘိဓမ္မာပိဋကမည်ပေသည်" ဟု မိန့်တော်မူကြပြီးလျှင် ရဟန္တာအရှင်မြတ်ကြီး ငါးရာတို့ တပြိုင်နက် ရွတ်ဆိုကာ အတည်ပြုတော်မူခဲ့ကြလေသည်၊ အပြီးတွင် မဟာပထဝီမြေကြီး တုန်လှုပ်လေ၏။

အထက်ပါ အထောက်အထားကျမ်းကိုး သာဓကများသည် အဘိဓမ္မာကို မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားကြောင်း ပေါ်လွင် ထင်ရှားစေပါသည်။

အဘိဓမ္မာဆောင် အစဉ်အဆက်

ဤအဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းတို့ကို ပဌမသံဂါယနာတင်တော်မူချိန်မှ တတိယသံဂါယနာတင်တော်မူချိန်အထိ—

၁။ အသျှင်သာရိပုတ္တရာ	၈။ အသျှင်သိဂ္ဂဝ
၂။ အသျှင်ဘဒ္ဒဇိ	၉။ အသျှင်သန္ဒေဟ
၃။ အသျှင်သောဘိတ	၁၀။ အသျှင်မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿ (တတိယသံဂါယနာ)
၄။ အသျှင်ပိယဇာလိ	၁၁။ အသျှင်သုဒတ္တ
၅။ အသျှင်ပိယပါလ	၁၂။ အသျှင်ဓမ္မိယ
၆။ အသျှင်ပိယဒဿီ	၁၃။ အသျှင်ဒါသက
၇။ အသျှင်ကောသိယပုတ္တ	၁၄။ အသျှင်သောဏက
	၁၅။ အသျှင်ရေဝတ

စသော အရှင်မြတ်တို့သည် အစဉ်အဆက် မပြတ်ဆောင်ယူတော်မူခဲ့ကြလေသည်။

(စင်စစ်အားဖြင့် ပဌမသံဂါယနာတင်ချိန်တွင် အသျှင်သာရိပုတ္တရာ မရှိတော့ချေ၊ ပဌမသံဂါယနာတင်အပြီးတွင် ၎င်း၏တပည့်စဉ်ဆက်တို့က တာဝန်ယူကာ ပို့ချသင်ကြားတော်မူခဲ့ကြလေသည်ဟု မှတ်ယူသင့်၏)။

ထိုအရှင်မြတ်တို့၏ တပည့်သား အစဉ်အဆက်တို့သည်လည်း အစဉ်အဆက်မပြတ် ဆောင်ယူတော်မူခဲ့ကြသောကြောင့် ဇမ္ဗူဒီပ(ဂျန္ဒီယ)တခွင်၌ အဘိဓမ္မာဆရာစဉ်ဆက် မပြတ် ထွန်းကားပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။

ဇမ္ဗူဒီပ ဂျန္ဒီယနိုင်ငံမှ သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့—

၁။ အသျှင်မဟိန္ဒ
၂။ အသျှင်ဂျဋိယ
၃။ အသျှင်ဥတ္တိယ
၄။ အသျှင်သမ္ဗလ
၅။ အသျှင်ပဏ္ဍိတ
၆။ အသျှင်ဘဒ္ဒနာမ[1]

ဟူသော အရှင်မြတ်ခြောက်ပါးတို့သည် အဘိဓမ္မာသာသနာတော်ကြီးကို ဆောင်ယူတော်မူခဲ့ကြကြောင်း အဋ္ဌကထာမျှားဌ် ပြဆိုတော်မူကြသည်။ ထိုအသျှင်မဟာမဟိန္ဒထံမှ အရိုင်ဋစသော အရှင်မြတ်တို့က တဖန်သင်ယူကြပြန်ကာ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ဆရာစဉ်ဆက် မပြတ် ဆောင်ယူခဲ့ကြပြန်သည်။

ဤသို့ အဋ္ဌကထာမျှားတွင် ဇမ္ဗူဒိပ်(ဂျန္ဒီယ)နိုင်ငံ တခွင်၌ရင်း, သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ရင်း အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်နှင့်တကွ နိကာယ်ငါးရပ် ပိဋကတ် ၃-ပုံဟူသော ပရိယတ္တိသာသနာတော် စဉ်ဆက်မပြတ် ပြန့်ပွါးပုံကိုသာ အထူးတလည် ဖွင့်ပြတော်ခဲ့မူကြသော်လည်း ထိုအခါက သာသနာပြုစေလွှတ်ရာ ပါဝင်သည့် ကဿီရ, ဂန္ဓာရ, မဟိံသက, မဏ္ဍလ, ဝနဝါသိ, အပရန္တက, မဟာရဋ္ဌ, ယောနကလောက, သုဝဏ္ဏဘူမိ, ဟိမဝန္တဒေသဟူသော အခြားဌာနများ၌လည်း အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်နှင့်တကွ နိကာယ်ငါးရပ် ပိဋကတ်တော်များ ပြန့်ပွါးခဲ့ကြောင်း သတိပြုသင့်လှသည်၊ (အကြောင်းကြောင်းတို့ကြောင့် တိုးချဲ့ ဆုတ်ချဲ့ ကွယ်ချဲ့ ပခဲ့ ရှိကြမည်မှာကား ဓမ္မတာပေတည်း)။

မြန်မာနိုင်ငံ၌လည်း ဆိုခဲ့သော ဌာနအဖြာဖြာ ဆရာအဆက်ဆက် မပျက်မပြတ် အကြောင်းရပ်အားလျော်စွာ အဘိဓမ္မာပိဋကတ်တော်နှင့်တကွ နိကာယ်ငါးဝ ပိဋကသုံးပုံ အလုံးစုံတို့ကို ပုဂံမြင်စိုင်း စစ်ကိုင်း ပင်းယ အင်းဝ ရွှေဘို ရန်ဖြိုအမရ မန္တလေမှ ကာလထွန်းသစ် ယခုခေတ်အထိ အဆက်မပြတ် ဆောင်ယူတော်မူခဲ့ကြပေသည်။

---

[1] ဘဒ္ဒသာလ ဟူလည်း ရှိကြ၏။ ပါရာဇိကဏ်၊ ၌။ ၄၈ စသည်။

အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်း

အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်ကို ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန် ဝင်စံကြွမြန်းတော်မူပြီးနောက် ပဌမသံဂါယနာတင်တော်မူကြသည့် အရှင်မြတ်တို့က ပိဋကအားဖြင့် အဘိဓမ္မာပိဋကဖြစ်ကြောင်းကိုရင်း၊ နိကာယ်အားဖြင့် ခုဒ္ဒကနိကာယ်အဝင် ဖြစ်ကြောင်းကိုရင်း၊ အင်္ဂါအားဖြင့် ဝေယျာကရဏဖြစ်ကြောင်းကိုရင်း၊ ဓမ္မက္ခန္ဓာအားဖြင့် လေးသောင်းနှစ်ထောင် ရှိကြောင်းကိုရင်း သတ်မှတ်ပိုင်းခြားထားတော်မူခဲ့ကြသည်။

ထိုအဘိဓမ္မာဒေသနာတော်သည် ကျမ်းအားဖြင့်—

၁။ ဓမ္မသင်္ဂဏီ

၂။ ဝိဘင်္ဂ(=ဝိဘင်း)

၃။ ဓာတုကထာ

၄။ ပုဂ္ဂလပညတ္တိ(=ပုဂ္ဂလပညတ်)

၅။ ကထာဝတ္ထု

၆။ ယမက(=ယမိုက်)

၇။ ပဋ္ဌာန(=ပဋ္ဌာန်း)

ဟူ၍ ၇ ကျမ်းရှိသည်။

၁။ **ဓမ္မသင်္ဂဏီ**။ ။ထို ၇-ကျမ်းအနက်"ဓမ္မသင်္ဂဏီ"ကျမ်းမှာမူကား ကုသလဓမ္မ, အကုသလဓမ္မအစရှိကုန်သောဓမ္မတို့ကို အကျဉ်းချုပ်အားဖြင့် ဟောတော်မူသောကျမ်းဟု ဆိုလိုသည်၊(ဓမ္မ=ကုသလဓမ္မစသည်၊ သင်=သံ=အကျဉ်း၊ ဂဟ=ပေါင်းယူခြင်း)။

စင်စစ်ကား ဓမ္မသင်္ဂဏီကျမ်းဌ ဖဿစသော တရားများ ပထဝီစသော ကရားများ၏ အနက်အဓိပ္ပါယ်တို့ကို အမျိုးမျိုးသော စကားပရိယာယ်တို့ဖြင့် ထပ်ဆင့်၍ ဆန်းကြယ်စွာ ဝေဖန် ဖွင့်ပြတော်မူသည်(အနုပဒဝိဘာဂ)။ ဤကျမ်းဌ ပရမတ္ထတရားတို့ကို အကျဉ်းပေါင်းရုံး၍ ပြသည်ဟု ဆိုငြားသော်လည်း အစဉ်အလာ သမားရိုးကျ သာမည အကျဉ်းပေါင်းရုံး ရုံမျှသာ မဟုတ်ပေ၊ အကျဉ်းပေါင်းရုံးသည်ဟု ဆိုရာဌ်လည်း တိက်, ဒုက် တို့၏အစွမ်းဖြင့် အကျဉ်းရုံးမှုကို ရည်ရွယ်၍သာ "ဓမ္မသင်္ဂဟ"ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

တနည်း ကုသလဓမ္မ, အကုသလဓမ္မစသော တရားတို့ကို ကောင်းစွာ ဟောဆိုရာ ဟောဆိုကြောင်းဖြစ်သော ကျမ်းဟု ဆိုလိုသည်၊ (ဓမ္မ=ကုသလဓမ္မစသည်၊ သင်=သံ=ကောင်းစွာ၊ ဂဟ=ယူငင်ဟောကြားခြင်း)။

၂။ **ဝိဘင်္ဂ**(ဝိဘင်း)ကျမ်းကား ခန္ဓာစသော ဓမ္မတို့ကို(တနည်း ကုသလဓမ္မ, အကုသလဓမ္မစသော ဓမ္မတို့ကို)သုတ္တန်နည်း အဘိဓမ္မာနည်း အမေးအဖြေ 'ပဉ္စဝုစ္ဆက' နည်းတို့ဖြင့် အကျယ်တဝင့် ဝေဖန်ဟောကြားတော်မူရာဖြစ်သော ကျမ်းဟု ဆိုလိုသည်။

ဤစကားအတိုင်းဆိုပါက ဓမ္မသင်္ဂီကျမ်းကိုလည်း ဝိဘင်(ဝိဘင်း)ကျမ်းဟူ၍ ခေါ်နိုင်စရာ မရှိပါလားဟု မေးဖွယ် ရှိလာပြန်သည်၊အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ဓမ္မသင်္ဂီကျမ်း၌လည်း "ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏" (တသ္မိं ခေါ ပန သမယေ စတ္တာရော ခန္ဓာ ဟောန္တိ)စသည် ဖြင့် ခန္ဓာစသည်တို့ကို ဝေဖန်ဟောကြားတော်မူပါသည်ဟု အကြောင်းပြစရာ ရှိနေသောကြောင့် တည်း၊ ဓမ္မသင်္ဂီ၌ ထိုသို့ ဟောကြားချက်များ ပါရှိနေသော်လည်း ဝိဘင်းပါဠိတော်မှာကဲ့သို့ အကျယ်တဝင့် နည်းမျိုးစုံဖြင့် ဝေဖန်ဟောကြားတော်မူချက်များ မဟုတ်သောကြောင့် ဓမ္မသင်္ဂီ ကျမ်းသည် ဝိဘင် မမည်ထိုက်ပါဟု ဖြေရာ၏၊ (ဝိဘင်းကျမ်းကား အလွန်အကဲနှင့်တကွ ပြုရာ ဖြစ်သည့် 'သာတိသယ'နည်းအားဖြင့် ဟောခြင်းဖြစ်သည်။)

ထိုဝိဘင်းပါဠိတော်၌ (၁) ခန္ဓ ဝိဘင်း (၂) အာယတန ဝိဘင်း (၃) ဓာတု ဝိဘင်း (၄) သစ္စ ဝိဘင်း (၅) ဣန္ဒြိယ ဝိဘင်း (၆) ပစ္စယာကာရ=ပဋ္ဌာန်စသမုပ္ပါဒ ဝိဘင်း (၇) သတိပဋ္ဌာန ဝိဘင်း (၈) သမ္မပ္ပဓာန ဝိဘင်း (၉) ဣဒ္ဓိပါဒ ဝိဘင်း (၁၀) ဗောဇ္ဈင် ဝိဘင်း (၁၁) မဂ္ဂင် ဝိဘင်း (၁၂) ဈာန ဝိဘင်း (၁၃) အပ္ပမညာ ဝိဘင်း (၁၄) သိက္ခာပဒ ဝိဘင်း (၁၅) ပဋိသम्ภိဒါ ဝိဘင်း (၁၆) ဉာဏ ဝိဘင်း (၁၇) ခုဒ္ဒကဝတ္ထု ဝိဘင်း (၁၈) ဓမ္မဟဒယ-ဝိဘင်းဟူ၍ ၁၈-ပိုင်းခွဲကာ ဝေဖန်ဟောကြားတော်မူလေသည်။

၃။ **ဓာတုကထာ**။ ။ကကွဋ, ဖုသနစသော မိမိသဘောကို မိမိဆောင်တတ်သောကြောင့် ဓာတု(ဓာတ်)မည်ကုန်၏။

ခန္ဓာအစ အရဏ အဆုံးရှိသော ဓာတ်တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောရာ ဟောကြောင်းဖြစ်သော ကျမ်းသည် ဓာတုကထာ မည်၏၊ (ဓာတု=ဓာတ်၊ ကထာ=ဟောခြင်း, ဟောအပ်သောစကား။)

ဤစကားအရ ခန္ဓာအစ အရဏ အဆုံးရှိသော တရားတို့ကို ဟောရာ ဟောကြောင်းဖြစ်သော ကြောင့် ဓာတုကထာ မည်စတမ်းဟု ဆိုခဲ့လျှင် ဓမ္မသင်္ဂီစသော ကျမ်းများကိုလည်း ဓာတုကထာ ဟုပင် ခေါ်ရတော့မည်လောဟု မေးဖွယ်ရှိလာသည်။

ဤကျမ်းတွင် ၁၄-နယရှိသည့်အနက် နယတခုတခု၌ပင် ခန္ဓာအစ အရဏ အဆုံးရှိသော အလုံးစုံသောတရားတို့ကို ဟောထားပါသဖြင့် (သာတိသယနည်းအားဖြင့်) ဤကျမ်းသည် သာလျှင် ဓာတုကထာမည်ထိုက်ပါသည်၊ တပါးကျမ်းများသည် ဓာတုကထာ မမည်ထိုက်ပါဟု ဖြေရပေမည်[1]။

တနည်း—ဓာတ် ၁၈-ပါးတို့ဖြင့် ဟောရာ ဟောကြောင်းဖြစ်သော ကျမ်းသည် ဓာတုကထာ မည်၏။

ဤစကားအရ ဤကျမ်း၌ ခန္ဓာ,အာယတနတို့ဖြင့် ဟောအပ်သော ကဏ္ဍတို့သည် ဓာတုကထာ မမည်တော့ပြီလောဟု မေးဖွယ် ရှိလာပြန်သည်။

စင်စစ်အားဖြင့် ဤကျမ်း၌ ခန္ဓာ, အာယတန, ဓာတ်ဟူသော ၃-မျိုးတို့ဖြင့် ဟောပြောသော်လည်း ဓာတ်သည် များသော အပြားရှိသောကြောင့် အရာကျယ်လေရကား ဤကျမ်းကို

၁။ ဧတ္ထ ပန တေသံ သဗ္ဗေသံ သင်္ဂဟာသင်္ဂဟာဒီသု စုဒ္ဒသသု နယေသု ဧကေကသ္မိं ကထိတတ္တာ သာတိ-သယံ ကထနန္တိ ဣဓမေဝ ဧဝံ နာမကံ။ ။ဓာတုကထာ-မူလဋီကာ၊

ဓာတ်ဖြင့်သာ မှတ်သားပိုင်းခြား၍ တကျမ်းလုံးကိုပင် ဓာတုကထာဟု ပေါင်းရုံးကာ ခေါ်ခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဖြေရပေမည်။

တနည်း—ဓာတ်သဘောအားဖြင့် ဟောရာ ဟောကြောင်းဖြစ်သော ကျမ်းသည် ဓာတုကထာမည်၏။

ဤစကားအတိုင်း ဆိုပါက အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းစလုံးပင် ဓာတုကထာ ဟူသော အမည်ဖြင့် ခေါ်ရတော့မည် မဟုတ်လောဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ လာပြန်သည်။

ဤကျမ်း၌ ၁၄-နယစလုံးမှာပင် ဓာတ်သဘောတို့ကို **လွန်စွာ ဟောတော်မူအပ်သောကြောင့်** (**သာတိသယနည်းအားဖြင့်**) ဤကျမ်းသည်သာလျှင် ဓာတုကထာ မည်ပါသည် ဟု ဖြေရပေမည်။

တနည်း—ဤတရားသဘောမျှား၌ အဘိဓမ္မာဒေသနာတော် တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် ဓာတု (ဓာတ်) မည်၏-ဟု ပဋ္ဌာနသာရဒီပနီကျမ်း၌ ပြဆိုလေသည်။ (ဌာတုမှ ဓာတု ဟု ဖြစ်လာသည်-ဟု ဆိုလိုသည်)။

ထိုဓာတုကထာ ပါဠိတော်၌ (၁) သင်္ဂဟာ အသင်္ဂဟာ (၂) သင်္ဂဟိတေန အသင်္ဂဟိတံ (၃) အသင်္ဂဟိတေန သင်္ဂဟိတံ (၄) သင်္ဂဟိတေန သင်္ဂဟိတံ (၅) အသင်္ဂဟိတေန အသင်္ဂဟိတံ (၆) သမ္မယောဂေါ ဝိပ္ပယောဂေါ (၇) သမ္မယုတ္တေန ဝိပ္ပယုတ္တံ (၈) ဝိပ္ပယုတ္တေန သမ္မယုတ္တံ (၉) သမ္မယုတ္တေန သမ္မယုတ္တံ (၁၀) ဝိပ္ပယုတ္တေန ဝိပ္ပယုတ္တံ (၁၁) သင်္ဂဟိတေန သမ္မယုတ္တံ ဝိပ္ပယုတ္တံ (၁၂) သမ္မယုတ္တေန သင်္ဂဟိတံ အသင်္ဂဟိတံ (၁၃) အသင်္ဂဟိတေန သမ္မယုတ္တံ ဝိပ္ပယုတ္တံ (၁၄) ဝိပ္ပယုတ္တေန သင်္ဂဟိတံ အသင်္ဂဟိတံ ဟူသော ၁၄-နယတို့ဖြင့် ဝေဖန် ဟောကြားထားတော်မူလေသည်။

၄။ ပုဂ္ဂလပညတ္တိ။ ။ပုဂ္ဂလပညတ် ဟူရာဝယ် မိန်းမ (ဣတ္ထိ)၊ ယောကျ်ား (ပုရိသ)၊ နတ် (ဒေဝ)၊ လူ (မနုဿ) စသည်တို့ကို ပုဂ္ဂလ (ပုဂ္ဂိုလ်) ဟု ခေါ်ခြင်းဖြစ်သည်၊ ပညတ် (ပညတ္တိ) ဟူသည် အမည်နာမပညတ် (နာမပညတ္တိ) ကို ဆိုလိုသည်၊ အမည်ပညတ် (နာမပညတ်) ဟူသည် အမျှားသိရှိနှားလည်စေရန် ပညတ်သင့် ပညတ်ထိုက်သည့် သဘာဝဓမ္မမျှားကို ဖော်ပြခြင်းဖြစ်သည် (ဒဿန)၊ ထို့ပြင် မိမိတို့၏ သန္တာန်၌ ရှိနေသော ခန္ဓာ, အာယတန စသည့်အနက် သဘောတရားတို့ကို ဝေနေယျသတ္တဝါတို့ သိရှိနှားလည်စေရန် ပညတ်မှုထားခြင်းပင် ဖြစ်သည် (ဌပန)။

ပညတ် ၆-မျိုး။ ။ဤကျမ်း၌ (၁) ခန္ဓပညတ် (၂) အာယတနပညတ် (၃) ဓာတုပညတ် (၄) သစ္စပညတ် (၅) ဣန္ဒြိယပညတ် ဟူသော သဘာဝပညတ် ၈း်မျိုးတို့ကိုရင်း (၆) ပုဂ္ဂလပညတ် ဟူသော အသဘာဝပညတ်ကိုရင်း ဝေဖန်ဟောကြားတော်မူသည်။

ဓမ္မသင်္ဂဏီ စသည်တို့၌ ခန္ဓာစသည်တို့ကို ဟောကြားတော်မူခဲ့ပြီးဖြစ်သော်လည်း ပုဂ္ဂလ (ပုဂ္ဂိုလ်) အကြောင်းကိုမူ ဤကျမ်းမှာကဲ့သို့ အကျယ်ဝေဖန် ဟောကြားမှု မပြုခဲ့သေးချေ၊ ဤကျမ်း၌သာ အကျယ်ဝေဖန် ဟောကြားတော်မူလေသည်၊ ထို့ကြောင့် ပုဂ္ဂလပညတ် ဟု ခေါ်တွင်ရခြင်းဖြစ်သည်။

ပုဂ္ဂလပညတ် ပါဠိတော်၌ ဟောမပြခဲ့သော်လည်း (၁) ဝိဇ္ဇမာနပညတ် (=ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသော အတ္ထပညတ်၊ ၀ါ=ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသောအနက်ကို အပြားအားဖြင့်

သိစေကြောင်းဖြစ်သော နာမပညတ်)၊ (၂) အဝိဇ္ဇမာနပညတ် (=ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားမရှိသော အတ္ထပညတ်၊ ဝါ–ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားမရှိသောအနက်ကို အပြားအားဖြင့် သိစေကြောင်း နာမပညတ်)၊ (၃) ဝိဇ္ဇမာနေန အဝိဇ္ဇမာနပညတ် (=ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသော အနက်ဖြင့် ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားမရှိသော အနက်ကို အပြားအားဖြင့် သိစေကြောင်းဖြစ်သော နာမပညတ်)၊ (၄) အဝိဇ္ဇမာနေန အဝိဇ္ဇမာနပညတ်၊ (၅) ဝိဇ္ဇမာနေန ဝိဇ္ဇမာနပညတ်၊ (၆) အဝိဇ္ဇမာနေန အဝိဇ္ဇမာနပညတ်ဟူ၍ အဋ္ဌကထာဟောင်း၌ ပညတ်ခြောက်မျိုးလာသည်ကို အဋ္ဌကထာသစ်ဆရာ အသျှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသက တဆင့်ယူ၍ ပြတော်မူခဲ့သည်။

ဤခြောက်မျိုးတို့တွင် ဤကျမ်း၌ ပဌမပညတ်သုံးမျိုးနှင့် ဆိုင်သည့်အချက်များကိုသာ တွေ့ရသည်၊ အသေအချာစိစစ် ခွဲဝေပြရသော် ဤကျမ်းလာ (၁) ခန္ဓပညတ် (၂) အာယတနပညတ် (၃) ဓာတုပညတ် (၄) သစ္စပညတ် (၅) ဣန္ဒြိယပညတ်တို့သည် **ဝိဇ္ဇမာနပညတ်**မျိုးဖြစ်သည်၊ (၆) ပုဂ္ဂလပညတ်ကား **အဝိဇ္ဇမာနပညတ်**မျိုးပေတည်း၊ ဤကျမ်းပါ တေဝိဇ္ဇ (=ဝိဇ္ဇာသုံးပါးနှင့် ပြည့်စုံသောပုဂ္ဂိုလ်), ဆဠဘိညဟု(=အဘိညာဉ်ခြောက်ပါးနှင့် ပြည့်စုံသောပုဂ္ဂိုလ်) စသည်တို့ကား ဝိဇ္ဇမာနေန အဝိဇ္ဇမာနပညတ်မျိုးဖြစ်သည်၊ ဤ၌ ဝိဇ္ဇာသုံးပါး အဘိညာဉ်ခြောက်ပါးတို့၏ ထင်ရှား ရှိပုံကိုရင်း၊ ရင်းတို့နှင့်ပြည့်စုံသော ပုဂ္ဂိုလ်(သတ္တဝါ)ဟူ၍ ထင်ရှား မရှိပုံကိုရင်း သိသာနိုင်လေသည်၊ (အဋ္ဌကထာ၌ မလာသော်လည်း အာစရိယနယအားဖြင့်လာသည့် ဥပါဒါပညတ်စသော ခြောက်ပါးတို့ကိုလည်း ပုဂ္ဂလပညတ် အဋ္ဌကထာ၌ ရှုတော်မူကြပါကုန်)။

သိသင့် သိထိုက်သောတရား "အဘိညေယျဓမ္မ"တို့ကို ဟောကြားတော်မူရာဝယ် ဒေသနာအရာ၌ ကျမ်းကျင်လိမ္မာတော်မူလှသော ဘုန်းတော်ခြောက်ပါးသခင် ဘုရားရှင်သည် တိက်,ဒုက် တို့၏အစွမ်းအားဖြင့် ထိုအဘိညေယျဓမ္မတို့ကို အကျဉ်းပေါင်းရုံး၍ပြသည့် ဓမ္မသင်္ဂဏီကျမ်းကို ရှေးဦးစွာ ဟောတော်မူသည်၊ သို့ဖြစ်ရကား အဦးဆုံး ဟောတော်မူထိုက်၍သာ ဟောတော်မူခြင်း ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားလေသည်။

ထို့နောက် အဆိုပါ ဓမ္မသင်္ဂဏီ၌ ပါဝင်ပြီးဖြစ်သော တရားတို့ကို ခန္ဓာစသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် အကျယ်ဝေဖန်ကာ ဝိဘင်းကျမ်းကို ဟောတော်မူခြင်းသည် ဆီလျော်လှပေသည်၊ ဓမ္မသင်္ဂဏီကျမ်းကို ကြားနာရုံမျှဖြင့် ခန္ဓာစသည်တို့၏သဘောကို ဝိဘင်းကျမ်းမှာကဲ့သို့ ကျယ်ဝန်းစွာ မသိနိုင်ချေ၊ ထို့ကြောင့် ဓမ္မသင်္ဂဏီအပြီး၌ ဝိဘင်းကျမ်းကို ဟောတော်မူခြင်းဖြစ်သည်။

ဓမ္မသင်္ဂဏီကျမ်း ဝိဘင်းကျမ်းတို့ကို ဟောတော်မူပြီးနောက် ထိုကျမ်းတို့၌ ပေါင်းရုံးဝေဖန်၍ ဟောတော်မူခဲ့သော တရားသဘောတို့ကို သင်္ဂဟ အသင်္ဂဟစသော နည်းများဖြင့် ဝေဖန်၍ ဓာတုကထာကျမ်းကို ဟောတော်မူပြန်လေသည်၊ ခန္ဓာစသောတရား ကုသိုလ်စသောတရားများနှင့် ကင်း၍ သင်္ဂဟ အသင်္ဂဟစသော နည်းမျိုးကို ဝေဖန်ဟောကြားရန် မဖြစ်နိုင်ချေ၊ ထို့ကြောင့် ဓမ္မသင်္ဂဏီ, ဝိဘင်းတို့ကို ဟောတော်မူပြီးနောက် ဓာတုကထာကျမ်းကို ဟောတော်မူခြင်းသည်လည်း ဆီလျော်လှသည်။

ဤသို့လျှင် ဓမ္မသင်္ဂဏီဟူသော အကျဉ်းရုံးမှု (သင်္ဂဟ) အားဖြင့်ရင်း, ဝိဘင်းကျမ်းဟူသော ဝေဖန်မှု (ဝိဘာဂ) အားဖြင့်ရင်း, ဓာတုကထာကျမ်းဟူသော ဓာတ်စသည်တို့ကို အထူးထူး အပြားပြား (ပဘေဒ)အားဖြင့်ရင်း,ပရမတ္ထသဘာဝဓမ္မတို့ကို ဟောတော်မူခဲ့သည်၊ဤသို့ဟောရာ၌ လောက ဝေါဟာရ အသုံးအနှုန်းအားဖြင့် ပညတ်နှင့် မကင်းနိုင်ချေ၊ ထို့ပြင် လောကီဘုံအတွင်း၌

ဟောကြားတော်မူသဖြင့်လည်း ပုဂ္ဂိုလ်,သတ္တဝါတို့နှင့် မကင်းစကောင်းပေ၊ သတ္တဝါဟု ပညတ်အပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည်လည်း စင်စစ်အားဖြင့် ပရမတ္ထဓမ္မတည်းဟူသော ရူပ်နာမ်တို့နှင့် မကင်းနိုင်ချေ၊ သို့ဖြစ်သောကြောင့် ထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အမျိုးအစား, အဆင့်အတန်း, အခြေအနေ စသည်တို့ကို ဝေဖန်ရန် လိုနေသေးသည်။

ထို့ကြောင့် ထိုအချက်အားလုံးကို ထင်ရှားစေရန် ထိုဓမ္မသင်္ဂီ,ဝိဘင်း, ဓာတုကထာကျမ်းများ ဟောကြားပြီးနောက် ပုဂ္ဂလပညတ်ကျမ်းကို ဟောတော်မူသည်။

(ဤပုဂ္ဂလပညတ်ကျမ်း၌ ဟောကြားတော်မူသည့် ပုဂ္ဂိုလ်အပြားများကိုလည်း ပုခန်းကြီးမြို့ အသျှင်ကုမာရကဿပ စပ်ဆိုတော်မူသည့် ဓမ္မရာသီပျို "နို့ဘိုးပုံထပ်၊ ကျေးဇူးဆပ်သား၊ လူ့ရပ်နတ်ပြည်၊ ဝန်းလည်ချီးမွမ်း၊ ခုနစ်ကျမ်းတွင်၊ အဝှမ်းလယ်မ၊ ပုဂ္ဂလပညတ်၊ ခြားမှတ်ခြောက်ပါး၊ ထိုအပြားတွင်၊ အဖျားပေါ်ထွန်း၊ ပုဂ္ဂိုလ်ခန်း၌"စသည်ဖြင့် အစချီ စပ်ဆိုသော အပိုဒ် ၃၀-ကစ၍ အကျယ်ရှုမှတ်နိုင်ကြကြောင်း ညွှန်ပြလိုက်ရပေသည်)။

၅။ **ကထာဝတ္ထု**။ ။အယူဝါဒနှင့်ဆိုင်သော စကားသည် ကထာမည်၏၊ ဖြစ်ရာ တည်ရာ သို့မဟုတ် အမှန်ထင်ရှားရှိသော အရာ(အနှစ်သာရ)သည် ဝတ္ထုမည်၏၊ ပုဂ္ဂိုလ်နှင့်စပ်သောစကား ပုဂ္ဂလကထာ, ဗြဟ္မစရိယကထာစသည့် ကထာတို့၏ တည်ရာဖြစ်သော ကျမ်းဟု ဆိုလိုရင်း ဖြစ်သည်။

အသောကမင်းတရားကြီးလက်ထက်၌ ဗုဒ္ဓဘုရား၏ အလိုတော်နှင့်အညီ အယူဝါဒရှိတော်မူကြသည့် သကဝါဒီသက်သက် ရဟန်းတော်ပေါင်း ခြောက်သန်းမျှပါဝင်သော ဥပုသ်ပြုပွဲကြီး၌ အသျှင်မဟာမောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿသည် ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရား၏ အလိုတော်နှင့်အညီ အမှန်ကိုသာ ယူဆပြောဆိုလေ့ရှိသူ (သကဝါဒီ)တို့၏ အယူကို ဖော်ပြသည့် သုတ်ပေါင်းငါးရာ၊ ဗုဒ္ဓဘုရား၏ အလိုတော်နှင့် မည်ဘဲ ဗုဒ္ဓသာသနာ၏ ပြင်ပဖြစ်သည့် အယူမျိုးကို ယူဆပြောဆိုလေ့ရှိသူ (=ပရဝါဒီ)တို့၏ အယူကို ဖော်ပြသည့် သုတ်ပေါင်းငါးရာ (နှစ်ရပ်ပေါင်း တထောင်)တို့ကို ဟောကြားတော်မူသည်။

ထိုယူဆပြောဆိုချက်များကိုပင် တတိယသံဂါယနာတင်သောအခါ ပဋ္ဌမမြောက် အဘိဓမ္မာကျမ်းကြီးတကျမ်း အဖြစ်ဖြင့် ထည့်သွင်း၍ သံဂါယနာတင်တော်မူကြပြီးလျှင် အတည်ပြု ပြဋ္ဌာန်းတော်မူကြသည်။

တတိယသံဂါယနာတင်စဉ်အခါက အသျှင်မဟာမောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿ ဟောတော်မူသည့် ကထာဝတ္ထု၏ အရှယ်ပမာဏမှာ ယခုလက်ရှိစာအုပ်မူထက် ကျယ်ဝန်းသည်၊ ထိုစဉ်အခါက ကထာဝတ္ထုမှာ 'သုတ်သီလကွန်, သုတ်မဟာဝါ, သုတ်ပါထေယျ'ဟူသော ဒီဃနိကာယ်သုံးကျမ်းမျှ ပမာဏရှိသောဟူ၏။

ကထာဝတ္ထုကို ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံတော်မူပြီးနောက် နှစ်ပေါင်း နှစ်ရာတဆယ့်ရှစ်နှစ်ရောက်သောအခါမှ အသျှင်မဟာမောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿထေရ် ဟောတော်မူခြင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဗုဒ္ဓဘာသိတ အဘိဓမ္မာကျမ်းအဖြစ် မထည့်သွင်းသင့်ဟူ၍ ရှေးဝိတဏ္ဍဝါဒီတို့က ယူဆပြောဆိုခဲ့ကြဘူးလေသည်၊ၦင်းတို့က မဟာအဋ္ဌကထာလာ **မဟာဓမ္မဟဒယ**ကျမ်းကိုၦင်း သို့မဟုတ် **မဟာဝေ**တုကထာမည်သော ကျမ်းကိုၦင်း ထည့်သွင်း၍ အဘိဓမ္မာခုနစ်ကျမ်းဖြစ်ကြောင်း ပြောဆိုကြသည်။

သို့ရာတွင် မဟာဓမ္မဟဒယကျမ်း မဟာဓာတုကထာကျမ်းတို့သည် အဘိဓမ္မာခြောက်ကျမ်းတွင် ပါဝင်သည့် ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ အချက်တို့နှင့် ပြောပလောက်အောင် မထူးခြားကြလေသောကြောင့် အသျှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသစသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့က သီးခြားကျမ်း တဆူအဖြစ်ဖြင့် လက်မခံခဲ့ကြပေကုန်။ ကထာဝတ္ထုကျမ်းနှင့်တကွသာလျှင် အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းအဖြစ် ယူတော်မူခဲ့ကြလေသည်။

ထိုသို့ ယူရခြင်းမှာလည်း ကထာဝတ္ထုကျမ်းသည် ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရား ထားတော်မူခဲ့သည့် မာတိကာအတိုင်း ဟောကြားထားသော ကျမ်းဖြစ်သောကြောင့်ရင်း, ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရားကိုယ်တော်တိုင်ကလည်း "ငါဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံတော်မူပြီးနောက် နှစ်ပေါင်း နှစ်ရာ့တဆယ့်ရှစ်နှစ်ရောက်သောအခါ မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမည်သော ရဟန်းသည် ရဟန်းတော် ခြောက်သန်းတို့၏ အလယ်၌ သကဝါဒ၌ သုတ်ပေါင်း ငါးရာ,ပရဝါဒ၌ သုတ်ပေါင်း ငါးရာ (နှစ်ရပ်ပေါင်း တထောင်) တို့ကို ပေါင်းရုံးကာ ဒီဃနိကာယ်ပမာဏရှိသော ကထာဝတ္ထုကျမ်းကို ဟောလိမ့်မည်"ဟု ဗျာဒိတ်စကား မိန့်ကြားတော်မူခဲ့သောကြောင့်ရင်း ဖြစ်သည်ဟု အကြောင်းပြု၍ ထားလေသည်။

၆။ **ယမိုက်ကျမ်း**။ ။ယမိုက်ဟူသောစကားသည် "ယမက" ပါဠိမှ ဆင်းသက်လာသော စကားဖြစ်သည်၊ "ယမက" သဒ္ဒါသည် "အစုံ"ဟူသော အနက်ကို ဟောသည်။

မည်သို့ အစုံဟူသောအနက်ကို ဟော၍ မည်သို့ ယမိုက်ကျမ်းဟု ခေါ်သနည်းဆိုသော်—

(က) အနုလောမ, ပဋိလောမ-တစုံ

(ခ) ပုစ္ဆာ,ဝိသဇ္ဇနာ-တစုံ

(ဂ) သန္ဓိဌာန်,သံသယ-တစုံ

ဤသို့ အစုံ အစုံ ဟောတော်မူသောကျမ်းကို "ယမက"ယမိုက်ကျမ်းဟု ခေါ်သည်။

ဥပမာအားဖြင့် မူလယမိုက်၌ ကုသိုလ်စိတ် ၂၁-နှင့်ယှဉ်ဘက် စေတသိက် ၃၈ ခုတို့တွင် အလောဘ, အဒေါသ, အမောဟ ဟူသော ကုသိုလ်မူလတရားသုံးပါး ပါသည်၊ ယင်းကုသိုလ်မူလတရားသုံးပါးသည် ကုသိုလ်လည်းမည်၏၊ ကုသိုလ်မူလလည်း မည်၏၊ ယင်းတရားသုံးပါးမှ ကြွင်းသော ကုသိုလ်စိတ် ၂၁-ပါးနှင့် စေတသိက် ၃၅-ပါးသည် ကုသိုလ်သာ မည်၍ ကုသိုလ်မူလမမည်ချေ၊ ယင်းသရုပ်ခွဲနည်းမျိုးကို အစုံ အစုံ (ယမိုက်) နည်းအားဖြင့် သိစေတော်မူသဖြင့် မြတ်စွာဘုရားသည်—

(က) ကုသိုလ် မည်သော တရားအားလုံးသည် ကုသိုလ်မူလမည်သလောဟု အနုလောမအားဖြင့် မေးတော်မူ၍ အမေးအားလျော်စွာ ဖြေတော်မူသည်၊ ထိုနောက် အပြန်အားဖြင့်

(ခ) ကုသိုလ်မူလမည်သောတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်နိုင်ကုန်သလောဟု ပဋိလောမ အားဖြင့် မေးတော်မူ၍ အမေးအားလျော်စွာ ဖြေတော်မူသည်။

ဤသို့အမေးအဖြေပြုလုပ်ရာ၌ အနုလုံ,ပဋိလုံ နှစ်ခုကို အနုလောမ-ပဋိလောမ တစုံဟု ခေါ်သည်၊ အမေးအဖြေနှစ်ခုကိုကား ပုစ္ဆာ,ဝိသဇ္ဇနာတစုံဟု ခေါ်သည်၊ ဤသို့ "အစုံ အစုံ" ဟောတော်မူသော ကျမ်းကို ယမိုက် (ယမက) ကျမ်းဟု ခေါ်သည်။

သန္ဓိဌာန် သံသယ ဟူသည်ကား အနုလောမအမေးဌာ်လည်း တစုံပါသည်၊ ပဋိုလောမအမေးဌာ်လည်း တစုံပါသည်၊ အနုလောမ အမေးဌာ်ဖြစ်စေ ပဋိုလောမ အမေးဌာ်ဖြစ်စေ ရှေ့ပုဒ်သည် ယုံမှားဖွယ်မရှိသောကြောင့် သန္ဓိဌာန်မည်၏၊ နောက်ပုဒ်သည် ယုံမှားဖွယ် ရှိနေသောကြောင့် သံသယမည်၏။

ဥပမာအားဖြင့်-ကုသိုလ်သည် မူလမည်သလော ဟူသော အနုလောမအမေးဌာ် 'ကုသိုလ်သည်'ဟူသောရှေ့ပုဒ်ဌာ် ယုံမှားဖွယ် မရှိခဲ့၊ 'မူလမည် မမည်'ဟူ၎သော နောက်ပုဒ်ဌာ်သာ ယုံမှားဖွယ်ရှိသည်။

မူလသည် ကုသိုလ်မည်သလောဟူသော ပဋိုလောမအမေးဌာ်ကား 'မူလ'ဟူသော ရှေ့ပုဒ်ဌာ် ယုံမှားဖွယ် မရှိခဲ့၊ 'ကုသိုလ်မည် မမည်'ဟူသော နောက်ပုဒ်ဌာ်သာ ယုံမှားဖွယ်ရှိသည်၊ အနုလောမဌာ် သန္ဓိဌာန်-သံသယတစုံ ပဋိုလောမဌာ် သန္ဓိဌာန်-သံသယ တစုံ ဤသို့ အစုံအားဖြင့် ဟောတော်မူသောကြောင့်လည်း ယမိုက် (ယမက)ကျမ်းဟု ခေါ်သည်။

ယင်း ယမိုက် (ယမက)ကျမ်းဌာ်—

၁။ မူလ ယမိုက်	၆။ သခ်ါရ ယမိုက်
၂။ ခန္ဓ ယမိုက်	၇။ အနုသယ ယမိုက်
၃။ အာယတန ယမိုက်	၈။ စိတ္တ ယမိုက်
၄။ ဓာတု ယမိုက်	၉။ ဓမ္မ ယမိုက်
၅။ သစ္စ ယမိုက်	၁၀။ ဣန္ဒြိယ ယမိုက်

ဟူ၍ ဆယ်ပါးသော ယမိုက် (ယမက)တို့ကို ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ၍ ဟောတော်မူသည်။

၂။ **ပဋ္ဌာန်းကျမ်း**။ ။ပဋ္ဌာန်း-ဟူသောစကားသည် "ပဋ္ဌာန" ပါဠိမှ ဆင်းသက်လာသော စကားဖြစ်သည်၊ "ပဋ္ဌာန" သဒ္ဒါသည် အကြောင်းအမျိုးမျိုး ဟူသော အနက်ကိုဟောသည်၊ နှစ်ဆယ့်လေး ပစ္စည်းတို့တွင် တခုတခုသောပစ္စည်းဌာ်ပင် အကြောင်းအမျိုးမျိုးကို ဟောတော်မူသည်၊ ထို့ကြောင့် ဟေတုပစ္စည်းစသော တခုတခုသော ပစ္စည်းသည်ပင် "ပဋ္ဌာန်း"မည်၏။

တနည်း ပဋ္ဌာနသဒ္ဒါသည် ဝေဖန်ခြင်း အနက်ကို ဟောသည်၊ နှစ်ဆယ့်လေးပစ္စည်းတို့တွင် တခုတခုသောပစ္စည်းဌာ်ပင် ကုသိုလ်စသော တရားတို့ကို ဝေဖန်၍ ဟောတော်မူသည်၊ ထို့ကြောင့် ဟေတုပစ္စည်းစသော တခုတခုသော ပစ္စည်းသည်ပင် "ပဋ္ဌာန်း"မည်၏။

တနည်း—"ပဋ္ဌာန"သဒ္ဒါသည် သွားခြင်းအနက်ကို ဟောသည်၊ ဟောပုံကား မကျဉ်းမကျယ် ဟောတော်မူသော ဓမ္မသင်္ဂဏီစသော ကျမ်းတို့ဌာ် သဗ္ဗညုတဉာဏ်သည် ကျတ်ကျတ်လွှတ်လွှတ် မသွားနိုင်၊ ဝါ- မကျက်စားနိုင်၊ အကျယ်အားဖြင့် ဟောတော်မူသော ပဋ္ဌာန်းကျမ်းဌာ်ကား ကျတ်ကျတ်လွှတ်လွှတ် သွားနိုင်၏၊ ဝါ- ကျက်စားနိုင်၏၊ ပဋ္ဌာန်းကျမ်းအားလုံးကို မဆိုထားနှင့် တခုတခုသော ပစ္စည်းဌာ်ပင် သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်သည် ကွန့်မြူး သွားလာ ကျက်စား နိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် တခုတခုသော ပစ္စည်းသည်ပင် "ပဋ္ဌာန်း" မည်၏။

တခုတခုသော ပစ္စည်း၏ "ပဋ္ဌာန်း" ဟူသော အမည်ကို နှစ်ဆဲ့လေးပစ္စည်းလုံးကို ပြဆိုသော ကျမ်းဌာ် တင်စား၍ အစိတ်၏အမည်ကို အပေါင်းဌာ် တင်စားသော နည်းအရ "ပဋ္ဌာန်း" ကျမ်းဟု ခေါ်သည်။

ယင်းပဋ္ဌာန်းကျမ်းကို (က) ဓမ္မအနုလုံ၌—

၁။ တိက ပဋ္ဌာန်း

၂။ ဒုက ပဋ္ဌာန်း

၃။ ဒုကတိက ပဋ္ဌာန်း

၄။ တိကဒုက ပဋ္ဌာန်း

၅။ တိကတိက ပဋ္ဌာန်း

၆။ ဒုကဒုက ပဋ္ဌာန်းအားဖြင့် (၆) ကျမ်း။

ထို့အတူ (ခ) ဓမ္မပစ္စနိက်၌ (၆) ကျမ်း။

(ဂ) ဓမ္မအနုလောမပစ္စနိက်၌ (၆) ကျမ်း။

(ဃ) ဓမ္မပစ္စနိယာနုလောမ၌ (၆) ကျမ်း။

ဟူ၍ (၂၄) ပါးသော ကျမ်းတို့ဖြင့် တန်းဆာဆင်၍ ဟောကြားတော်မူသည်၊ ထို့ကြောင့်ပင် ဤကျမ်းကို အဋ္ဌကထာဆရာကြီးတို့က သမန္တပဋ္ဌာန်းကျမ်းဟု 'သမန္တ' သဒ္ဒါတခု ထပ်ဆင့်၍ ခေါ်ခဲ့ကြသည်။

သမန္တသဒ္ဒါသည် "ထက်ဝန်းကျင်", "အလုံးစုံ" ဟူသော အနက်တို့ကို ဟောသည်၊ ပဋ္ဌာန်းကျမ်းသည်—

(၁) ဓမ္မအနုလုံ

(၂) ဓမ္မပစ္စနိက်

(၃) ဓမ္မအနုလောမပစ္စနိက်

(၄) ဓမ္မပစ္စနိယာနုလောမ ဟူသော နည်းကြီး လေးမျိုးဖြင့် ထက်ဝန်းကျင်၌ (၆) ကျမ်းစီ အလုံးစုံပြည့်စုံပေသည်၊ ထို့ကြောင့် ပဋ္ဌာန်းကျမ်းကို "သမန္တ"သဒ္ဒါတခု ထပ်ဆင့်၍ ထက်ဝန်းကျင် ပြည့်စုံသော "သမန္တပဋ္ဌာန်း" ကျမ်းဟု ခေါ်တွင်ခဲ့ကြသည်။

ယင်း"သမန္တပဋ္ဌာန်း" ကိုပင် ဋီကာဆရာကြီးတို့က—

(၁) ဓမ္မအနုလုံ စသောနည်း

(၂) တိကပဋ္ဌာန်း စသောနည်း

(၃) ပဋ္ဌိစ္စဝါရ စသောနည်း

(၄) ပစ္စည်းအနုလုံ စသောနည်း

(၅) ဟေတုမူလ အာရမ္မဏမူလီ စသောနည်းတို့သည် အဆုံး အပိုင်း အခြားမရှိ ကမ်းမမြင်, လမ်းမမြင် သမုဒ္ဒရာပြင်ထက်ပင် ကျယ်ဝန်း၍ နေသောကြောင့် အဆုံးမရှိသော နည်းတို့ဖြင့် တန်းဆာဆင်အပ်သော "အနန္တနယပဋ္ဌာန်း"ကျမ်းဟု ခေါ်ခဲ့ကြပြန်သည်။

ယင်းသို့ အဋ္ဌကထာဆရာ, ဋီကာဆရာကြီးတို့ ခေါ်ဆိုခဲ့ကြသော အမည်နှစ်ခုကို ရောစပ်၍ ယခုခေတ် ပညာရှင်တို့က "အနန္တနယ သမန္တပဋ္ဌာန်း"ကျမ်းဟု ခေါ်ကြပြန်သည်။

ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရားသည် ဘုရားဖြစ်တော်မူပြီးနောက် အဘိဓမ္မာခုနစ်ကျမ်းဟူသော ရတနာတို့ကို စတုတ္ထသတ္တာဟ ရုတနာဃရ (ရတနာအိမ်)၌ သုံးသပ်ဆင်ခြင်တော်မူလေသည်။

ထိုသို့ သုံးသပ်ဆင်ခြင်တော်မူသောအခါ ဓမ္မသင်္ဂီမှ ယမိုက်ကျမ်းအထိ ခြောက်ကျမ်းတို့ကို သုံးသပ်ဆင်ခြင်တော်မူသော်လည်း ရောင်ခြည်တော်ခြောက်ပါး ကွန့်မြူး ထွက်ပေါ်တော်မမူကြသေးပေ၊ ဤအနန္တနယသမန္တ ပဋ္ဌာန်းကျမ်းကြီးကို ဆင်ခြင်တော်မူသောအခါ ကျမ္ဘ သာလျှင် ရောင်ခြည်တော်များ ထွက်ပေါ် ကွန့်မြူး၍လာကြလေတော့သည်။

ဤသို့ ရောင်ခြည်တော်များ ထွက်ပေါ် ကွန့်မြူးခြင်းသည် အဓိဋ္ဌာန်ချက်ကြောင့် ဖြစ်သော တန်းခိုး (အဓိဋ္ဌာနိဒ္ဓိ) လည်း မဟုတ်ချေ၊ ဘာဝနာဖြင့် ပြီးသော တန်းခိုး (ဘာဝနာမယိဒ္ဓိ) လည်း မဟုတ်ချေ၊ စင်စစ်ကား နှုးညံ့သိမ်မွေ့လှသည့် ပဋ္ဌာန်းကျမ်းကြီး၌ ပါဝင်သော တရားသဘောတို့ကို သုံးသပ်ဆင်ခြင်တော်မူသော မြတ်စွာဘုရား၏ နှလုံးသွေးသည် အလွန်ပင် ကြည်လင်တော်မူလာသည်၊ အဆင့်ဆင့်အားဖြင့် အရေအဆင်းတော်သည် အလွန်ကြည်လင်တော်မူလာသည်၊ စိတ်အကြောင်းရင်းခံသည့် ဥတုကြောင့်ဖြစ်သော အတောင်ရှစ်ဆယ်ရှိ ရောင်ခြည်တော် အဆင်း (အသီတိနိစ္စလင်္ဂတိ) သည် ထွက်ပေါ် ကွန့်မြူးလာ အရပ်ထက်ဝန်းကျင်၌ မတုန်မလှုပ် တည်နေလေသည်။

အဘိဓမ္မာ၏ ပမာဏ

ဤဆိုခဲ့သော အဘိဓမ္မာခုနစ်ကျမ်းတို့သည် ယခုအခါ ဆဋ္ဌသံဂါယနာတင်မူ စာအုပ်ရေအားဖြင့် ၁၂-အုပ်၊ စာမျက်နှာအားဖြင့် ၅၀၀၀-ခန့်သာ ရှိသည်ကို တွေ့ရလေသည်။

စင်စစ်ကား—ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရား ခုနစ်နေ့ ခုနစ်ညမျှ သုံးသပ်ဆင်ခြင်တော်မူသော အဘိဓမ္မာတရားတော်သည် အနန္တ အပရိမာဏသာ ဖြစ်လေတော့၏။ ဤသို့ စိတ်တော်ဖြင့် ၇-ရက်မျှ သုံးသပ်ဆင်ခြင်တော်မူသော အဘိဓမ္မာတရားတော်ကို တဖန် တာဝတိံသာနတ်ပြည်၌ မယ်တော်ဖြစ်ခဲ့သည့် သန္တုသိတနတ်သားကို အမှူးထား၍ ဝါတွင်းသုံးလ(ရက်ပေါင်းကိုးဆယ်)မျှ နှုတ်တော်ဖြင့် ဟောကြားတော်မူလေသည်၊ ထိုဟောကြားတော်မူသော ဒေသနာတော်သည်လည်း **အနန္တ အပရိမာဏသာ**လျှင် ဖြစ်လေသည်။

ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရား ဟောကြားတော်မူသည့် အဘိဓမ္မာပိဋကတ(အဘိဓမ္မာခုနစ်ကျမ်း)သည် ယခုအခါ(ဆဋ္ဌသံဂါယနာမူ)စာအုပ်အရေအတွက်အားဖြင့် ၁၂-အုပ်၊ စာမျက်နှာ ၅၀၀၀-ခန့်သာ ရှိနေခြင်းသည် အကျဉ်းအကျယ်အားဖြင့် အလွန်ပင် ကွာလှမ်းလှသည်ဟု စောဒကတက်စရာ ရှိလာသည်။

ထို့ပြင် ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရား၏ စကားတော်သည် အလွန်ပင် လျင်မြန်လှကြောင်းကို ကျမ်းဂန်များ၌ ပြဆိုကြသည်၊ ပကတိလူတို့ တခွန်းလျှင် အသျှင်အာနန္ဒာက ရှစ်ခွန်းမိန့်နိုင်ကြောင်း၊ အသျှင်အာနန္ဒာတခွန်းလျှင် ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရားက ၁၆-ခွန်း မိန့်တော်မူနိုင်ကြောင်း၊ ပကတိလူတို့ တခွန်းလျှင် ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရားက ၁၂၈-ခွန်း မိန့်တော်မူနိုင်ကြောင်းကို ကျမ်းဂန်တို့၌ ပြဆိုတော်မူကြလေသည်။

ဤသို့ လျင်မြန်တော်မူခြင်းမှာလည်း ဘဝင်၏ လျင်မြန်တော်မူခြင်း, နှုတ်ခမ်းတော်တခုနှင့် တခု ကောင်းမွန်စွာထိခြင်း, နှုတ်ခမ်းတော်လှစ်မှ ပြေပြစ်ခြင်း, လျှာတော်နှုးညံ့သိမ်မွေ့ခြင်း,

အသံတော်ချိုသာခြင်း, စကားဘော်၏ လျင်မြန်သော အပြန်ရှိခြင်းတို့ကြောင့် လျင်မြန်တော်မူသည်ဟု ဖွင့်ပြတော်မူကြသည်။

ထို့ကြောင့် ဆွမ်းအနုမောဒနာပြုတော်မူသော အချိန်အတွင်းမှာပင် ဟောတော်မူသော တရားဒေသနာသည် ဒီဃနိကာယ် မဇ္ဈိမနိကာယ် ကျမ်းကြီးများလောက် ရှိပေသည်၊ ဆွမ်းဘုဉ်းပေးတော်မူပြီးနောက် ရောက်လာသည့် ပရိသတ်တို့အား ဟောတော်မူသော တရားဒေသနာတော်သည်လည်း သံယုတ္တနိကာယ် အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်ကြီးများလောက် ပမာဏရှိသည် ဟူ၏။

မတ်တတ်ရပ်ရင်းနှင့်ပင် ဂါထာပေါင်း တသောင်းငါးထောင် ပုဒ်ပေါင်း ခြောက်သောင်းတို့ကို နွယ်ပန်းများကို ဆွဲကိုင်လှုပ်ရှားလိုက်သကဲ့သို့ သင်နိုင် ပို့ချနိုင် ဟောကြားနိုင်သော အသျှင်အာနန္ဒာသည်ပင် ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရား ဝါတွင်းသုံးလပတ်လုံး ဟောကြားတော်မူသည့် အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်ကို နှစ်ပေါင်း အရာ အထောင် သင်ကြားသော်လည်း ပြီးဆုံးနိုင်မည် မဟုတ်ဟု အဋ္ဌကထာ၌ ပြဆိုတော်မူသည်။

ထိုဆိုခဲ့သည့် အကြောင်းများကို ထောက်၍ ယခုလက်ရှိ အဘိဓမ္မာပိဋကတ် ပေယျာလများကို ထုတ်ဖော်စေကာမူလည်း အတိုင်းအရှည်ပမာဏအားဖြင့် ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရား ရတနာဃရသတ္တာဟု၌ သုံးသပ်ဆင်ခြင်တော်မူသည့်အတိုင်း မရှိနိုင်ကြောင်း၊ တာဝတိံသာ၌ ဟောကြားတော်မူသော အတိုင်းလည်း မရှိနိုင်ကြောင်း ထင်ရှားပေသည်။

ထို့ကြောင့် အကျဉ်းချုံးထားသည့် 'မူ'သာ ဖြစ်ကြောင်း သိသာအပ်ပေသည်။

ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရားသည် တာဝတိံသာ၌ အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်ကို ဟောကြားတော်မူနေစဉ် အခါက ဆွမ်းခံချိန်ရောက်တိုင်း နိမ္မိတရုပ်ပွါး ဘုရားရှင်တပါး ဖန်ဆင်းတော်မူကာ ဟောကြားတော်မူစေ၍ ရှေးဦးစွာ အနောတတ်အိုင်သို့ကြွကာ ရေသပ္ပါယ်တော်မူခြင်း၊ ဥတ္တရကုရု(မြောက်ကျွန်း)သို့ ဆွမ်းခံကြွတော်မူခြင်း၊ အနောတတ်အိုင်ကမ်းပါး၌ ဆွမ်းဘုဉ်းပေးတော်မူပြီးနောက် နေ့သန့်ရန် စန္ဒကူးတောသို့ ကြွတော်မူခြင်း၊ ထိုအခါ အသျှင်သာရိပုတ္တရာ ကိုယ်တော်မြတ်ကြီးလာရောက်ကာ ဝတ်ကြီး ဝတ်ငယ်ပြုခြင်း၊ မြတ်စွာဘုရားကလည်း "ယနေ့ ငါ ဤမျှဟောခဲ့သည်" စသည်ဖြင့် မိန့်ကြားကာ နည်းပေးတော်မူခြင်း၊ အသျှင်သာရိပုတ္တရာ ရဟန္တာမြတ်ကြီးကလည်း နည်းအရာ အထောင် အသိန်း ခွဲထွင် သိမြင်ခြင်း၊ အသျှင်သာရိပုတ္တရာကလည်း တပည့်ရင်းငါးရာတို့ကို တဖန်ပြန်၍ ဟောကြားတော်မူခြင်းတို့ကို အဋ္ဌကထာ၌ ပြတော်မူသည်။

အဘိဓမ္မာ၏ ထူးခြားပုံ

ဘုရားဟော ဒေသနာတော်ကို သုတ္တန် ဝိနည်း အဘိဓမ္မာဟူ၍ ပိဋကတ်အားဖြင့် သုံးပုံ သုံးကဏ္ဍ ပိုင်းခြားထားသည်၊ ထိုပိဋကတ်သုံးပုံ အသီး အသီးတို့မှာ သက်ဆိုင်ရာ ထူးခြားသည့် ဂုဏ်အင်္ဂါများ ရှိကြသည်၊ ဤသို့ ဂုဏ်အင်္ဂါများ ရှိကြရာတွင် အဘိဓမ္မာပိဋကတ်၏ ထူးခြား နက်နဲသိမ်မွေ့သည့် ဂုဏ်အင်္ဂါတို့ကို ပေါ်လွင်စေရန်—

(၁) ဒေသနာသုံးမျိုး
(၂) သာသနာသုံးမျိုး
(၃) ကထာသုံးမျိုးတို့ဖြင့် နှိုင်းယှဉ်ကာ ဖော်ပြပါအုံ့။

၁-ဒေသနာသုံးမျိုး

ပိဋကတ်သုံးပုံကို ဒေသနာအပြားအားဖြင့် ဝေဖန်သော်—

(၁) ဝိနယပိဋကကို အာဏာဒေသနာ ဟူ၍ရင်း
(၂) သုတ္တန္တပိဋကကို ဝေါဟာရဒေသနာ ဟူ၍ရင်း
(၃) အဘိဓမ္မာပိဋကကို ပရမတ္ထဒေသနာ ဟူ၍ရင်း ခေါ်ဆိုလေသည်။

၂-သာသနာသုံးမျိုး

သာသနာအပြားအားဖြင့် ဝေဖန်သော်—

(၁) ဝိနယပိဋကကို ယထာပရာဓသာသနာ ဟူ၍ရင်း
(၂) သုတ္တန္တပိဋကကို ယထာနုလောမသာသနာ ဟူ၍ရင်း
(၃) အဘိဓမ္မာပိဋကကို ယထာဓမ္မသာသနာ ဟူ၍ရင်း ခေါ်ဆိုလေသည်။

၃-ကထာသုံးမျိုး

ကထာအပြားအားဖြင့် ဝေဖန်သော်—

(၁) ဝိနယပိဋကကို သံဝရာသံဝရကထာ ဟူ၍ရင်း
(၂) သုတ္တန္တပိဋကကို ဒိဋ္ဌိဝိနိဝေဌနကထာ ဟူ၍ရင်း
(၃) အဘိဓမ္မာပိဋကကို နာမရူပပရိစ္ဆေဒကထာ ဟူ၍ရင်း ခေါ်ဆိုလေသည်။

ဒေသနာသုံးမျိုး

အာဏာဒေသနာ။ ။တပည့်သာဝကတို့အား "မည်သည့်အမှုကို ပြုလျှင် မည်သည့် အပြစ် အာပတ်သင့်စေ၊ မည်သည့် အပြစ်ကို ကျူးလွန်မိလျှင် မည်သို့ ကုစားစေ"ဟူ၍ အမိန့်အာဏာ ပေးခြင်းမည်သည် ဗုဒ္ဓရှင်တော်မြတ်နှင့်သာ ထိုက်တန်သော အခွင့်အရေးဖြစ်သည်၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓ နှင့် သာဝကကြီးများကား ထိုကဲ့သို့သော အမိန့်အာဏာပေးနိုင်သည့် ပုဂ္ဂိုလ်များ မဟုတ်ကြ ချေ၊ ဤသို့ အာဏာပိုင် စင်စင်ဖြစ်တော်မူသော မြတ်စွာဘုရားသည် ဝိနည်းပိဋကဌ် ရဟန်းတို့

အား ရှောင်ကြဉ်ဖွယ် အပြစ်များနှင့် လိုက်နာဖွယ် ကျင့်ဝတ်တို့ကို အာဏာစက်ဖြင့် တိကျစွာ သတ်မှတ်ဟောကြားတော်မူခဲ့သည်၊ ထို့ကြောင့် ဝိနယပိဋကကို အာဏာဒေသနာဟု ခေါ်ပေသည်။

ဝေါဟာရဒေသနာ။ ။အမျိုးမျိုးသော သတ္တဝါဝေနေယျတို့အား သစ္စာလေးပါး အမှန်တရားကို နားလည်အောင် ဟောကြားရသောအလုပ်သည် မလွယ်ကူချေ၊ ၎င်းတို့၏ ဉာဏ် မျက်စိအတွင်း၌ ရုတ်တရက် ချက်ခြင်း ကွင်းကွင်းကွက်ကွက် ထင်မြင် နားလည်စေနိုင်မည့် ဝေါဟာရ ပရိယာယ် စကားလုယ် ဝေဝုစ် ပုဒ် ဗျည်း ဝါကျတို့ကို တတ်ကျွမ်းနိုင်နင်းသည့် ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည်သာ လျှင် သတ္တဝါအမျိုးမျိုးတို့အား နားလည်အောင် ဟောကြားနိုင်ပေသည်၊ ဝေါဟာရအရာ၌ အတုမရှိ နိုင်နင်း ကျွမ်းကျင်တော်မူသော မြတ်စွာဘုရားသည် သုတ္တန်ပိဋကတ်၌ ထိုထို ဝေနေယျ သတ္တဝါတို့၏ အသိဉာဏ်နှင့် တိုက်ဆိုင်ညီညွတ်သည့် ဝေါဟာရ စကားအသုံးအနှုန်း အမျိုးမျိုးကို အများဆုံး ဟောကြားတော်မူခဲ့သည်၊ ထို့ကြောင့် သုတ္တန္တပိဋကကို ဝေါဟာရဒေသနာ ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်း ဖြစ်သည်။

ပရမတ္ထဒေသနာ။ ။ဗုဒ္ဓ ရှင်တော်မြတ်သည် စစ်မှန် တိကျသော ပရမတ္ထ သဘောတို့ကို အကြွင်းမဲ့ သိမြင်သည့် သဗ္ဗညုတဉာဏ်ရှင် ဖြစ်တော်မူသည်၊ ယင်းသို့ ကိုယ်တော်တိုင် သိမြင်အပ်သော ပရမတ္ထတရားတို့ကို အဘိဓမ္မာပိဋကတ်၌ ကျယ်ဝန်းပြည့်စုံစွာ ဖော်ထုတ် ဟောကြားတော်မူခဲ့သည်၊ ထို့ကြောင့် အဘိဓမ္မာပိဋကသည် ပရမတ္ထဒေသနာ ဟူသော အမည်ဖြင့် ခေါ်တွင်ပေသည်။

သာသနာသုံးပါး

ယထာပရာဓသာသနာ။ ။ထိုမှတပါး သာသနာအပြားအားဖြင့် ဝေဖန်သော် မြတ်စွာဘုရားသည် ဝိနည်းပိဋကတ်၌ ထိုထို ဝိနည်းစည်းကမ်းတို့ကို ကျူးလွန်ဖောက်ဖျက်သော ရဟန်းတို့အား အမှုနှင့်လျော်စွာ ထိုက်တန်သော အပြစ်ကို ပြု၍ ဆုံးမတော်မူသည်၊ ထို့ကြောင့် ဝိနယပိဋကကို ယထာပရာဓသာသနာ ဟု ခေါ်သည်။ (ယထာ=လျော်စွာ၊ပရာဓ=အပြစ်၊ သာသနာ=အဆုံးအမ)။

ယထာနုလောမသာသနာ။ ။သုတ္တန်ပိဋကတွင်မူ အမျိုးမျိုးသော ဝါသနာစရိုက်ရှိသူ သတ္တဝါတို့အား ၎င်းတို့၏ အတွင်းဓာတ်ခံနှင့် ကိုက်ညီအောင် ရှေ့ဉာဏ်တော်ဖြင့် နှိုင်းချိန်၍ ဆုံးမလမ်းညွှန် သွန်သင်မှုပေးတော်မူသည်၊ ထို့ကြောင့် သုတ္တန္တပိဋကကို **ယထာနုလောမသာသနာ** ဟု ခေါ်လေသည်။ (ယထာ=လျော်စွာ၊ အနုလောမ=လျော်သော မဆန့်ကျင်သော၊ သာသနာ=အဆုံးအမ)။

ယထာဓမ္မသာသနာ။ ။လောကဌ အစစ်အမှန်အားဖြင့် ထင်ရှားရှိသော တရားကား ရုပ်နာမ် ၂-ပါးသာဖြစ်၏၊ ၎င်းတို့မှတပါး ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ ယောကျ်ား မိန်းမ စသည်တို့ကား တကယ်ရှိသော အရာများမဟုတ်၊ ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ အစုအပုံကိုပင် ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါစသည်ဖြင့် စဲ့လမ်းမှတ်ထင် နေကြခြင်းသာ ဖြစ်သည်၊ ယင်းသို့ စဲ့လမ်း မှတ်ထင်နေကြသော သတ္တဝါတို့ကို ရုပ်ဓမ္မ နာမ်ဓမ္မ ဟူသော သဘာဝအတိုင်း သိမြင်စေရန် ဆုံးမဟောပြတော်မူခဲ့သည်၊ ထို့ကြောင့် အဘိဓမ္မာပိဋကကို **ယထာဓမ္မသာသနာ** ဟူသောအမည်ဖြင့် ခေါ်ဆိုပေသည်။ (ယထာဓမ္မ=တရားသဘော အစစ်အမှန်ရှိသည့်အတိုင်း)။

ကထာ ၃-ပါး

သံဝရသံဝရကထာ။ ။ထို့နောက် တဖန် ကသာအပြားအားဖြင့် ဝေဖန်သော် ဝိနည်း ပိဋကတ်၌ ဝိနည်း စည်းကမ်းတို့ကို ကျူးကျော်ဖောက်ဖျက်မှု မပြုမိစေရန် ကိုယ်နှုတ်တို့ကို မည်သို့မည်ပုံ ထိန်းချုပ်စောင့်စည်းရမည်ဟု စောင့်စည်းနည်း အမျိုးမျိုးကို ရှင်းလင်း ဖော်ပြထားသည်၊ ကြီးကျယ်သောပြစ်မှုများကို မကျူးလွန်မိအောင် စောင့်ထိန်းနည်းများနှင့် သေးငယ်သော ပြစ်မှုများကို မကျူးလွန်မိအောင် စောင့်ထိန်းနည်းများကို သတ်မှတ်ပညတ်ထားပေသည်၊ ထို့ကြောင့် ဝိနယပိဋကကို သံဝရသံဝရကထာ ဟု ခေါ်သည်။ (သံဝရ=အပြစ်ငယ်များကို စောင့်ထိန်းခြင်း၊ အသံဝရ=ကြီးသောအပြစ်များကို စောင့်ထိန်းခြင်း၊ ကထာ=ဆုံးမစကား)။

ဒိဋ္ဌိဝိနိဝေဌနကထာ။ ။သုတ္တန်ပိဋကတ်မှကား အယူဝါဒအမျိုးမျိုးကို လက်ခံယုံကြည်ထားကြသည့် သမဏ ဗြာဟ္မဏတို့၏ အတွင်းသန္တာန်၌ ရစ်ပတ်ထုံးဖွဲ့နေသော အယူမှား အမြင်မှား ၆၂-ပါး သော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိတို့ကို ဖြေရှင်းပယ်နုတ်ရန် နည်းတို့ကို အများဆုံး ဟောပြထားသည်၊ ထို့ကြောင့် သုတ္တန္တပိဋကကို ဒိဋ္ဌိဝိနိဝေဌနကထာ ဟု ခေါ်သည်။ (ဒိဋ္ဌि=မှားသောအယူ၊ ဝိနိ=ဖြေခြင်း၊ ဝေဌန=ရစ်ပတ်ခြင်း၊ ကထာ=စကား)။

နာမရူပပရိစ္ဆေဒကထာ။ ။အဘိဓမ္မာပိဋကသည် တပ်မက်မှု‘ရာဂ’စသည်တို့နှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သည်၊ အဘိဓမ္မာပိဋကတ် ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါစသော အပေါ်ယံပညတ်ကို ဖောက်ထွင်း၍ အတွင်းဓာတ်ဖြစ်သော နာမ်နှင့်ရုပ်ကို ခွဲခြား သိမြင်ရန် နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးကို ဟောပြထားသည်၊ ထို့ကြောင့် အဘိဓမ္မာပိဋကသည် **နာမရူပပရိစ္ဆေဒကထာ** ဟူသော ဝိသေသနဂုဏ်ပုဒ်ကို ရရှိခဲ့ခြင်းဖြစ်ပေသည်။ (နာမရူပ=နာမ်ရုပ်၊ ပရိစ္ဆေဒ=ပိုင်းခြားခြင်း၊ ကထာ=စကား)။

ဤသို့လျှင် ဒေသနာ သာသနာ ကထာအပြားတို့ဖြင့် ပိဋကတ်သုံးပုံကို ဝေဖန်နှိုင်းယှဉ်၍ စိစစ်သော် အဘိဓမ္မာ၏ ဝိသေသဂုဏ်အင်္ဂါတို့သည် ထင်ရှားပေါ်လွင် ဉာဏ်၌ ထင်လာပေသည်။

သိက္ခာ ၃-ပါးနှင့် ပဟာန် ၃-ပါး

ထိုမှတပါး ဗုဒ္ဓရှင်တော်မြတ်သည် ပိဋကတ်သုံးပုံကို ဟောကြားတော်မူရာ၌ (၁) သိက္ခာ (ကျင့်စဉ်) သုံးပါးနှင့် (၂) ပဟာန် (ကိလေသာပယ်သတ်နည်း) သုံးမျိုးတို့ဖြင့် အသီးသီး အထူးပြုလျက် ဟောတော်မူခဲ့သည်၊ ထိုအချက်များသည်လည်း အဘိဓမ္မာ၏ ထူးခြားသော ဂုဏ်တို့ကို ပိုမိုထင်ရှားစေလေသည်။

ပိဋကတ်သုံးပုံတို့တွင် ကျင့်စဉ်သိက္ခာအားဖြင့်—

(၁) ဝိနယပိဋကတ် အဓိသီလသိက္ခာကိုရင်း

(၂) သုတ္တန္တပိဋကတ် အဓိစိတ္တသိက္ခာကိုရင်း

(၃) အဘိဓမ္မာပိဋကတ် အဓိပညာသိက္ခာကိုရင်း အထူးပြု၍ ဟောကြားတော်မူသည်။

ထို့ပြင် ကိလေသာကို ပယ်သတ်နည်း‘‘ပဟာန်’’အားဖြင့်—

(၁) ဝိနယပိဋကတ် ဝိတိက္ကမပဟာန်ကိုရင်း

(၂) သုတ္တန္တပိဋကတ် ပရိယုဋ္ဌာနပဟာန်ကိုရင်း

(၃) အဘိဓမ္မာပိဋကတ် အနုသယပဟာန်ကိုရင်း အထူးပြု၍ ဟောတော်မူသည်။

သိက္ခာ ၃-ပါးဖြင့် အထူးပြုပုံ

ပိဋကတ်သုံးပုံကို အကျဉ်းချုပ်၍ အနှစ်သာရကို ထုတ်ယူလျှင် သီလ, သမာဓိ, ပညာဟူ၍ ကျင့်စဉ် 'သိက္ခာ'သုံးရပ်ပင် ဖြစ်သည်၊ ထိုသိက္ခာသုံးရပ်သည် သာသနာပဋ္ဌာန်ရှိသော သီလ, သမာဓိ, ပညာတို့နှင့် နှိုင်းယှဉ်၍ မရအောင် အဆင့်အတန်း မြင့်လှသည်၊ ထို့ကြောင့် အဓိသီလသိက္ခာ, အဓိစိတ္တသိက္ခာ, အဓိပညာသိက္ခာ ဟူ၍ အသီးအသီး 'အဓိ'သဒ္ဒါဖြင့် အထူးပြု၍ ခေါ်ဆိုထားခြင်း ဖြစ်သည်။

ဝိနည်းနှင့်အဓိသီလသိက္ခာ။ ။ပိဋကတ်သုံးပုံတို့တွင် ဝိနည်းပိဋကဋ္ဌ မပြုလုပ်သင့်သော အမှုတို့မှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်းဟူသော ဝါရိတ္တသီလနှင့် ဖြည့်ကျင့်ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်သင့်သော အမှုတို့ကို ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်ခြင်းဟူသော စာရိတ္တသီလနှစ်ပါးသည် အမျှားဆုံး ပါဝင်နေသည်ကို တွေ့ရပေသည်၊ ထို့ကြောင့် ဝိနယပိဋကဋ္ဌ သိက္ခာသုံးပါးတို့တွင် အဓိသီလသိက္ခာကို အထူးပြု၍ ဟောထားကြောင်း ထင်ရှားလှပေသည်၊ အကျင့်ကို ဦးစားပေး၍ ဟောကြားတော်မူသည့် တရားဖြစ်သောကြောင့် အဓိသီလသိက္ခာဟု ခေါ်ခြင်းဖြစ်သည်။

သုတ္တန်နှင့်အဓိစိတ္တသိက္ခာ။ ။လောကဋ္ဌ အမျှားစုဖြစ်သော သတ္တဝါတို့သည် အမျိုးမျိုးသော လောကီအာရုံ အဖုံဖုံသော စွဲလမ်းမှုများ နောက်သို့ ကောက်ကောက်ပါအောင် လိုက်ပါနေကြရကား စိတ်ခက်တည်ငြိမ် အေးချမ်းမှုကို မရနိုင်ဘဲ ရှိနေကြသည်၊ 'စိတ်တည်ကြည်သော သူသည်သာလျှင် အမှန်တရားကို သိမြင်၏'ဟူသော ဒေသနာရှိသည့်အတိုင်း စိတ်လွင့်ပါးနေသည့် ပုဂ္ဂိုလ်တို့အား သစ္စာလေးပါး အမှန်တရားကို ချက်ခြင်းနားလည်အောင် ဟောကြားရန် မလွယ်ချေ၊ ထို့ကြောင့် ဗုဒ္ဓရှင်တော်မြတ်သည် သတ္တဝါတို့အား သုတ္တန်ဒေသနာများကို ဟောကြားရာ၌ စိတ်တည်ငြိမ်မှု သမာဓိရရှိစေရန် အဓိစိတ္တသိက္ခာခေါ် သမထကျင့်စဉ်များကို အသေးစိတ်ညွှန်ပြတော်မူသည်၊ ထို့နောက်မှသာ အဓိပညာစခန်းဖြစ်သော ဝိပဿနာအဆင့်သို့ ရောက်အောင် ဆက်လက်ဟောကြားတော်မူသည်၊ ထို့ကြောင့် သုတ္တန္တပိဋကဋ္ဌ အဓိစိတ္တသိက္ခာကို အထူးပြု၍ ဟောတော်မူသည်၊ စိတ်တည်ငြိမ်မှု ရရှိစေသည့်အကျင့်ကို ဦးစားပေး၍ ဟောကြားတော်မူသောတရားဖြစ်၍ အဓိစိတ္တသိက္ခာဟု ခေါ်ခြင်းဖြစ်သည်။

အဘိဓမ္မာနှင့်အဓိပညာသိက္ခာ။ ။အဘိဓမ္မာသည် ရူပ်နာမ်ဓမ္မတို့၏ သဘာဝအမှန်ကို နည်းအမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် ဝေဖန်ပိုင်းခြား၍ ဟောပြတော်မူသော ဒေသနာဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့်ပင် အဘိဓမ္မာကို အဓိပညာသိက္ခာဟု မှတ်သား ခေါ်တွင်စေလေသည်၊ ထိုသဘာဝအမှန်ကို သိမြင်သော ပုဂ္ဂိုလ်သည် နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်ကို အခြေခံလျက် ပညာစခန်း၏ အမြင့်ဆုံး အဆင့်ဖြစ်သော မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ်အထိ ဆိုက်ရောက်ရန် မခက်ခဲတော့ချေ၊ ထို့ကြောင့် အဘိဓမ္မာပိဋကဋ္ဌ အဓိပညာသိက္ခာကို အထူးပြု၍ ဟောကြားခဲ့ခြင်းဖြစ်ပေသည်။

ပဟာန် ၃-ပါး

ဗုဒ္ဓရှင်တော်မြတ်သည် သတ္တဝါတို့အား မိမိတို့သန္တာန်၌ ဖြစ်ပေါ်ကိန်းအောင်းလျက်ရှိသော အကုသိုလ်ကိလေသာတို့ကို ပယ်ရှားနိုင်ကြစေရန် ရည်သန်တော်မူလျက် ပိဋကတ်သုံးပုံကို ဟောကြားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်၊ ထိုအကုသိုလ် ကိလေသာတို့ကို ပယ်သတ်ပုံ ပယ်သတ်နည်းသည်—

(၁) ဝိတိက္ကမပဟာန်=ကိုယ်ထိလက်ရောက် ကျူးလွန်မှုကို ပယ်နည်း၊ ၀ါ-ဝိတိက္ကမကိလေသာကို ပယ်နည်း။

(၂) ပရိယုဋ္ဌာနပဟာန်=အဒ္ဓတ္တသန္တာန်၌ ကိလေသာတို့၏ ထကြွသောင်းကျန်းမှုကို ပယ်နည်း၊ ၀ါ-ပရိယုဋ္ဌာနကိလေသာကို ပယ်နည်း။

(၃) အနုသယပဟာန်=စိတ်အစဉ်၌ အမြဲကိန်းဝပ် စွဲမြဲနေမှု အနုသယကိလေသာကို ပယ်နည်း ဟူ၍ သုံးမျိုးရှိသည်။

ဝိနည်းနှင့် ဝိတိက္ကမပဟာန်။ ။ထိုပဟာန်သုံးမျိုးတို့တွင် ဝိနည်းပိဋကတ်၌ ကိုယ်ထိလက်ရောက် ကျူးလွန်မှုဖြစ်သော ကာယကံ, ဝစီကံမှုများကို ပယ်နည်း ဝိတိက္ကမပဟာန်ကို ပဓာနထား၍ ဟောကြားတော်မူသည်၊ ထိုစကားမှန်၏မြတ်စွာဘုရားသည် ကုဋေကိုးထောင်ကျော်မျှရှိသော ဝိနည်းဥပဒေတော်များဖြင့် ရဟန်းတို့၏ ကာယကံ ဝစီကံမှုတို့ကိုသာလျှင် ထိန်းချုပ်တော်မူသည်၊ စိတ်ဖြင့် ကျူးလွန်မှု မနောကံကိုကား တစုံတခုသော အပြစ်အာပတ်သတ်မှတ်၍ တားဆီးချုပ်ချယ်ရန် မဖြစ်နိုင်သဖြင့် ဝိနည်းစည်းကမ်း ဥပဒေများကို ပညတ်တော်မမူခဲ့ပေ။

သုတ္တန်နှင့် ပရိယုဋ္ဌာနပဟာန်။ ။သုတ္တန်ဒေသနာ၌ စိတ်တည်ငြိမ် အေးချမ်းမှုကို ရရှိကြောင်းဖြစ်သော သမာဓိလမ်းစဉ်များကို အသေးစိတ်ဟောကြားထားကြောင်း ဖော်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သည်၊ တည်ကြည်ငြိမ်သက် ချမ်းသည့် သမာဓိရနေသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ စိတ်အစဉ်သို့ ကိလေသာတို့သည် ဝင်ရောက်၍ ထကြွ သောင်းကျန်းခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်ချေ၊ ထို့ကြောင့် သုတ္တန်ဒေသနာ၌ ကိလေသာတို့ အဒ္ဓတ္တသန္တာန်၌ ထကြွသောင်းကျန်းမှုဖြစ်သော မနောကံမှုများကို ပယ်နည်း 'ပရိယုဋ္ဌာနပဟာန်'ကို အထူးပြု၍ ဟောထားကြောင်း ထင်ရှားပေသည်။

အဘိဓမ္မာနှင့် အနုသယပဟာန်။ ။မနောကံဖြင့် ကျူးလွန်ခြင်းတို့ကို ပယ်နိုင်ရုံမျှဖြင့် ကိလေသာတို့သည် အကြွင်းမဲ့ ပျောက်ကွယ်ချုပ်ငြိမ်းသွားသည် မဟုတ်ချေ၊ ၎င်းတို့သည် အနုသယသဘောအားဖြင့် သတ္တဝါတို့၏ စိတ်အစဉ်၌ ကိန်းဝပ်စွဲမြဲလျက် ကျန်ရှိနေသေးရကား အခါအခွင့်ရလျှင် တဖန်ပြန်၍ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည်၊ ထိုအနုသယကိလေသာတို့ကို အကြွင်းမရှိ အမြစ်ပြုတ်အောင် ပယ်ရှားနိုင်သည့်နည်းကား နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ် အခြေခံသော ဝိပဿနာဘာဝနာကို ပွါးများခြင်းပင် ဖြစ်သည်၊ သီလ သမာဓိတို့ကို ပွါးရုံမျှဖြင့် အနုသယကိလေသာကို အမြစ်ပြုတ်အောင် မပယ်နိုင်ချေ၊ ထို့ကြောင့် နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်အစရှိသော ပညာဘာဝနာကို ပဓာနထား၍ ဟောကြားဆု အဘိဓမ္မာဒေသနာ၌ အနုသယပဟာန်ခေါ် ကိလေသာတို့ကို အကြွင်းမဲ့ ပယ်သတ်နည်းသည် ထူးကဲပြည့်စုံစွာ ပါဝင်နေပေသည်။

တနည်းအားဖြင့် ပိဋကတ်သုံးပုံတွင်—

(၁) ဝိနယပိဋကတ်၌ ကာမာဝစရကုသိုလ်တို့ဖြင့် ကိလေသာတို့ကို အခိုက်အတန့်အားဖြင့်သာ ပယ်နည်း 'တဒင်ပဟာန်'ကိုရင်း၊

(၂) သုတ္တန္တပိဋကတ် မဟာဂျုတ်ကုသိုလ်တို့ဖြင့် နေ့ရက် လ နှစ်စသော အချိန်ပိုင်း အတွင်းဝယ် စိတ်အစဉ်သို့ ကိလေသာအာရုံများ မဝင်လာနိုင်အောင် ခွါချထားသောအားဖြင့် ပယ်နည်း 'ဝိက္ခမ္ဘနပဟာန်'ကိုဎင်း၊

(၃) အဘိဓမ္မာပိဋကတ် လောကုတ္တရာ ကုသိုလ် မဂ်စိတ်တို့ဖြင့် ကိလေသာတို့ကို အကြွင်းမဲ့ အမြစ်ပြုတ်အောင် ပယ်နည်း 'သမုစ္ဆေဒပဟာန်'ကိုဎင်း အသီးအသီး ထူးခြား ပြည့်စုံစွာ ဟောတော်မူသည်။

တနည်းလည်း—

(၁) ဝိနယပိဋကတ် ကာယဒုစရိုက်, ဝစီဒုစရိုက်တို့ကို ပယ်သတ်နည်းကိုဎင်း

(၂) သုတ္တန္တပိဋကတ် တဏှာပယ်သတ်နည်းကိုဎင်း

(၃) အဘိဓမ္မာပိဋကတ် ဒိဋ္ဌိပယ်သတ်နည်းကိုဎင်း

အသီးအသီး ထူးခြား ပြည့်စုံစွာ ဟောကြားတော်မူသည်။

ဤသို့လျှင် ပိဋကတ်သုံးပုံ၌ သိက္ခာသုံးပါး ပဟာန်သုံးပါးတို့ဖြင့် အသီးအသီး ဝိသေသပြု၍ ဟောကြားထားပုံကို လေ့လာသုံးသပ်ပါက အဘိဓမ္မာ၏ ထူးခြားသော အခြင်းအရာတို့သည် ထင်ရှားပေါ်လွင်၍ လာပေသည်။

အဘိဓမ္မာ၏နက်နဲခြင်း ၄-မျိုး

ထိုမှတပါး အဘိဓမ္မာ ပိဋကသည်—

(၁) ပါဠိဝေါဟာရ စကားလုံး အသုံးအနှုန်း၏ နက်နဲခြင်း=ဓမ္မဂမ္ဘီရ

(၂) အနက်သဘော၏ နက်နဲခြင်း=အတ္ထဂမ္ဘီရ

(၃) ဟောကြားပုံ အစီအစဉ်၏ နက်နဲခြင်း=ဒေသနာဂမ္ဘီရ

(၄) ပါဠိအနက်တို့ကို ထိုးထွင်း၍ သိနိုင်သောဉာဏ်၏ နက်နဲခြင်း=ပဋိဝေဓဂမ္ဘီရ

ဟူသော နက်နဲခြင်းလေးမျိုးနှင့် ပြည့်စုံပေသည်၊ သို့ဖြစ်ရကား ယူဇနာပေါင်း ရှစ်သောင်းလေးထောင် သီခေါင်နက်ကျယ် သမုဒ္ဒြာပင်လယ်ကြီးအတွင်း၌ ယုန်သတ္တဝါကလေးများသည် ထောက်ရာတည်ရာ မရနိုင်ဘိသကဲ့သို့ ဉာဏ်ပညာနုသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည်လည်း ဤအဘိဓမ္မာဒေသနာသို့ သက်ဝင် ကျက်စားရန် လွန်စွာ ခက်ခဲလှချေသည်။

ပင်လယ် ၄-မျိုး

ဤသို့ အဘိဓမ္မာပိဋကတ်၏ နက်နဲကျယ်ဝန်းပုံမှာ ပယ်လယ်(သာဂရ) လေးမျိုး ဥပမာဖြင့် ထင်ရှားလှပေသည်။ ပင်လယ်လေးမျိုးကား—

အဘိ မြန် ၁ (စ) —ပ-မ-ဗ-သ-စ

(၁) သံသာရသာဝ=သံသရာပင်လယ်
(၂) ဇလသာဝရ=ရေပြင်ပင်လယ်
(၃) နယသာဝရ=နည်းပင်လယ်
(၄) ဉာဏသာဝရ=ဉာဏ်ပင်လယ်တို့ပေတည်း။

သံသရာပင်လယ်။ ။ခန္ဓာ, အာယတန, ဓာတ်တို့၏ အဆက်မပြတ် ထပ်ကာထပ်ကာ ဖြစ်ပျက်နေမှုကို သံသရာ ဟုခေါ်သည်၊ ထိုသံသရာသည် အစလည်း မထင် အဆုံးလည်း မမြင်နိုင်အောင် လွန်စွာရှည်လျားလှသည်၊ သတ္တဝါတို့သည် မည်သည့်အချိန်က စတင်၍ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့ကြောင်းကို မဟာကပ်ပေါင်း သိန်းသောင်းကုဋေတိုင်အောင် ပြန်ပြောင်း၍ ကြည့်ရှုသော်လည်း မတွေ့မမြင်နိုင်သည်သာ ဖြစ်၏၊ ယင်းသို့ အစမထင်သော ကာလမှစ၍ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော သတ္တဝါတို့သည် ကိလေသာအာသဝ မကုန်ခန်းသေးပါက အဆုံးအပိုင်းအခြား မရှိသော ကာလတိုင်အောင် သံသရာ၌ ကျင်လည် နေရဦးမည်သာ ဖြစ်ပေသည်၊ ထို့ကြောင့် သံသရာကို ကမ်းမမြင် လမ်းမမြင်နိုင်သည့် ပင်လယ်ပြင်ကြီး တမျိုးဟု ခေါ်ဆိုအပ်ပေသည်။

ရေပင်လယ်။ ။အကျယ်အဝန်းအားဖြင့်ရင်း အနက်အစောက်အားဖြင့်ရင်း ယူဇနာပေါင်း ရှစ်သောင်းလေးထောင်ရှိသော မဟာသမုဒ္ဒြာကို ရေပြင်ပင်လယ် (ဇလသာဝရ) ဟုဆိုအပ်၏၊ ထိုရေပြင်ပင်လယ်ကြီးအတွင်း၌ ကူးသန်းသွားလာသူတို့သည် မဟာသမုဒ္ဒြာ၏ ဤမှာဘက်ကမ်းကိုရင်း ထိုမှာဘက်ကမ်းကိုရင်း မမြင်နိုင်ကြပေ၊ ထိုသမုဒ္ဒြာအတွင်းရှိ ရေအထုကိုလည်း တစုံတယောက်သောသူမျှ ခြင်တွယ်ရေတွက်ခြင်းငါ့ မစွမ်းနိုင်ချေ၊ စင်စစ်အားဖြင့် မဟာသမုဒ္ဒြာဟူသည် အဆုံးအဆမရှိသော ရေအထုကြီးသာ ဖြစ်ပေသည်။

နည်းပင်လယ်။ ။မြတ်စွာဘုရား၏ စကားတော်မျှားဖြစ်သော ပိဋကတ်သုံးပုံကို (နယသာဝရ) နည်း ပင်လယ်ဟု ခေါ်ဆိုသည်၊ ထိုစကား မှန်၏၊ ပိဋကတ်သုံးပုံသည် အမျိုးမျိုးသောနည်းတို့ဖြင့် တန်းဆာဆင်၍ ဟောကြားထားသည် ဖြစ်ရကား လွန်စွာပင် နက်နဲကျယ်ဝန်းလှ၏၊ ပိဋကတ်သုံးပုံတွင်လည်း ဝိနည်းနှင့် အဘိဓမ္မာတို့၏ နက်နဲကျယ်ဝန်းပုံမှာ ပို၍ထင်ရှားပေသည်။

ဝိနည်း ပိဋကကို လေ့လာသုံးသပ်ကြည့်လျှင် ရဟန်းတို့၏ ကျူးလွန်မှုအကြီး အငယ်ကို လိုက်၍ ထိုက်တန်သော အပြစ်အာပတ်အမျိုးမျိုးကို တိကျစွာ ခွဲခြားသတ်မှတ်လျက် ပညတ်ထားတော်မူသည်ကို တွေ့ရ၏၊ ထိုသို့ပညတ်ရာတွင်လည်း ယုတ်မာဆိုးသွမ်းလိုသော ရဟန်းတို့ အခွင့်အလမ်းမရနိုင်စေရန် ကြွင်းကျန်လစ်လပ်ချက် မရှိစေဘဲ ပညတ်ထိုက်သည့် အချက်မှန်သမျှကို ပြည့်စုံကုန်စင်အောင် ဟောကြားပညတ်တော်မူခဲ့သည်၊ ထိုအချက်မျှားကို တွေ့မြင်သိရှိရသောအခါ ဝိနည်းဒေသနာ၏ ကျယ်ဝန်းနက်နဲပုံကို ကောင်းစွာသဘောပေါက်လျက် "ကျူးလွန်မှုအားလျော်စွာ သိက္ခာပုဒ်ကို ပညတ်ခြင်းဟူသည် သမ္မာသမ्बုဒ္ဓဘုရား ဘုရားသခင်မှတပါး အခြားပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အရာမဟုတ်ပါတကား" ဟု ဆင်ခြင်စဉ်းစားကာ ပီတိသောမနဿ ပွါးများဖွယ်ဖြစ်ပေသည်။

အဘိဓမ္မာ ဒေသနာကို လေ့လာသုံးသပ်သောအခါ၌လည်း ရူပ်တရား, နာမ်တရား, ခန္ဓာ, အာယတန, ဓာတ်အစရှိသောတရားတို့၏ အသီးအသီးသော သဘောလက္ခဏာမျှားကို အချင်းချင်းမရော မယှက်စေဘဲ ထင်ရှား ပြတ်သားစွာ ခွဲခြားဝေဖန်၍ ဟောကြားတားသည်ကို တွေ့ရ၏။

ထိုအချက်နှင့်တကွ ပဋ္ဌာန်းကျမ်းကြီးကို ဆင်ခြင်သုံးသပ်မိပါက အမျိုးကောင်းသားတို့အား အတိုင်းမသိ ပီတိသောမနဿတိုးပွါးဖွယ် ဖြစ်ပေသည်။

သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ အသျှင်တိဿဒတ္တအမည်ရှိသော မထေရ်မြတ်သည် မဟာဗောဓိပင်ကို ဖူးမြော်ပူဇော်ရန် ပင်လယ်ပြင်ကို ဖြတ်၍ ဇမ္ဗုဒီပ (အိန္ဒိယနိုင်ငံ)သို့ သင်္ဘောဖြင့် ကြွတော်မူသောအခါ လမ်းခရီးဝယ် ကျယ်ဝန်း နက်ရှိုင်းလှစွာသော ပင်လယ်ရေပြင်ကြီးကို မြင်၍ မဟာသမုဒ္ဒြာနှင့် ပဋ္ဌာန်းကျမ်းကြီးတို့၏ ကျယ်ဝန်းနက်ရှိုင်းပုံကို နှိုင်းယှဉ်ဆင်ခြင်တော်မူမိလေသည်၊ ထိုအခါ "ဤ ပင်လယ်ရေပြင်ကြီးကား ကျယ်ဝန်းနက်ရှိုင်းသည် ဆိုသော်လည်း အောက်ဖက်၌ မြေကြီး၊ အထက်ဖက်၌ ကောင်းကင်၊ တဖက်၌ စကြာဝဠာဟူသော အပိုင်းအခြားများ ရှိနေပေသေးသည်၊ အနန္တနယဖြစ်သော ပဋ္ဌာန်းကျမ်းကြီး၏ အပိုင်းအခြားကိုကား မထင်မမြင်နိုင်ပါတကား" ဟု ဆင်ခြင်စဉ်းစားလျက် လွန်ကဲသော နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်မှု ဖြစ်ပေါ်လာလေသည်၊ ၎င်းနောက် ထိုနှစ်သက်ဝမ်းမြောက်မှုကိုပင် အခြေပြု၍ ဝိပဿနာပွါးများလေရာ မကြာမီ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ဆိုက်ရောက်လေသည်။

ဤသို့လျှင် နယသာဂရဖြစ်သော ပဋ္ဌာန်းကျမ်းတွင် ဝိနည်းနှင့် အဘိဓမ္မာတို့၏ နက်နဲကျယ်ဝန်းပုံမှာ ပို၍ ထင်ရှားပေသည်။

ဉာဏ်ပင်လယ်။ ။ဗုဒ္ဓရှင်တော်မြတ်၏ သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်ကို ဉာဏ်ပင်လယ် (ဉာဏသာဂရ) ဟုဆိုသည်၊ ထင်ရှားစေဦးအံ့— မြတ်စွာဘုရားသည် နယသာဂရဖြစ်သော ပဋ္ဌာန်းကျမ်းကို သဗ္ဗညုတဉာဏ်ဖြင့် ဝေဖန်ပိုင်းခြား၍ ဟောတော်မူခြင်းဖြစ်၏၊ သံသရာပင်လယ်ကြီး၏ အလွန်တရာ ကျယ်ဝန်းလှပုံကိုလည်း သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်ဖြင့် ကောင်းစွာသိမြင်တော်မူ၏၊ မဟာသမုဒ္ဒြာတည်းဟူသော ရေပြင်ပင်လယ်ကြီးနှင့်တကွ စကြာဝဠာ ကမ္ဘာလောကအနန္တကိုပင် သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်ဖြင့် အကြင်းမဲ့ သိမြင်တော်မူ၏၊ ထို့ကြောင့် ယင်းသဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်ကို သာဂရလေးသွယ်တို့တွင် အကျယ်ဆုံးဖြစ်သော ဉာဏသာဂရဟု ဆိုထိုက်ပေသည်။

ဤသို့လျှင် ဆိုခဲ့သော သာဂရလေးရပ်တို့တွင် တပါးအပါအဝင်ဖြစ်သော အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်ကို သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်ရှင် ဘုရားသခင်တို့သာလျှင် ဟောတော်မူနိုင်စွမ်း ရှိကြောင်းကို ဓမ္မသင်္ဂဏီကျမ်းကို လေ့လာရုံမျှဖြင့် မှန်းဆနိုင်ဖွယ်ရှိပေသည်။

အဘိဓမ္မာဒေသနာနှင့် ကျွတ်တမ်းဝင်ပုဂ္ဂိုလ်များ

ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရားသည် သက်တော်-၇၀ ဝါတော် ၄၅-ဝါ အတွင်းတွင် နေ့တိုင်းပင် တရားဟောပွဲဓမ္မသဘင် ဆင်ယင်ကျင်းပတော်မူခဲ့သည်၊ ထိုသို့ဓမ္မသဘင် ကျင်းပတော်မူရာ၌ ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရား ဟောကြားတော်မူအပ်သော အမြိုက်တရားတော်ကို ကြားနာကြရသည့် လူ နတ် ဗြဟ္မာ သတ္တဝါအပေါင်းတို့တွင် တဦးချင်းဖြစ်စေ အစုလိုက်ဖြစ်စေ ကျွတ်တမ်းဝင်ကြသည့် သတ္တဝါတို့သည် အတိုင်းမသိ လွန်စွာပင် များပြားလှသည်။

သစ္စာလေးပါးတရားတို့ကို ထိုးထွင်းသိမြင်၍ ကျွတ်တမ်းဝင်သူ ပုဂ္ဂိုလ်အရေအတွက် အလွန်များပြားသော ဓမ္မသဘင် တရားပွဲတော်ကြီးများကို မဟာဘိသမယ ဓမ္မသဘင်ကြီးများဟု ခေါ်သည်။ (မဟာ=ကြီးကျယ်သော၊ အဘိသမယ=သစ္စာလေးပါးကို ထိုးထွင်း သိမြင်ခြင်း၊ ဓမ္မသဘင်=တရားပွဲ) ထိုမဟာဘိသမယတို့ကို အမြှက်မျှ ဖော်ပြပါအံ့။

၁။ ဓမ္မစက္ကြာတရားပွဲတော် မဟာဘိသမယ
၂။ မင်္ဂလသုတ်တရားပွဲတော် မဟာဘိသမယ
၃။ ရတနသုတ် ။
၄။ တိရောကုဋ္ဌသုတ် ။
၅။ စူဠ ရာဟုလောဝါဒသုတ် ။
၆။ သမစိတ္တသုတ် ။
၇။ ပရာဘဝသုတ် ။
၈။ မဟာသမယ ၆-သုတ် ။
၉။ အဘိဓမ္မာဒေသနာတော် ။

ဓမ္မစက္ကြာ ဟောတော်မူသောအခါ ပဉ္စဝဂ္ဂိဟု ခေါ်တွင်သည့် လူပုဂ္ဂိုလ် ၅-ဦးနှင့် စက္ကြာဝဠာ တသောင်းမှ လာရောက်ကြသည့် နတ်ဗြဟ္မာတို့သည်သာ တရားနာပရိသတ်ဖြစ်ကြသည်၊ ဤတရားပွဲတွင် ဗြဟ္မာပေါင်း ၁၈-ကုဋေမျှ ကျွတ်တမ်းဝင်ကြသည်၊ ကျွတ်တမ်းဝင်သည့် နတ်အပေါင်းမှာ ကား မရေမတွက်နိုင်အောင်ပင် မျှားပြားလေသည်။

မင်္ဂလသုတ် တရားပွဲတော်၌လည်း စက္ကြာဝဠာတသောင်းမှ လာရောက်ကြသည့် နတ်ဗြဟ္မာတို့ပင် တရားနာပရိသတ် ဖြစ်ကြသည်၊ ဤဓမ္မသဘင်၌မူ ရဟန္တာဖြစ်သော နတ်ဗြဟ္မာတို့ကား ကုဋေတသိန်းဖြစ်သည်၊ သောတာပန်, သကဒါဂါမ်, အနာဂါမ်တို့မှာ မရေမတွက်နိုင်အောင်ပင် မျှားပြားလှလေသည်။

ရတနသုတ်ကို ၂-ရက်တိုင်တိုင် ဟောကြားတော်မူသည်၊ တနေ့တနေ့အတွင်း ကျွတ်တမ်းဝင်သူ ပေါင်း ရှစ်သောင်းလေးထောင်စီ ရှိပေသည်။

တိရောကုဋ္ဌသုတ်ကိုလည်း ၂-ရက်တိုင်တိုင်ပင် ဟောကြားတော်မူသည်၊ ဤဓမ္မသဘင်၌လည်း တနေ့လျှင် ကျွတ်တမ်းဝင်သည့် ပုဂ္ဂိုလ်ပေါင်း ရှစ်သောင်းလေးထောင်ပင် ဖြစ်လေသည်။

စူဠရာဟုလောဝါဒသုတ် ဓမ္မသဘင်, သမစိတ္တသုတ် ဓမ္မသဘင်, ပရာဘဝသုတ် ဓမ္မသဘင်တို့၌လည်း နတ်ဗြဟ္မာအပေါင်း မရေမတွက်နိုင်အောင်ပင် ကျွတ်တမ်းဝင်ကြသည်။

မဟာသမယသုတ်တော်ကြီးကို ဟောတော်မူရာ၌လည်း စက္ကြာဝဠာ ၁၀-ခုမှ လာရောက် တရားနာကြသည့် နတ်ဗြဟ္မာတို့သည် မရေမတွက်နိုင်အောင်ပင် မျှားပြားလှသည်၊ ထိုမဟာသမယ သုတ်တော်ကြီး၌ ပါဝင်သည့် သမ္မာပရိဗ္ဗာဇနီယသုတ်, ပုရာဘေဒသုတ်, စူဠဗျူဟသုတ်, မဟာ ဗျူဟသုတ်, တုဝဋကသုတ်တို့ကို ဟောကြားတော်မူရာ၌ တသုတ် တသုတ် အပြီးတွင် နတ်ဗြဟ္မာ ပေါင်း ကုဋေတသိန်းစီ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ဆိုက်ရောက်ခဲ့ကြသည်၊ သောတာပန်, သကဒါဂါမ်, အနာဂါမ်အဖြစ်သို့ ဆိုက်ရောက်သည့် နတ်ဗြဟ္မာတို့ကား မရေမတွက်နိုင်အောင်ပင် ဖြစ်ပေသည်။

ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရားသည် အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်ကို မယ်တော်ဖြစ်ခဲ့ဘူးသည့် နတ်သားကို အမှီးထား၍ တာဝတိ သာ၌ ဟောကြားတော်မူသည်၊ စက္ကြာဝဠာတသောင်းမှ နတ်ဗြဟ္မာ အပေါင်းတို့ လာရောက်၍ တရားနာကြသည်၊ အဘိဓမ္မာတရားတော်ကို ကြားနာရသဖြင့် အထွတ်အထိပ်ရောက် ကျွတ်တမ်းဝင်ကြသည့် နတ်ဗြဟ္မာတို့ အရေအတွက်မှာ ကုဋေရှစ်သောင်းမျှ ဖြစ်လေသည်၊ မယ်တော်ဖြစ်သော နတ်သားမှာ သောတာပတ္တိဖိုလ်သို့ ဆိုက်ရောက်လေသည်။

စင်စစ်မှာ နတ်ဗြဟ္မာ ကုဋ္ဌေရှစ်သောင်း ကျွတ်တမ်းဝင်သည်ဆိုရာ၌ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ဆိုက်ရောက်သည့် အရေအတွက်ကိုသာ ဖော်ပြခြင်းဖြစ်သည်၊ မဂ်လာတရားတော်, မဟာသမယသုတ်တော်များကို ဟောတော်မူရာ၌ တရားနာပရိသတ်သည် စကြာဝဠာတသောင်းမှ လာရောက်ကြားနာကြသည့် နတ်ဗြဟ္မာပရိသတ်ပင် ဖြစ်သည်၊ အဘိဓမ္မာတရားသာဘင်၌ တရားနာပရိသတ်မှာလည်း စကြာဝဠာတသောင်းမှ လာရောက်ကြသည့် နတ်ဗြဟ္မာတို့ပင် ဖြစ်သည်၊ ထိုမျှကြီးကျယ်သော ဓမ္မသဘင်တို့၌ ကျွတ်တမ်းဝင်သူတို့မှာ မရေမတွက်နိုင်အောင် များပြားမြဲ ဓမ္မတာပင် ဖြစ်ချေသည်၊ ဝါတွင်းသုံးလပတ်လုံး ဟောကြားတော်မူသည့် အဘိဓမ္မာဒေသနာတော် ဓမ္မသဘင်၌ အတိုင်းမသိ မရေမတွက်နိုင်အောင် [1] များပြားလှသည့် နတ်ဗြဟ္မာတို့ ကျွတ်တမ်းဝင်ကြသည်မှာ ယုံမှားဖွယ်ရာ မရှိပေ၊ ကျွတ်တမ်းဝင်ကြသည့် နတ်ဗြဟ္မာတို့ကား အတိုင်းမသိ မရေမတွက်နိုင်အောင်ပင် များပြားလေသည် [2]။

ဤသို့ မရေမတွက်နိုင်အောင် ကျွတ်တမ်းဝင်ကြဖွယ် ရှိသော်လည်း အဘိဓမ္မာတရားတော်သည် အလွန်နက်နဲ သိမ်မွေ့သည်ဖြစ်၍ ဤ တရားဖြင့် လက္ခဏာရေးသုံးပါးကို ဆောင်သည့် နာမ်ရုပ်နှစ်ပါး ခွဲခြားပြသော တရားတော်မြတ်ကို ထိုးထွင်း သိမြင်နိုင်စွမ်း မရှိကြသော နတ်များလည်း ရှိနေကြသေးသည်၊ ထို နတ်တို့အား သံဝေဂ ဖြစ်ပွါးစေရန်အလို့ငှါ အဘိဓမ္မာတရားတော်ကို ဟောကြားတော်မူရာတွင် အကြား အကြား၌ ဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ် အကျဉ်းကိုရင်း, အကျယ် ဝေဖန်ချက်ကိုရင်း ဟောကြားတော်မူရပေသေးသည်။ (မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသ၊ ၌၊ လောမသကဂိယ-ဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ်အဖွင့်-၁၇၄)

၁။ တာဝတိံသ ဘဝနံ ဂန္ဓာ တဗ္ဗ ဝယံဝုဋ္ဌော နိရန္တရံ တေမာသံ အဘိဓမ္မံ ဒေသေတွာ မာတုပဿမုခါနံ အနေကဒေဝတာနံ သောတာပတ္တိမဂ္ဂါဓိဂမနံ ကတွာ ဝုဋ္ဌဝယော ဒေဝါရောဟနံ။ပ။ အဟောသိ။ (အပဒါန် ၌၊ မျက်နှာ ၁၃၂)

အဘိဓမ္မာ ပိဋကသမိုင်း

အဘိဓမ္မာပိဋကသည် ဘုရားဟော စင်စစ်ဖြစ်ကြောင်းနှင့် အဘိဓမ္မာခုနစ်ကျမ်းတို့၏ အကျဉ်းချုပ် အကြောင်းအရာများကို ပြဆိုခဲ့ပေပြီ၊ ယခုအခါ မြတ်စွာဘုရားလက်ထက်တော်မှစ၍ မျက်မှောက်ခေတ်အထိ အဘိဓမ္မာစာပေပြန့်နှံ့ တိုးတက်လာပုံ သမိုင်းစဉ်ကို သိရှိလေ့လာသင့်ပေသည်။

ဘုရားလက်ထက်တော်၌ အဘိဓမ္မာ လေ့လာပုံ

အဘိဓမ္မာကို လက်ဦးဆုံး လေ့လာသင်ယူခွင့်ရသည့် ပုဂ္ဂိုလ်များကား အသျှင်သာရိပုတ္တရာ၏ တပည့် ရဟန်း၈၀ားရာတို့ပင် ဖြစ်ပေသည်၊ သို့သော် အသျှင်သာရိပုတ္တရာက တဆင့်ဟောကြားပို့ချ သဖြင့် ဗုဒ္ဓ လက်ထက်တော်တွင် အခြားအခြားသော ရဟန်းရှင်လူများလည်း အဘိဓမ္မာကို အနည်းနှင့်အများ သင်ကြားလေ့လာခဲ့ကြမည်မှာ ယုံမှားဖွယ်မရှိပေ၊ မြတ်စွာဘုရား သက်တော် ထင်ရှားရှိစဉ်အခါမှစ၍ ဝိနည်းပိဋကတ်, သုတ္တန်ပိဋကများကဲ့သို့ အဘိဓမ္မာကိုလည်း တသီးတခြား သင်ကြား လေ့လာကြသည့် အစဉ်အလာရှိခဲ့ကြောင်း အထောက်အထားများကို ပါဠိပိဋကတ်တော်များတွင် တွေ့ရှိရသည်၊ မဇ္ဈိမနိကာယ် မဟာဂေါသိင်္ဂသုတ်တွင်လည်း အသျှင်သာရိပုတ္တရာ အသျှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန် စသည့် သာဝကကြီးများပင်လျှင် အဘိဓမ္မာဆိုင်ရာ ပြဿနာများကို အချင်းချင်း မေးမြန်း ဆွေးနွေးလေ့ရှိကြောင်း ထင်ရှားစွာ ပါရှိပေသည်၊ ထို့ပြင် အဘိဓမ္မာကို စတင်ဟောကြားသည့်အချိန်မှာ ဘုရာဖြစ်ပြီးနောက် ခုနစ်ဝါမြောက်ကာလ ဖြစ်ပေရာ ထိုအချိန်မှ စ၍ မြတ်စွာဘုရား သက်တော်ထင်ရှားရှိစဉ် ၃၈-နှစ်အတွင်း၌ပင် အဘိဓမ္မာသင်ကြားပို့ချမှုသည် များစွာထင်ရှား ကျယ်ပြန့်ခဲ့လိမ့်မည်ဟူသော အချက်ကို သိရှိနိုင်ပေသည်။

အဘိဓမ္မာနှင့် သံဂါယနာသုံးတန်

မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်စံတော်မူပြီးနောက် သုံးလနှင့်လေးရက်မြောက်တွင် အဇာတသတ်မင်း၏ အကူအညီပြု၍ ရာဇဂြိုဟ်ပြည်၌ ရှင်မဟာကဿပအမှူးရှိသော ရဟန္တာအရှင်မြတ် ၅၀၀-တို့သည် ဗုဒ္ဓ ဝစနခေါ် မြတ်စွာဘုရား၏ တရားစကားတော်များကို သံဂါယနာတင်ခဲ့ကြသည်၊ ယင်းသို့ သံဂါယနာတင်ရာတွင် ဝိနည်းပိဋကတ်, သုတ္တန်ပိဋကတို့နှင့်အတူ အဘိဓမ္မာပိဋကလည်း ပါဝင်ခဲ့ကြောင်း အဋ္ဌကထာနှင့် သာသနာဝင်ကျမ်းများ၌ ပြဆိုထားပေသည်၊ ထိုပြဆိုချက်များအရ ပဌမသံဂါယနာ၌ ပိဋကတ်တော်များကို သံဂါယနာတင်ပုံ အစီအစဉ်ကား အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။

၁။ ပဌမ	....	ဝိနည်း ၅-ကျမ်း
၂။ ဒုတိယ	....	ဒီဃနိကာယ် ၃-ကျမ်း
၃။ တတိယ	....	မဇ္ဈိမနိကာယ် ၃-ကျမ်း
၄။ စတုတ္ထ	....	သံယုတ္တနိကာယ် ၅-ကျမ်း
၅။ ပဉ္စမ	....	အင်္ဂုတ္တရနိကာယ် ၁၁-ကျမ်း
၆။ ဆဋ္ဌ	....	အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်း
၇။ သတ္တမ	....	ဇာတကမှစ၍ ခုဒ္ဒက ၁၃-ကျမ်း

မှတ်ချက်။ ။အဘိဓမ္မာပိဋကဖြစ်သော ကထာဝတ္ထုမှာ မာတိကာမျှလောက်သာ ပဌမသံဂါယနာ၌ ပါဝင်သေးသည်၊ တကိယာသံဂါယနာတွင်မှ ပါဝင်ရှိသည့်အတိုင်း ပြည့်စုံစွာ ဖြစ်ပေါ်လာပေသည်။

ဒုတိယသံဂါယနာ

သာသနာဘော်နှစ် ၁၀၀- သို့ ရောက်သောအခါ ဝေသာလီပြည်၌ ဝဇ္ဇီတိုင်း ကာလာသောက မင်းကို အမှီပြု၍ အသျှင်မဟာယသအမှူးရှိသော ရဟန္တာ ၇၀၀-တို့က ထပ်မံ၍ ဒုတိယသံဂါယနာ ပွဲကို ကျင်းပခဲ့သည်၊ ထိုသံဂါယနာမှာ ဝိနည်းဥပဒေတော်များနှင့် ပတ်သက်သည့် အချက်ဆယ် ချက်ကို အကြောင်းပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း ဖြစ်ပေသည်၊ ထို့ကြောင့် အဘိဓမ္မာပိဋကနှင့် ပတ်သက်၍ ထူးခြားချက် မရှိခဲ့ချေ၊ ပဌမအကြိမ် သံဂါယနာတင်ပြီးသော မူမျှားအတိုင်းပင် ထပ်မံ၍ လက်ခံ အတည်ပြုခဲ့ကြလေသည်။

တတိယသံဂါယနာ

သာသနာနှစ် ၂၃၅-ခုတွင် ပါဋလိပုတ်ပြည် အသောကာရုံကျောင်း၌ သီရိဓမ္မာသောက မင်းကို အမှီပြု၍ အသျှင်မဟာမောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ်အမှူးရှိသော ရဟန္တာ ၁၀၀၀-တို့သည် တတိယသံဂါယနာသဘင်ကို ဆင်ယင်ကျင်းပခဲ့သည်၊ ထိုသံဂါယနာပွဲ၌ အကြီးအကဲဖြစ်တော်မူ သော ရှင်မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ်သည် မြတ်စွာဘုရား အကျဉ်းချုပ်အားဖြင့် ထားခဲ့သော မာတိကာ ခေါင်းစဉ်ကို အကျယ်ဖွင့်ပြလျက် ကထာဝတ္ထုကျမ်းကို ဟောတော်မူသည်၊ ထိုအချိန် မှစ၍ အဘိဓမ္မာခုနစ်ကျမ်း အပြည့်အစုံဖြစ်လာပေသည်။

ကိုးတိုင်း ကိုးဌာနသို့ သာသနာပြုလွှတ်ပုံ

တတိယသံဂါယနာအပြီးတွင် ရှင်မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ်နှင့် အသောကမင်းမြတ်တို့ ညှိနှိုင်း တိုင်ပင်လျက် ကိုးတိုင်းကိုးဌာနသို့ သာသနာပြုရဟန်းတော်များကို စေလွှတ်ခဲ့သည်၊ ထိုသာသနာပြု ရဟန်းတော်များနှင့်အတူ မြတ်စွာဘုရား၏ တရားတော်များဖြစ်သည့် ပိဋကသုံးပုံသည်လည်း ထိုထိုဒေသများသို့ ရောက်ရှိခဲ့မည်မှာ မလွဲပေ၊ သို့ဖြစ်ရကား ထိုအချိန်မှစ၍ အဘိဓမ္မာပိဋကသည် လည်း မဇ္ဈိမဒေသ၏ ပြင်ဘက်ဖြစ်သော ထိုထိုတိုင်းနိုင်ငံများသို့ ပေါက်ရောက် ပြန့်နှံ့ခဲ့သည်ဟု ယူဆရပေသည်၊ သို့ရာတွင် သီဟိုဠ်ကျွန်းမှတပါး အခြားဒေသတို့၌ မည်သို့မည်ပုံ ပြန့်နှံ့၍ မည်မျှ ကြာအောင် တည်တံ့ခဲ့ကြောင်း မှတ်တမ်းများ အခိုင်အမာ မရှိချေ၊ ထို့ကြောင့် မှတ်တမ်း အခိုင်အမာရှိ၍ မြန်မာနိုင်ငံ သာသနာ့ သမိုင်းနှင့်လည်း တိုက်ရိုက်ကင်းဆက်ဖြစ်သည့် သီဟိုဠ် ကျွန်း၌ အဘိဓမ္မာပိဋကပြန့်ပွားခဲ့ပုံကိုသာ ဖော်ပြရပေတော့မည်။

သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ အဘိဓမ္မာရောက်ပုံ

တတိယသံဂါယနာတင်ပြီးနောက် သာသနာနှစ် ၂၃၆ (ဘီစီ-၃၂၆) သို့ ရောက်သောအခါ မဇ္ဈိမဒေသ ပါဋလိပုတ်ပြည်မှ ရှင်မဟိန္ဒသည် သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ ကြွ၍ သာသနာပြုစုတော်မူသည်၊ ထိုအချိန်မှစ၍ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ သာသနာတော်ပြန့်ပွားစည်ကားလျက် သီဟိုဠ်ကျွန်းသား ရဟန်း များစွာတို့သည်လည်း အဘိဓမ္မာနှင့်တကွ ပိဋကသုံးပုံကို သင်ကြား အားထုတ်ကြလေသည်၊ ဤသို့အားဖြင့် အဘိဓမ္မာပိဋကသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ပြန့်ပွားထွန်းကားလာခဲ့ပေသည်၊ သို့သော် လည်း ထိုအချိန်အထိ အဘိဓမ္မာနှင့်တကွ ပိဋကတ်သုံးပုံကို နှုတ်တက်အာဂုံဆောင်၍သာ သင် ကြားပို့ချခဲ့ရလေသည်။

စတုတ္ထသံဂါယနာ

သာသနာနှစ် ၄၅၀- သို့ ရောက်သောအခါ မဟာဓမ္မရက္ခိတအမှူးရှိသော မထေရ်မြတ်တို့သည် သာသနာတော် အရှည်တည်တံ့ရေးကို မြေ့ာ်တော်းကြလျက် ဝဋ္ဋဂါမဏိအဘယမင်း၏ လက်ထက်တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း မာတုလဇနပုဒ် အာလောကလိုဏ်ဂူ၌ ပိဋကကျမ်းစာများကို ပေထက်အက္ခရာတင်ခဲ့ကြလေသည်၊ ယင်းသို့ နှုတ်ဂုံဆောင်ကျမ်းများကို ပေထက်အက္ခရာတင်ရာ၌ အသျှင်မဟာဓမ္မရက္ခိတကြီးမှူးသည့် ရဟန္တာမထေရ်မြတ်ငါးရာတို့သည် အညီအညွတ် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးလျက် လိုအပ်သော တည်းဖြတ်သုတ်သင် စီစဉ်ညှိနှိုင်းမှုများကို ပြုလုပ်တော်မူခဲ့ကြသည်၊ ထို့ကြောင့် ယင်းသို့ ပေထက်အက္ခရာတင်ခြင်းကိုပင် စတုတ္ထသံဂါယနာဟူ၍ သာသနာဝင်ကျမ်းတို့၌ မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ကြပေသည်၊ ထိုစတုတ္ထသံဂါယနာမှစ၍ အဘိဓမ္မာခုနစ်ကျမ်းသည် ပေထက်အက္ခရာတင် စာအုပ်အဖြစ်သို့ ရောက်ရှိခဲ့ပေသည်။

အဘိဓမ္မာလေ့လာမှု တိုးတက်လာပုံ

သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ သာသနာတော်ရောက်စ အချိန်တွင် "ဝိနည်းသည် သာသနာတော်၏အသက်ဖြစ်၏၊ ဝိနည်းတည်မှသာ သာသနာတည်မည်"ဟူသော ခံယူချက်ဖြင့် သီဟိုဠ်ကျွန်းသား ရဟန်းတို့သည် ဝိနည်းကို ဦးစားပေး၍ သင်ကြားပို့ချခဲ့ကြသည်၊ ခိုင်မြဲစွာ သာသနာအခြေစိုက်မိပြီးဖြစ်၍ သာသနာတည်ဘုံရေးအတွက် စိတ်အေးရသောအခါတွင်မူ နက်နဲသိမ်မွေ့သော အဘိဓမ္မာတရားဘက်သို့ ဦးလှည့်လာကြပြန်သည်၊ သို့အားဖြင့် သာသနာနှစ် ၅၀၀ - ကျော်လောက်မှစ၍ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ အဘိဓမ္မာလေ့လာလိုက်စားမှု တိုးတက်ခေတ်စားလာပြီးလျှင် အဘိဓမ္မာကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်ကျော်များ တပါးပြီးတပါး ပေါ်ထွက်လာသည်ကို တွေ့ရပေသည်။

အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသ

သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ပဌမဦးဆုံး အဘိဓမ္မာကျမ်းများကို ပြုစုခဲ့သည့်ပုဂ္ဂိုလ်ကား သာသနာနှစ် ၉၃၀-ခန့်တွင် ထွန်းပေါ်ခဲ့သည့် ရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသပင်ဖြစ်သည်၊ ထိုအရှင်သည် "ဗုဒ္ဓမတည့" အဋ္ဌကထာကျမ်းပြု ပုဂ္ဂိုလ်တဦးအဖြစ်ဖြင့် ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓသာသနာသမိုင်းတွင် နေ့လအသွင် ထင်ရှားခဲ့ပေသည်၊ အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသ ရေးသားစီရင်ခဲ့သည့် အဘိဓမ္မာကျမ်းတို့ကား

(၁) အဋ္ဌသာလိနီ အဋ္ဌကထာ(ဓမ္မသင်္ကီပါဠိတော်၏အဖွင့်)

(၂) သမ္မောဟဝိနောဒနီ အဋ္ဌကထာ(ဝိဘင်းပါဠိတော်၏အဖွင့်)

(၃) ပဉ္စပကရဏ အဋ္ဌကထာ (ဓာတုကထာ, ပုဂ္ဂလပညတ်, ကထာဝတ္ထု, ယမိုက်, ပဋ္ဌာန်းပါဠိတော်များ၏အဖွင့်)

ဟူ၍ အဘိဓမ္မာပါဠိတော်ခုနစ်ကျမ်းတို့၏အဖွင့် အဋ္ဌကထာကြီး သုံးစောင်တို့ဖြစ်ပေသည်၊ ထို့ပြင် ရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသပင် စီရင်သည့် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ကျမ်းတွင်လည်း နက်နဲခက်ခဲသည့် အဘိဓမ္မာသဘောတရားဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို အတော်ပင် ပြည့်ဝစုံလင်စွာ ရှင်းလင်းဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရသည်၊ ဤသို့ ရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ၏ အဘိဓမ္မာကျမ်းများကို ရေးသားပြုစုနိုင်ခြင်းသည်လည်း စင်စစ်အားဖြင့် ထိုခေတ်မတိုင်မီကပင် အဘိဓမ္မာကို သင်ကြားပို့ချခဲ့ကြသည့် ဆရာစဉ်ဆက်တို့ထံမှ နည်းနိသျှ, ဝိနိစ္ဆယအမျိုးမျိုးကို ဆက်ခံရရှိခြင်းကြောင့်သာ ဖြစ်သည်၊ အဋ္ဌသာလိနီအဋ္ဌကထာကို

လေ့လာဖတ်ရှုကြည့်ပါက ရှင်ဗုဒ္ဓဃောသတို့ခေတ် မတိုင်မီကပင် အဘိဓမ္မာအရာတွင် ထူးချွန်စွာ ကျမ်းကျင်တတ်မြောက်သည့် ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများ အမြောက်အမြား ထွန်းကားပေါ်ထွက်ခဲ့ကြောင်း တွေ့ရှိရပေလိမ့်မည်၊ ရှင်ဗုဒ္ဓဃောသကိုယ်တိုင်ပင်—

(၁) တိပိဋကတ စူဠနာဂ မထေရ်

(၂) မောရဝါပိဝါသီ မဟာဒတ္တ မထေရ်

(၃) တိပိဋကတ မဟာဓမ္မရက္ခိတ မထေရ်

(၄) တိပိဋကတ စူဠဘာဘယ မထေရ်

စသော ထိုထို အဘိဓမ္မာဆောင် မထေရ်မြတ်တို့၏ အဆိုအမိန့် အယူအဆများကို မကြာမကြာ ကိုးကားညွှန်ပြ၍ ပြဆိုထားပေသည်။

အရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တ၏ အဘိဓမ္မာကျမ်းများ

ရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသနှင့် တခေတ်တည်းမှာပင် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည့် အခြားအဘိဓမ္မာကျမ်းပြု ပုဂ္ဂိုလ်တဦးကား ရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တဖြစ်သည်၊ ထိုအရှင်သည် နက်နဲကျယ်ဝန်းသော အဘိဓမ္မာပိဋကတ် စာသင်သားများ အလွယ်တကူ သက်ဝင်ကျက်စားနိုင်စေရန် ရည်သန်လျက် **'အဘိဓမ္မာဝတာရ'** ခေါ် အဘိဓမ္မာ အခြေပြုကျမ်းတစောင်ကို ပြုစုခဲ့သည်၊ ထိုပြင် အဘိဓမ္မာနည်း၏ အခြေခံဖြစ်သော ပရမတ္ထတရားတို့ကို ရုပ်ဘရား နာမ်တရားဟူ၍နှစ်ပိုင်းခွဲခြားကာ အကျဉ်းချုပ်ဖော်ပြသည့် "**ရူပါရူပ-ဝိဘာဂ**"ခေါ် ကျမ်းငယ်တစောင်ကိုလည်း ရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တပင် ပြုစုခဲ့သည်၊ အဆိုပါ အဘိဓမ္မာဝတာရနှင့် ရူပါရူပဝိဘာဂကျမ်းတို့ကို ရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ၏ အဋ္ဌကထာကြီးများလောက် မကျယ်ဝန်းသော ကြောင့် လက်သန်းအဋ္ဌကထာများဟု ခေါ်တွင်ခဲ့ကြသည်။

ထိုကျမ်းများကို မှီငြမ်းပြုကာ အသျှင်အနုရုဒ္ဓါစသည့် နောက်ခေတ် ပုဂ္ဂိုလ်များကလည်း **အဘိ-ဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ** (သင်္ဂြိုဟ်) စသော လက်သန်းအဋ္ဌကထာတို့ကို ရေးသားခဲ့ကြသည်၊ ထို့ကြောင့် အဘိဓမ္မာအခြေပြု ကျမ်းများကို လက်ဦးဆုံး တီထွင် ပြုစုပေးခဲ့သည့် ပုဂ္ဂိုလ်တဦးအဖြစ်ဖြင့် ရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တကို အထူးမှတ်တမ်း တင်ထိုက်ပေသည်။

ရှင်အာနန္ဒာ၏ အဘိဓမ္မာမူလဋီကာများ

သာသနာတော်နှစ် ၁၂-ရာစုလောက်မှစ၍ သီဟိုဠ်၌ အဘိဓမ္မာဋီကာများ စတင်ပေါ်ထွန်း လာသည်ကို တွေ့ရသည်၊ ထိုခေတ်၌ ရှင်အာနန္ဒာမထေရ်မြတ်သည် အဘိဓမ္မာအဋ္ဌကထာကြီး သုံးကျမ်းတို့၏ **အဖွင့်ဋီကာ** အသီးသီးတို့ကို ရေးသားစီရင်တော်မူသည်၊ ထိုဋီကာများကို ပါဠိ ဋီကာကျမ်းအားလုံးတို့အနက် ရှေးအကျဆုံးဖြစ်သောကြောင့် မူလဋီကာဟု ခေါ်တွင်ခဲ့ကြသည်၊ မူလဋီကာဆရာ ရှင်အာနန္ဒာကား အရေးအသား ကျစ်လစ် သိပ်သည်းလှသည့်ပြင် အဘိဓမ္မာ သဘောတရားရေးရာများနှင့် ပတ်သက်၍လည်း လွန်စွာပြတ်သားတိကျသော အယူအဆရှိသည့် ပုဂ္ဂိုလ်တဦးဖြစ်သည်၊ မူလဋီကာ၌ အချို့သော အဘိဓမ္မာပြဿနာများတွင် အဋ္ဌကထာဆရာ ရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ၏ အယူအဆများကိုပင် ရဲဝံ့စွာ ဝေဖန်စိစစ်ထားသည်ကို တွေ့ရသည်၊ ဤသို့ ပြောင်မြောက် ပြတ်သားသော အယူအဆနှင့် ပိုင်နိုင်ကျစ်လစ်သော အရေးအသားတို့ကြောင့်

ပင်လျှင် မူလဋ္ဌီကာသည် အဘိဓမ္မာပညာရှင်တို့အမျှားဆုံး လေးစားခြင်းခံရသည့် ဋီကာကျမ်းတမူ အဖြစ်ဖြင့် ယနေ့အထိ ထင်ရှားလျက် ရှိပေသည်။

အနုဋီကာဆရာ ရှင်ဓမ္မပါလ

ရှင်အာနန္ဒာနောက် ဆက်၍ပေါ်ပေါက်လာသည့် ဋီကာဆရာတဦးကား ရှင်ဓမ္မပါလဖြစ်သည်၊ ၎င်းရှင်ဓမ္မပါလသည် အဘိဓမ္မာမူလဋီကာတို့ကို ထပ်ဆင့်ဖွင့်ပြသည့် အနုဋီကာကျမ်းများကို ပြုစုစီရင်ခဲ့သည်၊ အနုဋီကာသည်လည်း မူလဋီကာကဲ့သို့ပင် အရေးအသားစေ့စပ်၍ အနက်သဘော နက်ရှိုင်းသိမ်မွေ့သည်သာ ဖြစ်၏၊ အဋ္ဌကထာဆရာနှင့် မူလဋီကာဆရာတို့ အယူအဆဝါဒ ကွဲပြားသည့် အချက်များတွင်ကား ရှင်ဓမ္မပါလက အဋ္ဌကထာဘက်မှ လိုက်၍ ဖြေရှင်းချက်များ ပေးခဲ့လေသည်၊ ထိုအရှင်ပင် ရေးသားသည့် **'ဝိသုဒ္ဓိမဂ်မဟာဋီကာ'**တွင်လည်း အဘိဓမ္မာသဘော နှင့်ဆိုင်သည့် ဖွင့်ဆိုရှင်းလင်းချက် များစွာပါဝင်လေသည်၊ **သစ္စသံခေပ်**ခေါ် အဘိဓမ္မာလက်သန်း အဋ္ဌကထာတစောင်ကိုလည်း **အ**သျှင်ဓမ္မပါလပင် ပြုစုခဲ့သည်ဟု ယူဆကြသည်။

အသျှင်အနုရုဒ္ဓါ၏ အဘိဓမ္မာ လက်သန်းအဋ္ဌကထာများ

သာသနာတော်နှစ် ၁၅-ရာစုလောက်တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ရှင်အနုရုဒ္ဓမည်သော ပုဂ္ဂိုလ်တပါး ထွန်းပေါ်ခဲ့သည်၊ ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည်—

၁။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟပါဋိ

၂။ ပရမတ္ထဝိနိစ္ဆယပါဋိ

၃။ နာမရူပပရိစ္ဆေဒပါဋိ

ဟူ၍ အဘိ ဓမ္မာလက်သန်း အဋ္ဌကထာသုံးစောင်ကို ပြုစုတော်မူခဲ့သည်။

ယင်းသုံးစောင်တို့တွင် **သင်္ဂြိဟ်** ခေါ် **အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ** ကျမ်းသည် ခေတ် အဆက်ဆက်မှစ၍ အဘိဓမ္မာစာသင်သားတိုင်း မလွတ်တမ်း လက်ကိုင်ထားရသည့် ကျမ်းငယ်တဆူအဖြစ် ထင်ရှားခဲ့သည်၊ ဤသို့ သင်္ဂြိဟ်ကျမ်း ခေတ်စားတွင်ကျယ်ခဲ့ခြင်းမှာလည်း စာသားတိုတို ကျဉ်းကျဉ်းနှင့် အဘိဓမ္မာပိဋကတ ဘုရားရှင်၏ အနက်သဘောကို ခြုံမိ ငုံမိအောင် အစီအစဉ်တကျ ရှင်းလင်းတိကျစွာ ရေးသားနိုင်သော ရှင်အနုရုဒ္ဓါ၏ ဉာဏ်စွမ်းကြောင့်ပင် ဖြစ်ပေသည်၊ ပရမတ္ထဝိနိစ္ဆယကျမ်းသည်လည်း ဝိနိစ္ဆယ အဆုံးအဖြတ်များ စုံလင်သဖြင့် အဘိဓမ္မာစာပေလောကၨ ထင်ရှားသော ကျမ်းတစောင် ဖြစ်ပေသည်။

အဘိဓမ္မာ လက်သန်းဋီကာများ

ရှင်အနုရုဒ္ဓါ၏ သင်္ဂြိဟ်ကျမ်း ထွက်ပေါ်လာပြီးနောက် ထိုသင်္ဂြိဟ်ကျမ်း၏ အဖွင့်ဖြစ်သည့် လက်သန်းဋီကာများ ပေါ်လာကြပြန်သည်၊ ၎င်းတို့အနက်—

(၁) ရှင် (နဝ) ဝိမလ၏ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ ဋီကာဟောင်းနှင့်

(၂) ရှင်သုမင်္ဂလ သာမိ၏ ဋီကာ(ကျော်)ခေါ် အဘိဓမ္မတ္ထဝိကာဝိနီဋီကာတို့သည် အထင်ရှားဆုံး ဖြစ်ပေသည်။

အဆိုပါ ရှင်သုမဂ်လသာမိသည်ပင် **အဘိဓမ္မတ္ထဝိကာသိနီ** ခေါ် အဘိဓမ္မာဝတာရဋ္ဌီကာသစ်နှင့် **သစ္စသံခိပ်ဋီကာသစ်** တို့ကိုလည်း ပြုစုခဲ့ကြောင်း သိရှိရပေသည်၊ ရှင်သုမဂ်လသာမိသည် ဋီကာကျော်ကို ရေးသားပြုစုရာ၌ မိမိဆရာ ရှင်သာရိပုတ္တရာရေးသားခဲ့သည် သီဟိုဠ်ဘာသာ သင်္ဂြိဟ်နိသ္သ (ဗျာချာန်) ကို မျှားစွာမှီငြမ်းပြုထားသည်ကို တွေ့ရကြောင်း အဆိုရှိလေသည်၊ သို့ဖြစ်ရကား အထက်၌ ဖော်ပြခဲ့ပြီးသော ပါဠိဘာသာရေး အဘိဓမ္မာကျမ်းများအပြင် သီဟိုဠ်ဘာသာဖြင့် ရေးသည့်နိသ္သ အဖွင့်ဂဏ္ဌိကျမ်းများလည်း အများအပြား ရှိခဲ့မည်မှာ မလွဲပေ၊ ထို့ပြင်လည်း သာသနာတော်နှစ် ၁၈-ရာစု အချိန်အထိ သီဟိုဠ်ကျွန်းမှ ထွက်ပေါ်ခဲ့သည့် အခြားအဘိဓမ္မာကျမ်းများ ရှိပေသေးသည်၊ ပိဋကသမိုင်း စာတမ်းတွင် ဖော်ပြထားသည့် ၎င်းကျမ်းတို့မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်။

၁။ ခေမာပဘာရဏပါဠိ (ရှင်ခေမာ)
၂။ မောဟဝိစ္ဆေဒနီပါဠိ (ရှင်ကဿပ)
၃။ ပရမတ္ထဝိနိစ္ဆယဋီကာဟောင်းပါဠိ (ရှင်မဟာဗောဓိ)
၄။ ပရမတ္ထဝိနိစ္ဆယဋီကာသစ်ပါဠိ (အမည်မသိ)
၅။ နာမရူပပရိစ္ဆေဒဋီကာဟောင်းပါဠိ (ရှင်ဝါစိဿရ)
၆။ နာမရူပပရိစ္ဆေဒဋီကာသစ်ပါဠိ (အမည်မသိ)
၇။ အဘိဓမ္မာဝတာရဋီကာဟောင်းပါဠိ (ရှင်ဝါစိဿရ)
၈။ ရူပါရူပဝိဘာဂဋီကာပါဠိ (အမည်မသိ)
၉။ ခေမာဋီကာပါဠိ (ရှင်မဟာဗောဓိ)
၁၀။ မောဟဝိစ္ဆေဒနီဋီကာပါဠိ (ရှင်ကဿပ)
၁၁။ သစ္စသံခိပ်ဋီကာဟောင်းပါဠိ (ရှင်ဝါစိဿရ)

မြန်မာနိုင်ငံသို့ အဘိဓမ္မာ ရောက်ရှိလာပုံ

အဘိဓမ္မာပိဋကသည် မြန်မာနိုင်ငံသို့ မည်သည့်အချိန်က စတင်ရောက်ရှိခဲ့ကြောင်းကို ခုနှစ်သကရာဇ် အတိအကျ မပြောနိုင်ချေ၊ သို့သော်လည်း သထုံပြည် မနူဟာမင်း (အေဒီ ၁၁-ရာစု) လက်ထက်၌ ပိဋကသုံးပုံနှင့် ပိဋကတတ်ကျမ်းသော ရဟန်းတော်များ ရှိနေပြီဖြစ်ကြောင်းမှာ မူရာဇဝင်အဆိုအားဖြင့် ထင်ရှားပေသည်၊ ထို့ကြောင့် ထိုခေတ် သထုံပြည်သားတို့သည်လည်း အဘိဓမ္မာကို အနည်းနှင့်အများ လိုက်စားလေ့လာခဲ့ကြမည်မှာ ယုံမှားဖွယ်မရှိပေ။

ထို့ပြင် တတိယ သံဂါယနာ အပြီးတွင် မဇ္ဈိမဒေသ ပါဠလိပုတ်ပြည်မှ ရှင်သောဏနှင့် ရှင်ဥတ္တရတို့သည် သုဝဏ္ဏဘူမိသို့ သာသနာပြုကြွတော်မူခဲ့ကြသည်၊ သုဝဏ္ဏဘူမိဟူသည် သထုံနယ်ပင်ဖြစ်ကြောင်း ပညာရှင်အများ ယုံကြည်ယူဆကြသည်၊ သို့ဖြစ်ရကား ထိုအချိန်ကလည်း သထုံပြည်သားတို့သည် အဘိဓမ္မာတရားကို နာကြားခွင့် ရရှိခဲ့လိမ့်မည်ဟု ထင်မြင်ယူဆရပေသည်၊ သို့ပင်ဖြစ်စေကာမူ ရှင်သောဏနှင့် ရှင်ဥတ္တရတို့၏ သာသနာဆက်သည် သုဝဏ္ဏဘူမိ၌ မည်မျှကြာအောင် တည်တံ့ခဲ့ကြောင်း မှတ်တမ်းအခိုင်အမာ မရှိချေ၊ ပိဋကတော်များသည်လည်း ထိုခေတ်က ပေထက်အက္ခရာတင် စာအုပ်များအဖြစ်သို့ မရောက်ရှိသေးခဲ့၊ ထို့ကြောင့် နောက်ပိုင်းခေတ်

တွင်မှ အဋ္ဌကထာနှင့်တကွ အဘိဓမ္မာပိဋကတ်တော်များသည် သီဟိုဠ်ကျွန်းမှ မြန်မာနိုင်ငံ သထုံပြည်သို့ ရောက်ရှိလာခြင်းဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားပေသည်။

အဘိဓမ္မာပိဋက ပုဂံသို့ ရောက်ရှိခြင်း

ပုဂံပြည်ရှင် ဘုရင်အနော်ရထာသည် မြန်မာသကရာဇ် ၄၁၉၊ သာသနာတော်နှစ် ၁၆၀၁-တွင် သထုံပြည်မှ ပိဋကတ်တော်များကို ပင့်ဆောင်စေခဲ့သည်၊ ထိုအချိန်မှစ၍ ပုဂံပြည်၌ ထေရဝါဒ သာသနာတော် စည်ကားပြန့်ပွားလျက် ရဟန်း ရှင်လူ အများတို့သည်လည်း ပိဋကစာပေကို လေ့လာသင်ကြားခဲ့ကြသည်။

သကရာဇ် ၅၃၅-ခု နရပတိစည်သူမင်းလက်ထက် သီဟိုဠ်မှ စာပေသင်ယူ၍ ပြန်ကြွလာသော ရှင်ဆပွဒကို အကြောင်းပြု၍ သီဟိုဠ်သာသနာ၏ အရှိန်အဝါသည်လည်း ပုဂံသို့ တိုက်ရိုက်ဝင်ရောက်လာခဲ့လေသည်၊ ထို့ကြောင့် သီဟိုဠ်ကျွန်းဖြစ် အဘိဓမ္မာကျမ်းများသည်လည်း ထိုအချိန်မှ အစပြု၍ ပုဂံသို့ ရောက်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်လိမ့်မည်ဟု ယူဆရပေသည်၊ ထိုအရှင်ဆပွဒ ကိုယ်တိုင်ပင် (၁) **သခေါ်ပဝဏ္ဏနာ** ခေါ် သင်္ဂြိုဟ်ဋီကာကျမ်းနှင့် (၂) **နာမစာရဒီပက** ခေါ် အဘိဓမ္မာလက်သန်းကျမ်းများကို ပြုစုခဲ့ကြောင်း ပိဋကတ်သမိုင်းတွင် ဖော်ပြထား၏၊ သို့သော်လည်း သခေါ်ပဝဏ္ဏနာဋီကာနိဂုံး၌ သာသနာနှစ် ၁၉၉၀-တွင် ရှင်ဆပွဒ သီဟိုဠ်သို့ ကြွကြောင်း ဖော်ပြပါရှိသည်၊ ထို့ကြောင့် ၎င်းကျမ်းနှစ်စောင်ကို ပြုစုသည့်ပုဂ္ဂိုလ်မှာ ပဌမဆပွဒမဟုတ်ဘဲ အင်းဝဘုရင် ထူပါရုံဒါယကာ နရပတိကြီးလက်ထက်တွင် ပေါ်ပေါက်သည့် ဆပွဒ အဆက်အနွယ်ဝင် တပါးသာ ဖြစ်လိမ့်မည်ဟု ယူဆဖွယ် ရှိပေသည်။

နာမစာရဒီပက မှာ ကျယ်ဝန်းနက်နဲသော ပဋ္ဌာန်းနည်း၌ စာသင်သားများ အလွယ်တကူ သက်ဝင်ကျက်စား စေနိုင်ရန် ရည်သန်လျက် စိတ်, စေတသိက်, ရူပ်ဟူသော ပရမတ္ထတရား သုံးပါးနှင့် ပဋ္ဌာန်း ၂၄-ပစ္စည်းတို့၏သဘောသရုပ်ကို အကျဉ်းချုပ် ဖော်ပြထားသော ကျမ်းဖြစ်သည်။

ကျစ္စာမင်း၏ ပရမတ္ထဗိန္ဒုကျမ်း

အထက်ပါ သခေါ်ပဝဏ္ဏနာဋီကာနှင့် နာမစာရဒီပက တို့မှ တပါး ပုဂံခေတ်တွင် ပြုစုသည့် အဘိဓမ္မာကျမ်းဟူ၍ သကရာဇ် ၅၉၆-ခုနှစ် နန်းတက်သော ကျစ္စာမင်း၏ ပရမတ္ထဗိန္ဒုကျမ်းတစောင်သာ တွေ့ရသည်၊ စင်စစ်အားဖြင့် ပရမတ္ထဗိန္ဒုမှာ ကျမ်းတစောင်ဟု ဆိုရသော်လည်း နန်းတွင်းသူ နန်းတွင်းသားများ သင်္ဂြိုဟ်ကို လေ့လာရာတွင် အထောက် အကူ ရစေရန် စီကုံးရေးသားပေးသည့် ဘုံပုဂ္ဂိုလ်စိတ်ရ အကျဉ်းချုပ် ဆောင်ပုဒ်ဂါထာကလေးများသာ ဖြစ်ပေသည်၊ သို့ဖြစ်သော်လည်း ထိုကျမ်းငယ်ကလေးကပင်လျှင် ပုဂံခေတ်၌ သင်္ဂြိုဟ်ကျမ်းကို အခြေခံထားလျက် အဘိဓမ္မာကို ကျကျနန လေ့လာနေပြီဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားစွာဖော်ပြပေသည်၊ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ ပုဂံခေတ်တွင် ထေရဝါဒသာသနာ တိုးတက် စည်ကားခဲ့သလောက် နက်နဲသော အဘိဓမ္မာကျမ်းများစွာ ထွက်ပေါ်ခဲ့ခြင်း မရှိသည်ကိုမူ ဝန်ခံရပေမည်၊ ထိုသို့ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းကို ရှာသော်ထိုခေတ်တွင် ပါဠိပိဋကစာပေများ ရောက်စဖြစ်၍ ထိုစာပေ၏ အခြေခံဖြစ်သော သဒ္ဒါကျမ်းများကို အထူးအားစိုက်ကာ ပြုစုပျိုးထောင်နေရသောကြောင့် ဖြစ်ဟန်တူပေသည်၊ သဒ္ဒနီတိစသည့် ထင်ရှားကျော်ကြားသော ပုဂံခေတ်ပေါ် သဒ္ဒါကျမ်းအမြောက်အမြားကို တွေ့ရှိရခြင်းသည်ကား ထိုအချက်ကို သက်သေခံလျက်ရှိပေသည်။

ဤသို့ ပုဂံခေတ်ကပုဂ္ဂိုလ်များသည် အဘိဓမ္မာဆိုင်ရာ ကျမ်းဂန်တို့ကို များစွာရေးသားပြုစု ခဲ့ခြင်းမရှိသော်လည်း အဘိဓမ္မာစာပေကိုမူ ထက်သန်တက်ကြွသော လုံ့လဝီရိယဖြင့် သင်ကြား အားထုတ်ခဲ့ကြကြောင်း သိရှိရသည်၊ အချို့သော သာသနာဝင်မှတ်တမ်းများအရ ထိုခေတ်က သားသည် မိခင်များပင်လျှင် ပဋ္ဌာန်းကုသလတိုက်ပါဠိကို နှုတ်တက်အာဂုံ ပြန်ဆိုနိုင်ကြောင်း အဆိုရှိ၏၊ ပုဂံကျောက်စာတခုတွင် အမတ်ကြီးတယောက်၏ အရည်အချင်းကို "ပိဋကတ်သုံးပုံလည်း တတ်စွာထသော"ဟူ၍ ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရ၏၊ ထိုအချက်ကိုထောက်လျှင် ထိုခေတ်က ရဟန်းတော်များသာမက လူသုခမိန်များလည်း အဘိဓမ္မာကို တတ်ကျမ်းခဲ့ကြောင်း ထင်ရှားပေ သည်၊ ထို့ပြင် အခြားကျောက်စာတခု၌ အချို့ဒါယကာများသည် ဗုဒ္ဓဝါဒ၏ အဆီအနှစ်ဖြစ်သည်ဟု ယူဆကာ အဘိဓမ္မာပေစာအုပ်များကို အမွန်အမြတ် ပူဇော် လှူဒါန်းလေ့ရှိကြောင်း ပါရှိသည်၊ ဤအချက်သည် ဗုဒ္ဓဘာသာ၌ အဘိဓမ္မာပိဋကတ်၏ အရေးကြီးပုံကို ထိုခေတ်ကပုဂ္ဂိုလ်များ ကောင်းစွာ နားလည်သဘောပေါက်ကြောင်း ထင်ရှားစွာဖော်ပြလေသည်။

ပင်းယခေတ် အဘိဓမ္မာကျမ်းများ

ပုဂံခေတ်လွန်ပြီးနောက် ပင်းယခေတ်တွင် ထင်ရှားသော အဘိဓမ္မာကျမ်းနှစ်စောင် ပေါ်ထွက် လာသည်ကို တွေ့ရ၏၊ ၎င်းတို့ကား သကရာဇ် (၇၁၂-၇၂၁) တွင် ပင်းယမြို့၌ နန်းစံသော ဆင်ဖြူ လေးစီးရှင် သီဟသူမင်းလက်ထက် တဥ္ဃာဝတီမည်သော မြစ်ငယ်တောင်ဘက် ပလိပ်ရွာအရှေ့ မြို့သစ်မြို့နေ ရှင်ဥာဏကိတ္တိ မထေရ်စီရင်သည့်—

အဋ္ဌသာလိနီယောဇနာပါဋ္ဌနှင့်

သမ္မောဟဝိနောဒနီယောဇနာပါဋ္ဌ

တို့ဖြစ်ပေသည်၊ အဆိုပါ ရှင်ဥာဏကိတ္တိကား အဘိဓာန်ဋီကာ, လောကနီတိ စသော ကျမ်းများကို ရေးသားသဖြင့် သာသနာ့သမိုင်းတွင် ထင်ရှားသော စတုရင်္ဂီဗလအမတ်ကြီးနှင့် ခေတ်ပြိုင် ဖြစ်သည်၊ ၎င်းအမတ်ကြီး စီကုံးရေးသား၍ ဆူးထွင်းပစ်ဆရာတော်၊ ဝါ-ပုဂံဆရာတော်ထံ တင် သွင်းသည့် အမေးပုစ္ဆာရတုတွင်—

> "မရဏာသန်၊ ဇောငါးတန်လျှင်၊ လွန်၍ခုနစ်၊ အဖြစ်သဘော၊ မဇောလေကောင်း၊ ဇောလေကောင်းတည့်"

ဟူ၍ မရဏာသန္နဇောသည် ငါးကြိမ်ထက်လွန်၍ ခုနစ်ကြိမ်စောကောင်း, မစောကောင်းကို၎င်း၊

> "ဘုရားမြတ်မွန်၊ နိဗ္ဗာန်ယူနီး၊ မြေကြီးမိုးပြင်၊ ကောင်းကင်နှံ့သီ၊ စုတိတော်စိတ်၊ အတိတ် နှင်နှင်၊ သုံးပါးတွင်၌၊ ဘယ်လျှင်အာရုံ၊ ပြုတုံသနည်း"

ဟူ၍ မြတ်စွာဘုရား၏ စုတိစိတ်တော်သည် မည်သည့်အာရုံကို အာရုံပြုကြောင်းကို၎င်း မေးမြန်း ထားလေသည်၊ ဤရတုပါ ပြဿနာများကို ထောက်ချင့်ခြင်းအားဖြင့် ပင်းယခေတ်ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အဘိဓမ္မာဉာဏ် အဆင့်အတန်းကို ခန့်မှန်းနိုင်မည် ဖြစ်ပေသတည်း။

အင်းဝခေတ် အဘိဓမ္မာကျမ်းများ

ပုဂံပြည် အနော်ရထာမင်းလက်ထက်မှစ၍ မြန်မာနိုင်ငံ၌ ဗီဇပျိုးခဲ့သော အဘိဓမ္မာစာပေ သည် အင်းဝခေတ်သို့ ရောက်သောအခါလည်း အရှိန်မပျက် ဆက်လက်၍ ရှင်သန်တိုးတက်ခဲ့

လေယည်၊ သာသနာနှစ် ၁၉၇၆-ခု(=ကောဇာ-၇၀၄)၌ မျိုးထိုးခဲ့သော ကျောက်စာတခု၌ ထိုခေတ်က သင်ရိုးပြုသည့် အဘိဓမ္မာကျမ်းများစာရင်းကို တွေ့ရှိရ၏။ ထိုစာရင်း၌—

၁။ အဘိဓမ္မာပါဠိတော် ၇-ကျမ်း
၂။ အဘိဓမ္မာအဋ္ဌကထာကြီး ၃-ကျမ်း
၃။ ॥ မူလဋီကာ
၄။ ॥ အနုဋီကာ
၅။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟပါဠိ(သင်္ဂြိဟ်)
၆။ သင်္ဂြိဟ်ဋီကာဟောင်းပါဠိ
၇။ သင်္ဂြိဟ်ဋီကာသစ်ပါဠိ
၈။ နာမရူပပရိစ္ဆေဒဋီကာသစ်ပါဠိ
၉။ ပရမတ္ထဝိနိစ္ဆယဋီကာသစ်ပါဠိ
၁၀။ မောဟဝိစ္ဆေဒနီပါဠိ

စသော အဘိဓမ္မာကျမ်းအမည်များ ပါရှိလေသည်၊ ဤစာရင်းကို ကြည့်ခြင်းအားဖြင့် ထိုခေတ် အဘိဓမ္မာသင်ရိုးကျမ်းတို့မှာ ယခုခေတ်လောက်နီးပါး ပြည့်စုံလျက် ရှိပြီဖြစ်ကြောင်း သိရှိနိုင်ပေသည်။

မြန်မာပြန်နိဿယများ။ ။ရင်းပြင် ကထာဝတ္ထုနိဿယ, အဋ္ဌသာလိနီနိဿယတို့ကိုလည်း ထိုစာရင်း၌ တွေ့ရှိရသဖြင့် ခက်ခဲသော အဘိဓမ္မာကျမ်းအချို့၏ မြန်မာပြန်နိဿယများပင် ထိုခေတ်တွင် ထွက်ပေါ်နေပြီဖြစ်ကြောင်း သိရှိရပြန်သည်။

ဤသို့ဖြင့် အင်းဝခေတ်ဦး၌ အဘိဓမ္မာကို အရှိန်မပျက် လေ့လာအားထုတ်ခဲ့ကြရာ သကရာဇ် ၇၀၀-ကျော်လောက်တွင် ကိုယ်တိုင် အဘိဓမ္မာကျမ်းပြုနိုင်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်များ အင်းဝမှ ထွက်ပေါ်လာလေသည်၊ ထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့တွင် ထူပါရုံဒါယကာ နရပတိကြီး(၇၀၄-၇၃၀)လက်ထက် ကျမ်းတတ်ပုဂ္ဂိုလ်ကျော်တပါးအဖြစ် ထင်ရှားသော ရှင်အရိယဝံသသည်—

(၁) အဋ္ဌသာလိနီအဋ္ဌကထာ၏ အဖွင့် **မဏိဒီပဋီကာပါဠိ**နှင့်
(၂) ဋီကာကျော်၏အဖွင့် **မဏိသာရမဉ္ဇူ**။**သာဋီကာပါဠိ**တို့ကို ပြုစုရေးသားခဲ့သည်။

ထိုအရှင်သည်—

(၃) **အနုဋီကာနိဿကိုလည်း** ပြုစုခဲ့ကြောင်းဖြင့် ပိဋကတ်သမိုင်းတွင် ပြဆိုထားသည်။

ထို့နောက် သကရာဇ် ၉၁၂-၉၄၄-ခု အတွင်း နန်းစံသော ဟံသာဝတီဆင်ဖြူရှင်မင်းလက်ထက် မွန်တို့ဒေသဖြစ်သော ဟံသာဝတီပြည်မှလည်း အဘိဓမ္မာဋီကာသုံးစောင် ထွက်ပေါ်လာသည်ကို တွေ့ရ၏။ ၎င်းတို့ကား—

၁။ မဓုဋ္ဌိကာခေါ် မဓုသာရတ္ထဒီပနီ (မူလဋ္ဌိကာ၏ အဖွင့်) ရှင်အာနန္ဒ။
၂။ ပဋ္ဌာနသာရဒီပနိဋ္ဌိကာ၊ ရှင်သဒ္ဓမ္မာလင်္ကာရ။
၃။ အဖေဂ္ဂုသာရဒီပနိဋ္ဌိကာ (ဋ္ဌိကာကျော်၏ အဖွင့်) ရှင်မဟာသုဝဏ္ဏဒီပ

တို့ဖြစ်သည်။

ထိုဆင်ဖြူရှင်မင်းတရားလက်ထက်တွင် ဟံသာဝတီမှ အမည်မသိ ပုဂ္ဂိုလ်တပါးက သင်္ဂြိဟ်နိသျှတစောင်ကိုလည်း ပြုစုခဲ့ကြောင်း ပိဋကတ်သမိုင်းတွင် ပြဆိုထားသည်။

တဖန် အနောက်ဖက်လွန် မင်းတရားကြီး (၉၆၇-၉၉၀) လက်ထက်တွင် အင်းဝမြို့တော်မှ ရှင်တိလောကဂုရ အမည်ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်သည်—

၁။ ဓာတုကထာဋ္ဌိကာဝဏ္ဏနာပါဋ္ဌ
၂။ ယမကဝဏ္ဏနာဋ္ဌိကာပါဋ္ဌ
၃။ ပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာဋ္ဌိကာပါဋ္ဌ

ဟူ၍ အဘိဓမ္မာဋ္ဌိကာသုံးစောင်ကို ပြုစုခဲ့ပြန်လေသည်။

"ကျော်"လေးပါးဝင် တောင်ဘီလာဆရာတော်၏ အဘိဓမ္မာ အရကောက်ကျမ်းများ

မြန်မာနိုင်ငံ သာသနာ့သမိုင်း၌ ဆရာစဉ်ဆက် ပြောဆိုမှတ်သားခဲ့သော ကျမ်းတတ် ပုဂ္ဂိုလ် ကျော် လေးပါးရှိ၏၊ ၎င်းတို့ကား—

၁။ သဒ္ဒနီတိဆရာတော် ရှင်အဂ္ဂဝံသ (ပုဂံ)
၂။ မဏိမဉ္ဇူဆရာတော် ရှင်အရိယဝံသ (စစ်ကိုင်း)
၃။ ဆရာတော် ဝရာဘိသံဃနာထ (အင်းဝ)
၄။ တောင်ဘီလာဆရာတော် ရှင်မုနိန္ဒဃောသ (အင်းဝ)

တို့ ဖြစ်ကြသည်၊ ဤကျော်လေးပါးတို့တွင် တပါးအပါအဝင်ဖြစ်သော တောင်ဘီလာ ဆရာတော် ရှင်မုနိန္ဒဃောသကား သာလွန်မင်းတရားကြီး (၉၉၁-၁၀၁၀) လက်ထက်တွင် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်၏။ ထိုဆရာတော်သည်—

၁။ မာတိကာ အရကောက်ကျမ်း
၂။ ဓာတုကထာ အရကောက်ကျမ်း
၃။ ယမိုက် အရကောက်ကျမ်း
၄။ ပဋ္ဌာန်း အရကောက်ကျမ်း

ဟူ၍ **အဘိဓမ္မာ** အရကောက်ကျမ်း လေးစောင်ကို ရေးသားပြုစုခဲ့သည်။

အရကောက်ဟူသည် အဘိဓမ္မာပါဠိတော်များ၏ သဘော, သရုပ်, အဓိပ္ပါယ်တို့ကို လက်ဖြင့်ကောက်ယူ၍ ပြဘိသကဲ့သို့ မိမိရရ ကွက်ကွက် ကွင်းကွင်း ရှင်းလင်းပြတ်သားစွာ သဘောပေါက်နားလည်စေရန် မြန်မာဘာသာဖြင့် စီစဉ်ရေးသားသော ကျမ်းဖြစ်၏၊ ထိုကျမ်းများကို မှီငြမ်းပြု၍

အဘိဓမ္မာအရကောက်နည်းများကို ဆရာနှင့်တပည့် နှစ်ဦးလုံး စာအုပ်မကိုင်ဘဲ ညအချိန်၌ သဘောပေါက်အောင် ဆွေးနွေး ပြောပြခြင်းဖြင့် သင်ကြား ပို့ချခဲ့ကြသည်၊ ယင်းသို့ သင်ကြားပို့ချခြင်းကို လည်း "ညဝါ"ဟု ခေါ်တွင်ခဲ့ကြသည်၊ ထိုနည်းသည် စာသင်သားတို့အား အဘိဓမ္မာဥာဏ် ရင့်သန်ခိုင်မာစေလျက် ဗုဒ္ဓတရားတော်၏ အနက် အဓိပ္ပါယ်ကို တိကျ နက်နဲစွာ သိမြင် နားလည်ရန် အထောက်အကူ ပြုခဲ့လေသည်၊ ထို့ကြောင့် အခြားသော ထေရဝါဒနိုင်ငံများ၌ မရှိသော ဤအဘိဓမ္မာ အရကောက်နည်းများကို အစဆုံး တီထွင်ပြုစုခဲ့သည့် တောင်ဘီလာ ဆရာတော်ကို အဘိဓမ္မာစာပေ၏ ရွှေဆောင် ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးတပါးအဖြစ်ဖြင့် အထူး မှတ်တမ်းတင်ထိုက်ပေသည်။

ထိုဆရာတော်သည် (၁) အဋ္ဌသာလိနီပဏာမဂါထာများ၏အဖွင့်ဖြစ်သော ဝိသတိဝဏ္ဏနာ-ပါဋ္ဌနှင့် (၂) သင်္ဂြိဟ်နိသျတစောင်ကိုလည်း ရေးသားခဲ့ကြောင်း သိရှိရသည်။

အင်းဝခေတ်နောက်ပိုင်းတွင် တောင်ဘီလာဆရာတော်မှတပါး အခြားသော အဘိဓမ္မာကျမ်းပြု ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများလည်း ထွက်ပေါ်ခဲ့ကြသည်၊ ထိုပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် ၎င်းတို့ ပြုစုခဲ့သည့် ကျမ်းများမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။

၁။ ရှင်အဂ္ဂဓမ္မာလင်္ကာရ(နန်းကျောင်းဆရာတော်)
- (၁) မူလဋီကာနိသျ
- (၂) အဘိဓမ္မာအရကောက်များ

၂။ ရှင်အနန္တဓဇ(တောင်ဘီလူးဆရာတော်)
- (၁) သင်္ဂြိဟ်နိသျ
- (၂) အဘိဓမ္မာအရကောက်များ

၃။ ရှင်အရိယာလင်္ကာရ (နေရင်းဆရာတော်)
- (၁) အဋ္ဌသာလိနီနိသျ (ဟောင်း)
- (၂) သမ္မောဟဝိနောဒနီနိသျ
- (၃) သခ်ေပဝဏ္ဏနာဋီကာနိသျ
- (၄) သင်္ဂြိဟ်ကျမ်းရိုးကြီး
- (၅) ဋီကာကျော်နိသျ

၄။ ရှင်ဉာဏဝရ (၁၀၆၇-၁၁၁၅) ပဌမကျော်အောင်စံထားဆရာတော်
- (၁) အဋ္ဌသာလိနီဂဏ္ဌိ (ဟောင်း)
- (၂) သင်္ဂြိဟ်ဂဏ္ဌိ

၅။ ရှင်သာရဒဿီ-ပုဗ္ဗာရုံဆရာတော်
- (၁) ဓာတုကထာယောဇနာပါဋ္ဌ

၆။ ရှင်အရိယာလင်္ကာရ-ဒက္ခိဏာဝန်ဆရာတော်
- (၁) သင်္ဂြိဟ်နိသျ

အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု ကျေးဇူးရှင် မစိုးရိမ်ဆရာတော်ဘုရားကြီး အရှင်သူရိယာဘိဝံသ၏ မိန့်ဆိုတော်မူချက်

အရကောက်ကျမ်းများ၏ အကျိုးကျေးဇူးကို အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု မစိုးရိမ်ဆရာတော်ဘုရားကြီးက အောက်ပါအတိုင်း မိန့်ဆိုတော်မူသည်။

"ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း၌ အရကောက်ကျမ်းများ ထင်ထင်ရှားရှား ရှိနေသော ကြောင့်သာလျှင် အဘိဓမ္မာ သာသနာတော်ကြီးမှာ မတိမ်မမြုပ် မကွယ်မပျောက်ဘဲ ယနေ့တိုင် အောင်ပင် တိုးပွါးတည်တံ့၍နေလေပြီ၊ မာတိကာအရကောက်ကျမ်း, ဓာတုကထာအရကောက်ကျမ်း, ယမိုက်အရကောက်ကျမ်း, ပဋ္ဌာန်းအရကောက်ကျမ်းများ မရှိကြသော အခြားထေရဝါဒ သီဟိုဠ်, ယိုးဒယား (ထိုင်း)နိုင်ငံများ၌ အဘိဓမ္မာ သာသနာတော်ကြီးသည် တည်တံ့သင့်သလောက် မတည်တံ့နိုင် ထွန်းတောက်သင့်သလောက် မထွန်းတောက်နိုင် ရှိနေကြရသည်၊ ဤအချက်မှာ စင်စစ်အားဖြင့် အဘိဓမ္မာ သာသနာတော်ကြီးအတွက် ဝမ်းနည်းစရာအချက်ပင် ဖြစ်သည်၊ အထူးအားဖြင့် အဘိဓမ္မာကို ကြိုးစား၍ သင်ယူပို့ချကြရန် တိုက်တွန်းသည်၊ ပရိယတ္တိ သာသနာကွယ်ပျောက်ရာ၌ ရှေးဦးစွာ အဘိဓမ္မာသာသနာကွယ်ပျောက်မည်ဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် အဘိဓမ္မာကို လေ့လာကြသည့် ကလျာဏပုထုဇဉ် သူတော်ကောင်းတို့သည်လည်း မိမိတို့ဉာဏ်အား ရှိသမျှ ကြိုးစားကြပြီးလျှင် အများသူငါ နားလည်နိုင်လောက်သည့် အဘိဓမ္မာအရကောက်ကျမ်းများကို ရေးသားဖြန့်ဖြူးကြပါက အဘိဓမ္မာသာသနာတော်ကြီးသည် ကြာရှည်စွာ တည်တံ့နိုင်ပေမည်၊ အဘိဓမ္မာသာသနာ တည်တံ့ပါလျှင်လည်း ဗုဒ္ဓရှင်တော်မြတ်ဘုရား၏ သာသနာ တည်တံ့သည်ပင် ဖြစ်တော့သည်"ဟု ကျေးဇူးရှင်ဆရာတော်ဘုရားကြီးက မကြာခဏ တပည့်များအား မိန့်ကြားသတိပေး နှိုးဆော်ပါသည်။

စင်စစ်အားဖြင့် အရကောက်ကျမ်းများကို ရေးသားပြုစုတော်မူခဲ့ကြသည့် ဆရာတော်ဘုရားကြီးများသည် ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရား ဟောကြားတော်မူခဲ့သည့် ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်ကြီး၏ အဋ္ဌကထာကဏ္ဍကို နည်းယူကာ ရေးသားပြုစုခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်သည်၊ ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်ကြီး၏ အဋ္ဌ-ကထာကဏ္ဍသည် မှီငြမ်းပြုဖွယ်ရာ အရကောက်ကျမ်းတဆူပင် ဖြစ်ပါသည်။

ကုန်းဘောင်ခေတ် အဘိဓမ္မာ

အင်းဝခေတ် ဒုတိယပိုင်းလောက်မှစ၍ မြန်မာနိုင်ငံ၌ ခိုင်မြဲစွာ အမြစ်တွယ်ခဲ့သော အဘိဓမ္မာ စာပေသည် ကုန်းဘောင်ခေတ်သို့ ရောက်သောအခါ အရှိန်ပြင်းစွာဖြင့် ရှင်သန်တိုးတက်ခဲ့လေသည်၊ အသီးအပွင့်မျိုးစုံကို ဆောင်သော ပဒေသာပင်ကြီးသည် ဆွတ်ချူစားသုံးသူအပေါင်း၏ စိတ်နှလုံးကို ရှင်ပြုံးနှစ်မြို့စေသကဲ့သို့ ထိုခေတ်က ရဟန်းရှင်လူ အပေါင်းတို့သည်လည်း ထက်သန်တက်ကြွ ရှင်ပျသောစိတ်ဖြင့် အဘိဓမ္မာဒေသနာ၏ အနှစ်သာရများကို ဆွတ်ယူစားသုံးခြင်း ပြုခဲ့ကြလေသည်၊ တောင်ဘီလာပုဂ္ဂိုလ်ကျော် ရှင်မုနိန္ဒဃောသစသည့် ရှေးဆရာတော်ကြီးများ တီထွင်ခဲ့သော အရကောက်နည်းကို မှီငြမ်းပြု၍ အဘိဓမ္မာညဝါ သင်ကြားပို့ချမှုသည် ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် ထင်ရှားသိသာစွာ တွင်ကျယ်ခေတ်စားခဲ့လေသည်၊ထန်းတပင်ဆရာတော် ရှင်နန္ဒမေဓာ, ပဌမဗားကရာဆရာတော် ရှင်ဓမ္မာဘိနန္ဒစသည့် ထိုခေတ်ပညာရှင်တို့ကလည်း ရှေးကထက်ပို၍ ကောင်းမွန်ပြည့်စုံအောင် မွမ်းမံသုတ်သင်လျက် အရကောက်ကျမ်းသစ်များကို စီရင်ရေးသားကြ

ပြန်သည်၊ ပါဠိတော်ခုနစ်ကျမ်းနှင့်တကွ အာဘိဓမ္မာအဋ္ဌကထာဋီကာတို့၏ မြန်မာပြန်နှင်သျှတို့သည် ကုန်းဘောင်ခေတ်၌ အများဆုံး ထုတ်ပေါ်ခဲ့ပေသည်၊ ပိဋကတ်သမိုင်းစာတမ်းအရ အာဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟခေါ် သင်္ဂြိဟ်နိသျှတမျိုးတည်းပင် ၂၂-မူရှိကြောင်း သိရှိရသည်၊ ထို့ပြင် ထိုစာတမ်းတွင် မပါဝင်သည့် နိသျှများလည်း ရှိပြန်ရာ အားလုံးပေါင်းသော် သင်္ဂြိဟ်နိသျှမှာ မူ ၃၀-ကျော်မျှ ရှိပေသည်၊ အလားတူပင် အဋ္ဌသာလိနီ, မူလဋီကာ, ဋီကာကျော်စသည်တို့၏ နိသျှများသည်လည်း အနည်းဆုံး ၃-၄-စောင်စီ ရှိကြသည်ချည်းသာ ဖြစ်ပေသည်။

နိသျှမှတပါး ဂဏ္ဌိ, ဝိနိစ္ဆယစသော အာဘိဓမ္မာဆိုင်ရာ အထေ့ထေ့ကျမ်းဂန်တို့ကိုလည်း ကုန်းဘောင်ခေတ်ပညာရှင်တို့သည် အမြောက်အမြား ရေးသားပြုစုခဲ့ကြသည်၊ အထူးအားဖြင့် အခက်ခဲအနက်နဲဆုံးဖြစ်သော ပဋ္ဌာန်းနည်းနှင့် ရုပ်ဝိထိ, နာမ်ဝိထိတို့၏ သဘောအဓိပ္ပါယ်ကို နောက်ခေတ်စာသင်သားတို့ အလွယ်တကူ သိမြင်နားလည်နိုင်ကြခြင်းမှာ ကုန်းဘောင်ခေတ် ကျမ်းဂန်များ၏ ကျေးဇူးကြောင့်ပင် ဖြစ်ပေသည်။

ပဋ္ဌမသံဂါယနာနှင့် ပဌမပြန်စာမေးပွဲများ

အာဘိဓမ္မာစာပေ တိုးတက်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ ကုန်းဘောင်ခေတ်၌ အထူးတလည် မှတ်တမ်းတင်ထိုက်သည့် အချက်နှစ်ရပ်ရှိခဲ့သည်။ ၎င်းတို့ကား—

(၁) ပဋ္ဌမသံဂါယနာတင်ခြင်းနှင့်

(၂) ပဌမပြန်စာမေးပွဲများကို အထူးအားပေးလာခြင်းတို့ပင် ဖြစ်ပေသည်။

သကရာဇ် ၁၂၃၃-ခုနှစ်တွင် မင်းတုန်းမင်းတရားကြီးသည် အာဘိဓမ္မာအပါအဝင် ပိဋကတ်သုံးပုံ ပါဠိအဋ္ဌကထာတို့ကို ကျမ်းတတ်ဆရာတော်ကြီးများအား သုတ်သင်တည်းဖြတ်စေလျက် ကျောက်ပြားပေါ်တွင် ရေးသားထွင်းထုစေပြီးလျှင် ပဋ္ဌမသံဂါယနာသဘင်ကို ဆင်ယင်ကျင်းပခဲ့လေသည်၊ ဤသို့ ပဋ္ဌမသံဂါယနာတင်ခြင်းအားဖြင့် နှစ်ပေါင်း နှစ်ထောင်ကျော်မျှ အသက်ရှည်ခဲ့ပြီဖြစ်သော အာဘိဓမ္မာစာပေသည် အဆင့်ဆင့် ကူးယူမှတ်သားခဲ့ရခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်သည့် ပုဒ်ပါဠိအမှား အယွင်းများမှ ကင်းလျက် သန့်ရှင်းစင်ကြယ်မှုကို ရရှိခဲ့ပေသည်၊ ထိုသန့်ရှင်းစင်ကြယ်မှုသည်လည်း အဓွန့်ရှည်စွာ တည်တံ့ရေးနှင့် တိုးတက်ပြန့်ပွါးရေးတို့အတွက် ကြီးမားသော အထောက်အပံ့တခုပင် ဖြစ်ပေသည်။

ဒုတိယအင်းဝခေတ် သာလွန်မင်းတရားကြီး (၉၉၁-၁၀၁၀) လက်ထက်တွင် သေချာစွာ စံနစ်တကျ စတင် ကျင်းပခဲ့၍ တနင်္ဂနွေမင်းတရားကြီး (၁၀၇၆-၁၀၉၅)၏ လက်ထက်သို့ ရောက်သောအခါမှ ပိုမိုထင်ရှားခဲ့သော ပဌမပြန်စာမေးပွဲများကို ကုန်းဘောင်ခေတ်၌ အထူးတလည် အားပေးခဲ့ပေရာ ထိုစာမေးပွဲများ၏ သင်ရိုးညွှန်းတမ်း၌ အာဘိဓမ္မာသည် အရေးကြီးသော ဘာသာရပ်တခုအနေဖြင့် ပါဝင်ခဲ့ပေသည်၊ သို့ဖြစ်ရကား အာဘိဓမ္မာကို အားတက်သရော သင်ကြားအားထုတ်သည့် ပုဂ္ဂိုလ်များလည်း ရှေးကထက် များပြားစွာ ထွက်ပေါ်ခဲ့ပေသည်။

ပိဋကတ်တော် သင်ရိုးညွှန်းတမ်း

ဤနေရာတွင် မြန်မာနိုင်ငံ သာသနာနယ်ပယ်အတွင်း၌ ရှေးရိုးအစဉ်အလာအားဖြင့် ပိဋကတ်တော်သင်ရိုး ပြဋ္ဌာန်းထားပုံကို သိသင့်ပေသည်၊ သာသနာတော်တွင်းသို့ ဝင်၍ ရဟန်းသာမဏေ

ပြုလိုသည့် ပုဂ္ဂိုလ်များအတွက် ဗုဒ္ဓရှင်တော်မြတ်ကိုယ်တိုင် တာဝန်နှစ်ရပ် ပေးအပ်တော်မူခဲ့သည်။ ၎င်းတို့ကား—

(၁) ဂန္ဌဓုရ=စာပေကျမ်းဂန် သင်ယူပို့ချခြင်းတာဝန်၊

(၂) ဝိပဿနာဓုရ=ဝိပဿနာအားထုတ်ခြင်းတာဝန်တို့ ဖြစ်သည်။

·ယင်းတာဝန်နှစ်ရပ်တို့တွင် ငယ်ရွယ်နုပျိုစဉ်အချိန်၌ သာသနာဘောင်သို့ ဝင်သည့် ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် အများအားဖြင့် ဂန္ဌဓုရတာဝန်ကို ရှေးဦးစွာ ယူလေ့ရှိကြ၏။

ဂန္ဌဓုရတာဝန်ကို ထမ်းဆောင်ခြင်းကား ဗုဒ္ဓရှင်တော်မြတ်၏ တရားတော်များ အမှန်ရှည်စွာ တည်တံ့စေရန်နှင့် တိုးတက်ပြန့်ပွါးစေရန် ဆောင်ရွက်ခြင်းပင်ဖြစ်၏၊ သာသနာသုံးရပ်တို့တွင် ပရိယတ္တိသာသနာကို ထမ်းဆောင်ခြင်းပင် ဖြစ်၏၊ ပရိယတ္တိသာသနာတည်မှသာလျှင် ပဋိပတ္တိ, ပဋိဝေဓ သာသနာများ တည်နိုင်မည် ဖြစ်သောကြောင့် ပရိယတ္တိသည် သာသနာ၏ ရေသောက်မြစ်ကြီးဖြစ်၏၊ ပရိယတ္တိကို ကျွမ်းကျင်စွာ တတ်မြောက်သော ပုဂ္ဂိုလ်သည် ပဋိပတ္တိအဆင့်သို့ လွယ်ကူစွာ တက်လှမ်းနိုင်မည်ဖြစ်ပေသည်၊ သို့ရာတွင် ဗုဒ္ဓ၏ တရားတော်များကား ဓမ္မက္ခန္ဓာအားဖြင့် ရှစ်သောင်းလေးထောင် စာအုပ်ရေအားဖြင့် ၄၀-မျှ ရှိပေရာ ဤမျှများပြားကျယ်ဝန်းသော ပိဋကတ်တော်များကို အချိန်တိုတိုနှင့် ထိထိရောက်ရောက် တတ်မြောက်နားလည်ရန် မလွယ်ကူလှချေ၊ မှန်ကန်ကောင်းမွန်သော သင်ရိုးသင်နည်းတခုကို အခြေပြု၍ ထားမှသာလျှင် ဖြစ်မြောက်နိုင်မည့် ကိစ္စဖြစ်၏၊ သို့ဖြစ်သည့်အားလျော်စွာ ပရိယတ္တိသာသနာတည်းဟူသော ဂန္ဌဓုရတာဝန်ကို ထမ်းဆောင်လိုသည့် ပုဂ္ဂိုလ်များအတွက် ခေတ်အဆက်ဆက်မှစ၍ ဆရာမြတ်တို့ ပြဋ္ဌာန်းထားခဲ့သော ပိဋကတ်တော် သင်ရိုးညွှန်းတမ်း ရှိလေသည်။ ထိုသင်ရိုးတွင် ပါဝင်သည့် ကျမ်းတို့ကား—

၁။ ဝိနည်း ၅-ကျမ်း စာအုပ် ၅-အုပ်
၂။ သုတ် ၃-ကျမ်း (ဒီဃနိကာယ် ၃-ကျမ်း) ၃-အုပ် ပေါင်း စာအုပ် ၂၀
၃။ အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်း ၁၂-အုပ်

တို့ ဖြစ်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၌ ပရိယတ္တိဝန်ကို ဆောင်ခဲ့ကြသည့် အဆက်ဆက်သော ဆရာတော်အရှင်မြတ်တို့သည် အထက်ပါ သင်ရိုးကို အခြေပြုလျက် ပိဋကတ်တော်များကို သင်ကြားပို့ချတော်မူခဲ့ကြ၏၊ လေ့လာသင်ယူသည့် စာသင်သားတို့ကလည်း ထိုသင်ရိုးအတိုင်းပင် အဆင့်ဆင့် သင်ယူခြင်းပြုခဲ့ကြသည်၊ ယင်းသို့ သင်ယူအားထုတ်ရာတွင်လည်း ဉာဏ်ထက်မြက်သော စာသင်သားများအတွက် ငါးနှစ်မျှဖြင့်ရင်း ဉာဏ်အသင့်အတင့်သာရှိသော စာသင်သားများအတွက် အများဆုံး ဆယ်နှစ်မျှဖြင့်ရင်း သင်ရိုးကျမ်းအားလုံးကို ပေါက်ရောက်ခဲ့ကြပေသည်၊ သင်ရိုးပေါက်ပြီးသော စာသင်သားတို့သည်လည်း ကြံ့ခိုင်လေးနက်သော ပိဋကတ်အသိဉာဏ်ကို ရရှိလျက် သာသနာ့တာဝန် ၂-ရပ်ကို ကျေပြန်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့ကြပေသည်။

ဤသို့ ပရိယတ္တိသာသနာတည်းဟူသော လမ်းကြောင်း၌ ယနေ့အထိ တွင်ကျယ်ခေတ်စားလျက်ရှိသော အထက်ပါ သင်ရိုးကျမ်းတို့ကား ပိဋကတ်သုံးပုံတွင် အရေးအကြီးဆုံး ကျမ်းများ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုသင့်၏။

ဝိနည်း။ ။ထိုသင်ရိုးကျမ်းတို့တွင် ပထမဆုံး ဝိနည်း ၅-ကျမ်းကို ပြဋ္ဌာန်းယူပြီး၊ ဝိနည်းဟူသည် ရဟန်းတို့ လိုက်နာရမည့် စည်းကမ်းဥပဒေများ ဖြစ်၏၊ ဥပုသ်ပြုခြင်း ပဝါရဏာပြုခြင်း ရဟန်းခံခြင်း စသည့် သံဃကိစ္စအဝဝကို ဆောင်ရွက်ပုံ အစီအစဉ်များသည်လည်း ဝိနည်းပိဋကတ်တွင်သာ ပါဝင်၏၊ သို့ဖြစ်၍ ဝိနည်းသည် ရဟန်းများအတွက် အရေးအကြီးဆုံးဖြစ်၏၊ ဝိနည်းကို ထိန်းသိမ်းမှသာလျှင် ရဟန်းကောင်း ရဟန်းစစ် ဖြစ်နိုင်၏၊ ဝိနည်းမရှိခဲ့သော် သံဃာပင် ရှိနိုင်တော့မည်မဟုတ်ချေ၊ ထို့ကြောင့် ဝိနည်း ၅-ကျမ်းသည် ပိဋကတ်တော်သင်ရိုးခွဲ ပထမဦးဆုံး ပါဝင်ရလေသည်။

သုတ်သုံးကျမ်း ဟူသည် ဒီဃနိကာယ်သုံးကျမ်း ဖြစ်၏၊ဒီဃနိကာယ်လာ သုတ်များခွဲ ဗုဒ္ဓဝါဒ၏ အခြေခံသဘောများကို ရှင်းလင်းပြဆိုထား၏၊ ဗုဒ္ဓဝါဒနှင့် ပြာဟ္မဏစသော အခြားဝါဒတို့၏ ခြားနားပုံကိုလည်း နှိုင်းယှဉ်ဖော်ပြထား၏၊ ဒိဋ္ဌိ ၆၂-ပါးနှင့် သက္ကာယဒိဋ္ဌိ ၂၀-တို့ကို ပယ်ကြောင်း ကျင့်စဉ်များ သံဃလောက၏ သန့်ရှင်းစင်ကြယ်ကြောင်း နည်းလမ်းအကျင့်များကိုလည်း လေ့လာသုံးသပ်နိုင်သည်၊ သီလ, သမာဓိ, ပညာဟူသော ကျင့်စဉ်သိက္ခာသုံးရပ်ကို ဒီဃနိကာယ်၌ ပြည့်စုံစွာ အဆင့်ဆင့် ဟောကြားထားသည်၊ ထို့ကြောင့် ဒီဃနိကာယ်သုံးကျမ်းကို နိုင်နင်းပြီး သူသည် ဗုဒ္ဓဝါဒ၏ အခြေခံသဘောကို ပိုင်နိုင်ပြီးဖြစ်သည်၊ ဝါဒတပါးက မချောက်ချားနိုင်သော သမ္မာဒိဋ္ဌိဉာဏ်ကိုလည်း ရရှိပြီး ဖြစ်နိုင်သည်၊ ထို့ပြင် မျက်မှောက်လောက၏ သာယာမှုအတွက် လူ့ဝတ္တရား, အုပ်ချုပ်သော မင်းတို့၏ ဝတ္တရား စသည်တို့ကိုလည်း စေ့စုံစွာ ဟောကြားထားတော်မူသဖြင့် ဒီဃနိကာယ် သုတ် ၃-ကျမ်းကို တတ်ကျွမ်းသည့် သံဃာတော်သည် 'ဒါယိကာ, ဒါယိကာမတို့၏ ကိုးကွယ်ရာ လမ်းညွှန်ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးဖြစ်မည်မှာ မချွတ်ပင်ဖြစ်ချေသည်၊ ဒီဃနိကာယ်ကိုနည်းမှီလျက် ကျန်နိကာယ်ဝင် ကျမ်းများ၏အနက်အဓိပ္ပါယ်ကိုလည်း အလွယ်တကူ သိမြင်နားလည်နိုင်ဖွယ်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် သင်ရိုးခွဲ သုတ် ၃-ကျမ်းကို ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

အဘိဓမ္မာကား လောကခွဲ ရှိသော သက်ရှိ သက်မဲ့ တရားအားလုံး၏ သဘာဝ အစစ်အမှန်ကို တိကျစွာ ဂေဖန်ဖော်ထုတ်၍ ဟောကြားသော ဒေသနာဖြစ်၏၊ သို့ဖြစ်၍ အဘိဓမ္မာတတ်ကျွမ်းမှသာလျှင် အမှန်တရားကို ဖောက်ထွင်း၍ မြင်နိုင်သည့် ပဋိဝေဓဉာဏ်ကို ရရှိနိုင်မည်ဖြစ်၏၊အစစ်အမှန်သဘောကို ပိုင်နိုင်ထိမိစွာ တတ်ကျွမ်းသိမြင်လျှင် ဗုဒ္ဓတရားတော်၌ မယိမ်းမယိုင် သက်ဝင်ခိုင်မြဲလေပြီ၊ ထို့ပြင် သဗ္ဗညုတဉာဏ်ရှင် ဘုရားသခင်တို့သာလျှင် အဘိဓမ္မာသဘောကို ပြည့်ဝစုံလင်ကုန်စင်အောင် ဟောတော်မူနိုင်သည်ဟု ရှင်တော်ဘုရား၏ ဉာဏအစိန္တေယျကို ကြည်ညိုလာနိုင်သည်။

သို့ဖြစ်ရကား သာသနာ့ဝန်ထမ်း ရဟန်းတော်များအတွက် အဘိဓမ္မာခုနစ်ကျမ်းကို သင်ရိုးအဖြစ် သတ်မှတ်ထားခဲ့ခြင်းမှာ ဗုဒ္ဓသာသနာအတွက် မယိမ်းမယိုင် ခိုင်မြဲသော အဆောက်အဦကြီး တည်ဆောက်ထားခဲ့ခြင်းပင် ဖြစ်ပေသည်။

အချုပ်အားဖြင့် အဘိဓမ္မာဒေသနာသည် ဗုဒ္ဓသာသနာ၏ မြဲမြံသော ရေသောက်မြစ်ဖြစ်သည်၊ ဒီဃနိကာယ်သုတ် ၃-ကျမ်းမှာမူ လောကီလောကုတ္တရာနှစ်ဖြာသော အကျိုးတည်းဟူသော အသီးအပွင့်တို့ကို ပေးစွမ်းနိုင်သော ပင်လုံးကျွတ်ဝေဆာသည့် ပဒေသာပင်ကြီးပင်ဖြစ်သည်၊ ဝိနည်းဒေသနာမှာ ထိုပဒေသာပင်ကြီးကို အသီးအပွင့်တို့ဖြင့် ဝေဖြာရှင်သန်စေရန် ပြုစု ပျိုးထောင်စောင့်ရှောက်သည့် ဥယျာဉ်မှူးကြီးပင် ဖြစ်သည်။

ဤသို့ မြတ်ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရား ဟောကြားတော်မူခဲ့သည့် ပိဋကတ်သုံးပုံ၏ တရားအဆီ အနှစ်မျှားအားလုံး အကျုံးဝင်သော သင်ရိုးမာတိကာ အစီအစဉ်တရပ် ရှိခဲ့ခြင်းကြောင့်သာလျှင် မြန်မာနိုင်ငံ၌ ပရိယတ္တိသာသနာတော်ကြီးသည် ယနေ့တိုင်အောင်ပင် တိုးတက်စည်ကား ပြန့်ပွါး နေခြင်း ဖြစ်သည်။

နောက်ပိုင်းခေတ် အဘိဓမ္မာ

ကုန်းဘောင်ခေတ် ကုန်ဆုံးပြီးသည့်အချိန်မှစ၍ မျက်မှောက်ခေတ်အထိ အချိန်ကာလအတွင်း၌လည်း အဘိဓမ္မာ လေ့လာ သင်ကြားခြင်းနှင့် အဘိဓမ္မာကျမ်းဂန်မျှား ရေးသား ပြုစုခြင်းတို့မှာ ယုတ်လျော့ နည်းပါးသွားခြင်းမရှိဘဲ တိုးတက်၍သာ လာခဲ့ပေသည်၊ ထိုခေတ်အတွင်း ရေးသား ပြုစုသည့်ကျမ်းတို့မှာ ယေဘုယျအားဖြင့် မြန်မာဘာသာဖြင့် ရေးသားသော ကျမ်းတို့သာဖြစ်ပေသည်၊ သို့ရာတွင် လယ်တီဆရာတော်၏ ပရမတ္ထဒီပနီဋီကာမှ အစပြု၍ အကုံရဋီကာ စသော ပါဠိဘာသာဖြင့် ရေးသော ကျမ်းမျှားလည်း ထွက်ပေါ်ခဲ့ပေသည်၊ ထိုပြင် ပဌမပြန် စာမေးပွဲ, ဓမ္မာစရိယ စာမေးပွဲမျှားနှင့်တကွ ထိုထိုဒေသဆိုင်ရာ စာမေးပွဲတို့၌ အဘိဓမ္မာကျမ်းစာမျှားကို မလွတ်တမ်း ပြဋ္ဌာန်းသတ်မှတ်ထားရကား အဘိဓမ္မာသည် စာသင်သားတိုင်း မုချသင်ယူရသည့် ဘာသာတရပ် ဖြစ်လာခဲ့ပေသည်၊ ဤသို့ ပရိယတ္တိသာသနာဝန်ကို ထမ်းဆောင်သည့် ရဟန်းတော်မျှားလောကဌ်သာ အဘိဓမ္မာသည် ထင်ရှား ခေတ်စားခဲ့သည် မဟုတ်ပေ၊ လူပုဂ္ဂိုလ်အမြောက်အမြားတို့သည်လည်း ပြင်းပြသော အာသာဆန္ဒဖြင့် အဘိဓမ္မာကို လေ့လာလိုက်စားခဲ့ကြပေသည်။

၁၃၁၄-(၁၉၅၂) ခုနှစ်မှ စ၍ ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့က နှစ်စဉ်ကျင်းပခဲ့သော အဘိဓမ္မာစာမေးပွဲနှင့် ၁၉၅၅-ခုနှစ်တွင် စတင်ခဲ့သော ဋီကာကျော် မြန်မာပြန်စာမေးပွဲမျှားသည်ကား အဆိုပါ လူပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အဘိဓမ္မာလေ့လာလိုက်စားမှုကို ထင်ရှားသိသာစွာ တိုးတက်စေခဲ့ပေသည်။

ဤသို့အားဖြင့် ကုန်းဘောင်ခေတ်ဦးမှစ၍ ယနေ့အထိ အချိန်ကာလအတွင်း၌ အဘိဓမ္မာစာပေ တိုးတက်ခဲ့ပုံမှာ လွန်စွာပင် ကျယ်ဝန်းပြန့်ပြောလှပေသည်၊ သို့ဖြစ်၍ ထိုခေတ်များအတွင်း ထွက်ပေါ်ခဲ့သည့် အဘိဓမ္မာကျမ်းများနှင့် ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အကြောင်းကို အသီးအသီး ဖော်ပြရမည်ဆိုလျှင် အလွန်ပင် ရှည်လျားပေမည်၊ သို့ဖြစ်သောကြောင့် ကုန်းဘောင်ခေတ်ဦးမှစ၍ နောက်ပိုင်းတွင် ထွက်ပေါ်ခဲ့သည့် ကျမ်းမျှားနှင့်တကွ မြန်မာပြည်ပြု အဘိဓမ္မာကျမ်းမျှား အားလုံး၏ စာရင်းအချုပ်ကို ရနိုင်သမျှ ရှာဖွေစုဆောင်းကာ ဖော်ပြလိုက်ရပေသတည်း။

မြန်မာပြည်ပြု အဘိဓမ္မာကျမ်းမျှား

(က) ပါဠိဘာသာရေးကျမ်းမျှား

၁။ ပရမတ္ထဗိန္ဒုပါဋ်၊ ကျစ္စာမင်း (၅၉၆-၆၁၁)
၂။ အဋ္ဌသာလိနီယောဇနာပါဋ်၊ ရှင်ဉာဏကိတ္တိ (၇၁၂-ခန့်)
၃။ သမ္မောဟဝိနောဒနီယောဇနာပါဋ် ။
၄။ သခေါ်ပဝဏ္ဏနာဋီကာပါဋ်၊ ရှင်သဒ္ဓမ္မဇောတိပါလ (၈၀၈)
၅။ နာမစာရဒီပကပါဋ် ။ ။
၆။ မဏိသာရမဉ္ဇူသာဋီကာပါဋ်၊ ရှင်အရိယဝံသ (၈၃၀)

၇။ မဏိဒီပ ဋီကာပါဠိ ။ ။
၈။ (က) မဓုသာရတ္ထဒီပနီဋီကာပါဠိ၊ ရှင်အာနန္ဒ (၉၁၂-ခန့်)
၈။ (ခ) အဘိဓမ္မနယပကာသနီ- အမည်မသိ
၉။ အဖေဂ္ဂုသာရဒီပနီဋီကာပါဠိ၊ ရှင်မဟာသုဝဏ္ဏဒီပ (၉၁၂-ခန့်)
၁၀။ ပဋ္ဌာနသာရဒီပနီဋီကာပါဠိ၊ ရှင်သဒ္ဓမ္မာလင်္ကာရ (၉၄၂)
၁၁။ ဓာတုကထာဋီကာဝဏ္ဏနာပါဠိ၊ ရှင်တိလောကဂုရု (၉၆၇-ခန့်)
၁၂။ ဓာတုကထာအနုဋီကာဝဏ္ဏနာပါဠိ- ။ ။
၁၃။ ယမကဝဏ္ဏနာဋီကာပါဠိ၊ ရှင်တိလောကဂုရု (၉၇၇)
၁၄။ ပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာဋီကာပါဠိ- ။ ။
၁၅။ ဝိသတိဝဏ္ဏနာပါဠိ၊ ရှင်မုနိန္ဒဃောသ၊ တောင်ဘီလာဆရာတော် (၉၉၁ ခန့်)
၁၆။ ဓာတုကထာယောဇနာပါဠိ၊ ရှင်သာရဒဿီ၊ ပုဗ္ဗာရုံဆရာတော် (၁၀၉၅-ခန့်)
၁၇။ ပစ္စယတ္ထပကာသနီပါဠိ၊ ရှင်ဇမ္ဗုဓဇ၊ ဆရာတော်ဦးဗုဒ်ခ် (၁၁၈၂)
၁၈။ ပစ္စယဃဋနပကာသနီပါဠိ၊ ။ ။ (၁၁၈၃)
၁၉။ ရူပဘေဒပကာသနီပါဠိ၊ ။ ။
၂၀။ ရူပဝိဘာဂပါဠိ၊ အမည်မသိ
၂၁။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟဒီပနီပါဠိ၊ ရှင်သီလာစာရ (၁၁၆၃)
၂၂။ သုစိတ္တာလင်္ကာရပါဠိ၊ အမည်မသိ
၂၃။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟဂဏ္ဌိပဒပါဠိ၊ အမည်မသိ။
၂၄။ ပရမတ္ထဒီပနီဋီကာပါဠိ၊ ရှင်ဉာဏ၊ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ၊လယ်တီဆရာတော် (၁၂၅၉)
၂၅။ ယမကဝိသဇ္ဇနာပါဠိ၊ ။ ။ (၁၂၇၃)
၂၆။ ပဋ္ဌာနုဒ္ဒေသဒီပနီပါဠိ၊ ။ ။
၂၇။ အနုဒီပနီပါဠိ၊ ။ ။
၂၈။ အင်္ဂုရဋီကာပါဠိ၊ ရှင်ဝိမလ၊ တလိုင်းကုန်း (၁၂၆၇)
၂၉။ အနုဝိဘာဝနီပါဠိ၊ ရှင်သာဂရ၊ ဖားကူးဆရာတော် (၁၂၇၁)
၃၀။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟဝိနိစ္ဆယပါဠိ၊ ရှင်မေဓာသီရိ (၁၂၇၃)
၃၁။ မဟာအတုလဋီကာပါဠိ၊ ရှင်နာဂိန္ဒသာမိ (၁၂၇၆)
၃၂။ ပရမတ္ထဝိသောဓနီဋီကာသစ်ပါဠိ၊ ရှင်ဒီပမာလာ၊ ချောင်းဦး
၃၃။ အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီယောဇနာပါဠိ၊ ရှင်ဉာဏိန္ဒ (၁၂၈၀)
၃၄။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟဇောတိကဋီကာပါဠိ၊ ရှင်နန္ဒမာလာ(၁၂၈၁)
၃၅။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟဝိနိစ္ဆယဋီကာပါဠိ၊ ရှင်ပညာဇောတ (၁၂၈၁)
၃၆။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟဝိကာသနီပါဠိ၊ အမည်မသိ
၃၇။ အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီယောဇနာပါဠိ၊ ဦးကဝိ (ဦးရွှေမင်း)
၃၈။ အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီပဒယောဇနာပါဠိ၊ အမည်မသိ
၃၉။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟယောဇနာပါဠိ၊ ဦးသောမ (ဦးသာဆိုင်)
၄၀။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟယောဇနာပါဠိ၊ ဦးကဝိ (ဦးရွှေမင်း)
၄၁။ ကလျာဏီဋီကာပါဠိ၊ ရှင်ကလျာဏ
၄၂။ ပရမတ္ထသင်္ဂဟပါဠိ- ရှင်ဝိသုဒ္ဓ၊ တောင်ခွင်သာသနာပိုင် (၁၂၉၀)

(ခ) နိဿရှင့် မြန်မာပြန်ကျမ်းများ

၁။ ဓမ္မသင်္ဂီပါဠိတော်နိဿ၊ အမည်မသိ
၂။ ဓမ္မသင်္ဂီပါဠိတော်နိဿ၊ ရှင်သုဒဿန၊ ဒုတိယစံကျောင်းဆရာတော် (၁၁၇၇-၁၂၅၀)
၃။ ဓမ္မသင်္ဂီပါဠိတော်နိဿ၊ ရှင်အဂ္ဂဓမ္မ၊ ထနောင်းဝန်းဆရာတော်
၄။ ဓမ္မသင်္ဂီပါဠိတော်နိဿ၊ ရှင်ဇာဂရ၊ မိုးထိ
၅။ (က) ဓမ္မသင်္ဂီပါဠိတော်မြန်မာပြန်၊ ဦးမြို
၅။ (ခ) ဓမ္မသင်္ဂီပါဠိတော်မြန်မာပြန် ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ (၁၃၂၆)
၆။ ဝိဘင်းပါဠိတော်နိဿ၊ ရှင်သာရဓမ္မ
၇။ ဝိဘင်းပါဠိတော်နိဿ၊ ရှင်ဇာဂရ၊ မိုးထိ
၈။ ဓာတုကထာပါဠိတော်နိဿ၊ ရှင်မုနိန္ဒဃောသ၊ တောင်ဘီလာဆရာတော် (၉၄၀-၁၀၁၃)
၉။ ဓာတုကထာပါဠိတော်နိဿ၊ ရှင်အဂ္ဂဓမ္မ၊ နန်းကျောင်းဆရာတော် (၉၈၅-ခန့်)
၁၀။ ဓာတုကထာပါဠိတော်နိဿ၊ ရှင်အနန္တဓဇ၊ တောင်ဘီလူးဆရာတော် (၁၀၃၄-ခန့်)
၁၁။ ဓာတုကထာပါဠိတော်နိဿ၊ ရှင်နန္ဒမေဓာ၊ ထန်းတပင်ဆရာတော် (၁၁၃၈-ခန့်)
၁၂။ ဓာတုကထာပါဠိတော်နိဿ၊ အမည်မသိ
၁၃။ ဓာတုကထာပါဠိတော်နိဿ၊ ရှင်ဇမ္ဗုဒီပဓဇ (၁၂၀၀-ခန့်)
၁၄။ (က)ဓာတုကထာပါဠိတော်နိဿ၊ ရှင်ဇာဂရ၊ မိုးထိ
၁၄။ (ခ)ဓာတုကထာ (အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်)၊ အရှင်နာရဒ၊ မူလပဋ္ဌာန်းဆရာတော်
၁၅။ ပုဂ္ဂလပညတ်ပါဠိတော်နိဿ၊ ရှင်ဇမ္ဗုဒီပဓဇ (၁၂၀၀-ခန့်)
၁၆။ ပုဂ္ဂလပညတ်ပါဠိတော်နိဿ၊ ရှင်သာဂရ၊ ဆင်တဲဆရာတော် (၁၂၂၁-ခန့်)
၁၇။ ပုဂ္ဂလပညတ်ပါဠိတော်နိဿ၊ ရှင်ဇာဂရ၊ မိုးထိ
၁၈။ ပုဂ္ဂလပညတ်ပါဠိတော်မြန်မာပြန်- ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ (၁၃၂၄)
၁၉။ ကထာဝတ္ထုပါဠိတော်နိဿ၊ ရှင်ဇမ္ဗုဒီပဓဇ (၁၂၀၀-ခန့်)
၂၀။ ကထာဝတ္ထုပါဠိတော်နိဿ၊ ရှင်ဇာဂရ၊ မိုးထိ
၂၁။ ကထာဝတ္ထုပါဠိတော်မြန်မာပြန်- ပြည်တောင်စု မြန်မာနိုင်ငံ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ (၁၃....)
၂၂။ ယမိုက်ပါဠိတော်နိဿ၊ ရှင်မုနိန္ဒဃောသ၊ တောင်ဘီလာဆရာတော်။
၂၃။ ယမိုက်ပါဠိတော်နိဿ၊ရှင်အဂ္ဂဓမ္မ၊ နန်းကျောင်းဆရာတော်
၂၄။ ယမိုက်ပါဠိတော်နိဿ၊ရှင်အနန္တဓဇ၊ တောင်ဘီလူးဆရာတော် (၁၀၃၄-ခန့်)
၂၅။ ယမိုက်ပါဠိတော်နိဿ၊ရှင်နန္ဒမေဓာ၊ ထန်းတပင်ဆရာတော် (၁၁၃၈-ခန့်)
၂၆။ ယမိုက်ပါဠိတော်နိဿ၊အမည်မသိ
၂၇။ ယမိုက်ပါဠိတော်နိဿ၊ရှင်ဇမ္ဗုဒီပဓဇ (၁၂၀၀-ခန့်)
၂၈။ ယမိုက်ပါဠိတော်နိဿ၊ရှင်ဇာဂရ၊ မိုးထိ
၂၉။ ပဋ္ဌာန်းပါဠိတော်နိဿ၊ရှင်မုနိန္ဒဃောသ၊ တောင်ဘီလာ (၉၄၀-၁၀၁၃)
၃၀။ ပဋ္ဌာန်းပါဠိတော်နိဿ၊ရှင်အဂ္ဂဓမ္မ၊ နန်းကျောင်း (၉၈၅-ခန့်)
၃၁။ ပဋ္ဌာန်းပါဠိတော်နိဿ၊ရှင်အနန္တဓဇ၊ တောင်ဘီလူး (၁၀၃၄-ခန့်)
၃၂။ ပဋ္ဌာန်းပါဠိတော်နိဿ၊တောင်တွင်းဦးဖျော်(ဦးဥာဏ) (၁၁၂၄-မတိုင်မီ)
၃၃။ ပဋ္ဌာန်းပါဠိတော်နိဿ၊ရှင်နန္ဒမေဓာ၊ ထန်းတပင် (၁၁၃၈-ခန့်)

၃၄။ ပဋ္ဌာန်းပါဠိတော်နိသျ၊တောရဦးဒီပ (ငယ်မည် ဦးအောင်ဘော်)
၃၅။ ပဋ္ဌာန်းပါဠိတော်နိသျ၊အမည်မသိ
၃၆။ ပဋ္ဌာန်းပါဠိတော်နိသျ၊ရှင်ဇမ္ဗုဒီပဓဇ (၁၂၀၀-ခန့်)
၃၇။ ပဋ္ဌာန်းပါဠိတော်နိသျ၊ရှင်ဇာဂရ (မိုးထီ)
၃၈။ အဋ္ဌသာလိနီအဋ္ဌကထာနိသျ-ရှင်အရိယာလင်္ကာရ၊ နေရင်းဆရာတော် (၁၀၇၆-ခန့်)
၃၉။ အဋ္ဌသာလိနီအဋ္ဌကထာနိသျ-ရှင်မေခ၊ ပြည်ဆရာတော် (၁၂၂၅)
၄၀။ အဋ္ဌသာလိနီ(အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်)-ဦးဖေမောင်တင် (ပါမောက္ခဟောင်း) (၁၂၈၁)
၄၁။ သမ္မောဟဝိနောဒနီအဋ္ဌကထာနိသျ-ရှင်အရိယာလင်္ကာရ၊နေရင်းဆရာတော် (၁၀၇၆-ခန့်)
၄၂။ ပဋ္ဌပကရဏအဋ္ဌကထာနိသျ-ရှင်ပညာသီဟ၊ ဂူကြီးဆရာတော်(၁၁၄၄-ခန့်)
၄၃။ ယမိုက်အဋ္ဌကထာနိသျဟောင်း (အမည်မသိ)
၄၄။ မူလဋ္ဌီကာနိသျ-ရှင်အဂ္ဂဓမ္မ၊ နန်းကျောင်းဆရာတော် (၉၈၅-ခန့်)
၄၅။ မူလဋ္ဌီကာနိသျ-ရှင်ဓမ္မာဘိနန္ဒ၊ ပဌမ ဗားကရာဆရာတော် (၁၁၄၄-ခန့်)
၄၆။ မူလဋ္ဌီကာနိသျ၊ရှင်ပညာသီဟ၊ ဂူကြီးဆရာတော်
၄၇။ မူလဋ္ဌီကာနိသျ၊ရှင်မဏ္ဍဇောတ၊ ခင်မဂန်ဆရာတော် (၁၁၉၉-ခန့်)
၄၈။ အဋ္ဌသာလိနီမူလဋ္ဌီကာဂဏ္ဌိနိသျ၊ဦးကေလာသ၊ ကြာခံဆရာတော် (၁၃၁၉)
၄၉။ အနုဋ္ဌီကာနိသျ၊ရှင်အရိယဝံသ (၇၃၀-ခန့်)
၅၀။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟနိသျ[1]၊ရှင်မုနိန္ဒဃောသ၊ ဗဟင်ဆရာတော် (၁၁၄၄-ခန့်)
၅၁။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟနိသျ၊ရှင်မုနိန္ဒာဘိဓဇ၊ ကျီးသဲလေးထပ်ဆရာတော် (၁၁၇၉-၁၂၅၆)
၅၂။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟနိသျ၊ဦးကေလာသ (ဦးသံမှိ)
၅၃။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟနိသျ၊ရှင်ဇာဂရ၊ မိုးထီ
၅၄။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟနိသျ၊ရှင်အဂ္ဂဝံသ၊ တောင်သာ
၅၅။ သင်္ဂြိဟ်မြန်မာပြန်၊ဦးလှတင်၊ မန္တလေးတက္ကသိုလ် (၁၃၂၂)
၅၆။ ပရမတ္ထဝိနိစ္ဆယနိသျ၊ရှင်ဉာဏာလင်္ကာရ၊ ပဌမခင်တဲဆရာတော် (၁၁၉၉-ခန့်)
၅၇။ နာမရူပပရိစ္ဆေဒနိသျ ″ ″ ″
၅၈။ အဘိဓမ္မာဝတာရနိသျ၊ရှင်ဉာဏ၊ ပဌမကျော် (၁၁၁၅-ခန့်)
၅၉။ အဘိဓမ္မာဝတာရနိသျ၊ရှင်မုနိန္ဒာဘိဝံသ၊ စလင်းသာသနာပိုင် (၁၁၈၁-ခန့်)
၆၀။ သုစိတ္တာလင်္ကာရနိသျ၊အမည်မသိ
၆၁။ ပရမတ္ထဗိန္ဒုနိသျ၊ရှင်ဓမ္မာဘိနန္ဒ၊ ပဌမဗားကရာဆရာတော် (၁၁၄၄-ခန့်)
၆၂။ သစ္စသံခေပ်နိသျ၊အမည်မသိ
၆၃။ သစ္စသံခေပ်နိသျ၊ရှင်စက္ကိန္ဒ၊ ဆရာတော် ဦးဗုဓ် (၁၁၈၁-ခန့်)
၆၄။ ပစ္စယတ္ထပကာသနီနိသျ၊ ″ ″
၆၅။ ရူပဘေဒပကာသနီနိသျ၊ ″ ″
၆၆။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟဒီပနီနိသျ၊ရှင်သီလာစာရ၊ ပန်းလွှာဆရာတော်
၆၇။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟဝိနိစ္ဆယနိသျ၊ရှင်မေဓာသီရိ (၁၂၇၃)

---

[1] တောင်ဘီလပြာဆရာတော်ကသည်ဘိုးပြုစုသည့် သင်္ဂြိဟ်နိသျ(၂၂)မူဘိုးစာ ရင်းကို ပိဋကတ်ဂါမိုင်းစာကမ်း
ခဲ့ ၈၈၂။

၆၈။ အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီဋီကာနိသျှ၊ရှင်အရိယာလက်ံာရ၊ နေရင်းဆရာတော် (၁၀၇၀-ခန့်)
၆၉။ အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီဋီကာနိသျှ၊ရှင်ဇနိန္ဒ၊ ဒုတိယဆင်တဲဆရာတော် (၁၂၀၎)
၇၀။ အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီဋီကာနိသျှ၊ရှင်ပညာဇောတ၊ ဒုတိယဗားကရာဆရာတော်(၁၂၂၀-ခန့်)
၇၁။ အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီဋီကာနိသျှ၊ရှင်မေဓာ၊ ပြည်ဆရာတော် (၁၂၂၀-ခန့်)
၇၂။ အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီဋီကာနိသျှ၊မင်းကြီးမဟာသီရိဇေယျသူမိုင်းခိုင်းမြို့စား(၁၁၇၇-၁၂၅၎)
၇၃။ အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီဋီကာနိသျှ၊ရှင်ကေလာသ၊ မုံရွာ
၇၄။ အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီဋီကာနိသျှ၊ရှင်ကေ်လာသ၊ ပစ္စိမာရုံ
၇၅။ ဋီကာကျော်နိသျှ၊ရှင်အာဌာရ၊ မေဒိနီဆရာတော် (၁၃၀၎)
၇၆။ ဋီကာကျော်နိသျှ၊ရှင်ပညာ၊ ပခုက္ကူဆရာတော် (၁၃၀၎)
၇၇။ ဋီကာကျော်မြန်မာပြန်၊ မေဓာဝီဆရာဆိုင်
၇၈။ သခေ်ပဝဏ္ဏနာဋီကာနိသျှ၊ရှင်အရိယာလက်ံာရ၊ နေရင်းဆရာတော် (၁၀၇၀-ခန့်)
၇၉။ သခေ်ပဝဏ္ဏနာဋီကာနိသျှ၊ရှင်သဒ္ဓမ္မရုံသီ
၈၀။ သခေ်ပဝဏ္ဏနာဋီကာနိသျှ၊ရှင်အာလောက၊ သက်ငယ်ကျင်း (၁၁၈၂)
၈၁။ မဏိသာရမဉ္ဇူသာဋီကာနိသျှ၊ရှင်ပညာသီဟ၊ ခင်ကြီးပု (၁၁၉၉-ခန့်)
၈၂။ မဏိသာရမဉ္ဇူသာဋီကာနိသျှ၊ရှင်နာဂိန္ဒ၊ မိုးကောင်း (၁၂၄၆-ခန့်)
၈၃။ မဏိသာရမဉ္ဇူသာဋီကာနိသျှ၊ရှင်ဝိသုဒ္ဓ၊ သစ်ဆိမ့်
၈၄။ အဖေဂ္ဂသာရဒီပနီနိသျှ၊ရှင်ဒီပါလက်ံာရ၊ ဒု-ငါးခုန်ဆရာတော်
၈၅။ အဘိဓမ္မာဝတာရဋီကာသစ်နိသျှ၊အမည်မသိ
၈၆။ သစ္စသံခိပ်ဋီကာသစ်နိသျှ၊အမည်မသိ
၈၇။ ပရမတ္ထဒီပနီဋီကာနိသျှ၊ရှင်ကဝိ
၈၈။ ပဋ္ဌာနုဒ္ဒေသဒီပနီနိသျှ၊ရှင်အဂ္ဂဝံသ (၁၂၈၅)

မှတ်ချက်။ ။ပိဋကတ်သမိုင်းစာတမ်းလာ သင်ကြိုဟ်နိသျှ (၂၂) မူနှင့် ပေါင်းသော် မြန်မာပြည်ပြုနိသျှနှင့် မြန်မာပြန် ကျမ်းပေါင်း (၁၁၂) စောင် တွေ့ရှိရသည်။

(၈) အထွေထွေကျမ်းများ

၁။ မာတိကာအရကောက်ကျမ်း၊ ရှင်မုနိန္ဒယောသ၊ တောင်ဘီလာဆရာတော် (၉၄၀-၁၀၁၃)
၂။ မာတိကာအရကောက်ကျမ်း၊ရှင်အဂ္ဂဓမ္မ၊ နန်းကျောင်းဆရာတော် (၉၈၅-ခန့်)
၃။ မာတိကာအရကောက်ကျမ်း၊ရှင်အနန္တဓဇ၊ တောင်ဘီလူးဆရာတော် (၁၀၃၄-ခန့်)
၄။ မာတိကာအရကောက်ကျမ်း၊ရှင်ဓမ္မာဘိနန္ဒ၊ ပဌမဗားကရာဆရာတော် (၁၁၄၄-ခန့်)
၅။ မာတိကာအရကောက်ကျမ်း၊ရှင်နန္ဒမေဓာ၊ ထန်းတပင်ဆရာတော် (၁၁၃၈-ခန့်)
၆။ မာတိကာအရကောက်ကျမ်း၊အမည်မသိ
၇။ ဓာတုကထာအရကောက်ကျမ်း၊ဓာတုကထာပါဠိတော်နိသျှရှု
၈။ ယမိုက်အရကောက်ကျမ်း၊ယမိုက်ပါဠိတော်နိသျှရှု
၉။ ပဋ္ဌာန်းအရကောက်ကျမ်း၊ပဋ္ဌာန်းပါဠိတော်နိသျှရှု
၁၀။ မာတိကာဂဏ္ဌိ၊ရှင်ဉာဏ၊ တောင်တွင်းဦးဖျော် (၁၁၈၁)
၁၁။ မာတိကာချိုး၊ရှင်စန္ဒမာလာ ဒုတ်လှမ်းဆရာတော် (၁၁၈၅)

၁၂။ မာတိကာကြေးမုံ၊ရှင်စန္ဒိမာ (၁၂၃၂)
၁၃။ မာတိကာနှင့်ဓာတုကထာဂဏ္ဌိသစ် (သာရတ္ထမေဒိနီ)၊ ရှင်အာဌာရ၊ မေဒိနီဆရာတော် (၁၂၉၀)
၁၄။ မာတိကာဓာတုကထာ အမေးအဖြေ၊သုဓမ္မဝတီပါဠိဆရာကြီးများ (၁၃၀၃)
၁၅။ မာတိကတ္ထဝိဘာဝနီ၊ရှင်ဝိသဒဘာဏ (၁၃၀၅)
၁၆။ မာတိကတ္ထဗောဓိနီ (ဆရာလွတ်ညဝါ)၊ရှင်ဥဂ္ဂံသမာလာ (၁၃၂၃)
၁၇။ ဓာတုကထာဂဏ္ဌိ၊ရှင်ဘဏ၊ တောင်တွင်းဦးဖျော် (၁၁၈၁)
၁၈။ ဓာတုကထာချီးနှင့်အဖြေ၊ရှင်စန္ဒမာလာ၊ ဒုတ်လှမ်းဆရာတော် (၁၁၈၅)
၁၉။ ဓာတုကထာသံပေါက်၊ဂူကျောင်းဆရာတော်
၂၀။ ဓာတုကထာဥဒါန်းချုပ်ဂါထာ၊ဂူကျောင်းဆရာတော်
၂၁။ ဓာတုကထာဝိဇ္ဇာမျိုးနှင့် ဓာတုကထာကဗျာ၊မဟာဝိသုဒ္ဓါရုံဆရာတော်
၂၂။ ဓာတုကထာတ္ထဒီပနီ၊ရှင်သုစိတ္တသာရ (၁၃၀၁)
၂၃။ ဓာတုကထာဝိဘာဝနီ၊ရှင်ဝိသဒဘာဏ (၁၃၁၅)
၂၄။ ယမိုက်ဂဏ္ဌိကျမ်း၊ရှင်ဘဏ-တောင်တွင်း ဦးဖျော် (၁၁၈၁)
၂၅။ ယမိုက်ဂဏ္ဌိအမေးအဖြေ၊ရှင်ဓမ္မသေန (၁၃၁၇)
၂၆။ ယမိုက်အနုဂဏ္ဌိကျမ်း၊ဦးကြီးဖေ၊ ပထမကျော် (၁၃၁၆)
၂၇။ ယမိုက်ချီး၊ရှင်ဘဏ၊ တောင်တွင်း ဦးဖျော် (၁၁၈၁)
၂၈။ ယမိုက်ကဗျာ၊မဟာဝိသုဒ္ဓါရုံဆရာတော်
၂၉။ ယမိုက်မှတ်ပုံကျမ်း (တောင်မြို့နည်း)၊ရှင်ဘဏဝရ
၃၀။ ယမိုက်အဓိပ္ပါယ်ကျမ်း (တောင်မြို့နည်း)၊ရှင်ဘဏဝရ
၃၁။ ယမိုက်အရကောက်အဓိပ္ပါယ်၊ရှင်အရိန္ဒမ (၁၂၁၄-၁၂၄၀)
၃၂။ ယမိုက်အဖြေကျမ်း၊ရှင်ဘဏ၊ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ၊ လယ်တီဆရာတော် (၁၂၈၅)
၃၃။ ယမကပဋ္ဌာနဂဏ္ဌိသစ်(သာရတ္ထမေဒိနီ)၊ရှင်အာဌာရ (၁၂၉၉)
၃၄။ ယမကတ္ထဝိဘာဝနီ၊ရှင်ဝိသဒဘာဏ (၁၂၉၅)
၃၅။ ယမကဝိဘာဂ ပကာသနီ၊ရှင်ဝိမလ (၁၂၉၇)
၃၆။ ယမိုက်ပါရဂူကျမ်း၊ရှင်နာရဒ၊မူလပဋ္ဌာန်းဆရာတော် (၁၃၁၃)
၃၇။ ယမကနယ ဒီပနီ၊ရှင်ဓဝပုလ္လ
၃၈။ ယမကနီတိ၊ရှင်ဝိစာရဘိဝံသ (၁၃၂၀)
၃၉။ ယမကတ္ထသင်္ဂဟ၊ရှင်ဝဏ္ဏ (၁၃၂၂)
၄၀။ ယမကနယူပဒေသကျမ်း၊ ရှင်သူရိယ၊ အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု၊ မစိုးရိမ်ဆရာတော်
၄၁။ ပဋ္ဌာန်းသုံးချက်စု၊ရှင်သူရိယ၊သဲအင်းသာသနာပိုင် (၁၁၂၅-၁၂၀၁)
၄၂။ ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်းပြိုင် ॥ ॥
၄၃ (က)။ ပဋ္ဌာန်းရာသီစု ॥ ॥
၄၃ (ခ)။ စတုဝိသတိ(ပဋ္ဌာန်းကျမ်း)၊ရှင်သုန္ဒရ (ပြည်-၁၂၅၀)
၄၄။ ပဋ္ဌာန်းအမေးအဖြေ၊ရှင်ပဏ္ဍိတ-လယ်တီ (၁၂၈၈)
၄၅။ ပဋ္ဌာန်းအနုဂဏ္ဌိ၊ဦးကြီးဖေ-ပထမကျော် (၁၃၀၀)
၄၆။ ပဋ္ဌာန်းပါရဂူကျမ်း၊ရှင်နာရဒ၊မူလပဋ္ဌာန်းဆရာတော်

၄၇။ ပဋ္ဌာန်းသုံးချက်စုခက်ဆစ်၊ရှင်ဝိသုဒ္ဓ၊ တောင်ခွင်သာသနာပိုင်
၄၈။ ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်းပြိုင်အဓိပ္ပါယ် ။ ။
၄၉။ ပဋ္ဌာန်းသုံးချက်စုဂဏ္ဌိ၊ရှင်ကလျာဏဝံသ (၁၂၅၉)
၅၀ (က)။ ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်းပြိုင်ဂဏ္ဌိ ။
၅၀ (ခ)။ ပဋ္ဌာနသရူပနယူပဒေသကျမ်း-ရှင်သူရိယ၊ အဘိဓမ္မာရဋ္ဌဂုရု မစိုးရိမ်ဆရာတော် (၁၃၁၁)
၅၁။ ပဋ္ဌာန်းသင်နည်း အကျဉ်းချုပ်- ။ ။ (၁၃၁၅)
၅၂။ ပဋ္ဌာန်းအရကောက် အကျဉ်းချုပ်၊မစိုးရိမ်ညဝါအဖွဲ့။
၅၃။ ပဋ္ဌာန နယဒီပနီ၊ရှင်သောဘိတ (၁၃၁၄)
၅၄။ ပဋ္ဌာနသာရ ဝိဘာဝနီ၊ရှင်ဝိသဒဘာဏ (၁၃၁၂)
၅၅။ ပဋ္ဌာန်းပုံပြင်၊ရှင်ဝိသုဒ္ဓ၊ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ၊ ပဋ္ဌာန်းဆရာတော်၊ မစိုးရိမ် (၁၃၂၂)
၅၆။ ပစ္စယာကာရဒီပနီသံပေါက်၊ရှင်စက္ကိန္ဒ၊ ဆရာတော်ဦးဗုဓ (၁၁၈၃)
၅၇။ ပစ္စယပကာသနီကျမ်း၊ ရှင်ကေတုမာလာ (၁၂၅၅)
၅၈။ ပစ္စယတ္ထပကာသနီကျမ်း၊ ဦးတိလောက၊ သေကျွတောင် (၁၂၇၅)
၅၉။ ပစ္စယဝိဘာဂသခေါ်ပကျမ်း၊ ရှင်ပညာဝံသ
၆၀။ ပစ္စယုဒ္ဒေသဒီပနီ၊ ရှင်ဝိစာရ၊ မြတောင်ဆရာတော် (၁၂၈၇)
၆၁။ ပစ္စယမဉ္ဇရီကျမ်း၊ ရှင်ပဏ္ဍိတ၊ (လယ်တီ ဦးမောင်ကြီး)
၆၂။ ညဝါတံခွန်ကျမ်း၊ ရှင်ဓမ္မသာမိ (၁၂၈၉)
၆၃။ အဘိဓမ္မာတံခွန်ကျမ်း၊ ရှင်အာဒိစ္စ၊ ဦးအုန်း (၁၂၃၅)
၆၄။ ယမကဝိထိမဉ္ဇရီကျမ်း၊ ။ ။
၆၅။ အဘိဓမ္မာညဝါ လရောင်ကျမ်း၊ ရှင်ကောဝိဒ (၁၂၉၈)
၆၆။ ပိုင်တောင်းမိန်တောင်းကျမ်း၊ မသိ။
၆၇။ အဌသာလိနီဂဏ္ဌိ၊ ရှင်ဉာဏဝရ၊ ကျော်အောင်စံထားဆရာတော် (၁၀၉၄)
၆၈။ အဌသာလိနီဂဏ္ဌိ၊ ရှင်စန္ဒဝံသ၊ မြို့ပြင်ကြီးဆရာတော် (၁၂၁၆-ခန့်)
၆၉။ အဌသာလိနီဂဏ္ဌိ၊ ရှင်ဝိစာရိန္ဒ၊ ဒု-မင်းခင်းဆရာတော် (၁၂၈၀-ခန့်)
၇၀။ သမ္မောဟ ဝိနောဒနီဂဏ္ဌိ၊ ရွှေတောင်ဆရာတော်
၇၁။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂြိဟ်ဂဏ္ဌိ၊ ရှင်ဉာဏဝရ၊ ကျော်အောင်စံထားဆရာတော် (၁၀၉၄)
၇၂။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂြိဟ်ဂဏ္ဌိ၊ ရှင်ဇာဝရ၊ ဘုရားကြီးဆရာတော် (၁၂၀၅)
၇၃။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂြိဟ်ဂဏ္ဌိ၊ ရှင်ဝရသမ္ဘောဓိ၊ ရေစကြို့ဆရာတော် (၁၂၂၈)
၇၄။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂြိဟ်စုဒ်စောဒနာဂဏ္ဌိ၊ ရှင်သုဓမ္မာလင်္ကာရ၊ အလုံလေးထပ်ကြီးဆရာတော်
၇၅။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂြိဟ်ပုစ္ဆာကျမ်း၊ အမည်မသိ
၇၆။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂြိဟ်ပုစ္ဆာအဖြေ (ပုဉ္ဇကမဒီပနီအဖြေဂဏ္ဌိ)၊ ရှင်အာစရ (၁၂၃၁)
၇၇။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂြိဟ်ဂဏ္ဌိကျမ်းသစ်အကျဉ်း၊ ဦးတိသ (၁၂၃၉)
၇၈။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂြိဟ်ကျမ်းရိုးကြီး၊ ရှင်အဂ္ဂဓမ္မ၊ နန်းကျောင်းဆရာတော်
၇၉။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂြိဟ်အကောက်၊ ရှင်ဓမ္မာဘိနန္ဒ၊ ပဌမဗားကရာဆရာတော်
၈၀။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂြိဟ်အကောက်၊ ရှင်သာဂရ၊ စတုတ္ထဆင်တဲဆရာတော်
၈၁။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂြိဟ်အကောက်၊ မြို့ပြင်ကြီးဆရာတော်

၈၂။ အဘိဓမ္မတ္ထသရူပ ဒီပကကျမ်း၊ ရှင်စန္ဒဝံသ၊ ဒု-မြို့ပြင်ကြီးဆရာတော် (၁၁၈၉-၁၂၆၃)
၈၃။ အဘိဓမ္မသမူဟဝိနိစ္ဆယကျမ်း၊ရှင်သာဂရ(ဆင်တဲ)ရှင်ပဏ္ဍာဝါလင်္ကာရ၊ ရှင်နရိန္ဒ(ဆီးဘန်နီ) ရှင်စန္ဒဝံသ(မြို့ပြင်ကြီး)
၈၄။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ခေပနယကျမ်း၊ ဦးဆိုးပုံ
၈၅။ အဘိဓမ္မတ္ထဒီပနီကျမ်း၊ ရှင်ကဝိန္ဒ (၁၁၉၀)
၈၆။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟဂဏ္ဌိကျမ်း၊ ရှင်ဝိစာရ၊ မင်းကျောင်းဆရာတော် (၁၂၀၄-၁၃၀၁)
၈၇။ အဘိဓမ္မာဝတ္ထု-ဦးဖိုးစိန်၊ တည်းဖြတ်သူ (၁၂၂၀)
၈၈။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ၊ အနုဝိဘာဝနီကျမ်း၊ ရှင်နာရဒ (၁၂၄၀)
၈၉။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟမဓုကျမ်း၊ ရှင်နာဂိန္ဒ (၁၂၄၆)
၉၀။ အဘိဓမ္မတ္ထသာရဒီပနီကျမ်း၊ ရှင်ကေတုမာလာ (၁၂၆၀-ခန့်)
၉၁။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟပကာသနီကျမ်း၊ ရှင်ပဏ္ဍိစ္စ (၁၂၆၂)
၉၂။ အဘိဓမ္မတ္ထမဇ္ဇရီ၊ ပြည်ဆရာတော်
၉၃။ အဘိဓမ္မာဝါးစောင်တွဲ၊ ရှင်စန္ဒိမာ၊ စကားပင်ကျောင်းဆရာတော်
၉၄။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟပုစ္ဆာဝိသဇ္ဇနာကျမ်း၊ ရှင်အဂ္ဂဝံသ၊ ခေမာသီဝံဆရာတော် (၁၂၆၇)
၉၅။ အဘိဓမ္မတ္ထဒီပကကျမ်း၊ ရှင်ဉာဏဝံသ၊ ဗိုလ်ကုန်းဆရာတော် (၁၂၇၃)
၉၆။ အဘိဓမ္မတ္ထသရူပဒီပနီ၊ ဦးတိလောက၊ သေက္ခတောင်ဆရာတော် (၁၂၇၃)
၉၇။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟဂါထာယောဇနာအကျယ်ကောက်၊ ရှင်နန္ဒမာလာ (၁၂၇၆)
၉၈။ မြန်မာအဘိဓမ္မာကျမ်း၊ နိဗ္ဗိန္ဒဆရာတော်၊ ပြည်မြို့ (၁၂၈၈)
၉၉။ အဘိဓမ္မတ္ထပကာသနီကျမ်း၊ ညောင်ဖြူပင်ဆရာတော်၊ အလုံ (၁၂၉၀)
၁၀၀။ အဘိဓမ္မတ္ထနိယံကျမ်း၊ ရှင်ပရမ (၁၂၈၀)
၁၀၁။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟသိဒ္ဓိကျမ်း၊ ရှင်ပညာဝံသ (၁၂၉၆)
၁၀၂။ အဘိဓမ္မဂုဠတ္ထဒီပနီကျမ်း၊ မေဓာဝီ ဆရာဆိုင် (၁၃၀၁)
၁၀၃။ အဘိဓမ္မာနေရောင်ကျမ်း၊ ရှင်ကောဝိဒ
၁၀၄။ ကိုယ်ကျင့်အဘိဓမ္မာ၊ ရှင်ဇနကာဘိဝံသ
၁၀၅။ အဘိဓမ္မာလမ်းညွှန်၊ ရှင်ဥတ္တမာဘိဝံသ (၁၃၁၆)
၁၀၆။ ကူညီရေးအဘိဓမ္မာ၊ ရှင်ဓမ္မသာမိ (၁၃၁၆)
၁၀၇။ အဘိဓမ္မာဥာဏ်ရောင်ကျမ်း၊ ရှင်ကေသရမောဠိ (၁၃၁၈)
၁၀၈။ ရှေးဦးသင်အဘိဓမ္မာ၊ ဦးအောင်သိမ်း၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် (၁၃၁၈)
၁၀၉။ သဘောပြအဘိဓမ္မာ၊ ရှင်ပဏ္ဍိတ (၁၃၁၉)
၁၁၀။ အဘိဓမ္မာသင်တန်း၊ ဦးကံသာ
၁၁၁။ အဘိဓမ္မာအလွတ်ပညာ၊ ရှင်သံဝရ (၁၃၂၁)
၁၁၂။ ပရမတ္ထသူရကျမ်း၊ ရှင်ဓမ္မဝိလာသ (၁၁၃၂)
၁၁၃။ ပရမတ္ထမေဒနီကျမ်း၊ ရှင်တေဇောသာရ (၁၁၇၁)
၁၁၄။ ပရမတ္ထမေဒနီကျမ်းသစ်၊ ရှင်လက္ခဏ
၁၁၅။ ပရမတ္ထသရူပဘေဒနီကျမ်း၊ ရှင်ဝိသုဒ္ဓ၊ မဟာဝိသုဒ္ဓါရုံဆရာတော် (၁၂၄၅)
၁၁၆။ ပရမတ္ထရတနာဝင်္ဂီ၊ မဟာဓမ္မသင်္ကြီ ဒျည်ပါရှာစား
၁၁၇။ ပရမတ္ထသံခိပ်ကျမ်း၊ ရှင်ဉာဏ၊ လယ်တီဆရာတော်

၁၁၀။ ပရမတ္ထသရူပဒီပကကျမ်း၊ ရှင်ကေတုမာလာ (၁၂၆၂)
၁၁၉။ ပရမတ္ထစက္ခုကျမ်း၊ ဒီပဲရင်းဆရာတော် (၁၂၇၅)
၁၂၀။ ပရမတ္ထသံခိပ်ဋီကာ၊ ရှင်ပဏ္ဍိတ၊ (လယ်တီ ဦးမောင်ကြီး၊ မဟာဝိဇ္ဇာ)
၁၂၁။ ပရမတ္ထသံခိပ်အမေးအဖြေ
၁၂၂။ ပရမတ္ထခန္ဓာဒိနယဒီပနီ၊ ကျောင်းတော်ရာဆရာတော်၏ တပည့်
၁၂၃။ ပရမတ္ထသရူပအနုဝဏ္ဏနာကျမ်း၊ ရှင်သဒ္ဓမ္မဇောတိပါလ (၁၂၈၈)
၁၂၄။ ပရမတ္ထဇောတိကျမ်း၊ ဟံသာဝတီဆရာတော် (၁၃၀၀)
၁၂၅။ ပရမတ္ထသင်္ဂဟသံပေါက်အဓိပ္ပါယ်၊ ရှင်အမတဇောတိ (၁၃၂၄)
၁၂၆။ ပဋ္ဌာန်းမဒီပနီကျမ်း၊ ရှင်နရိန္ဒ၊ ဆုံထားဆရာတော် (၁၁၃၀)
၁၂၇။ ပဋ္ဌာန်းသီသပုစ္ဆာဝိသဇ္ဇနာကျမ်း၊ ရှင်ကေတုမာလာ
၁၂၈။ ပဋ္ဌာန်းစူသမုပ္ပါဒနယဒီပနီကျမ်း၊ ရှင်စန္ဒဝံသ၊ မြို့ပြင်ကြီးဆရာတော် (၁၂၄၅)
၁၂၉။ ပဋ္ဌာန်းစူသမုပ္ပါဒ်ဒီပနီ၊ ရှင်ဉာဏ၊ လယ်တီဆရာတော်
၁၃၀။ ပဋ္ဌာန်းစူသမုပ္ပါဒ်အရသာ၊ ရှင်အရိယ၊ ညောင်လေးပင်တောရ
၁၃၁။ ပဏ္ဍိတဝေဒနီယဒီပနီ၊ ဦးတိလောက၊ သေက္ခတောင်ဆရာတော် (၁၂၆၇)
၁၃၂။ ဝိထိလက်ရိုးကျမ်း၊ ရှင်ဉာဏ၊ တောင်တွင်း-ဦးဖျော် (၁၀၈၆-၁၁၂၄)
၁၃၃။ ဝိထိလက်ရိုးကျမ်း၊ ရှင်ဂုဏ၊ ရှေတောင်ဆရာတော် (၁၀၉၂-၁၁၇၂)
၁၃၄။ ဝိထိလက်ရိုးကျမ်း၊ ရှင်သူရိယ၊ သဲအင်းသာသနာပိုင် (၁၁၂၅-၁၂၀၁)
၁၃၅။ ဝိထိလက်ဆန်း၊ လယ်တီဆရာတော်၊ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ (ဦးဉာဏ)
၁၃၆။ ဝိထိစိတ္တပကာသနီ၊ ရှင်စက္ကိန္ဒ၊ ဆရာတော်ဦးဗုဒ်ခ (၁၁၈၃)
၁၃၇။ (က)ဝိထိစိတ္တဝိကာသနီ၊ နေမျိုးဓမ္မကျော်သူ-ဦးဖား (၁၂၁၄-ခန့်)
၁၃၇။ (ခ) ဝိသယဆက္ကစိန္တာ (ဝိထိပိုင်း အာရုံ ၆-ပါး) နေမျိုးဓမ္မကျော်သူ-ဦးဖား(၁၂၁၄-ခန့်)
၁၃၈။ ဝိထိပုံ သိမ်ပုံ ဆန်းပုံကျမ်း၊ ရှင်ပဏ္ဍိတ၊ မိုင်းခိုင်းဆရာတော် (၁၂၃၆)
၁၃၉။ ရူပဝိထိပကာသနီကျမ်း၊ ရှင်စန္ဒဝံသ၊ မြို့ပြင်ကြီးဆရာတော် (၁၂၄၅)
၁၄၀။ ဝိထိမဉ္ဇရီကျမ်း၊ ရှင်ပဏ္ဍိတ၊ (လယ်တီ ဦးမောင်ကြီး၊ မဟာဝိဇ္ဇာ)
၁၄၁။ ဝိထိသခ်ေပဒီပနီကျမ်း၊ ရှင်သုဇာတ (၁၂၈၉)
၁၄၂။ ဝိထိမှန်ပြကျမ်း၊ ရှင်သီရိဝိမလ (၁၂၉၈)
၁၄၃။ ဝိထိနှင့်သုံးချက်စုဘာသာဋီကာ၊ ရှင်ဇနကာဘိဝံသ (၁၃၁၄)
၁၄၄။ ဂမ္ဘီရာဂမ္ဘီရမဟာနိဗ္ဗုတဒီပနီကျမ်း၊ ရှင်ဇာဂရ၊ ရှေကျင်ဆရာတော် (၁၁ဂ၄-၁၂၅၅)
၁၄၅။ ဂမ္ဘီရတ္ထပုစ္ဆာဝိသဇ္ဇနာကျမ်း၊ ရှင်ဝိလာသ၊တွင်းကြီးဆရာတော် (၁၂၁၆)
၁၄၆။ ဂုဋ္ဌတ္ထဝိနိစ္ဆယကျမ်း၊ ရှင်ဝိသုဒ္ဓ၊ တောင်ခွင်သာသနာပိုင် (၁၂၃၃)
၁၄၇။ တေတ္တိံသမပုစ္ဆာဝိသဇ္ဇနာကျမ်း၊ ရှင်ကေတုမာလာ၊ စလင်းဆရာတော်
၁၄၈။ မနောရထပူရဏီကျမ်း၊ ရှင်မုနိန္ဒ၊ ကျီးသဲလေးထပ်ဆရာတော် (၁၂၃၅)
၁၄၉။ လက္ခဏာဒီပကာသနီကျမ်း၊ ရှင်သူရိယ (၁၂၈၉)
၁၅၀။ သရူပတ္ထသခ်ေပကျမ်း၊ ရှင်ကောသလ္လာဘိဝံသ (၁၂၉၄)
၁၅၁။ သင်္ဂဟအမေးအဖြေ၊ ရှင်ဇောတိပါလ (၁၂၉၁)
၁၅၂။ သင်္ဂြိဟ်အကောက် စကားပြောပုံကျမ်း၊ ရှင်ပညာ (၁၂၅၆)
၁၅၃။ အခြေပြုသင်္ဂြိဟ်၊ ရှင်ဇနကာဘိဝံသ (၁၂၉၅)

၁၅၄။ သင်္ဂြိဟဘာသာဌီကာ ၎င်း (၁၂၉၇)
၁၅၅။ သင်္ဂြိဟ် (အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်) ဦးရှေ့ဇံအောင်
၁၅၆။ သင်္ဂြိဟ်အရသာ၊ ရှင်အရိယ၊ ညောင်လေးပင်တောရ (၁၃၀၀)
၁၅၇။ သင်္ဂဟဂုဏ္ဌတ္ထဝိသဇ္ဇနာကျမ်း၊ ရှင်ပုညာ (၁၃၀၀)
၁၅၈။ သင်္ဂဟနှင့်သဒ္ဒါပုစ္ဆာအဖြေပေါင်းချုပ်၊ ရှင်ကေသရမောဠီ
၁၅၉။ သင်္ဂြိဟ်ဋီကာကျော် အမေးအဖြေ၊ သီရိကဉ္စန (၁၃၀၂)
၁၆၀။ သင်္ဂြိဟ်သင်တန်း၊ ရှင်ဝေပုလ္လ
၁၆၁။ မူလတန်းသင်္ဂြိဟ်၊ ဦးကံသာ (၁၃၁၆)
၁၆၂။ ပခုက္ကူသင်္ဂြိဟ်၊ ရှင်ရာဇိန္ဒ (၁၃၁၇)
၁၆၃။ သင်္ဂြိဟ်ကိုးပိုင်းသရုပ်ခွဲဇယား၊ ရှင်နာရဒ၊ မူလပဌာန်း ဆရာတော် (၁၆၄)
၁၆၄။ သင်္ဂြိဟ်အဓိပ္ပါယ်၊ ဒေါ်ခင်မြင့် (၁၃၁၅)
၁၆၅။ (က) သင်္ဂြိဟ်သရုပ်အခြေပြုကျမ်း၊ ဦးကျော်၊ ဆူးလေဘုရား၊ အဘိဓမ္မာပြန့်ပွါးရေး အသင်း ဥက္ကဋ္ဌ၊ (ပြာသိုလ-၁၃၂၆-၁၉၆၄)
၁၆၅။ (ခ) သင်္ဂြိဟ်အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်၊ ဦးရှေ့ဇံအောင်
၁၆၆။ ဋီကာကျော်ဂဏ္ဌိ၊ ရှင်အာဒိစ္စဝံသ-ပဌမ ငါးခုန်ဆရာတော် (၁၁၆၉)
၁၆၇။ ဋီကာကျော်ဂဏ္ဌိ၊ ရှင်ဝိစာရိန္ဒ၊ မင်းခင်းဆရာတော် (၁၂၈၀)
၁၆၈။ ဋီကာကျော်ဂဏ္ဌိ၊ ရှင်နာယက (၁၃၁၂)
၁၆၉။ မစိုးရိမ်ဋီကာကျော်အဖြေ၊ ရှင်သုဇာတ (၁၃၁၅)
၁၇၀။ ဋီကာကျော် အနုဝိဘာဝနီ (ဂုဏ္ဌတ္ထဝိသဇ္ဇနာ)၊တက္ကသိုလ်ဆရာတော်၊လက်ပံတန်း (၁၃၁၈)
၁၇၁။ အဖေဂ္ဂုသာရဒီပနီအမေးအဖြေ၊ ရှင်နရိန္ဒ၊ ဆုံထားဆရာတော်
၁၇၂။ ဖလဒ္ဒဘေဒဒီပနီ၊ မြို့ပြင်ကြီးဆရာတော် အသျှင်စန္ဒဝံသ
၁၇၃။ ဒိဋ္ဌဘေဒပကာသနီ၊ ″ ″
၁၇၄။ ကုက္ကုစ္စဝိနိစ္ဆယ၊ ″ ″

ဤသို့လျှင် မြန်မာပြည်ပြု အဘိဓမ္မာကျမ်းတို့မှာ ပါဠိဘာသာဖြင့် ၄၃-ကျမ်း၊ နိဿန္ဒနှင့် မြန်မာပြန် ၁၁၂-ကျမ်း၊ အထေ့ထေ့ ၁၇၈- ကျမ်းအားဖြင့် စုစုပေါင်း ၃၃၃-ကျမ်းမျှ ရှိပေသည်။ ထို့ပြင် ပါဠိတော် ၇-ကျမ်းနှင့် သီဟိုဠ်ကျွန်းမှ ပြုစုသည့် အဘိဓမ္မာ အဋ္ဌကထာဋီကာ ၂၆-ကျမ်း တို့ကိုလည်း မြန်မာနိုင်ငံတွင် ယနေ့အထိ သင်ယူပို့ချခြင်း ကြည့်ရှုလေ့လာခြင်းအားဖြင့် အသုံးပြု လျက်ရှိပေသတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂီမြန်မာပြန် ပဋ္ဌိဝိသေသဓကဆရာတော်များ

၁။ ဦးဝိသုဒ္ဓါဘိဝံသ (အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ)၊ ပဌာန်းဆရာတော်၊ ပါဠိနယ္ယပဒေသကျောင်း၊ မစိုးရိမ်ကျောင်းတိုက်၊ မန္တလေးမြို့။

၂။ ဦးဥာဏဝံသ၊ စာချ နာယကဆရာတော်၊ ဝိနယနယ္ယပဒေသကျောင်း၊ မစိုးရိမ်တိုက်၊ မန္တလေး။

၃။ ဦးပညာသာမိ၊ သာသနဓဇ သီရိပဝရဓမ္မာစရိယ၊ မစိုးရိမ်တိုက် မန္တလေး။

ဩသာနဆရာတော်များ

၁။ ဦးဝိသုဒ္ဓါဘိဝံသ (အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ)၊ ပဌာန်းဆရာတော်၊ ပါဠိနယ္ယပဒေသကျောင်း၊ မစိုးရိမ်ကျောင်းတိုက်၊ မန္တလေး။

၂။ ဦးနန္ဒိယ၊ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ၊ ဟသ်ဝတ။

၃။ ဦးတိလောကသာရ၊ ရှေစာရုံကျောင်းတိုက်၊ ပေါင်းတလည်မြို့။

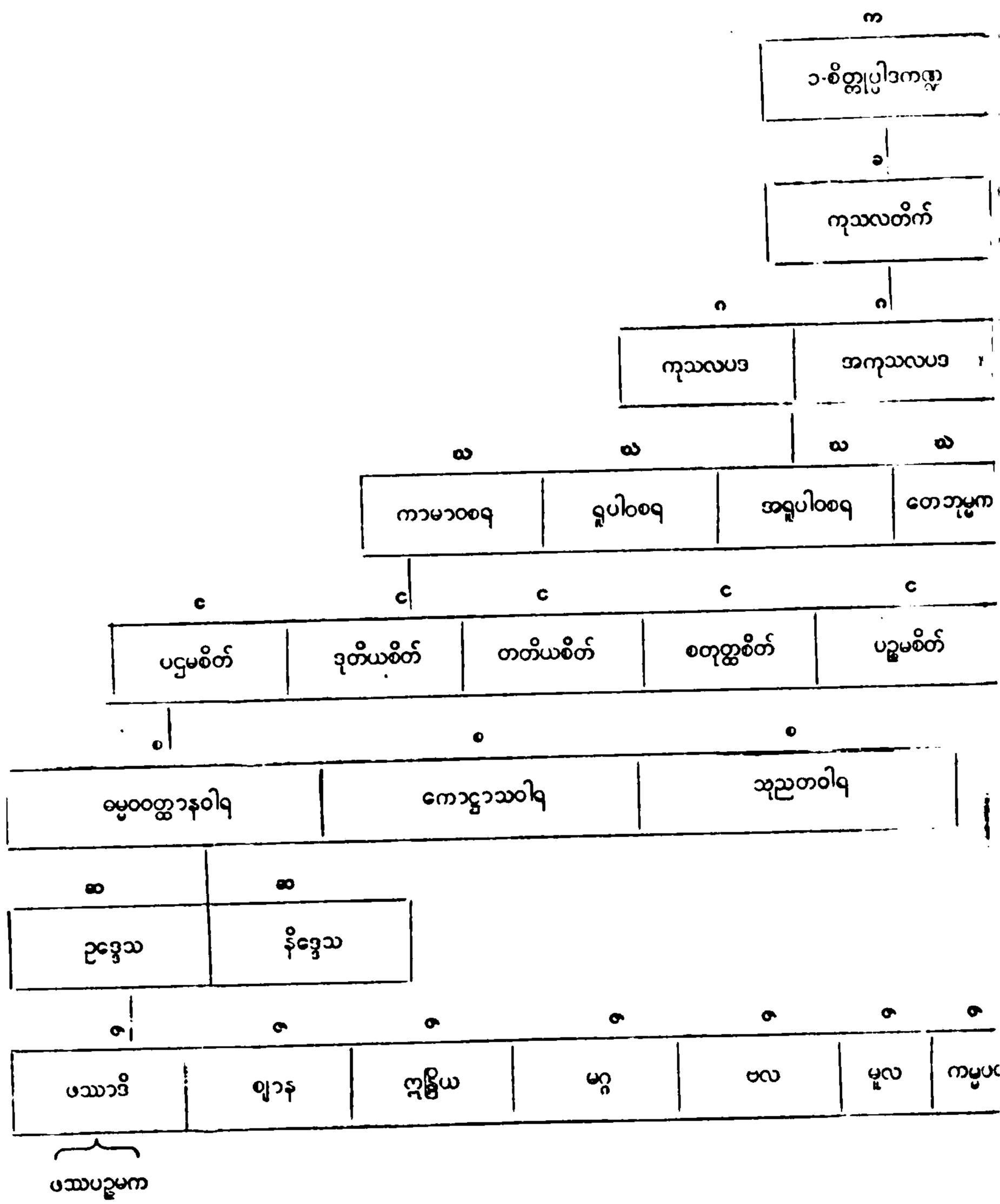
၁-စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ
ကုသလတိုက်
ကုသလဝါ
အကုသလဝါ
ကာမာဝစရ
ရူပါဝစရ
အရူပါဝစရ
တေဘူမိုက
ပဌမစိတ်
ဒုတိယစိတ်
တတိယစိတ်
စတုတ္ထစိတ်
ပဉ္စမစိတ်
ဓမ္မဝဝတ္ထာနဝါရ
ကောဌာသဝါရ
သုညတဝါရ
ဥဒ္ဒေသ
နိဒ္ဒေသ
ဖဿာဒိ
စျာန
ဣန္ဒြိယ
မဂ္ဂ
ဗလ
မူလ
ကမ္မပ
ဖဿပဉ္စမက

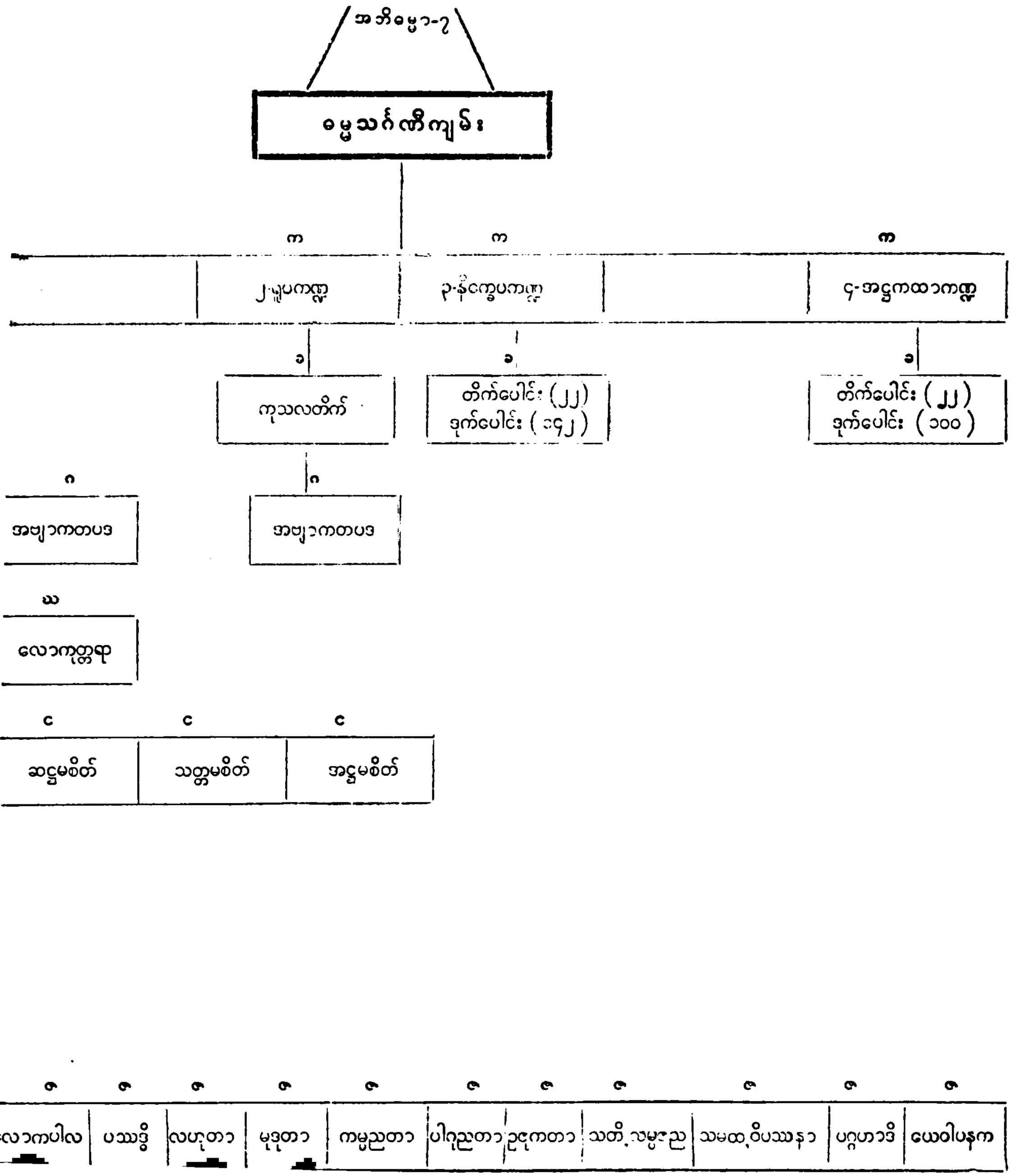
အဘိဓမ္မာ-၇
ဝမ္မသင်္ကာကျမ်း
၂-ကျမ်းကဏ္ဍ
၃-နိုင်ကျော်ပကဏ္ဍ
၄-အဋ္ဌကထာကဏ္ဍ
ကုသလတိက်
တိက်ပေါင်း (၂၂)
ဒုက်ပေါင်း (၁၄၂)
တိက်ပေါင်း (၂၂)
ဒုက်ပေါင်း (၁၀၀)
အဗျာကတပဒ
အဗျာကတပဒ
လောကုတ္တရာ
ဆဋ္ဌမစိတ်
သတ္တမစိတ်
အဋ္ဌမစိတ်
လောကပါလ
ပဿဒ္ဓိ
လဟုတာ
မုဒုတာ
ကမ္မညတာ
ပါဂုညတာ
ဥဇုကတာ
သတိ.သမ္မောဇ
သမထ.ဝိပဿနာ
ပဂ္ဂဟာဒိ
ယေဝါပနက
၁၈

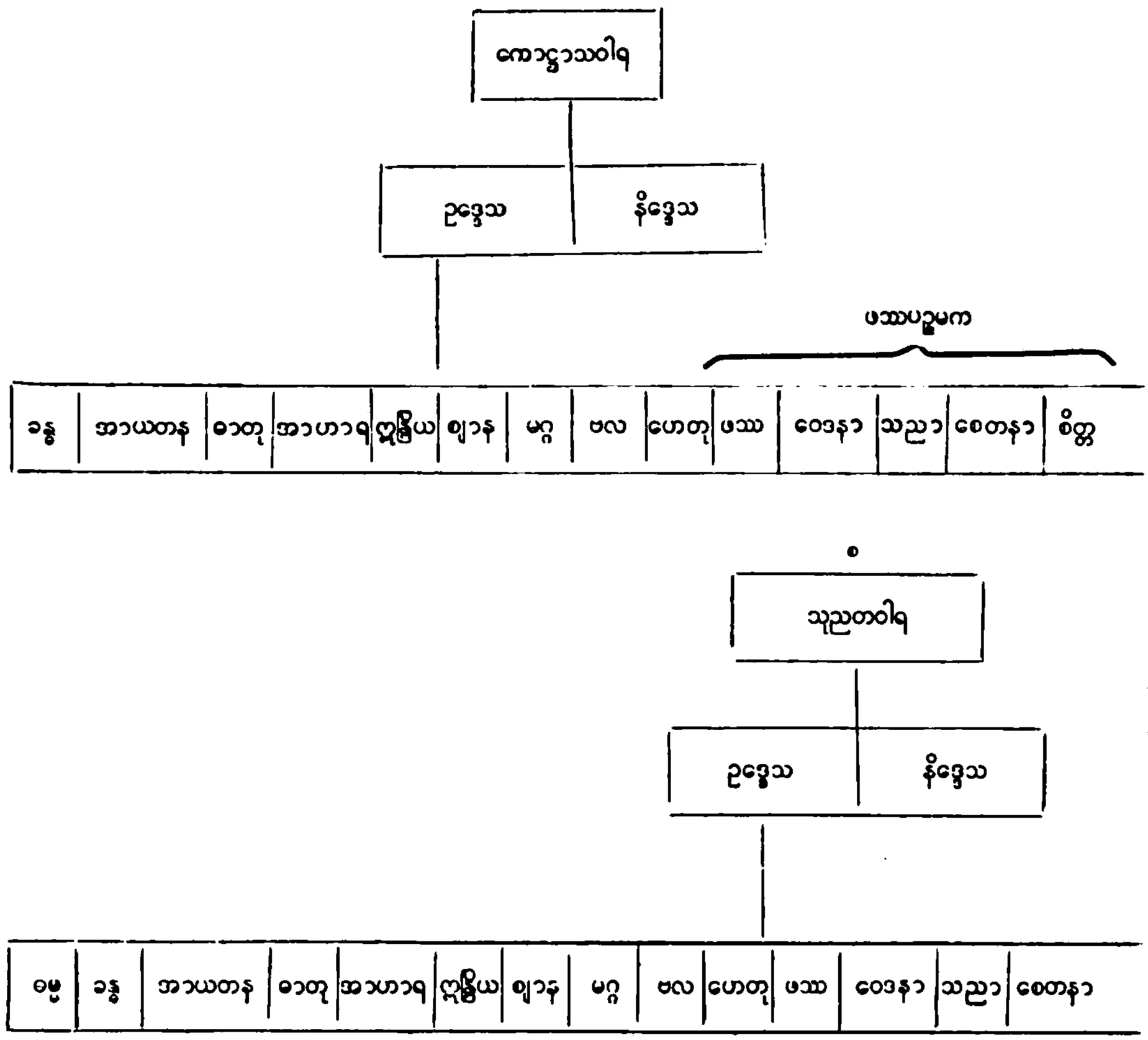
ကောင္မဘသဝါရ
ဥဒ္ဒေသ
နိုဒ္ဒေသ
ဖဿပဉ္စမက
ခန္ဓ
အာယတန
ဓာတု
အာဟာရ
ဣန္ဒြိယ
စျာန
မဂ္ဂ
ဗလ
ဟေတု
ဖဿ
ဝေဒနာ
သညာ
စေတနာ
စိတ္တ
၀
သုညတဝါရ
ဥဒ္ဒေသ
နိုဒ္ဒေသ
ဓမ္မ
ခန္ဓ
အာယတန
ဓာတု
အာဟာရ
ဣန္ဒြိယ
စျာန
မဂ္ဂ
ဗလ
ဟေတု
ဖဿ
ဝေဒနာ
သညာ
စေတနာ

	ခန္ဓာ					မန-စိတ်			ဓမ္မ			
	ဝေဒနာကွန္ဓ	သညာကွန္ဓ	သင်္ခါရကွန္ဓ	ဝိညာဏကွန္ဓ		မနာယတန			ဓမ္မာယတန	ဓမ္မဓာတု	ယေဝါပနက	၂၄
						အာယတန		ဓာတ်	အာယတန	ဓာတ်		

	စိတ္တ	ဝေဒနာကွန္ဓ	သညာကွန္ဓ	သင်္ခါရကွန္ဓ	ဝိညာဏကွန္ဓ	မနာယတန	မနိန္ဒြိယ	မနောဝိညာဏ ဓာတု	ဓမ္မာယတန	ဓမ္မဓာတု	ယေဝါပနက	၂၅

ရူပါဝစရကုသိုလ်စျာန်

ကသိဏစျာန် ၈-ပါး	အဘိဘာယတနစျာန် ၈-ပါး	ဝိမောက္ခစျာန် ၃-ပါး	ဗြဟ္မဝိဟာရစျာန် ၄-ပါး	အသုဘစျာန်	၅-ပါး

ကသိဏစျာန် ၈-မျိုး

ပထဝီကသိုဏ်း	အာပေါကသိုဏ်း	တေဇောကသိုဏ်း	ဝါယောကသိုဏ်း	နီလ ကသိုဏ်း	ပီတကသိုဏ်း	လောဟိတ ကသိုဏ်း	ဩဒါတကသိုဏ်း	၈-ပါး

စတုက္ကနည်း				ပဉ္စကနည်း					
ပဌမစျာန်	ဒုတိယစျာန်	တတိယစျာန်	စတုတ္ထစျာန်	ပဌမစျာန်	ဒုတိယစျာန်	တတိယစျာန်	စတုတ္ထစျာန်	ပဉ္စမစျာန်	၉-ပါး

သုဒ္ဓ — ပဋိပဒါလေးပါး — အာရုံလေးပါး — ပဋိပဒါနှင့်အာရုံရောသော (၁၆) ပါးနည်း (သောဠသက္ကတ္တုက)

၁-စျာန်သက်သက်.... .... ၉

၂-ပဋိပဒါလေးပါးနှင့်မြှောက် ၉ × ၄— ၃၆

၃-အာရုံလေးပါးနှင့်မြှောက် ၉ × ၄— ၃၆

၄-ပဋိပဒါအာရုံရောသောနည်း ၉ × ၁၆—၁၄၄

ပေါင်း ပဌမစျာန်ပေါင်း .... ၂၂၅-ပါးဖြစ်သတည်း။

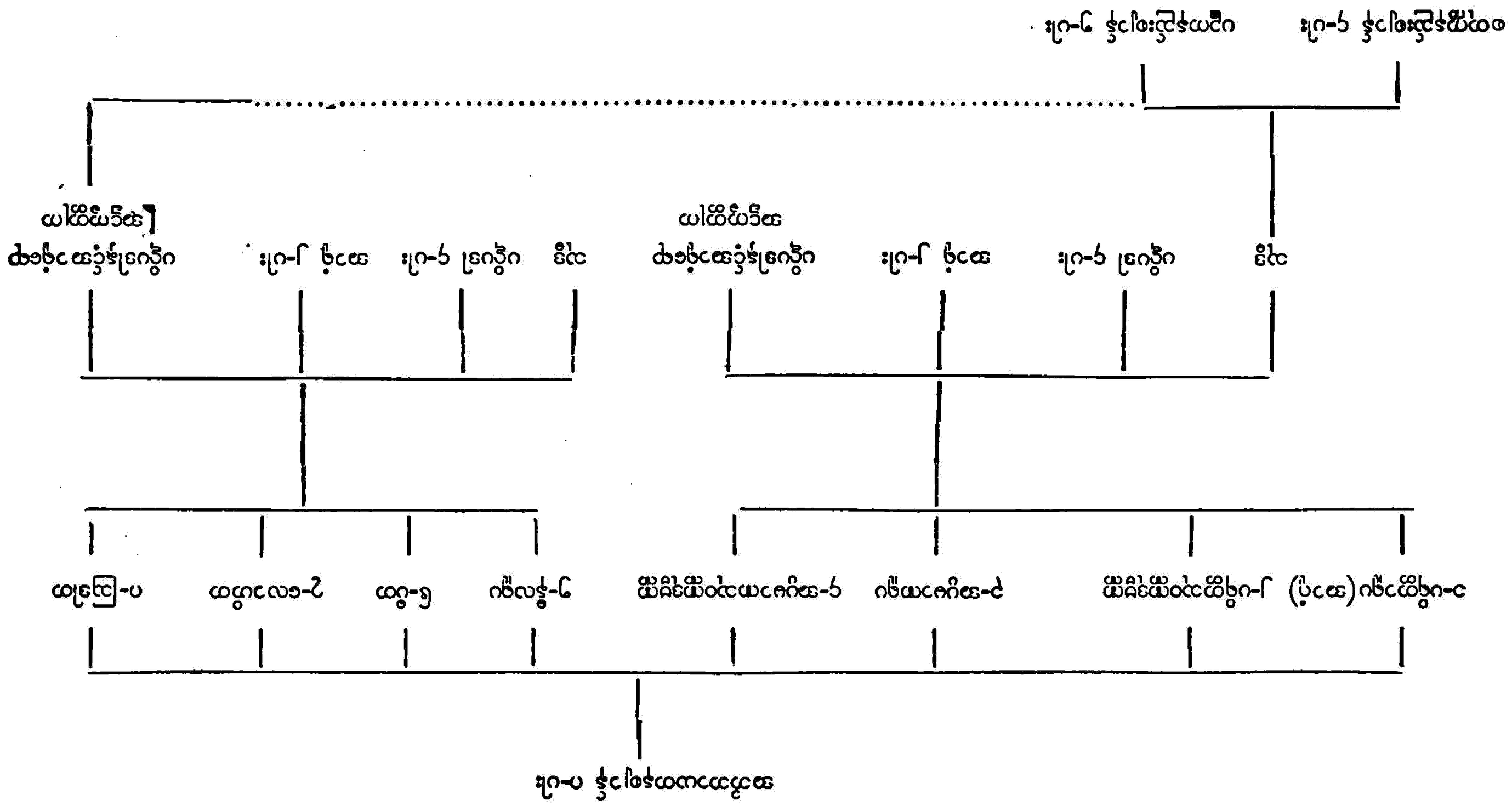
ဇာတ်လမ်းအပိုင်း ၄-၂ နှင့် ၅-၂
ကျောက်ဆောင်ကြီးယမင်းက ၅-၂ နှင့်
ယဉ်ထိမ်ပင်အား
ထမင်းစားခန်းရေကွဲက
ဦးထင်
ကုန်ကြမ်း ၄-၂
ကုန်ကြမ်း ၅-၂
အလုပ်ရှင်
ယဉ်ထိမ်ပင်အား
ထမင်းစားခန်းရေကွဲက
ဦးထင်
ကုန်ကြမ်း ၄-၂
ကုန်ကြမ်း ၅-၂
ထေရကြီ-၁
ထဝှာငလာ-၂
ထဝှ-၅
ကပ်လန့်-၆
ယာဂီးယောင်ထယင်ဂဂိုဏ်း-၁
ကပ်ယင်ဂဂိုဏ်း-၂
ယာဂီးယောင်ထိုင်ဝှက်-၂
(ပုံငယ်)ကပ်ငထိုင်ဝှက်-၃
ဒုဂ-၁ နှင်းစိမ်းထဂင်ထင်ငွေ

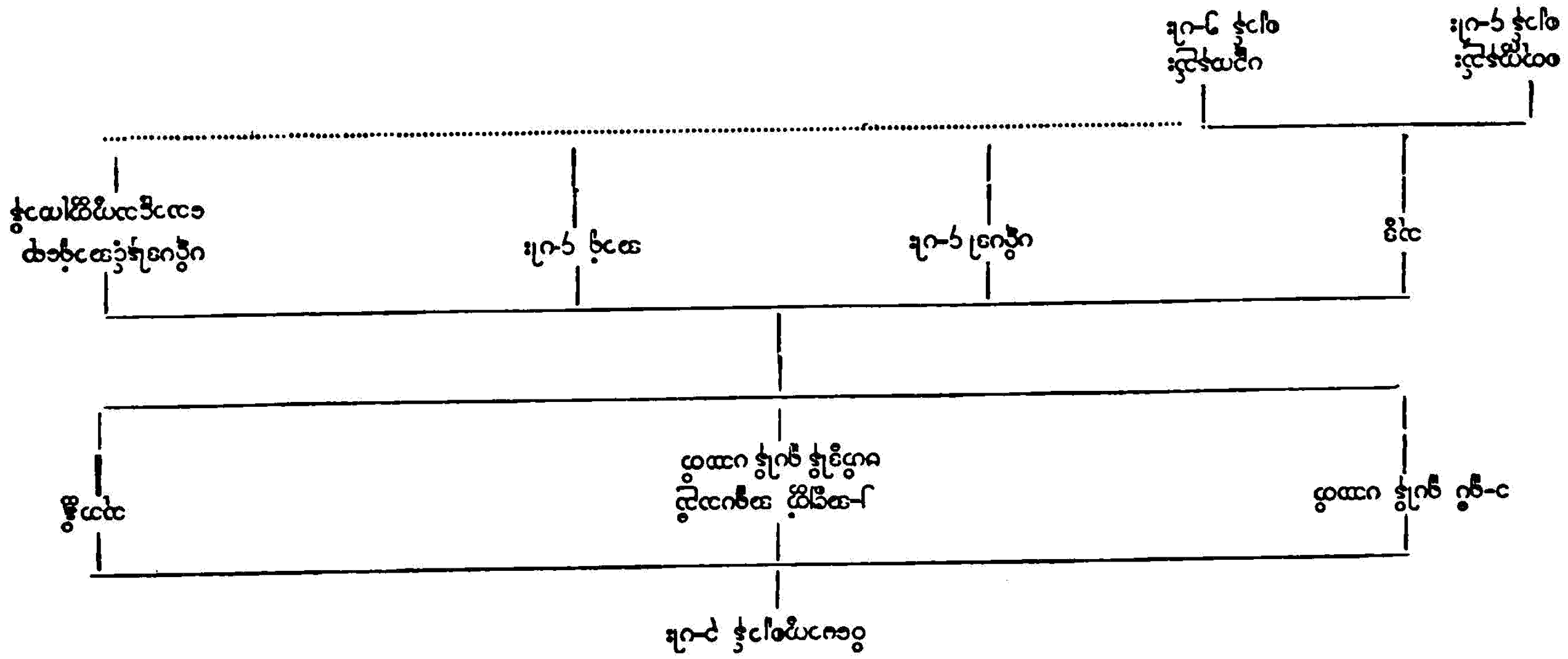
ဒုဂ-၅ နှင်းစိုး
ကောလေးငယ်ထေ
ဒုဂ-၆ နှင်းစိုး
ကိုသောမင်ဂ
ဦးထင်
ဒုဂ-၅ ကြေကွဲဂ
ဒုဂ-၅ ခိုင်ထေ
နွေထယ်ထိုယောဒီးထေ
ထမ်းခစ်ငေးဘုန်းကြေကွဲဂ
ထုတ်ထား နှုတ်ကပ် နှုတ်ဝိုးဟုခ
ကျောင်းတစ်ထေ ထိုဝေါဟား-၄
ထုတ်ထား နှုတ်ကပ် ကွပ်-င
ဒုဂ-၈ နှင်းစိုးယိုးဝေ

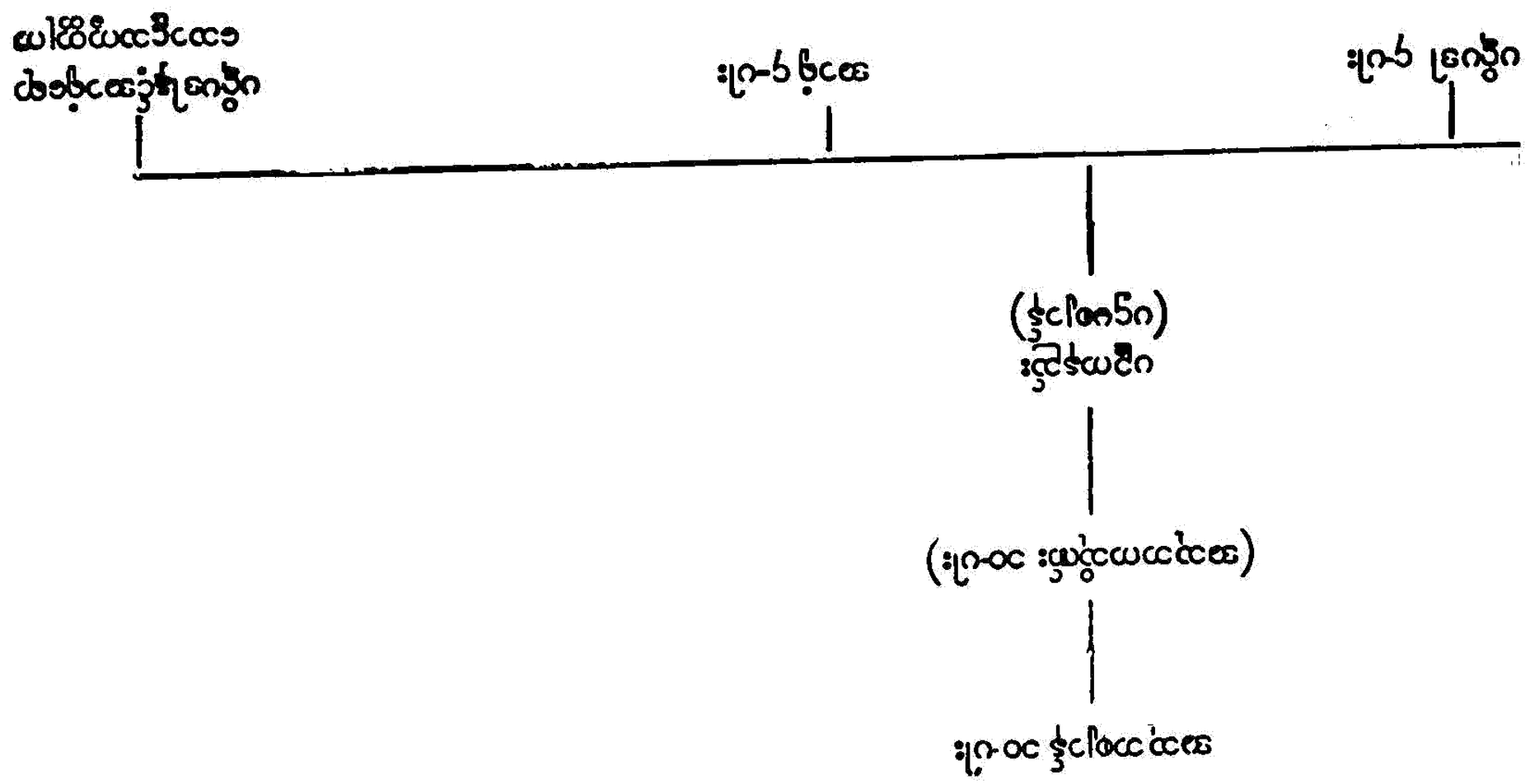
ယေဘုယျဒီဇင်ဘာ
ထမင်းဆန်ဈေးကွက်
အုပ်-၆ ဖွင့်ဆေး
အုပ်-၆ ပြုလုပ်ခြင်း
(နှင်းတောင်ပဝတ်)
အလေးယူခြင်း
(အုပ်-၀င် အယ်ဒီတယ်လင်ထရစ်)
အုပ်-၀င် နှင်းတိုလင်ထရစ်

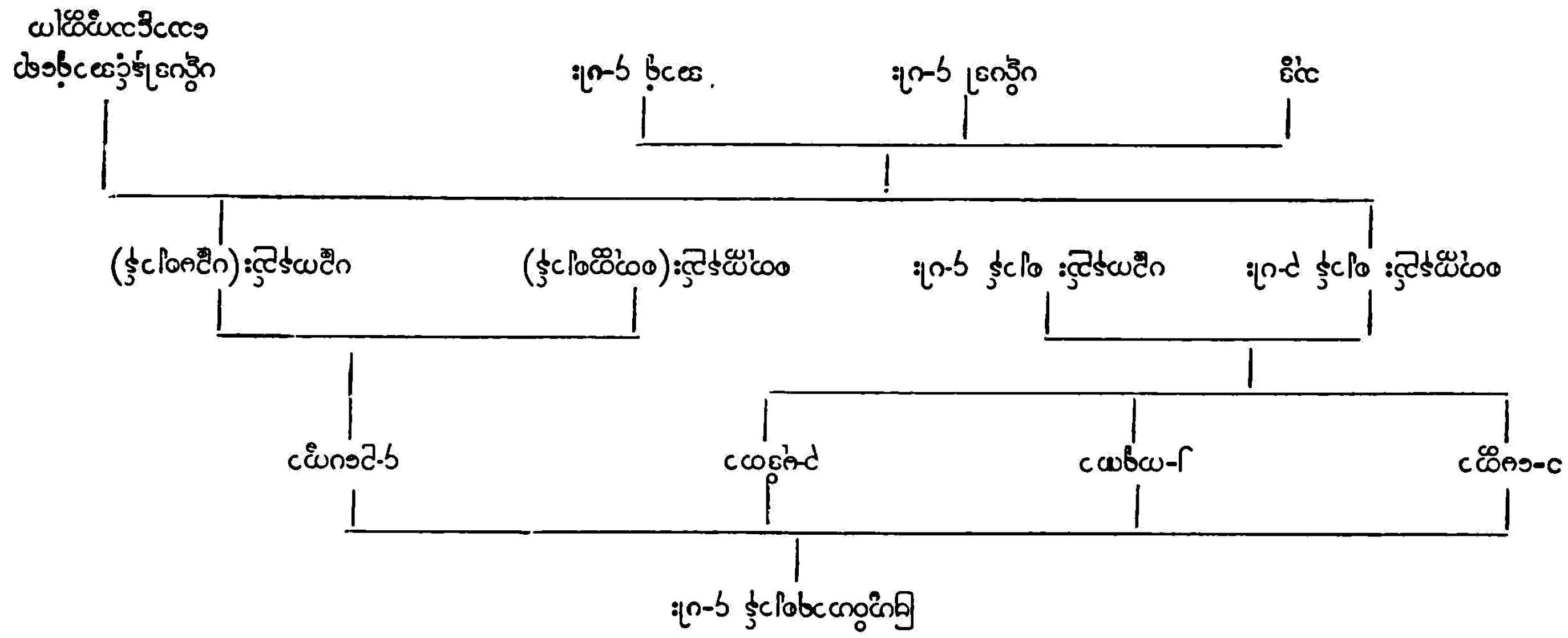
ယါထိမ်ထားဒီးထား
ထဲခစ်ုင်းဒုံနှုန်ကွဲက
း၂-၆ ုံ်ုင်း
း၂-၆ ုကွဲက
ဒီး
(နှုင်ါ၀ဂဒီက):ကြိုးယဒီက
(နှုင်ါ၀ထိုးထ၀):ကြိုးယိုးထ၀
း၂-၆ နှုင်ါ၀ :ကြိုးယဒီက
း၂-ဇ နှုင်ါ၀ :ကြိုးယိုးထ၀
ငယ်ကခ-ဇ
ငထ၀ခ-ဇ
ငယစ်ယ-ါ
ငထိုကခ-င
း၂-၆ နှုင်ါ၀ခင်ကဝ်ကဝ်ကြ

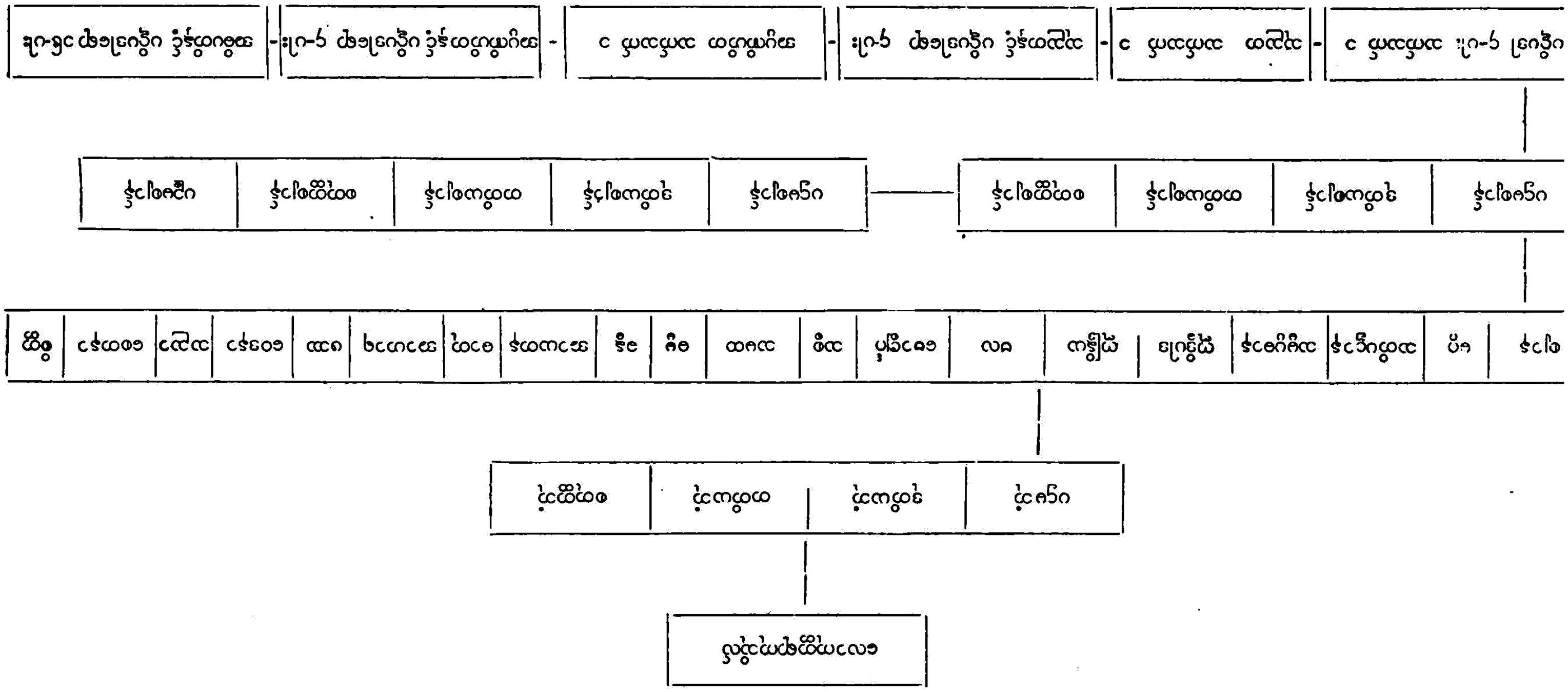
ခုဂ-၅၈ ထဲခၢၤဂၢၣ်ဒိ ဒုၣ်ထဝ်ဝ့ထ
-
ဃုဂ-၇ ထဲခၢၤဂၢၣ်ဒိ ဒုၣ်ထတ်ဖ့ယ်ဂ်ထ
-
c ယ့ထယ့ထ ထတ်ဖ့ယ်ဂ်ထ
-
ဃုဂ-၇ ထဲခၢၤဂၢၣ်ဒိ ဒုၣ်ထထ်ဒ်ထ
-
c ယ့ထယ့ထ ထထ်ဒ်ထ
-
c ယ့ထယ့ထ ဃုဂ-၇ ၤဂၢၣ်ဒိ
ၣ်ငါ်ဝဂ်ဒီဂ
ၣ်ငါ်ထိ်ထ်ထစ
ၣ်ငါ်ဝကတ်ထ
ၣ်ငှ်ါ်ဝကတ်ဒ
ၣ်ငါ်ဝဂ်ဒ
ၣ်ငါ်ထိ်ထ်ထစ
ၣ်ငါ်ဝကတ်ထ
ၣ်ငါ်ဝကတ်ဒ
ၣ်ငါ်ဝဂ်ဒ
ထိ်ဝ
ငၣ်ထစ၁
ငထ်ဒ
ငၣ်ဒ၀၁
ထဒ
ၒငဟ်ငဒ
ဒ်ထ
ၣ်ထကငဒ
ဒ်ဒ
ဂ်ဝ
ထ၀ဂ
ဝ်ထ
ပှၢ်ဒ်ငခ၁
လ၀
ကၣ်ၣ်ယ်
ဒၤဂ့ၣ်ယ်
ၣ်ငစ်ဂ်ဂ
ၣ်ငဂ်ဟ်ထ
ပ်၅
ၣ်ငါ
ဒ်ထ်ထ
ဒ်ထ်ကတ
ဒ်ထ်ကတ
ဒ်ထ်ဂ
 လ့ထ်ထယ်ထ်ထ်ထ်ယ်ငလ၁

အမှန်တရားထင်ရှားရမည်

လူ့သဘာဝစရိုက်ဆိုးများကို ပယ်ရှားပြီး စရိုက်ကောင်းများကို ဖော်ဆောင်မည့်

တော်လှန်ရေးအစိုးရဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့မှ

ဝိဋကတ်မြန်မာပြန်များကိုဖတ်ပါ

မြန်မာစာဖတ်တတ်သူတိုင်း ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရား၏ နိကာယ်ငါးရပ်ပိဋကတ်ပါဠိတော်

၅၂-ကျမ်းလုံးကို ဖတ်ရှုနားလည်နိုင်ကြပြီ

မြန်မာပြန်ကျမ်းများ

၁။	ဒီဃနိကာယ် (သုတ္တန်)	ပါ၊ ဒု၊ တ	(၃-ကျမ်း)	၃-အုပ်
၂။	မဇ္ဈိမနိကာယ် (သုတ္တန်)	။	(၃-ကျမ်း)	၃-အုပ်
၃။	သံယုတ္တနိကာယ် (သုတ္တန်)	။	(၅-ကျမ်း)	၃-အုပ်
၄။	အင်္ဂုတ္တရနိကာယ် (သုတ္တန်)	။	(၁၁-ကျမ်း)	၃-အုပ်
၅။	ခုဒ္ဒကနိကာယ် (ကျမ်း ၃၀)	မှ	ဝိနည်း (၅-ကျမ်း)	၅-အုပ်
			အဘိဓမ္မာ (၃-ကျမ်း)	၄-အုပ်
			အခြားသုတ္တန် (၁၄-ကျမ်း)	၈-အုပ်

အစိုးရဝန်ထမ်းများအား ဆဋ္ဌသံဂါယနာတင်ပါဠိတော် မြန်မာပြန် ကျမ်းစာအုပ်များကို အရစ်ကျဆပ်ငွေစံနစ် (Instalment System) အရ ရောင်းချသည်။

ရန်ကုန်မြို့၊ ကမ္ဘာအေးစာတိုက်—ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ ပုံနှိပ်တိုက်တွင်
(ဆဋ္ဌသံဂါယနာတင် ဝန်ဆောင်သံဃအဖွဲ့က တည်းဖြတ်ပြီး) အုပ်ချုပ်ရေးအရာရှိချုပ် ဝဏ္ဏကျော်ထင်
ဦးချစ်တင် (မှတ်ပုံတင်အမှတ်-၀၁၂၂/၀၁၀၆) က ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။